

WYŻSZA SZKOŁA PEDAGOGICZNA
IM. KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ W KRAKOWIE

PRACE MONOGRAFICZNE

ETUDES MONOGRAPHIQUES
DE L'ECOLE NORMALE SUPERIEURE A CRACOVIE

Edward Stachurski

Słownictwo
w utworach
polskich naturalistów

Badania statystyczne

Kraków 1989
WYDAWNICTWO NAUKOWE WSP

**Słownictwo
w utworach
polskich naturalistów
Badania statystyczne**

Wydawnictwo Uniwersyteckiego Centrum Wydawniczego
Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego

Prace Monograficzne
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
w Krakowie

Tom 106

Etudes Monographiques
de l'Ecole Normale Superieure
a Cracovie

Fascicule 106

WYDAWNICTWO NAUKOWE
WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ

Edward Stachurski

**Słownictwo
w utworach
polskich naturalistów**

Badania statystyczne

Kraków 1989

WYDAWNICTWO NAUKOWE WSP

Recenzenci

Prof. dr hab. ZOFIA KURZOWA
Prof. dr hab. MARIA HONOWSKA

KOMITET REDAKCYJNY

JAN RAJMAN
(przewodniczący)

ZYGMUNT RUTA
(wiceprzewodniczący)

MARIAN FORTUNA
(sekretarz)

CZESŁAW BANACH, JANUSZ HENZEL, JERZY JAROWIECKI
STANISŁAW KRAWCZYK, JERZY KREINER, ZENON MOSZNER
JAN POLAKOWSKI, JAN SZMYD
(członkowie)

BARBARA KIEDRZYCKA-SZĄTKO
(redaktor)

WYDAWNICTWO NAUKOWE WSP. KRAKÓW, UL. KARMELIĆKA 41
Nakł. 300 egz. Ark. wyd. 13. Zam. 32-89. Cena zł 400—.

1. Wstęp

1.1. STAN BADAŃ SŁOWNICTWA POLSKICH TEKSTÓW LITERACKICH Z XIX WIEKU I Z POCZĄTKÓW XX WIEKU

Nie opracowano dotychczas monografii słownictwa żadnej z epok literackich XIX wieku, jeśli zaś idzie o słowniki języka poszczególnych pisarzy, to wydano słownik języka Adama Mickiewicza (Słownik 1962-1983)*, a niedawno na Uniwersytecie Warszawskim rozpoczęto pracę nad słownikiem języka Cypriana Kamila Norwida (Puzynina 1987). W latach dwudziestych I. Strycharski opracował słownik do Trylogii Henryka Sienkiewicza, a w połowie lat siedemdziesiątych T. Smółkowa w swej książce o słownictwie i fleksji Łalki Bolesława Prusa podała kompletną listę alfabetyczną wyrazów-haseł występujących w tej powieści (Smółkowa 1974, s. 100-191).

Uwagi o dziewiętnastowiecznym słownictwie literackim znaleźć można w opracowaniach historii języka polskiego (Brückner 1960, 1974, Klemensiewicz 1968, 1972, Lehr-Spławiński 1978, Słoński 1953) oraz w pierwszym ujęciu stylistyki historycznej (Skubalanka 1984). Zmiany słownikowe w polszczyźnie przełomu XIX i XX w. ukazała w ciekawy sposób D. Buttler (Buttler 1972, 1984). Mamy pracę o galicyzmach w polszczyźnie XIX w. (Kurkiewicz-Rzepkova, Rzepka 1976).

Z monograficznych opracowań słownictwa poszczególnych pisarzy należy wymienić książkę A. Boleskiego o leksyce Juliusza Słowackiego (Boleski 1956) oraz książkę T. Skubalanki

* Przytaczając w nawiasach nazwiska badaczy lub początkowe wyrazy tytułów wraz z datą publikacji, odsyłam do opracowań i słowników wymienionych w bibliografii.

o wyrazach poezji miłosnej tegoż wieszczka (Skubalanka 1966). Słownictwo jako jeden z podsystemów języka pisarza zostało opracowane w monograficznych ujęciach języka: filomatów i filaretów (Kawyn-Kurzowa 1955, 1963), Aleksandra Fredry (Zaleski 1975), Jana Chodźki (Turska 1930), Józefa Lompy (Kopać 1965), Władysława Syrokomli (Ludwika Kondratowicza) (zob. Trypućko 1957), Teodora Tomasza Jeża (Zygmunta Miłkowskiego) (zob. Doroszewski 1949) i Bolesława Leśmiana (Papierkowski 1964); a także w obszernych artykułach o języku: Kornela Ujejskiego (Długosz-Kurczabowa 1975), Aleksandra Fredry (Rozenal 1958), Teofila Lenartowicza (Kupiszewski 1979), Józefa I. Kraszewskiego (Moron 1967, 1969) oraz Wacława Rolicza-Liedera (Dziobałtowska-Chciuk 1970).

Dokonano opisu funkcji stylistycznych słownictwa w poezji prekursorów romantyzmu (Brzeziński 1979), w powieściach polskich z początków XIX w. (Cieślakowa 1968), w poezji Cypriana Kamila Norwida (Fik 1930), w prozie Stefana Żeromskiego (Hutnikiewicz 1956), w *Ogniem i mieczem* Henryka Sienkiewicza (Wilkoń 1976) i we wczesnej prozie fabularnej Wacława Berenta (Hultberg 1969). Uwagi na ten temat znajdujemy także w książkach: o Stefanie Żeromskim (Adamczewski 1930) i o Władysławie St. Reymoncie (Krzyżanowski 1937).

Pewne rodzaje słownictwa tekstów literackich z tamtych czasów zostały opisane w książkach: o neologizmach w polskiej poezji romantycznej (Skubalanka 1962), o pierwiastkach białoruskich w tej poezji (Stankiewicz 1936), o języku mniejszości narodowych w tekstach literackich i folklorystycznych (Brzezina 1979), o nazewnictwie w utworach Stefana Żeromskiego (Wilkoń 1970) i o nazewnictwie w utworach realistów i naturalistów** (Sarnowska-Giefing 1984). W ostatnich kilkunastu latach ukazało się sporo opracowań, których autorzy przy

** Do opracowań dotyczących języka wybranych siedmiu naturalistów odsyłam w dalszej części wstępu.

opisywaniu słownictwa tekstu literackiego stosowali metody statystyki językoznawczej. Z monografii w postaci książek należy tu wymienić poza wspomnianą już pracą A. Wilkonia o języku i stylu *Ogniem i mieczem* oraz książką T. Smółkowej o fleksji i słownictwie *Lalki* także: J. Sambor o badaniach statystycznych nad słownictwem na materiale *Pana Tadeusza* (Sambor 1969), M. Zarębiny o wyrazach obcych w tej epopei (Zarębina 1977b) i E. Rudnickiej-Firy o słownictwie *Dziadów* (Rudnicka-Fira 1986 a). Z mniejszych opracowań należy wymienić tu: artykuły W. Kuraszkiewicza (zawierające m.in. dane statystyczne o słownictwie *Beniowskiego*, *Pana Tadeusza*, *Lalki* i *Popiołów* (Kuraszkiewicz 1973, 1975, 1980), artykuł M. Zembaty-Michalakowej o badaniu stylu metodą statystyczną na przykładzie *Marii Antoniego Malczewskiego* i *Wacława Juliusza Słowackiego* (Zembaty-Michalakowa 1972), opracowanie słownictwa *Marii A. Malczewskiego* (Stachurski 1969), artykuły o statystycznej strukturze słownictwa *Pana Tadeusza* (Sambor 1966, Pisarkowa 1971) oraz o dystrybucji wyrazów zapożyczonych w jednej z ksiąg tego poematu (Zarębina 1974), a także artykuły o słownictwie *Dziadów* (Rudnicka-Fira 1980, 1981, 1984, 1985, 1986 b). Dane statystyczne o słownictwie *Lalki* znaleźć można w artykułach T. Smółkowej (Smółkowa 1975 a, 1975 b), o słownictwie niektórych tekstów *Żeromskiego* w artykułach K. Radzimowskiej (Radzimowska 1970) i M. Kniaginowej (Kniaginowa 1959) oraz w jednym z rozdziałów książki J. Tokarskiego (Tokarski 1971), o kategoriach gramatyczno-semantycznych w poezji *Adama Asnyka* i *Kazimierza Przerwy-Tetmajera* w artykule M. des Logesa (Loges 1949).

Scharakteryzowano słownictwo *Króla Ducha J. Słowackiego* (Boleski 1951) i *Zabawek wierszem Andrzeja Brodzińskiego* (Brzeziński 1976). Warto wymienić także prace o osobliwościach leksykalnych w poezji *Marii Konopnickiej* (Klemensiewicz 1970), w języku *Wyspiańskiego* (Klemensiewicz 1927, 1958) oraz w utworach satyrycznych *Adolfa Nowaczyńskiego*

(Białoskórska 1988). Pisano o archaizmach w utworach A. Mickiewicza (Górski 1955, Nowak Z.J. 1962, Kaczmarek 1966, Rudnicka-Fira 1984), w Starej Baśni J.I. Kraszewskiego (Handke 1959) i w Krzyżakach H. Sienkiewicza (Kurzydłowa 1973). Badacze zajmowali się neologizmami w poezji młodopolskiej (Dzióbałtowska-Chciuk 1976), w twórczości Stanisława Przybyszewskiego (Nagłowska 1966), Bolesława Leśmiana (Chlebda 1986, Termińska 1985) i S. Żeromskiego (Więckowska 1951, Kupiszewski 1986), także neologizmami gwarowymi u Reymonta (Obrębska 1936, Tomaszewski 1936). Sporo uwagi poświęcono dialektyzmowi i regionalizmowi: w utworach Franciszka Karpińskiego (Kwaśniewska-Mżyk 1977), A. Fredry (Zaleski 1967), A. Mickiewicza (Szwejkowska 1936, 1953, Turska 1984), w powieściach ludowych J.I. Kraszewskiego (Koniusz 1984), w nowelach H. Sienkiewicza (Milik 1946), w tekstach Władysława Orkana (Folejewski 1949, Kobylińska 1986), w Marii A. Malczewskiego (Stachurski 1970), w Krzyżakach H. Sienkiewicza (Pawłowski 1949), w Na skalnym Podhalu K. Przerwy-Tetmajera (Pietrowicz 1968), w Siłaczce S. Żeromskiego (Lizisowa 1984), w Chłopach W.S. Reymonta (Węglarz 1936, Stieber 1946, Rzeńska 1950), w Weselu Stanisława Wyspiańskiego (Got 1975). Badacze zajmowali się zapożyczeniami w pismach Elizy Orzeszkowej (Komarowski 1971, Bielecka 1979, Monach 1985), w Brühlu J.I. Kraszewskiego (Borejszo 1985), w Sysyfowych pracach S. Żeromskiego (Kupiszewski 1988), w Puszczy Józefa Weyssenhoffa (Ossowski 1932). W książce M. Zarębiny o wyrazach obcych w Panu Tadeuszu mamy także dane statystyczne o zapożyczeniach w innych dziewiętnastowiecznych tekstach literackich (Zarębina 1977 b, s. 102-108).

Niektórzy badacze zajmowali się słownictwem środowiskowym: słownictwem Żydów w utworach Walerego Łozińskiego (Tomaszewska 1987) i Polaków amerykańskich w powelach Reymonta (Bieńkowska 1984 a), słownictwem konspiracyjnym w Ludziach podziemnych Andrzeja Struga (Małasiewicz 1971); opisali też stosowane przez pisarzy słownictwo specjalne: wyrażenia prawnicze w języku Mickiewicza (Górski, Obrębska-Jabłońska 1948), a także

pojęcia agronomiczne u niego (Sochaniewicz 1927), słownictwo łożwieckie w powieściach Weyssenhoffa (Gosiewska 1950), terminologię teatralną Norwida (Sławińska 1971) i Reymonta (Bieńkowska 1984 b). Interesujące okazały się nazwy roślin w poezji Mickiewicza (Dybowski 1899) i słownictwo opisów przyrody w Panu Tadeuszu (Turska 1959), określenia barw w powieściach Reymonta (Bieńkowska 1980), w Vade-mecum Norwida (Engelking-Teleżyńska 1987), w Trylogii (Siekierska 1988 a , 1988 b, 1988 c) i w poezji M.Konopnickiej (Trypućko 1958), nazwy mówienia w Panu Tadeuszu (Reczek S. 1964).

Stosunkowo często uwagę badaczy przyciągało nazewnictwo: w utworach Mickiewicza (Górski 1960, Rudnicka-Fira 1981), Fredry (Zaleski 1973, 1976, Domagała 1964), Prusa (Tyborczyk 1975), w Trylogii (Kurzowa 1968, Niesporek 1986), w powieści pozytywistycznej (Martuszevska 1973), w utworach Reymonta (Bieńkowska 1980, 1984 a, 1984 b), w Dziennikach Żeromskiego (Miłek 1982), w powieściach Przybyszewskiego (Klimajowa 1967, 1969), w dramatach Michała Bałuckiego (Domagała 1964), w poezji Leśmiana (Żydek-Bednarczuk 1985), w utworach Aleksandra Majkowskiego (Breza 1976) i w Zakopanoptikonie A.Struga (Kosyl 1983). Warto też wymienić pracę Z.Kurzowej o nazwach osobowych na -o w onomastyce literackiej, m.in. dziewiętnastowiecznej (Kurzowa 1973).

Uwagi o stylistycznych funkcjach słownictwa znajdujemy w artykułach: o języku liryki pozytywistycznej (Mayenowa 1950), o synonimach u Żeromskiego (Nitsch 1947), o języku Zamku kamińskiego Seweryna Goszczyńskiego (Stojanowska 1962), Lalki Prusa (Kurkowska 1948), o stylu powieści Krzyk S.Przybyszewskiego (Matuszek 1979).

Jeżeli pamiętniki (i to nie tylko pisarzy) oraz kroniki potraktujemy jako teksty literackie, to należy wymienić także prace o ich języku (m.in. o ich słownictwie): książkę J.Trypućki o języku Wspomnień dzieciństwa Franciszka Mickiewicza (Trypućko 1969), artykuły: o języku pamiętnika poety

ludowego Jerzego Gajdzicy (Wronicz 1975), o języku Pamiętników Franciszka Karpińskiego (Kwaśniewska-Mżyk 1970), o osobliwościach leksykalnych języka Ludwika Mierosławskiego (m.in. w jego pamiętnikach) (Jaskuła i in. 1982), o języku Pamiętników krzemienieckiego lekarza Aleksandra Kozieradzkiego (Kawyn-Kurzowa 1958) i o osobliwościach leksykalnych Kronik Frusa (Kupiszewski 1983).

Jak widać, językiem literackim XIX wieku interesuje się wielu badaczy, przy czym w ostatnich kilkunastu latach stosowane są coraz częściej także badania słownictwa tekstów literackich metody statystyczne. Najbardziej atrakcyjne dla językoznawców były dzieła Mickiewicza, bardzo interesujące - Sienkiewicza i Żeromskiego, ostatnio też Norwida, mniej ciekawe - Prusa, Reymonta, Kraszewskiego, Słowackiego, Malczewskiego, Leśmiana, Wyspiańskiego i Orzeszkowej. Językiem, a w szczególności słownictwem innych pisarzy dziewiętnastowiecznych zajmowali się nieliczni badacze.

1.2. ZASTOSOWANIE METOD STATYSTYCZNYCH W BADANIACH SŁOWNICTWA TEKSTÓW POLSKICH

O różnorodnych zastosowaniach metod statystycznych w badaniach języka i stylu możemy się dowiedzieć nie tylko z publikacji w językach obcych (także autorów polskich) (m.in.: Arapow 1976 a, Frumkina 1965, Herdan 1956, 1960, 1962, 1964, 1966, Mańczak 1967, Mistrik 1967, 1969, 1973, Muller 1968, Semeniuk-Polkowska 1956, Wells 1960, Woronczak 1967, Yule 1944), ale także z książek i artykułów tłumaczonych na język polski i napisanych po polsku (m.in.: Dobruszyn 1962/63, Guiraud 1966, Ivić 1966, Malmberg 1969, Nalimow 1976; Bartkowiakowa, Zubrzycka 1963/64; Hammerl, Sambor 1987, Mayenowa 1967, Milewski 1962, Morawska 1959, Sambor 1969, 1972, Tokarski 1961, Wojtasiewicz 1964). Z prac autorów polskich o charakterze teoretyczno-metodologicznym należy wymienić książki J. Sambor (prze-
de wszystkim Słowa i liczby) oraz artykuły: W. Kuraszkiwicza

i J.Łukaszeuicza o liczbie różnych wyrazów w zależności od długości tekstu (Kuraszkiewicz, Łukaszeuicz 1951), J.Woronczaka o statystycznym określaniu spójności tekstu i metodach obliczania bogactwa słownikowego tekstów (Woronczak 1965, 1976), W.Pisarka o mierzeniu zrozumiałości tekstu oraz o mierzeniu stylistycznej i emotywniej wartości słownictwa (Pisarek 1969 a, 1971), M.Zarębiny o ustalaniu korpusu tekstowego do badań statystycznych (Zarębina 1978 a), W.Miodunki o swoistości słownictwa tematycznego (Miodunka 1976) i J.Sambor o zastosowaniu prawa Menzeratha w opisie wieloznaczności wyrazów (Sambor 1987).

Metody statystyczne wykorzystywano z powodzeniem najpierw w filologii do ustalania autorstwa tekstów, chronologii i filiacji tekstów, a następnie w językoznawstwie historyczno-porównawczym i opisowym, niedawno zaś w stylistyce, przy dešzyfracji tekstów oraz w geografii lingwistycznej, w dialektologii i w leksykografii (Sambor 1969, s.22-28, 1972, s.79). Najbardziej rozwiniętym działem językoznawstwa statystycznego jest statystyka leksykalna. Ustalono kilka wskaźników ilustrujących statystyczną strukturę słownictwa i przydatnych w badaniach stylistycznych (Sambor 1972, s.217-228).

Opisem ilościowym słownictwa polskich tekstów nieliterackich zajmowali się liczni badacze. M.Zarębina i D.Buttler przedstawiły porównawczą charakterystykę odmian stylowych języka polskiego (Zarębina 1972 a, 1973 a, Buttler 1979), a J.Sambor opisała słownictwo bardzo częste w pięciu stylach współczesnej polszczyzny i zagadnienia gramatyki w słowniku frekwencyjnym współczesnego języka polskiego (Sambor 1971, 1974). M.Zarębina dokonała charakterystyki statystycznej tekstów współczesnej polszczyzny ogólnej pisanej i mówionej, potocznej mówionej, gwary i młodzieżowych odmian języka (Zarębina 1970, 1971, 1972 b, 1982, 1985 b, 1973 b, 1973 c, 1977 a, 1984), zastosowała też metody statystyczne do opisu zapożyczeń w gwarach pogranicznych i w polszczyźnie mówionej (Zarębina 1978c,

1978 b), a wraz z M. Rachwałową opisała dystrybucję zapożyczeń w polszczyźnie pisanej (Zarębina, Rachwałowa 1980). H. Zgółkowska opisała zasób i częstość występowania przyimków we współczesnej polszczyźnie i sporządziła listę fekwencyjną i rangową 100 000-wyrazowej próby ze współczesnej polszczyzny mówionej (Zgółkowska 1978, 1983). Badania statystyczne nad rozwojem systemu leksykalnego młodzieży w szkole średniej prowadziła E. Łaskowska (Łaskowska 1980), a mówione warianty wypowiedzi w środowisku sportowym scharakteryzował z uwzględnieniem danych statystycznych J. Ożdżyński (Ożdżyński 1979). W. Próchnicka opisała strukturę statystyczną słownika i tekstu wybranego dialektu miejskiego (Próchnicka 1978). Dystrybucją statystyczną słownictwa gwarowego zajmowali się badacze studenci (Biela, Podobiński 1974).

M. Rachwałowa, M. Zarębina i M. Grabska dokonały opisu ilościowego tekstów naukowych (Rachwałowa 1980, 1983, 1984, 1986 a, 1986 b, Zarębina 1981 b, 1983, 1985 a, Grabska 1984).

J. Ożdżyński przedstawił z uwzględnieniem danych statystycznych organizację kategoryjną praktycznego tekstu fachowego na przykładzie podręcznika gimnastyki (Ożdżyński 1978), a wraz z G. Trelińskim - niektóre cechy wypowiedzi wykładowej na przykładzie wykładu z dydaktyki matematyki (Ożdżyński, Treliński 1982).

Zaawansowane są badania statystyczne tekstów prasowych współczesnych (Kniaginina, Pisarek 1966, 1969, Pisarek 1969b, 1972, Ożdżyński 1977; Borejszo, Zgółkowska 1982) i dawniejszych (Rzepka 1964, Wolińska 1986). Mamy też dane o frekwencji wyrazów obcych we współczesnej publicystyce polskiej (Damborski 1974). J. Sambor napisała rozprawę o słownictwie statystycznie rzadkim w tej odmianie tekstów (Sambor 1975).

Znaczenie danych statystycznych w słownikach historycznych języka polskiego podkreślił W. Kuraszkiewicz (Kuraszkiewicz 1966). J. Bartmiński zbadał przy pomocy metod statystycznych oralność pieśni ludowej (Bartmiński 1976).

Jeśli idzie o prace ze statystyki leksykalnej tekstów literackich, to oprócz dotyczących literatury dziewiętnastowiecznej (wymienionych wyżej) mamy opracowania tekstów dawniejszych: artykuł W. Kuraszkiewicza o statystycznych badaniach słownika tekstów szesnastowiecznych (Kuraszkiewicz 1958) i jego opracowania utworów Mikołaja Reja (Kuraszkiewicz 1960, 1965, 1969, 1972, 1973) oraz dokonaną metodą porównań ilościowych charakterystykę słownictwa barokowego poety Jana Jurkowskiego (Kampukówna 1968), a także sporządzony z uwzględnieniem danych statystycznych opis aktualizacji znaczeń leksemu „oczy” w twórczości Jana Andrzeja Morsztyna (Ostaszewska 1978) i ukazanie w świetle badań leksykometrycznych Monachomachii i Antymonachomachii Ignacego Krasickiego (Gramse 1961). Statystykę niektórych słów w tekstach poetyckich podała T. Skubalanka, pisząc o historii języka polskiego w Polsce (Skubalanka 1968). Mamy kilka opracowań, w których wykorzystano metody statystyki językoznawczej do opisu słownictwa tekstów literackich dwudziestowiecznych, m.in. poezji, dramatu i prozy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego (Balowski 1984), opowiadań Kazimierza Brandysa (Rudnicka-Fira 1976), poezji Juliana Przybosa (Zembaty-Michalakowa 1982) i tekstów niektórych innych pisarzy (Radzimowska 1970).

Wprowadzone przez P. Guirauda przy analizowaniu poezji francuskiej pojęcie „słowa-klucze” (Guiraud 1966) próbowano zastosować do analizy tekstów autorów polskich (Wyka 1973, Cieślukowski 1965). Prawidłowości dotyczące długości sylabicznej wyrazów w tekstach różnych autorów przedstawili A. Bartkowiakowa i B. Gleichgewicht (Bartkowiakowa, Gleichgewicht 1962, 1964, 1965), natomiast o możliwościach i niebezpieczeństwach metod matematycznych w poetyce i stylistyce pisali K. Budzyk i M. R. Mayenowa (Budzyk 1959, Mayenowa 1965).

Jak widać, statystyka językoznawcza, w szczególności zaś statystyka leksykalna zdobywa sobie coraz więcej zwolenników wśród badaczy polszczyzny, zarówno ogólnej, jak i różnych jej

odmian stylowych, a także wśród językoznawców zajmujących się językiem i stylem dzieł literackich.

1.3.CEL I ZAKRES PRACY

Celem pracy jest zbadanie, w jakim stopniu teksty literackie polskich naturalistów różnią się leksykalnie od tekstów literackich spoza kręgu naturalistycznego (zarówno dziewiętnastowiecznych, jak i współczesnych) oraz próba oceny słownictwa literackiego naturalistów na tle leksyki tekstów pozaliterackich.

Analizuję słownictwo utworów siedmiu pisarzy związanych z czasopismem „Wędrowiec”, których niemal wszyscy badacze uważają za naturalistów - prawie we wszystkich ich utworach cechy konstytutywne tekstu literackiego są wyznaczane przez naturalistyczną metodę twórczą (Breiter 1922, Brzozowski 1906, 1959, Feldman 1930, Głowiński 1969, Historia 1978, Jakubowski 1951, Knysz-Rudzka 1972, Krzyżanowski 1971, Kulczycka-Saloni 1974, 1984, Maciejewska 1984, Makowiecki 1984, Markiewicz H. 1957, Scherer-Virski 1955, Skubalanka 1984, Speina 1984, Szweykowski 1967). Sądzę, że ich pisarstwo jest reprezentatywne dla tego kierunku w literaturze. Analiza słownictwa tekstów literackich wybranych siedmiu autorów umożliwia ukazanie ogólnego obrazu słownictwa tekstu naturalistycznego - przede wszystkim epickiego.

Najbardziej znanymi spośród nich i opisanymi przez krytyków i historyków literatury pisarzami są: Adolf Dygasiński (Brzozowska 1957, 1966 a, Czachowski 1939, Dyduchowa 1973, 1974, Eustachiewicz 1979, Jakubowski 1967, Szweykowski 1938, Wolny 1980, Wysokińska 1978, 1980) i Gabriela Zapolska (Bieniasz 1960, Czachowska 1966, 1971, Rurawski 1981, Warzenica-Zalewska 1984, Weiss 1968). Mniej popularnym prozaikiem jest Antoni Sygietyński (Detko 1971, Kulczycka-Saloni 1971, Michno 1967), rzadko już czytane są dzieła Artura Gruszeckiego (Brzozowska 1966,

1971, Kolbuszewski 1985) i Ignacego Dąbrowskiego (Dębicki 1928, Malanowicz 1963, Natanson 1960, Speina 1971 a), prawie w ogóle nieznane dzisiaj są utwory: Zygmunta Niedźwieckiego (Araszkiewicz 1953, Markiewicz Z. 1939, Speina 1971 b) i Józefy Sawickiej czyli Ostoi (Uryga 1971).

Nie analizuję utworów dwudziestu kilku pisarzy, którzy podczas tworzenia niektórych swych dzieł ulegli wpływowi estetyki naturalistycznej. Pomijam też teksty wykazujące cechy naturalistyczne takich wielkich i małych realistów jak: Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Henryk Sienkiewicz, Maria Konopnicka, Aleksander Świętochowski, Marian Gawalewicz, Henryk Nagiel, Julian Łętowski, Klemens Junosza-Szaniawski, Wacław Karczewski (Marian Jasieńczyk), Wincenty Kosiakiewicz, Włodzimierz Perzyński, Zenon Parvi, Alfred A. Konar, Zygmunt Bartkiewicz i Tadeusz Jaroszyński (Bobrowska 1984, Bujnicki 1984, Gaworska 1984, Głowiński 1969, Historia 1978, Knysz-Rudzka 1972, Krzyżanowski 1971, Kulczycka-Saloni 1969, 1974, 1977, 1984, Maciejewska 1984, Makowiecki 1984, Malanowicz 1963, Markiewicz H. 1957, 1967, Nowakowski 1976). Nie zajmuję się także dziełami, w których widoczne są tendencje naturalistyczne takich wielkich indywidualności twórczych (zaliczanych przez niektórych badaczy do drugiego pokolenia polskich naturalistów - Gaworska 1984), jak: Władysław St. Reymont, Stefan Żeromski, Wacław Sieroszewski i Władysław Orkan (Brückner 1974, Faron 1961, Feldman 1930, Historia 1978, Jakubowski 1951, Knysz-Rudzka 1972, Krzyżanowski 1971, Kulczycka-Saloni 1971, 1984, Maciejewska 1984, Makowiecki 1984, Markiewicz H. 1957, 1967, Mazanowski 1902, Potocki 1893, Speina 1984, Szweykowski 1967), a także: Stanisław Witkiewicz, Ignacy Sewer-Maciejowski, Aleksander Mańkowski (Feldman 1930, Głowiński 1969, Kurczab 1970, Majda 1975) oraz moderniści wyrażający w poetyce symbolicznej naturalistyczną tematykę i ideologię: Jan Kasprówicz, Wacław Berent, Stanisław Przybyszewski, Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Stanisław Wyspiański, Tadeusz Rittner, Jan A. Kisielewski,

Karol H. Rostworowski i Karol Irzykowski (Feldman 1930, Gaworska 1984, Hultberg 1969, Knysz-Rudzka 1972, Kulczycka-Saloni 1984, Maciejewska 1984, Makowiecki 1984, Malanowicz 1963, Markiewicz H. 1957, Paszek 1984, Zaczyński 1980). Poza zasięgiem mojej analizy znalazły się także teksty tych autorów z dwudziestolecia międzywojennego (szczególnie z lat trzydziestych XX w.), u których widoczna jest jeszcze inspiracja twórcza naturalizmu (Gaworska 1984, Knysz-Rudzka 1972, Markiewicz H. 1957). Obszar języka wszystkich naturalistów jest za szeroki, by można było go ukazać w jednej monografii, niezbędne więc okazało się wytypowanie do analizy tekstów tylko tych autorów, którzy mogą bezspornie reprezentować naturalizm w naszej literaturze z końca XIX i z początków XX wieku.

Z interesujących mnie siedmiu autorów, którzy w ocenie badaczy literatury metodę naturalistycznego tworzenia ujawniali we wszystkich lub w większości swych utworów, najstarszy był Adolf Dygasiński, należący niemal całkowicie do XIX wieku (urodzony w 1839 r. w Niegosławicach koło Miechowa, syn oficjalisty dworskiego, kształcił się w Pińczowie, w Kielcach i w Warszawie, studiował filologię i nauki przyrodnicze w Szkole Głównej, zmarł w 1902 r.). W latach pięćdziesiątych XIX w. urodzili się: Antoni Sygietyński (w 1850 r. w Gosławicach koło Łowicza, syn ziemianina, ukończył gimnazjum w Łowiczu, studiował w Szkole Głównej, w Lipsku i w Paryżu, zmarł w 1923 r.), Artur Gruszecki (w 1852 r. w Samborze, syn urzędnika, ukończył gimnazjum w Stryju, studiował prawo we Lwowie i archeologię w Krakowie, zmarł w 1929 r.), Gabriela Zapolska (w 1857 r. w Podhajcach, córka ziemianina, kształciła się w pensjonatach lwowskich, studia aktorskie odbyła w Paryżu, zmarła w 1921 r.) i Józefa Sawicka pisząca pod pseudonimem Ostoja (w 1859 r. w Łopociu koło Grodna, córka ziemianina, studiowała filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim, zmarła w 1920 r.), a w latach sześćdziesiątych - zaliczani do drugiego pokolenia naturalistów: Zygmunt Niedźwiecki

(w 1864 r. we Lwowie, syn urzędnika, ukończył gimnazjum we Lwowie, od 1890 r. pracował jako dziennikarz w Krakowie, zmarł w 1915 lub w 1918 r.) i Ignacy Dąbrowski (w 1869 r. w Warszawie, syn urzędnika, uczęszczał do gimnazjum w Warszawie, nauczyciel geografii i historii, zmarł w 1932 r.). Mimo że żyli oni jeszcze w pierwszych dziesięcioleciach XX w., można ich określić naturalistami dziewiętnastowiecznymi, ponieważ niemal wszyscy debiutowali w latach osiemdziesiątych XIX w. (tylko Niedźwiecki i Dąbrowski na początku lat dziewięćdziesiątych) i najlepsze swoje utwory opublikowali w ostatnich kilkunastu latach XIX w. lub na samym początku XX w., przy czym niektórzy z nich pod koniec swojej twórczości ulegali wpływom modernizmu (rapsod Gody życia Dygasińskiego, „artystowskie” powieści i nowele Zapolskiej, niektóre nowele Dąbrowskiego i Sygietyńskiego, por. Dębicki 1928, Głowiński 1969, Jakubowski 1951).

Naturaliści debiutowali w charakterystyczny dla swoich czasów sposób, publikując powieści i nowele w czasopiśmie. Prawie zawsze wydanie książkowe utworu było poprzedzone drukiem w czasopiśmie, co zapewniało masowy odbiór czytelniczy i sprawiało, że teksty naturalistyczne mogły w pewnym stopniu wpływać na ówczesną polszczyznę czytelników. Jeszcze silniejszy wpływ językowy mogły wywierać wystawiane chętnie w wielu teatrach naturalistyczne tragikomedie Zapolskiej.

Prawie wszyscy naturaliści uprawiali działalność publicystyczną - Dygasiński i Sygietyński długo przed swoimi późnymi debiutami literackimi, a Niedźwiecki traktował dziennikarstwo jako pierwsze swoje zajęcie. Praktyka dziennikarska i publicystyczna odbiła się w sposób charakterystyczny na tekstach literackich tych autorów, czego dowiedli badacze ich twórczości. W przypadku Dygasińskiego widać też, że jego wykształcenie językoznawcze i przyrodnicze oraz praktyka pedagogiczna wycisnęły piętno na słownictwie jego utworów (przyjaciel Jana I. Baudouina de Courtenay sam pisał recenzje, artykuły i rozprawy o języku - Gosiewska 1958).

Wielu badaczy literatury stwierdza, że w Polsce nigdy nie ukształtowała się grupa pisarzy-naturalistów i że do naturalizmu przyznawali się tylko pisarze drugorzędni. J.Kulczycka-Saloni pisze, że naturalizm w czystej postaci znaleźć można tylko u pisarzy, którzy nie ostali się działaniu czasu (z wyjątkiem Dygasińskiego, którego Z.Szweykowski określił czołowym naturalistą i najtęższym obok B.Frusa przedstawicielem epoki-Kulczycka-Saloni 1969, s.350, Szweykowski 1967, s.216). Niektórzy badacze uważają, że naturalizm Zapolskiej w początkowych opowiadaniach był powierzchowny i słabej miary (Kulczycka-Saloni 1974, s.240, Szweykowski 1967, s.226), a Dąbrowski i Sawicka-Ostojka traktowani są jako naturaliści drugorzędni (Knysz-Rudzka 1972, s.67). Zdarzały się też oceny zbyt pochlebne - tak na przykład P.Chmielowski przypisał Sawickiej-Ostoj genialność (Markiewicz H. 1967, s.166), podczas gdy obecnie mało kto o niej wie i nie ma nawet wzmianki o niej w najnowszym podręczniku uniwersyteckim historii literatury (Historia 1978). Dotychczas pisano szerzej tylko o języku i stylu Dygasińskiego (Bartmiński 1961, 1962, 1979, Gosiewska 1960; Gosiewska, Muszyński 1969, 1967, Kwietniowa 1971, Sarnowska 1977, Stachurski 1973, 1979, 1980, 1983, 1989 a, 1989 b, Stodulska 1963) i Zapolskiej (Mayen 1966, Szubert 1983). Próbnami ogólniejszego ujęcia pewnych aspektów języka naturalistów są: wspomniana wyżej książka I.Sarnowskiej-Giefing o nazewnictwie w nowelach i powieściach polskich m.in. okresu naturalizmu (Sarnowska-Giefing 1984) oraz artykuł E.Stachurskiego o słownictwie w utworach naturalistów na tle współczesnej polszczyzny pisanej i mówionej (Stachurski 1988).

1.4.MATERIAŁ BADAWCZY

Analizuję wszystkie dostępne w bibliotekach krajowych teksty wydań książkowych wybranych siedmiu naturalistów. Jest to

bardzo obszerny materiał, ponieważ owi pisarze byli bardzo płodni, szczególnie Dygasiński, Gruszecki i Zapolska. Większość ich utworów to teksty epickie - powieści, nowele, opowiadania i obrazki; tylko teksty „tragifars” Zapolskiej reprezentują dramat naturalistyczny (nie biorę pod uwagę dwu niezbyt udanych komedii ludowych Dygasińskiego, por. Stachurski 1983). Łącznie analizowany korpus tekstowy (z którego wylosowałem 1600 próbek 50-wyrazowych składających się na 8 prób 10 000-wyrazowych) obejmuje blisko 700 utworów (w tym ponad 400 powieści, około 560 nowel, opowiadań i obrazków oraz ponad 20 dramatów) liczących łącznie ponad 44 000 stron druku, co w przybliżeniu można oszacować na około 11 000 000 wyrazów tekstowych.

1.5.METODA

Aby wykryć specyficzne cechy słownictwa tak dużego korpusu tekstowego, jaki tworzą utwory polskich naturalistów, należy posłużyć się metodami językoznawstwa statystycznego. Tylko analiza statystyczna umożliwia ogólny opis zawartości leksykalnej tych tekstów, pozwala uchwycić proporcje między kategoriami gramatyczno-semantycznymi oraz określić prawdopodobieństwo jednostek leksykalnych, a przez to wykryć, które wyrazy pełnią w utworach naturalistycznych rolę tzw. słów-kluczy. Niektórzy stwierdzają wprost, że ilekroć zadaniem badacza jest charakterystyka tekstu lub określonego typu tekstów, tylekroć nie sposób tego wykonać bez użycia metod statystycznych (Mayenowa 1967, s. 154). Bardzo pożyteczne przy ocenie stylistycznej tekstów literackich jest porównywanie danych o wyrazach występujących w próbach z tekstów utworów o podobnej treści, a zestawienie prób z różnych odmian tekstów literackich (prozy epickiej i dramatu) pomaga wydobyć gatunkowe opozycje słownikowe i semantyczne (Kuraszkiewicz, Łukaszewicz 1951, s. 1 i 11).

Opis ilościowy należy uzupełnić opisem jakościowym, m. in.

analizą funkcji stylistycznych w utworze literackim charakterystycznych dla niego słów, opisem ich wieloznaczności i związków z innymi wyrazami (Sambor 1972, s.215-241, Skorupka 1973, s.38), jednak ze względu na ograniczenia wydawnicze co do objętości rozprawy jestem zmuszony zrezygnować z zamieszczania części stylistycznej. Koncentruję się na porównawczym opisie składu leksykalnych środków językowych tworzących naturalistyczny tekst literacki - epicki i dramatyczny.

1.6. TECHNIKA OPRACOWYWANIA MATERIAŁU

Ze wszystkich dostępnych w bibliotekach krajowych tekstów wydań książkowych utworów każdego z siedmiu naturalistów wybrałem losowo po 200 próbek 50-wyrazowych, które tworzą łącznie próbę 10 000-wyrazową (uznaną za wystarczającą próbę minimalną, por.Zarębina 1970,s.43), przy czym z utworów Zapolskiej wzięłem 2 takie próby - osobno z prozy epickiej, osobno z dramatów. Formy gramatyczne wyrazów tekstowych sprowadziłem do postaci odpowiadających im leksemów czyli abstrakcyjnych jednostek systemu słownikowego. Jeśli idzie o szczegółowe problemy dotyczące haseł, kierowałem się ustaleniami zawartymi we wstępie do pierwszego tomu list frekwencyjnych prób ze słownictwa współczesnego języka polskiego (Słownictwo, t.1,s.1-60).

Przy pomocy specjalnego programu (Niemiec,Rachwał,Stachurski, Zarębina 1976) posortowałem leksemy odpowiadające występującym w próbach 10 000-wyrazowych wyrazom tekstowym, aby otrzymać listy alfabetyczne z podaniem frekwencji haseł i oznaczeniem miejsca każdego hasła w próbce. Na podstawie tak wstępnie obrabionego przez maszynę cyfrową materiału opracowałem listy rangowe i alfabetyczne. Siedem prób 10 000-wyrazowych z utworów epickich połączyłem w jedną próbę 70 000-wyrazową (DĄB + DYG + GR + NIED + SAW + SYG + ZEP = EPN) i opracowałem dla niej także listę alfabetyczną i rangową. Listy te stanowiły podstawę dalszych analiz i obliczeń.)

Liczenie elementów tekstowych ma sens tylko wtedy, gdy wyniki obliczeń porównuje się z danymi dla innych tekstów (Skubalanka 1976, s.262-263). Porównywanie list rangowych pozwoliło ustalić różnice w częstotliwości słów w tekstach wszystkich wybranych siedmiu pisarzy-naturalistów, a także określić różnice leksykalne między naturalistyczną epiką (EPN) i naturalistycznym dramatem (ZDR).

Ponieważ nie ma dotychczas zbiorczych danych statystycznych o słownictwie literatury z końca XIX w. i o słownictwie polszczyzny pozaliterackiej z tych czasów, można porównać wskaźniki ustalone dla naturalistów z danymi obliczonymi dla niektórych powieści z tych czasów - *Lalki* B.Prusa (Smółkowa 1974, s.71-191), *Ogniem i mieczem* H.Sienkiewicza (Wilkoń 1976) i *Popiołów* S.Żeromskiego (Tokarski 1971, s.135-199), z danymi dla największych dzieł A.Mickiewicza - *Pana Tadeusza* (Sambor 1969, Zarębina 1977 b) i *Dziadów* (Rudnicka-Fira 1980, 1985, 1986 a, 1986 b), a także z danymi dla powieści współczesnej (Sambor 1969, s.146), dla opowiadań Kazimierza Brandysa (Rudnicka-Fira 1976) oraz poezji, prozy i dramatu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego (Balowski 1984).

Dane dla tekstów naturalistycznych porównują także ze wskaźnikami ustalonymi dla współczesnej polszczyzny ogólnej pisanej (Zarębina 1970), dla współczesnej polszczyzny mówionej ogólnej i potocznej (Zarębina 1971, 1985 b, Zgółkowa 1983), dla gwary (Zarębina 1973 c), dla wiadomości, komentarzy i reportaży prasowych (Pisarek 1972) i z listami rangowymi opracowanymi dla pięciu odmian tekstowych współczesnego języka polskiego (Słownictwo, t.1-5). Pisarze naturaliści mieli ambicje scjentyistyczne - przekonani o istnieniu korelacji metod poznania naukowego i poznania artystycznego uprawiali obserwację przyrodniczą (szczególnie Dygasiński) i socjologiczną (szczególnie Gruszecki) i na jej podstawie próbowali tworzyć eksperymentalne dzieła-dokumenty. Dlatego

warto zestawić dane o słownictwie ich tekstów ze wskaźnikami opracowanymi dla tekstów naukowych (Rachwałowa 1986 b).

Podczas dokonywania zestawień częstości poszczególnych wyrazów-haseł niewiele daje porównywanie frekwencji bezwzględnej, gdyż korpusy tekstowe są różnej wielkości, np. *Lalka* Prusa (LAL) liczy z imionami własnymi (których w tekstach naturalistów nie liczyłem) 235 718 wyrazów (Smółkowa 1974, s.75), *Pan Tadeusz* Mickiewicza (PT) - 64 510 wyrazów (Sambor 1969, s.154), tekst główny *Dziadów* Mickiewicza (DZIAD) - 30 065 wyrazów (Rudnicka-Fira 1986 a, s.30), próby ze współczesnych tekstów popularno-naukowych (SPOPNAUK), drobnych wiadomości prasowych (SDROBWIAD), współczesnej publicystyki (SPUBL), współczesnej prozy artystycznej (SPROZ), współczesnego dramatu artystycznego (SDRAM) i współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (TMZar i TMZg) liczą po 100 000 wyrazów, a łączna próba z trzech gatunków wypowiedzi prasowej (PRAS) - 127 035 wyrazów, w tym próba z wiadomości prasowych (WIAD) - 39 062 wyrazy, próba z reportaży (REP) - 40 311 wyrazów, a próba z komentarzy (KOM) - 47 662 wyrazy. Dlatego lepiej posługiwać się względnym prawdopodobieństwem występowania danego wyrazu-hasła lub kategorii gramatyczno-semantycznej w tekście. Czasem trzeba dla celów porównawczych obliczać brakujące w wymienionych publikacjach wskaźniki na podstawie danych wyjściowych tam zamieszczonych.

Na zakończenie chciałbym serdecznie podziękować za cenne uwagi, które pomogły mi zredagować ostateczną wersję mojej rozprawy, jej recenzentkom: Pani Profesor MARIII HONOWSKIEJ i Pani Profesor ZOFII KURZOWEJ. Dziękuję też Pani Profesor MARIII ZARĘBINIE za ciągle mobilizowanie mnie do pracy nad wybranym tematem.

2. Struktura statystyczna i semantyczna słownictwa literackiego naturalistów

2.1. BOGACTWO LEKSYKALNE TEKSTÓW LITERACKICH NATURALISTÓW

2.1.1. Wielkość słownika poszczególnych prób

Tabela 1

DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
3139	3562	3411	3993	3259	3020	3258	11915	2570

Z danych wynika, że między próbami z prozy epickiej naturalistów istnieją duże rozpiętości w objętości słownika, co świadczy m.in. o zróżnicowanym bogactwie motywów tematycznych w twórczości tych autorów, ich upodobaniach formalnych (preferowanie małych albo dużych form epickich) oraz liczbie opublikowanych utworów. Wyróżnia się próba z wielu (około 260) małych utworów Niedźwieckiego (NIED), która ma blisko tysiąc wyrazów-haseł więcej niż najuboższa pod tym względem próba z 2 powieści i kilkunastu nowel Sygietyńskiego (SYG). Dość bogaty słownik mają próby z utworów Dygasińskiego (DYG) i Gruszeckiego (GR), słownik średniej wielkości próby z prozy epickiej Sawickiej (SAW) i Zapolskiej (ZEP), a niewiele bogatsza od SYG jest próba z epiki Dąbrowskiego (DĄB). Wszystkie próby z naturalistycznych tekstów epickich są bardziej urozmaicone leksykalnie niż próba z naturalistycznych dramatów Zapolskiej (ZDR) - licząca blisko 700 wyrazów-haseł mniej niż próba z utworów epickich tej autorki. Świadczy to o niewątpliwym uzależnieniu bogactwa leksykalnego tekstu literackiego od rodzaju formy podawczej. Utwory epickie z przewagą narracji są bogatsze niż dialogowe utwory dramatyczne.

Słownik NIED, DYG i GR jest bogatszy niż słownik próby tej samej wielkości ze współczesnej polszczyzny ogólnej pisanej (PIS) (3288 haseł - Zarębina 1970, s.37), natomiast słownik prób z utworów epickich pozostałych naturalistów

jest mniejszy. Słownik próby z tekstów Sygietyńskiego (SYG - 3020 haseł), programowo powstrzymującego się od stosowania poetyzmów, a używającego w niektórych swych utworach terminologii zaczerpniętej z języka nauk przyrodniczych (Uryga 1963, s.147), jest nieco mniejszy od słownika próby tej samej wielkości z tekstów nauki o literaturze (NLIT - 3053 hasła, Rachwałowa 1986 b, s.22), jednak większy niż słownik analogicznej próby z powieści współczesnej (2860 haseł - Sambor 1969, s.146) oraz prób: z naukowego tekstu historycznego (NHIST - 2861 haseł), z naukowego tekstu językoznawczego (NJĘZ - 2679 haseł), z naukowego tekstu pedagogicznego (NFED - 2417 haseł), z naukowego tekstu technicznego (NTECH - 2239 haseł, Rachwałowa 1986 b, s.22) i z prasowych wiadomości sportowych w „Przeglądzie Sportowym” (2769 haseł - Ożdżyński 1977, s.370). Słownik ZDR jest trochę bogatszy niż słownik próby tej samej wielkości ze współczesnej polszczyzny ogólnej mówionej (NOW - 2413 haseł, Zarębina 1971, s.339), a znacznie bogatszy od słownika takiej próby z tekstu gwarowego (GWAR - 1554 hasła, Zarębina 1973, s.7).

Słownik 70 000-wyrazowej łącznej próby z prozy epickiej naturalistów (EPN) liczy 11 915 haseł, a 80 000-wyrazowej zbiorczej próby z epiki naturalistów i dramatu naturalistycznego - 12 549 haseł, podczas gdy 71 178-wyrazowego fragmentu Popiołów - 10 946 haseł (Kuraszkiewicz 1973, s.52), a słowniki dłuższych 100 000-wyrazowych prób: ze współczesnej prozy artystycznej (SPROZ) - 16 377 haseł (Słownictwo, t.IV, s.885), z tekstów popularnonaukowych (SPOPNAUK) - 15 280 haseł (Słownictwo, t.I, s.858), z drobnych wiadomości prasowych (SDROBWIAD) - 14 665 haseł (Słownictwo, t.II, s.792), z publicystyki (SPUBL) - 12 081 haseł (Słownictwo, t.III, s.684), ze współczesnego dramatu artystycznego (SDRAM) - 11 217 haseł (Słownictwo, t.V, s.627) i ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (TMZar) - 9365 haseł (Zarębina 1985 b, s.70), a słowniki: 64 510-wyrazowego Pana Tadeusza

- 9250 haseł (Sambor 1969, s.154), 47 662-wyrazowej próby z komentarza prasowego (KOM) - 8039 haseł (Pisarek 1972, s.47), 30 065-wyrazowego tekstu głównego Dziadów - 4876 haseł (Rudnicka-Fira 1986 a, s.28).

Warto zauważyć, że podobnie jak teksty współczesnej polszczyzny mówionej i gwary są uboższe leksykalnie od tekstów pisanych (zarówno popularnonaukowych, publicystycznych, jak i tekstów polszczyzny ogólnej), tak i naśladowujący mowę żywą dramat naturalistyczny jest uboższy od naturalistycznej prozy epickiej, a współczesny dramat artystyczny - od współczesnej prozy artystycznej. Natomiast teksty literackie wykazują nieco większe bogactwo leksykalne niż teksty nieliterackie.

2.1.2. Średnia częstość wyrazu-hasła

Tabela 2

DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
3,19	2,81	2,88	2,50	3,07	3,31	3,07	5,87	3,89

$$\bar{f} = \frac{N}{V}$$

Najmniejszą (najkorzystniejszą) wartością tego wskaźnika, określonego miernikiem zwięzłości stylu (Skorupka 1973, s.35), wyróżnia się NIED - tylko 2,50, a więc korzystniej niż dla prozy K.K.Baczyńskiego ($\bar{f} = 2,59$ - Balowski 1984, s.29). SYG ma wskaźnik zbliżony do tego, jaki charakteryzuje NLIT (3,28 - Rachwałowa 1986 b, s.26), a ZDR - wyższy (mniej korzystny) niż próby z naturalistycznej prozy epickiej, które zbliżone są pod tym względem do PIS (3,04 - Zarębina 1970, s:37), podczas gdy ZDR - do MOW (4,14 - Zarębina 1971, s.339), wykazując znacznie lepszy wskaźnik niż GWAŁ (6,44 - Zarębina 1973 c, s.7). Próby²prozy epickiej naturalistów wykazują korzystniejszą wartość miernika zwięzłości stylu w porównaniu z NHIST - 3,49, NJEZ - 3,73, a szczególnie w porównaniu

z NPED - 4,13 i NTECH - 4,47 (Rachwałowa 1986 b, s.26).

Jak wiadomo, średnia częstość hasła zwiększa się (jest mniej korzystna) wraz ze zwiększeniem się próby tekstowej. W EPN wynosi już 5,87, w nieco dłuższym fragmencie Popiołów (71 178)- 6,50 (Kuraszkiewicz 1973, s.52-53), a w dłuższych o 30 000 wyrazów próbach: SPROZ - 6,11 (Słownictwo, t.IV, s.885), SPOPNAUK - 6,54 (Słownictwo, t.I, s.858), SDROBWIAD - 6,82 (Słownictwo, t.II, s.792), SPUBL - 8,28 (Słownictwo, t.III, s.684), SDRAM - 8,92 (Słownictwo, t.V, s.627), TMZar - 10,68 (Zarębina 1985 b, s.65); w kilkakrotnie dłuższej IAL - 16,39 (Smółkowa 1974, s.75), a w ponad dwukrotnie krótszym fragmencie Popiołów (N = 31 464) - 4,7 (Kuraszkiewicz 1973, s.47,51-53).

2.1.3. Wskaźniki ilościowego bogactwa słownikowego (I_{bog})

Tabela 3

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
K	31,39	35,62	34,11	39,93	32,59	30,20	32,58	45,03	25,70
G	22,20	25,19	24,12	28,24	23,04	21,35	23,04	31,84	18,17
M	6,28	7,12	6,82	7,99	6,52	6,04	6,52	3,40	5,14

$$K(\text{urazskiewiczza}) = \frac{V}{\sqrt{N}}, \quad G(\text{uirauda}) = \frac{V}{\sqrt{2N}}, \quad M(\text{istrika}) = \frac{20V}{N}$$

Wartości wskaźników ilościowego bogactwa słownictwa są zależne od wielkości próby tekstowej, przy czym wraz ze zwiększeniem próby wskaźniki Kuraszkiewicza i Guirauda rosną, a wskaźnik Mistrika maleje. W świetle wartości wszystkich trzech wskaźników I_{bog} NIED zajmuje pierwsze miejsce, a ZDR - ostatnie. Jedną z przyczyn największego bogactwa leksykalnego NIED jest fakt, że próba ta składa się z próbek z wielu krótkich opowiadań i obrazków o różnej tematyce. Jak wykazał

W. Kuraszkiewicz na podstawie swoich badań tekstów z XVI w., teksty składające się z drobnych utworów na różne tematy mają bogatsze słownictwo niż teksty ciągłe tego samego autora (Skorupka 1973, s.35).

Każda próba z naturalistycznych tekstów epickich ma korzystniejszy wskaźnik bogactwa leksykalnego niż próba tej samej długości z powieści współczesnej (K = 28,60, G = 20,22, M = 5,72 - Sambor 1969, s.146), a także lepszy niż utwór Jarosława Iwaszkiewicza *Dziewczyna i gołębie* o zbliżonej długości tekstu (N = 12 279, K = 29,0 - Skorupka 1973, s.35). Teksty prozatorskie naturalistów (szczególnie SAW) zbliżają się pod tym względem do PIS (K = 32,88, G = 23,25, M = 6,58 - Zarębina 1970, s.37). ZDR ma tylko niewiele korzystniejszy wskaźnik niż MOW (K = 24,13, G = 17,06, M = 4,83 - Zarębina 1971, s.339), ale znacznie lepszy niż GWAR (K = 15,54, G = 10,99, M = 3,11 - Zarębina 1973 c, s.7).

EPN ma znacznie lepsze wskaźniki I_{bog} niż ponad trzykrotnie dłuższa IAL (K = 29,62, G = 20,95, M = 1,22 - Smółkowa 1974, s.75), niż 71 178-wyrazowy fragment *Popiołów* (K = 41,0 - Kuraszkiewicz 1973, s.52-53), SPUBL (K = 38,21, G = 27,01, M = 2,24 - *Słownictwo*, t.III, s.684), SDRAM (K = 35,47, G = 25,08, M = 2,24 - *Słownictwo*, t.V, s.627) i *Dziady* (K = 28,1, G = 19,8, M = 3,2 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.31), nieco lepsze niż *Pan Tadeusz* (K = 36,42, G = 25,75, M = 2,87 - Sambor 1969, s.154), a zbliżone do tych, które charakteryzują: SPROZ (K = 51,79, G = 36,62, M = 3,28 - *Słownictwo*, t.IV, s.885), SPOPNAUK (K = 48,32, G = 34,17, M = 3,06 - *Słownictwo*, t.I, s.858), SDROBWIAD (K = 46,38, G = 32,79, M = 2,93 - *Słownictwo*, t.II, s.792) i KOM (K = 36,88, G = 26,02, M = 3,37 - Pi-sarek 1972, s.46).

2.1.4. Wskazniki oryginalności słownictwa

2.1.4.1. Udział haseł o niskich frekwencjach w słownictwie poszczególnych prób tekstowych

Tabela 4

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Hapaks legomena	67,5	65,7	62,5	69,7	61,8	64,9	65,1	50,5	63,9
Dislegomena	14,6	16,4	16,9	15,0	16,5	15,1	15,8	18,1	15,4
Trislegomena	6,2	5,5	7,7	5,5	7,4	6,3	6,3	8,4	6,5
Razem	88,3	87,6	87,1	90,2	85,7	86,3	87,2	77,0	85,8

(Dane w %)

Zarówno pod względem udziału samych „jedynek”, jak i haseł z $f \leq 3$ NIED zajmuje pierwsze miejsce, natomiast ostatnie miejsce SAW tylko ze względu na udział hapaks legomenów (podobny jak w powieści współczesnej: 61,9% słownika - Sambor 1969, s.146), a ZDR ze względu na udział haseł z $f \leq 3$. Pod tym względem próby z tekstów literackich naturalistów przedstawiają się korzystniej niż próba takiej samej wielkości z powieści współczesnej (udział w słowniku haseł z $f \leq 3$ wynosi tu 83,8% - Sambor 1969, s.146) i z tekstów naukowych (w najlepszej NLIT hapaks legomena stanowią 59,4%, a hasła z $f \leq 3$ - 83,7% słownika, Rachwałowa 1986 b, s.25).

Procentowy udział haseł o niskich frekwencjach w słowniku zmniejsza się w miarę powiększania tekstu próby - w słowniku EPN jest niższy niż w słownikach prób składowych, a znacznie wyższy niż w ponad trzykrotnie dłuższym tekście IAL (hapaks legomena - 27,4% hasła z $f \leq 3$ - 46,7% - Smółkowa 1974, s.75,87). Wskaźnik dla EPN jest korzystniejszy niż dla krótszego tekstu Pana Tadeusza (odpowiednio: 47,1% i 73,0% - Sambor 1969, s.145), co związane jest pewnie z częstym występo-

waniem imion własnych w tekście epopci. Także znacznie krótszy KOM ma w porównaniu z EPN mniej korzystny wskaźnik (49,6 % i 73,6 % - Pisarek 1972, s.47), analogicznie ponad dwukrotnie krótsze Dziady (48,58% i 74,34% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.35), natomiast dłuższa SPROZ - lepszy (54,6 % i 79,5 % - Słownictwo, t.IV, s.885). Nie ma wyraźnych różnic między EPN a dłuższymi: SDRAM (53,2 % i 77,4 % - Słownictwo, t.V, s.627), SPOPNNAUK (52,0 % i 75,5 % - Słownictwo, t.I, s.858), SDROBWIAD (52,2 % i 75,4 % - Słownictwo, t.II, s.792), SPUBL (49,5 % i 72,3 % - Słownictwo, t.III, s.684) i TMZar (48,1 % i 73,0 % - Zarębina 1985 b, s.70).

2.1.4.2. Wskaźnik I_{oryg} Guirauda

Tabela 5

DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
0,68	0,66	0,63	0,70	0,62	0,65	0,65	0,50	0,64

$$I_{\text{oryg}} = \frac{v_1}{v}$$

Teksty literackie Niedźwieckiego okazują się najbardziej oryginalne leksykalnie. To prawda, jak podkreśla K. Budzyk, poziom artystyczny i stylowy utworu nie zależy od stopnia jego bogactwa słownikowego, lecz od zgodności leksyki z artystycznymi zadaniami, jakie utwór próbuje rozwiązać (Budzyk 1959, s.34), ale w wypadku utworów Niedźwieckiego leksykalne bogactwo i oryginalność słownictwa idą w parze z wysoką rangą artystyczną - z dostrzeganym przez badaczy mistrzostwem małej formy literackiej „polskiego Maupassanta” (Araszkiewicz 1953, s.258, Speina 1971 b, s.368). Dzisiaj jednakże Niedźwiecki jest pisarzem zapomnianym, a jego książki zostały niemal doszczętnie zacytane, gdyż były wydawane w niewielkich nakładach (przeważnie na koszt autora) i tylko niektóre utwory wznawiano.

Pod względem oryginalności leksykalnej utwory Zapolskiej (zarówno epickie, jak i dramatyczne) zajmują wśród tekstów naturalistycznych środkowe miejsce, a proza Sawickiej - ostatnie, mając identyczny wskaźnik jak powieść współczesna (0,62 - Sambor 1969, s.146). Wszystkie próby 10 000-wyrazowe z literackich tekstów naturalistów mają korzystniejszy wskaźnik I_{oryg} niż próby tej samej wielkości z tekstów naukowych, przy czym najmniejsze różnice obserwuje się w porównaniu z NLIT (0,59), a największe - z NTECH (0,47 - Rachwałowa 1986 b, s.25).

Wskaźnik ten maleje wraz ze zwiększaniem się próby tekstowej - w próbach składowych z prozy epickiej naturalistów jest wyższy niż w próbie zbiorczej EPN, którą cechuje mniejszy stopień oryginalności leksykalnej niż SPROZ (0,55 - Słownictwo, t.IV,s.885), SDRAM (0,53 - Słownictwo,t.V,s.627), SPOPNAUK (0,52 - Słownictwo,t.I,s.858) i SDROBWIAD (0,52 - Słownictwo,t.II,s.792), podobną oryginalnością słownictwa jak SPUBL (0,50 - Słownictwo,t.III,s.684) i KOM (0,50 - Pisarek 1972, s.47) oraz większą oryginalnością leksykalną niż teksty ciągłe: Dziadów (0,48 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.36), Pana Tadeusza (0,47 - Sambor 1969,s.144-145) i Lalki (0,27 - Smółkowska 1974,s.75,87).

2.1.5. Wskaźnik stereotypowości słownictwa

Tabela 6

DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
7,73	6,27	6,15	5,96	6,42	7,58	6,93	10,85	9,02

$$I_{stereot} = \frac{N - V_1}{V_i > 1}$$

Wskaźnik ten pozwala określić wielkość przeciętnego od-

stępu między użyciami wyrazów powtarzających się (Sambor 1972, s.223), Jest on najniższy (najgorszy) dla NIED, a najwyższy (najlepszy) dla ZDR (jednak gorszy w porównaniu z GWAR - 13,62, Zarębina 1973 c, s.15). Pod tym względem przeciętna wśród prób z prozy epickiej naturalistów jest ZEP, a teksty literackie naturalistów nie różnią się zasadniczo od pisanych tekstów naukowych: NPED - 7,85, NTECH - 7,55, NJEZ - 7,24, NHIST - 6,82, NLIT - 6,60 (Rachwałowa 1986 a, s.87-97). Wyjątkowość tekstów literackich Niedźwieckiego polega na najwyższym udziale hapaks legomenów w ich słownictwie (najwyższy wskaźnik oryginalności słownictwa) i jednocześnie najbardziej nasilonej powtarzalności wyrazów częstych (najniższy wskaźnik stereotypowości).

Wskaźnik stereotypowości słownictwa wzrasta wraz ze zwiększaniem się próby tekstowej. Jest znacznie wyższy dla EPN niż dla prób składowych z prozy epickiej naturalistów, a niższy w porównaniu ze wskaźnikami dla ciągłych tekstów Pana Tadeusza (12,30 - Sambor 1969, s.144) i Dziadów (11,04 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.35), znacznie niższy niż dla dłuższych prób: TMZar (19,65 - Zarębina 1985 b, s:70), SDRAM (17,89 - Słownictwo, t.V, s.627) i SPUBL (15,41 - Słownictwo, t.III, s.684), szczególnie w porównaniu z długim tekstem Lalki (22,21 - Smółkowa 1974, s.75,87); wskaźnik dla EPN niewiele się różni od wskaźników dla dłuższych prób:SDROBWIAD (13,17 - Słownictwo, t.II, s.792), SPOPNAUK (12,56 - Słownictwo, t.I, s.858) i SPROZ (12,25 - Słownictwo, t.IV, s.885) i jest niemal identyczny jak dla krótszego KOM (10,77 - Pisarek 1972, s.47).

Jak widać w tekstach mówionych (zarówno potocznych jak i gwarowych) przeciętna odległość między wyrazami powtarzającymi się jest większa niż w tekstach pisanych i analogicznie - w tekstach dramatycznych większa niż w tekstach epickich (zarówno prozatorskich, jak i poetyckich) oraz pisanych prasowych i popularnonaukowych.

2.1.6. Przyrost nowego słownictwa a długość tekstu EPN

Tabela 7

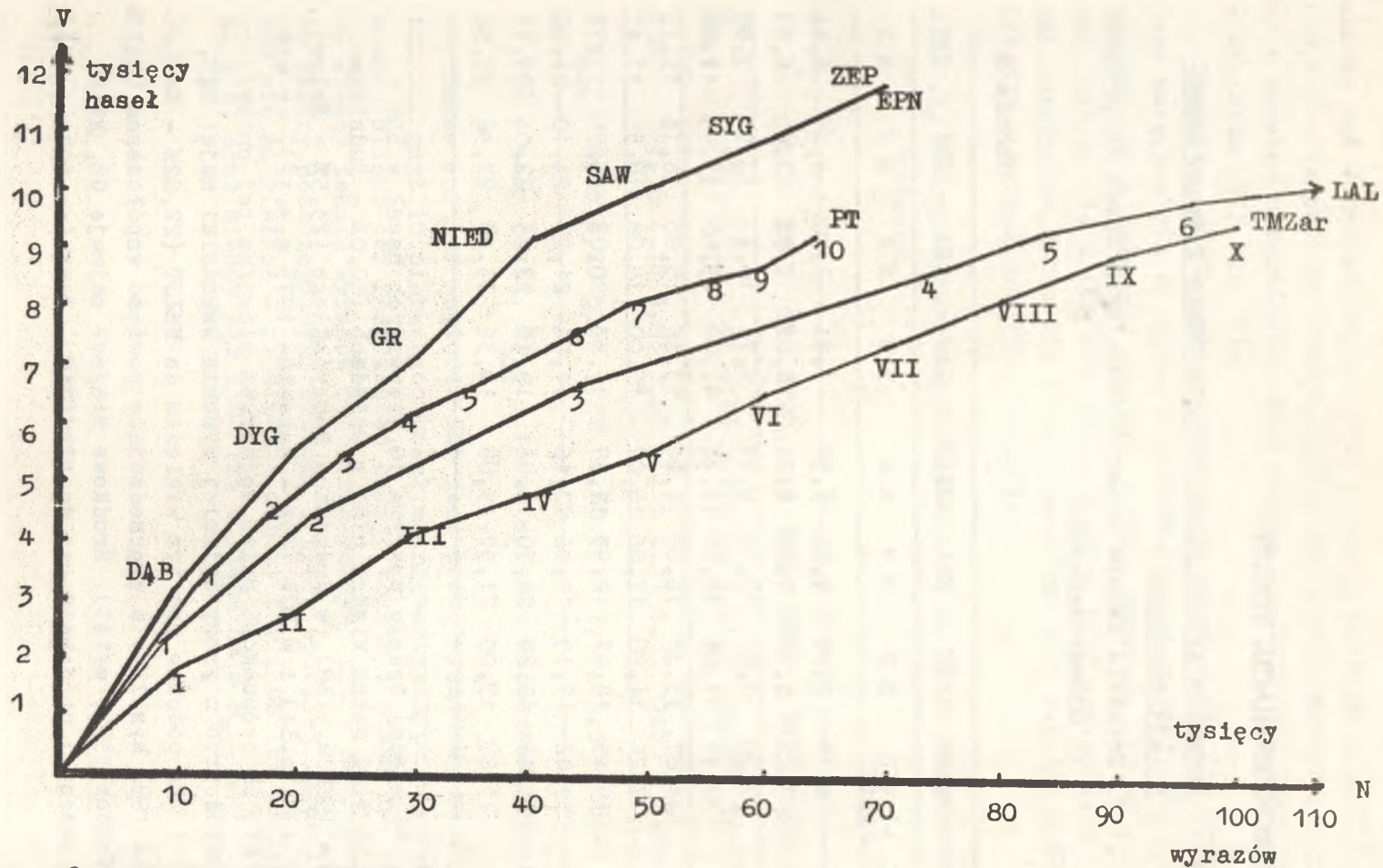
	$\sum N_1$	$\sum V_1$	% V	V_1	$V_{n+1} - V_n$	% $V_{n+1} - V_n$
DAB	10 000	3139	26,32	3139	3139	26,32
DYG	20 000	5547	46,51	3562	2408	20,19
GR	30 000	7249	60,78	3411	1702	14,27
NIED	40 000	9042	75,82	3993	1793	15,04
SAW	50 000	10059	84,35	3259	1017	8,53
SYG	60 000	11032	92,51	3020	973	8,16
ZEP	70 000	11925	100,00	3258	893	7,49

($\sum V_1$ = kolejna wielkość narastającego słownika,

$V_{n+1} - V_n$ = przyrost słownika)

Ze względu na to, iż poszczególne próby składowe reprezentują ten sam gatunek literacki (proza epicka) i tę samą metodę twórczą w literaturze, słownik próby zbiorczej w miarę wzrostu tekstu rośnie tak jak w tekście ciągłym, tzn. poszczególne wartości przyrostu są coraz mniejsze. Wyjątek stanowi NIED wnosząca nadwyżkę. Wraz z powiększaniem się tekstu EPN o tę próbę słownik zyskuje większą liczbę nowych haseł (1793 - 15,04%) niż wniosła poprzednia GR (1702 - 14,27%). Po NIED ostatnie 3 próby (SAW, SYG, ZEP) wnoszą do słownika EPN stosunkowo mało nowych haseł i kolejno coraz mniej, przy czym różnica między nimi pod tym względem jest nieznaczną.

Jak widać na rysunku 1., narastanie słownika wraz z przyrostem tekstu jest w EPN szybsze nie tylko w porównaniu z TMZar (Zarębina 1985 b, s. 66-67) i IAL (Smólkowa 1974, s. 72), ale nawet w porównaniu z Panem Tadeuszem (Sambor 1969, s. 154). Na tak korzystne dane dla prozy epickiej naturalistów niewątpliwie wpływ ma fakt, że EPN reprezentuje siedmiu autorów i kilkaset utworów zróżnicowanych tematycznie i stylistycznie.

5 Rysunek 1. Narastanie słownika

2.2. KONCENTRACJA TEKSTU

2.2.1. Pokrycie tekstu przez kolejne hasła i grupy haseł z list rangowych

2.2.1.1. Pokrycie tekstu przez 10 kolejnych haseł (w próbach 10 000-wyrazowych)

Tabela 8

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	ZDR
V ₁	% N	% N	% N	% N	% N	% N	% N	% N
1	4,19	3,27	4,80	3,56	3,34	3,90	4,23	3,44
2	7,22	5,99	7,89	6,84	6,07	7,31	7,65	6,87
3	10,00	8,63	10,92	9,91	8,71	10,49	10,91	9,88
4	12,47	11,04	13,55	12,22	11,09	13,60	13,55	12,62
5	14,87	13,34	16,08	14,44	13,46	15,88	16,14	15,15
6	17,26	14,90	17,88	16,07	15,00	18,08	18,55	17,47
7	19,45	16,07	18,93	17,17	16,53	20,07	19,96	19,72
8	21,02	17,19	19,86	18,16	17,56	21,27	21,10	21,79
9	22,44	18,20	20,70	19,03	18,49	22,35	22,04	23,73
10	23,69	19,05	21,52	19,86	19,36	23,40	22,96	25,54

Najwięcej tekstu pokrywa 10 pierwszych haseł w ZDR - 25,54 %, a zatem więcej niż: w Dziadach (20,0% - Rudnicka-Fira 1986 a,s.38), w dramatach Baczyńskiego (23,5% - Balowski 1984,s.34) i w NOW (25% - Zarębina 1973 c,s.12), co wiąże się ze stosunkowo małym bogactwem słownika tej próby. Spośród prób z prozy epickiej wysokie wskaźniki mają: DĄB, SYG i ZEP podobne pod tym względem do NHIST (22,82% - Rachwałowa 1986 b,s.27), a wyprzedzające powieść współczesną (22,31% - Sambor 1969, s.143). Środkowe miejsce zajmuje GR, która najbardziej upodabnia się do PIS (21% - Zarębina 1970,s.42),

niższe zaś wskaźniki mają: NIED - bardzo podobna do MLIT (19,89% - Rachwałowa 1986 b,s.27), SAW i DYG. Wszystkie próby z tekstów naturalistów mają niższy wskaźnik niż GWAŁ (28,75% - Zarębina 1973 c,s.12).

Pokrycie tekstu przez pierwsze 10 haseł w EPN (21,12%) jest mniejsze niż w próbie z powieści współczesnej (22,31%), większe niż w Dziadach (20,0%), w Panu Tadeuszu (18,0% - Sambor 1969,s.141) i KOM (17,53% - Pisarek 1972,s.44,47), a niemal identyczne jak w PIS (21% - Zarębina 1973 c,s.12) i NPED (21,37% - Rachwałowa 1986 b,s.27).

2.2.1.2. Pokrycie tekstu przez pierwsze 10 haseł autosemantycznych

Tabela 9

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
N_{aut}	5915	6714	6882	6759	6770	5853	6444	45337	5718
% N	4,76	4,16	3,53	3,56	4,66	4,31	4,93	3,95	7,69
% N_{aut}	8,05	6,20	5,13	5,27	6,88	7,36	7,65	6,10	13,45

(N - cały tekst, N_{aut} - tekst wyrazów autosemantycznych)

Także pod tym względem ZDR jest próbą wyjątkową na tle innych, gdyż 10 pierwszych haseł autosemantycznych pokrywa w niej blisko dwa razy więcej całego tekstu i ponad dwa razy więcej tekstu wyrazów autosemantycznych niż w EPN. Różnice między poszczególnymi próbami z prozy epickiej naturalistów nie są wielkie - największe między ZEP i GR (ze względu na % N) oraz między DĄB i GR (ze względu na % N_{aut}).

2.2.1.3. Pokrycie słownika i tekstu przez kolejne hasza EPN

Tabela 10

V_1	N_i	% V	% N	V_1	N_i	% V	% N
1	2673	0,008	3,82	25	19854	0,210	28,36
2	4881	0,017	7,00	68	25613	0,57	36,59
3	6815	0,025	9,74	100	28294	0,84	10,42
4	8608	0,034	12,30	248	35029	2,08	50,04
5	10410	0,042	14,87	1000	47104	8,39	67,29
6	11764	0,050	16,81	2000	53620	16,77	77,37
7	12795	0,059	18,28	3000	57466	25,16	82,07
8	13620	0,067	19,46	5000	62193	41,93	88,85
9	14281	0,075	20,40	5963	64038	50,00	91,48
10	14784	0,084	21,12	10000	68075	83,86	98,22
16	17388	0,134	24,84	11925	70000	100,00	100,00

W EPN pierwsze 100 haseł z listy rangowej pokrywa 40,42% tekstu - niemal identycznie jak w krótszym teksście ciągłym *Pana Tadeusza* (40,1% - Sambor 1969, s.141), mniej niż w siedmiokrotnie krótszej NLIT (41,61% - Rachwałowa 1986 b, s.27), w *Dziadach* (46,5% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.38), w SDRAM (52,5% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.38) i w TMZar (53,39% - Zarebina 1985 b, s.70), natomiast więcej niż w KOM (36,8% - Pisarek 1972, s.38). Dla pokrycia połowy tekstu EPN potrzeba 248 pierwszych kolejnych haseł z listy rangowej, podobnie jak w *Panu Tadeuszu* (200 kolejnych haseł - 48,3%, a 300 - 53,7%, Sambor 1969, s.141), podczas gdy w TMZar tylko 68 haseł (Zarebina 1985 b, s.70), w SDRAM mniej niż 100 haseł, a w *Dziadach* ponad 100 (Rudnicka-Fira 1986 a, s.38). Wskazuje to na mniejszą koncentrację słownictwa tekstów literackich epickich niż dramatycznych oraz tekstów literackich w porównaniu z tekstem polszczyzny potocznej mówionej.

2.2.1.4. Pokrycie tekstu prób 10 000-wyrazowych przez hasła
z $f \geq 9$

Tabela 11

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	ZDR
Liczba haseł z $f \geq 9$	146	151	142	118	141	149	137	153
% N	52,18	43,20	43,41	39,34	44,72	51,62	47,91	59,7

Spośród prób 10 000-wyrazowych ZDR posiada najwięcej haseł z $f \geq 9$ i pokrywają one najwięcej tekstu (153 - aż 59,79%). Na przeciwnym krańcu pod tym względem znajduje się NIED (118 haseł - tylko 39,34% tekstu). Potwierdza to także liczba kolejnych haseł z list rangowych potrzebnych do pokrycia połowy tekstu w każdej próbie: NIED - aż 305, GR - 243, DYG - 221, SAW - 212, ZEP - 164, SYG - 130, DĄB - 119, a ZDR - tylko 71. Teksty naturalistycznych dramatów posiadają o wiele więcej haseł częstych w porównaniu ze wszystkimi tekstami naturalistycznej prozy epickiej.

2.2.1.5. Pokrycie tekstu prób 10 000-wyrazowych
przez kolejne grupy haseł z list rangowych

Tabela 12

Liczba haseł	Procent wyczerpywania się tekstu							
	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	ZDR
10	23,69	19,05	21,52	19,86	19,36	23,40	22,96	25,54
20	30,32	24,17	25,85	24,77	25,30	29,80	28,27	34,89
30	34,32	32,67	28,55	27,86	28,59	33,78	31,89	39,81
40	37,33	35,31	30,77	29,96	31,15	36,73	34,43	43,12
50	39,74	37,42	32,77	31,62	33,26	39,12	36,57	45,77
60	41,83	39,21	34,53	33,07	35,11	41,06	38,53	48,00

70	43,57	40,76	36,10	34,36	36,77	42,69	40,23	49,83
80	45,12	42,08	37,44	35,55	38,15	44,12	41,71	51,45
90	46,50	43,28	38,60	36,65	39,44	45,44	43,04	52,90
100	47,70	44,39	39,68	37,67	40,64	46,69	44,24	54,23
200	57,79	52,69	47,99	44,92	49,17	55,44	52,44	63,00

Każda grupa haseł z listy rangowej pokrywa najwięcej tekstu ZDR, a dalej kolejno coraz mniej: DĄB, SYG, DYG, ZEP, SAW, GR i NIED. Koncentracja słownictwa tekstu dramatu naturalistycznego Zapolskiej jest więc największa, a słownictwa prozy epickiej Niedźwieckiego - najmniejsza (mniejsza niż słownictwa Popiołów, Kuraszkiwicz 1973, s.57). Spośród prób z tekstów literackich naturalistów tylko ZDR i DĄB wykazują większą koncentrację słownictwa w porównaniu z powieścią współczesną (200 haseł pokrywa w niej 55,96% tekstu - Sambor 1969, s.143), a najbardziej zbliżona do niej pod tym względem jest SYG. Dwie próby: ZDR i DĄB mają bardziej skoncentrowane słownictwo niż *Lalka* (100 haseł - 47,0%, Kuraszkiwicz 1973, s.57) i jakakolwiek próba z tekstów naukowych - nawet najuboższe leksykalnie NPED (200 haseł - 56,43%) i NTECH (200 haseł - 55,71%); SYG także w porównaniu z NJEZ (200 haseł - 54,87%) i NHIST (200 haseł - 53,21%), a DYG i ZEP - w porównaniu z NLIT (200 haseł - 50,90% tekstu, Rachwałowa 1986 b, s.27). Trzy próby z prozy epickiej naturalistów: NIED, GR i SAW mają mniejszą koncentrację słownictwa aniżeli jakakolwiek z wymienionych prób z tekstów pisanych naukowych. Opowiadania zawodowego dziennikarza mają tu niemal identyczny wskaźnik jak współczesny komentarz prasowy (200 haseł - 44,98%, Pisarek 1972, s.38), najbardziej też zbliżone są pod tym względem do *Pana Tadeusza* (200 haseł - 48,3%, Sambor 1969, s.141). Słownictwo ZDR jest bardziej "rozproszone" (100 haseł - 54,23%) niż słownictwo TMZar (100 haseł - 55,39%, Zarębina

1985 b, s.70), a bardziej „skoncentrowane” niż słownictwo SDRAM (100 haseł - 52,5%) i Dziadów (100 haseł - 46,5%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.38).

2.2.2. Wskaźniki I_{konc} według Mistrika i Sambor

Tabela 13

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
I_{kS}	0,73	0,89	0,88	0,79	0,93	0,83	0,83	0,78	0,73
I_{kM}	2,04	2,44	2,56	2,42	2,49	2,12	2,27	1,68	1,85

$$I_{konc} \text{ wg Mistrika} = \frac{20V_i > 1}{N} ; \quad I_{konc} \text{ wg Sambor} = \frac{20V_i > 3}{N}$$

Wskaźniki te obrazują udział słownictwa innego niż bardzo rzadkie w budowie tekstu, przy czym wskaźnik Mistrika uwzględnia całe słownictwo powtarzające się, a wskaźnik wg Sambor wyłącza nie tylko hapaks legomena, ale też dis - i trislegomena. Im te wskaźniki są wyższe, tym koncentracja tekstu jest mniejsza, a udział wyrazów „tematycznych” większy, co świadczy o zróżnicowaniu tematycznym tekstu (Sambor 1972, s.223). Pod względem wysokości wskaźników koncentracji DĄB i ZDR różnią się minimalnie i zajmują ostatnie miejsca, co świadczy o stosunkowo dużej koncentracji ich słownictwa i dość dużej monotonii tematycznej. Na przeciwnym krańcu pod tym względem znajdują się: SAW (najwyższy I_{kS}) i GR (najwyższy I_{kM}).

Ze względu na wartość I_{kS} SAW zbliża się bardzo do powieści współczesnej (0,92), wyprzedzając ją wysokością I_{kM} (2,49 - SAW, 2,18 - powieść współczesna, Sambor 1969, s.146) - tu wielkie jest podobieństwo z SYG. Identyczna jest wartość I_{kS} dla SYG, ZEP i dla Dziadów (0,83 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.39). Pod względem wartości I_{kS} wszystkie próby z utworów polskich naturalistów ustępują próbom z tekstów naukowych, choć w wypadku SAW różnica z NHIST jest najmniejsza (0,95 -

Rachwałowa 1986 a, s.28), a ogólnie różnice są zniwelowane przy I_{kM} . Tutaj GR i SAW przewyższają wszystkie próby z tekstów naukowych, przy czym najmniejsza różnica jest widoczna w porównaniu z NLIT (2,48 - Rachwałowa 1986 a, s.89,91). Ta próba oraz NHLST (2,45 - Rachwałowa 1986 a, s.87,89) zbliżone są do DYG i NIED, a wykazująca najmniejszy parametr NPED (2,21) wyprzedza: ZDR, DĄB i SYG. ZDR - ostatnia pod tym względem ze wszystkich prób z tekstów naturalistów ma obydwie wskaźniki koncentracji ($I_{kS} = 0,73$, $I_{kM} = 1,85$) lepsze niż: SDRAM ($I_{kS} = 0,51$, $I_{kM} = 1,05$, Słownictwo, t.V, s.627), GWAR ($I_{kS} = 0,68$, $I_{kM} = 1,34$, Zarębina 1973 c, s.15) i TMZar ($I_{kS} = 0,56$, $I_{kM} = 0,97$, Zarębina 1985 b, s.70), a gorsze niż Dziady ($I_{kS} = 0,83$).

EPN ma nieco gorszy I_{kS} niż KOM (0,89), wartości zaś I_{kM} są dla obu prób niemal identyczne (dla KOM - 1,70, Pisarek 1972, s.47). Zbliżone są oba parametry dla EPN ($I_{kS} = 0,78$, $I_{kM} = 1,68$) i Pana Tadeusza ($I_{kS} = 0,77$, $I_{kM} = 1,52$, Sambor 1969, s.144,147). EPN ustępuje tu nieznacznie Dziadom, a wyprzedza wszystkie 5 prób z odmian pisanych współczesnego języka polskiego, przy czym ze względu na wysokość I_{kS} najmniejsza jest różnica z SPROZ (1,49 - Słownictwo, t.IV, s.885), a największa w porównaniu z SDRAM (zob. wyżej), podobnie jak w porównaniu z TMZar (zob. wyżej) oraz LAL ($I_{kS} = 0,65$, $I_{kM} = 0,89$, Smółkowa 1974, s.75,87).

2.3. PRZEDZIAŁY CZĘSTOŚCI A SŁOWNIK I TEKST

2.3.1. Przedziały częstości w próbach 10 000-wyrazowych

Tabela 14

	V	%V	%N	V	%V	%N	V	%V	%N	V	%V	%N
	DĄB			DYG			GR			NIED		
I	10	0,3	23,7	9	0,2	18,2	7	0,2	18,9	7	0,2	17,2
II	111	3,5	26,2	109	3,1	22,9	107	3,1	22,2	98	2,4	21,0
III	3018	9,62	50,1	3444	9,67	58,9	3297	9,67	58,9	3888	9,74	61,8
	SAW			SYG			ZEP			ZDR		
I	8	0,3	17,6	11	0,4	24,4	8	0,2	21,1	14	0,5	30,4
II	118	3,6	25,8	123	4,1	25,9	113	3,5	25,4	123	4,8	28,0
III	3133	9,61	56,6	2886	9,55	49,7	3137	9,63	53,5	2433	9,47	41,6

W próbach 10 000-wyrazowych wyróżnić można 3 przedziały wg prawdopodobieństwa empirycznego (częstości względnej): I - z $f \geq 100$, II - z $f \geq 10$ i III - z $f \leq 9$ (czyli z frekwencjami wyrażonymi liczbami trzycyfrowymi, dwucyfrowymi i jednocyfrowymi - Zarębina 1985 b,s.85). Analizując listy frekwencyjne prób z epiki naturalistów, widzimy, że hasła I przedziału są najliczniejsze w SYG (11 haseł - 0,4%V i 24,4%N). Jeszcze liczniejsze są one w próbie z dramatu naturalistycznego Zapolskiej (w ZDR 14 haseł - 0,5%V i 30,4%N). Wszystkie próby z tekstów literackich naturalistów wykazują tu mniejsze parametry niż GWAR (22 hasła - 1,4%V i 45,9%N, Zarębina 1985 b,s.90) i większość prób składowych ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (Zarębina 1985 b,s.85), natomiast próby z prozy epickiej naturalistów zbliżają się pod tym

względem do prób z tekstów języka naukowego pisanego: ZEP do NPED (10 haseł - 0,41%V i 21,2%N, Rachwałowa 1986 b,s.29,32), a DYG do NJEZ (9 haseł - 0,34%V i 18,1%N). Są tu jednak i spore różnice: na jednym biegunie znajdują się SYG i DĄB wyprzedzające wyraźnie inne próby, a na przeciwnym - NTECH (15,9%N).

Hasła II przedziału także mają największy udział w słowniku i tekście ZDR (4,8%V i 28,0%N) i SYG (4,1%V i 25,9%N), a najmniejszy w NIED (2,4%V i 21,0%N). Pod tym względem teksty literackie naturalistów są zbliżone do NLIT (4,4%V i 24,9%N) - szczególnie ZEP (3,5%V i 25,4%N), a także do NHIST (4,4%V i 26,0%N - Rachwałowa 1986 b,s.29,31) - szczególnie DĄB (3,5%V i 23,7%N), natomiast mają szcuplejszy przedział częstości w porównaniu z innymi odmianami tekstów naukowych. Wszystkie próby z utworów naturalistów mają mniejszy przedział częstości II niż jakakolwiek z 10 prób składowych ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (Zarębina 1985 b,s.85-88). W II przedziale częstości nie widać zasadniczych różnic między ZDR a GVAR - tylko wyraźnie większy udział haseł tego przedziału w słowniku GVAR (7,6 %V) i nieco mniejszy w tekście (26,4%N) - Zarębina 1985 b,s.90).

Hasła III przedziału częstości mają największy udział w NIED (97,4%V i 61,8%N) - większy niż w jakiegokolwiek próbie z 5 odmian tekstów naukowych (w najlepszej tu NLIT - 95,3%V i 55,2%N, Rachwałowa 1986 b,s.29,31), a najmniejszy w ZDR (94,7%V i 41,6%N). Dramat naturalistyczny wyprzedza tu GVAR (91,0%V i 27,7%N - Zarębina 1985 b,s.90) i prawie każdą próbę składową ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (oprócz radiowo-telewizyjnej, Zarębina 1985 b,s.85-88).

2.3.2. Przedziały częstości w EPN

Tabela 15

	V	% V	N	% N
I	7	0,1	12795	18,3
II	56	0,5	12337	17,6
III	918	7,7	21699	31,0
IV	10944	91,7	23169	33,1
Razem	11925	100,0	70000	100,0

W EPN wyróżnić można (podobnie jak w próbach 100 000-wyrazowych) 4 przedziały częstości wg prawdopodobieństwa empirycznego (częstości względnej: I - z $f \geq 1000$, II - z $100 \leq f \leq 999$, III - z $10 \leq f \leq 99$ i IV - z $f \leq 9$, czyli z frekwencjami wyrażonymi liczbami czterocyfrowymi, trzycyfrowymi, dwucyfrowymi i jednocyfrowymi - Zarębina 1985 b, s.88). Jeśli rozpatrujemy udział w słowniku tylko słownictwa rzadkiego ($z f \leq 9$), to zauważamy, że w słowniku EPN (91,7%) jest on podobny jak w słownikach większych prób ze współczesnej prozy artystycznej i współczesnego dramatu artystycznego (SPROZ - 92,4%, SDRAM - 91,0%, Rudnicka-Fira 1986 b, s.52), natomiast wyraźnie mniejszy niż w słowniku ponad dwukrotnie krótszego tekstu głównego *Dziadów* (97,38% - Rudnicka-Fira 1986 b, s.52), a większy niż w słownikach: SPOPNAUK (89,7%), SDROBWIAD (88,8%), SPUBL (87,3% - Rudnicka-Fira 1986 b, s.52) i TMZar (88,61% - Zarębina 1985 b, s.89).

Łatwo zauważyć, że w 10 000-wyrazowych próbach tekstowych, w których wyróżniamy 3 przedziały częstości, hasła I przedziału mają mniejszy udział w tekście niż hasła II przedziału (wyjątkowo odwrotnie jest w ZDR - podobnie jak w GWAR i 3 pró-

bach składowych z TMZar: dialogach studenckich, rozmowach telefonicznych dziennikarzy i dialogach potocznych. Natomiast w dużych próbach tekstowych, gdzie wyróżniamy 4 przedziały częstości (podobnie jak w małych próbach z prozy epickiej jest w 30 065-wyrazowym tekście głównym Dziadów, gdzie I - 21,17%N, II - 28,7%N - Rudnicka-Fira 1986a, s.53) uderza zbieżność w proporcjach udziału haseł I i II przedziału częstości w tekstach EPN (18,3% : 17,6%) i TMZar (29,4% : 29,0%) - w obu dużych próbach minimalnie większy udział haseł I przedziału, przy czym w próbie z tekstów literackich epickich udział haseł obydwóch początkowych przedziałów jest wyraźnie mniejszy niż udział haseł tych przedziałów w próbie z tekstu potocznego mówionego. Wyrównany udział haseł obu przedziałów w tekście odpowiednio długim można uznać za wynik działania prawa wielkich liczb - prawidłowość niezależną od typu tekstu.

Rola haseł III i IV przedziału w tekście EPN rośnie (III-31,0%N, IV - 33,1%N), podczas gdy w TMZar - maleje (III -23,4%N, IV - 18,2%N - Zarębina 1985 b, s.89). W dramacie romantycznym jest inaczej - w tekście głównym Dziadów największą rolę odgrywają hasła III przedziału (32,4%N), natomiast hasła IV przedziału (17,61%N - Rudnicka-Fira 1986, s.53) - jak w polszczyźnie potocznej mówionej. Świadczy to o większej roli wyrazów o średniej częstości w tekście literackim (w epice także wyrazów o małej częstości) niż w potocznym tekście mówionym.

2.3.3. Słownictwo najczęstsze

2.3.3.1. Pierwsza dziesiątka haseł

Tabela 16

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
1.	i	i	i	i	w	i	i	i	ja
2.	w	w	w	w	z	w	w	w	nie
3.	on	na	z	z	on	na	on	z	ten
4.	na	z	na	na	na	z	ten	na	i
5.	z	on	on	on	i	nie	z	on	w
6.	ten	ten	ten	ten	nie	on	na	ten	być
7.	nie	być	nie	być	ten	ten	być	nie	na
8.	być	nie	być	nie	do	być	nie	być	on
9.	że	do	do	który	jak	do	który	do	z
10.	ja	a	a	jak	być	który	do	jak	ty

(Dane o frekwencji - zob.9.1.Listy rangowe)

Epickie teksty naturalistów (oprócz SAW) reprezentują typ tekstu spójnikowego (spójnik i na czele list rangowych), a ściślej typ iw (Pisarek 1972,s.74) - tak samo jak Pan Tadeusz (Sambor 1969,s.138), LAL (początek listy rangowej dla tekstu powieści Prusa sporządziłem na podstawie danych zawartych w książce T.Smólkowej (Smólkowa 1974,s.91-95, 1975 a, s.265), SPROZ (Słownictwo,t.IV,s.871), a także Dziady (Rudnicka-Fira 1986 a,s.65). Wyjątkowo na liście rangowej SAW nie spójnik i zajmuje pierwsze miejsce (znajdujemy go dopiero na 5.miejscu!), lecz przyimek w. Próba z utworów Sawickiej reprezentuje typ tekstu przyimkowego i to bardziej przyimkowego (na 2. miejscu przyimek z) niż należące do typu wi: Maria A.Malczewskiego (Stachurski 1969), PIS (Zarębina 1970,s.42), WIAD,KOM,REP (Pisarek 1972,s.64), SDRORWIAD (Słownictwo,t.II,

s.774), SPUBL (Słownictwo, t.III, s.668), SPOPNAUK (Słownictwo, t.I, s.841), NLIT, NHIST, NJEZ, NPED i NTECH (Rachwałowa 1986b, s.38, 87-95).

Jak można było oczekiwać, największą odrębność uwidaczniają tu dramaty Zapolskiej, dialog bowiem (w przeciwieństwie do narracji epickiej) wysuwa na plan pierwszy nie elementy łączące, lecz zaimkowe. ZDR wyróżnia się bardzo wysoką frekwencją zaimka ja ($P = 0,0344$), zajmującego na liście rangowej pierwsze miejsce (z czego można wysnuć wniosek o egocentrycznej postawie bohaterów dramatu Zapolskiej), podczas gdy na listach rangowych: Dziadów (Rudnicka-Fira 1986 a, s.65), SDRAM (Słownictwo, t.V, s.616), MOW (Zarębina 1971, s.342) i TMZar (Zarębina 1985 b, s.79) zaimek ten znajduje się dopiero w połowie pierwszej dziesiątki haseł, a na liście rangowej TMZg dopiero na 9. miejscu (Zgółkowa 1983, s.352); na liście rangowej GWAR zaimka ja nie ma w pierwszej dziesiątce haseł, zajmuje dopiero dalekie 19. miejsce (Zarębina 1973 c, s.10). Zaimek pierwszej osoby znalazł się wyjątkowo także w pierwszej dziesiątce najczęstszych haseł w jednej z prób epiki naturalistów - w DĄB (powieść Dąbrowskiego Śmierć w formie pamiętnika, a powieść Felka w formie listów), co zbliża DĄB do tekstów dramatu i polszczyzny mówionej.

We wszystkich tekstach literackich naturalistów (podobnie jak w Lalce i w Dziadach) zaimek zwrotny ma znacznie niższą frekwencję (brak go w pierwszej dziesiątce najczęstszych haseł) aniżeli we współczesnych tekstach literackich (2. miejsce w SPROZ - Słownictwo, t.IV, s.871 ; 3. miejsce w SDRAM - Słownictwo, t.V, s.616), w GWAR (2. miejsce - Zarębina 1973 c, s.10), w PIS (3. miejsce - Zarębina 1970, s.42), w MOW (4. miejsce - Zarębina 1971, s.342) i innych tekstach pisanych nieliterackich - w połowie pierwszej dziesiątki najczęstszych haseł: SDRÓBWIAD (Słownictwo, t.II, s.774), SPUBL (Słownictwo, t.III, s.668), SPOPNAUK (Słownictwo, t.I, s.841), a także w tekstach mówionych potocznych - pod koniec pierwszej dziesiątki:

TMZar (Zarębina 1985 b, s.79) i TMZg (Zgólkowa 1983, s.352). (J.Sambor nie umieszcza zaimka zwrotnego wśród pierwszych 30 haseł Pana Tadeusza - Sambor 1969, s.138-139; W.Pisarek nie uwzględnia tego wyrazu wśród 100 najczęstszych haseł WIAD, KOM i REP - Pisarek 1972, s.64-66, mimo że ma on w REP i KOM wysoką frekwencję - Pisarek 1972, s.243). Ze względu na frekwencję zaimka zwrotnego teksty naturalistów (15. miejsce w EPN i 25. miejsce w ZDR) zbliżone są tylko do NTECH (20. miejsce - Rachwałowa 1986 b, s.95).

Zapolska częściej niż inni autorzy-naturaliści używa zaimka wskazującego ten (ta, to), co zbliża jej teksty do polszczyzny potocznej. Na liście rangowej ZDR zajmuje on 3. miejsce - identycznie jak w KOM i REP (Pisarek 1972, s.64), mając niższe prawdopodobieństwo empiryczne ($P = 0,0301$) niż w GWAR (tutaj nawet 1. miejsce i $P = 0,0459$, Zarębina 1973 c, s.10), a niemal identyczne jak w MOW ($P = 0,300$ i to samo 3. miejsce - Zarębina 1971, s.342). W *Dziadach* zaimek ten jest na 6. miejscu z $P = 0,0199$ (Rudnicka-Fira 1986 a, s.28,65), a w SDRAM - na 13. miejscu z $P = 0,0123$ (Słownictwo, t.V, s.616).

Na końcu pierwszej dziesiątki najczęstszych haseł w ZDR znajduje się charakterystyczny dla tekstów dialogowych zaimek ty z $P = 0,0181$, dziesiąty także na liście rangowej *Dziadów*, ale z mniejszym prawdopodobieństwem empirycznym ($P = 0,0128$ - Rudnicka-Fira 1986 a, s.65), a poza pierwszą dziesiątką na listach rangowych innych porównywanych tekstów (w SDRAM na 15. miejscu z $P = 0,0103$ - Słownictwo, t.V, s.616). Większe eksponowanie zaimków 1. i 2. osoby w dramacie Zapolskiej (ja odgrywa nawet większą rolę niż w dramacie romantycznym, a ty - większą niż w dramacie współczesnym) świadczy o „psychologicznej sytuacji rozmowy” (Mukařovský 1970, s.191), wskazuje na stosunkowo znaczne uwydatnienie delimitacji podmiotów dialogu (podkreślenie odmienności ich stanowisk) w dramacie naturalistycznym.

Jeśli idzie o rzeczowniki grzecznościowe pan i pani

(występujące także w funkcji zaimków 2. lub 3. osoby i dlatego określane „zaimkami honoryfikacyjnymi”), to pan nie odgrywa w dramacie naturalistycznym tak eksponowanej roli (w ZDR na 13. miejscu z $P = 0,0118$, por. 9.1.8. - lista rangowa w aneksie) jak w dramacie współczesnym (już na 7. miejscu z $P = 0,0142$, Słownictwo, t.V, s. 616), jednak większą niż w dramacie romantycznym (w Dziadach na 19. miejscu z $P = 0,0055$, Rudnicka-Fira 1986 a, s. 28, 66); pani odgrywa większą rolę w dramacie naturalistycznym (w ZDR na 21. miejscu z $P = 0,0063$) niż w dramacie współczesnym (na 26. miejscu z $P = 0,0054$, Słownictwo, t.V, s. 616), a szczególnie w dramacie romantycznym (nie ma tego wyrazu wśród 100 pierwszych haseł Dziadów - Rudnicka-Fira 1986 a, s. 66-68). Świadczy to m.in. o większej roli kobiety w tragifarsach Zapolskiej, a większej roli mężczyzny w dramacie współczesnym, także o tym, że sprawy obu płci są ważniejsze w dramacie naturalistycznym i współczesnym niż w dramacie romantycznym.

Pod względem roli czasownika być dramat naturalistyczny bardziej zbliża się do tekstów pisanych (w ZDR na 6. miejscu, czyli tak samo jak w PIS - Zarębina 1970, s. 42, a podobnie jak w EPN, w LAL i w Dziadach - gdzie jest na 8. miejscu, Smółkowa 1974, s. 91-95, Rudnicka-Fira 1986 a, s. 65, ale inaczej niż we współczesnym dramacie - w SDRAM już na 2. miejscu, Słownictwo, t.V, s. 616) niż do tekstów mówionych (w MOW, w TMZar i w TMZg już na 1. miejscu - Zarębina 1971, s. 342, 1985 b, s. 79, Zgólkowa 1983, s. 352). Jak z tego porównania widać, w tekstach mówionych współczesnych, a także w naśladowującym je dramacie współczesnym czasownik być (pełniący przede wszystkim funkcje gramatyczne) odgrywa większą rolę w dramacie dziewiętnastowiecznym naśladowującym ówczesną polszczyznę potoczną (szczególnie w dramacie naturalistycznym), co wskazuje na niektóre tendencje rozwojowe w systemie gramatycznym polszczyzny mówionej (m.in. zwiększanie się roli orzeczenia imiennego oraz złożonych form czasownika, szczególnie form strony biernej).

Tekst ZDR wykazuje w porównaniu z EPN znacznie wyższą frekwencję charakterystycznej dla tekstów dialogowych, w których wzmocniona jest przeciwstawność między afirmacją i negacją (Mukařovský 1970, s.193), partykuły przeczącej nie (gdą w EPN na 7. miejscu z $P = 0,0147$, to w ZDR już na 2. miejscu z $P = 0,0343$ - podobnie jak: w SDRAM - już na 1. miejscu z $P = 0,0371$, Słownikto, t.V, s.616, w Dziadach - na 3. miejscu z $P = 0,0233$, Rudnicka-Fira 1986 a, s.65, w MOW na 2. miejscu z $P = 0,0340$, Zarębina 1971, s.342, w TMZar - na 2. miejscu z $P = 0,0289$, Zarębina 1985 b, s.79 i TMZg - na 3. miejscu z $P = 0,0313$, Zgółkowa 1983, s.352), Rola tej partykuły jest większa w pesymistycznych tekstach epickich naturalistów niż w tekstach pisanych nieliterackich, szczególnie w porównaniu z: KOM (na 10. miejscu z $P = 0,0100$ - Pisarek 1972, s.19, 64, 193), SPOP-NAUK (na 10. miejscu z $P = 0,0089$, Słownikto, t.I, s.841), NJEZ (na 13. miejscu z $P = 0,0086$ - Rachwałowa 1986 b, s.91), SDROB-WIAD (na 14. miejscu z $P = 0,0045$ - Słownikto, t.II, s.774) i NTECH (na 21. miejscu z $P = 0,0051$ - Rachwałowa 1986 b, s.95), ale nie w porównaniu ze współczesną prozą artystyczną (w SPROZ na 4. miejscu z $P = 0,0206$ - Słownikto, t.IV, s.871).

2.3.3.2. Pierwsza dziesiątka wyrazów autosemantycznych

Nie uwzględniamy tu częstych w każdej próbie tekstowej czasowników być i mieć, które jako wyrazy autosemantyczne występują bardzo rzadko (przeważnie są elementami gramatycznymi pozbawionymi znaczenia), a także rzeczowników grzecznościowych pan i pani (częstych w ZDR, a pani także w DĄB).

Tabela 17

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEPEN	EPN	ZDR
1.	móc	oko	oko	oko	oko	móc	cały	oko	chcieć
2.	cały	ręka	krew	śmierć	ręka	chwila	chwila	ręka	móc
3.	chcieć	noga	ręka	ręka	śmierć	głowa	ręka	cały	musieć
4.	śmierć	pies	gniew	twarz	móc	ręka	oko	móc	więzieć

5.	bać się	życie	śmierć	życie	twarz	cały	całe	ciało	śmierć	cały
6.	musieć	cały	twarz	cały	stary	oko	krw	chwila	ić	
7.	ciągle	człowiek	ból	głowa	usta	życie	usta	głowa	mówić	
8.	czuć	krw	brudny	noga	cały	noga	twarz	twarz	zły	
9.	zacząć	dziecko	głowa	chcieć	siła	zacząć	kobieta	życie	życie	
10.	nagle	głowa	noga	kobieta	czuć	ojciec	czuć	noga	dać	

(Dane o frekwencji zob. 9.1. Listy rangowe)

Jak widać, żaden z wyrazów wymienionych w tabeli 17. nie powtarza się w pierwszej dziesiątce wszystkich prób tekstowych z utworów naturalistów, ale zarówno w probie z dramatu naturalistycznego Zapolskiej, jak i w próbach z prozy epickiej naturalistów wysoką lokatę mają: móc (1. w DĄB i SYG, 2. w ZDR, 4. w SAW i EPN), chcieć (1. w ZDR, 3. w DĄB, 9. w NIED), cały (1 w ZEP, 2. w DĄB, 3. w EPN, 5. w SYG i ZDR, 6. w DYG i NIED, 8. w SAW), musieć (3. w ZDR, 6. w DĄB), życie (5. w NIED, 7. w SYG, 8. w EPN i ZDR).

W naturalistycznych tekstach epickich, w porównaniu z naturalistycznym dramatem, wysoką pozycją na listach rangowych wyróżniają się: oko (1. w EPN, DYG, GR, NIED i SAW, 4. w ZEP, 6. w SYG), ręka (2. w EPN, DYG i SAW, 3. w GR, NIED, ZEP, 4. w SYG), śmierć (2. w NIED, 3. w SAW, 4. w DĄB, 5. w GR i EPN), chwila (2. w SYG i ZEP, 6. w EPN), głowa (3. w SYG, 7. w NIED i EPN, 9. w GR, 10. w DYG), noga (3. w DYG, 8. w NIED i SYG, 10. w GR i EPN) i twarz (4. w NIED, 5. w SAW, 6. w GR, 8. w ZEP i EPN). Są to przeważnie nazwy części ciała, co wiąże się ze skłonnością naturalistów do częstego opisywania postaci. Zwracają uwagę swoją wysoką lokatą rzeczowniki śmierć i chwila. Z pierwszej setki haseł EPN można wymienić jeszcze: krw, ból, straszny, łza, czarny, choroba, bać się, umrzeć. Sygnalizują one pesymizm przenikający wiele naturalistycznych powieści, nowel, opowiadań i obrazków.

W dramacie naturalistycznym Zapolskiej, w porównaniu z epiką naturalistów, wyróżniają się swą pozycją 4 czasowniki: wiedzieć (4.), iść (6.), mówić (7.), dać (10.) i przymiotnik zły (8.). Przymiotnik ten jest symptomatyczny dla specyficznego charakteru konstrukcji znaczeniowej w dramacie naturalistycznym - to on, a nie przymiotnik dobry, dominuje tu w leksykalnym przeciwstawieniu o charakterze oceniającym (Mukařovský 1970, s.192,194). Dominacja czasowników wśród najczęstszych wyrazów autosemantycznych w dramacie nie dziwi, gdyż ten rodzaj literacki ukierunkowany jest przede wszystkim na działanie się, na akcję (w ZDR na 10 pierwszych haseł autosemantycznych przypada aż 7 czasowników). Pod tym względem do dramatu zbliżają się teksty epickie Dąbrowskiego (w DĄB połowa z 10 najczęstszych haseł autosemantycznych to czasowniki).

2.3.4. Wyrazy autosemantyczne I i II przedziału częstości

Listę 224 wyrazów-haseł autosemantycznych (w tym:110 rzeczowników, 55 czasowników, 31 przymiotników i imiesłowów przymiotnikowych, 22 przysłówki i 6 liczebników) należących przynajmniej w jednej z 8 prób 10 000-wyrazowych do I lub II przedziału częstości (zob.9.2 w aneksie) otwierają czasowniki: być i pokrewny semantycznie i alternujący z nim mieć (Dulewiczowa 1981, s.71-72), ale tak wysoką lokatę na liście zawdzięczają one częstemu występowaniu w roli słowa posiłkowego, pełniąc w tekście przede wszystkim funkcje gramatyczne. Właściwie pierwszym na liście wyrazem autosemantycznym jest rzeczownik oko o łącznej frekwencji we wszystkich próbach - 312 (w tym w EPN - 294), zaraz po nim pierwszy przymiotnik cały z f = 248 (234). Pierwszy w pełni autosemantyczny czasownik móc zajmuje szóstą pozycję z f = 230 (182), pierwszy przysówek już z f = 225 (183) - ósmą, a pierwszy liczebnik jeden z f = 167 (154) czternastą.

Frekwencja wyrazów autosemantycznych jest w poszczegól-

nych próbach tekstowych dość zróżnicowana, co pozwala ustalić nie tylko grupę słów podstawowych dla każdej próby, ale także wytypować niektóre z nich do dalszych porównań jako potencjalne słowa-kłucze dla danego autora lub dla naturalistycznej epiki czy naturalistycznego dramatu.

2.3.5. Słownictwo tematyczne

Słownictwo to obejmuje hasła autosematyczne o wysokiej frekwencji (należące do I i II przedziału częstości i określane wyrazami „tematycznymi”) w poszczególnych próbach. Spośród nich przytaczam tylko te (bez być i mieć), które mają wyższą frekwencję niż najczęstsze w danej próbie słowo-kłucz. Są to:

w DĄB : już, móc, pani, cały chcieć, śmierć, bać się, musieć, jeden, mama, znowu, trochę, świat;

w DYG : oko, ręka, noga, pies, życie, cały, człowiek, jeden, już, krew, dziecko, głowa, móc, twarz, ciało, straszny, umrzeć, ziemia, zwierzę, śmierć, czarny, ludzie, począć, strach, zab, siła, innny, jeszcze, przyjść, stary, kobieta, matka, miejsce, bardzo, pan, chłop, dwa, paść (pasie), praca, walka;

w GR : oko, krew, ręka, gniew, śmierć, twarz, ból, brudny, głowa, noga, słowo, pan, czuć, musieć, ziemia, patrzeć, jęk, zawołać, błoto, ciężko, czoło;

w NIED : oko, śmierć, ręka, twarz, życie, cały, głowa, jeden, noga, chcieć, kobieta, myśl, straszny, ciało, już, krew, stary, brudny, chory, czarny, ludzie, nos, zab, serce, włos, drzwi, wściekły, oba(j), obawa, ostatni, pełny, pięść;

w SAW : oko, ręka, śmierć, móc, twarz, stary, usta, cały, siła, czuć, łza, żał, chcieć, serce;

w SYG : móc, chwila, tylko, głowa, ręka, cały, oko, jeszcze, życie, już, pan, noga, raz, zacząć, ojciec, pani chcieć, twarz, człowiek, krew, córka, czas, serce, dzień, siła, usta,

widzieć, ciało, dać, dwa, może, wielki, dom, drugi, dusza, inny, kobieta, mówić, nos, pierś, śmierć, głos, krzyk, wiedzieć, kilka;

w ZEP : cały, chwila, ręka, oko, ciało, krew, usta, twarz, kobieta, czuć, głowa, nagle, ból, straszny, zdawać się, już, trup, zacząć, jeden, mówić, śmierć, serce, wielki, ża, ziemia, biedny, moc, słowo, życie, jeszcze, leżeć, rozpaczać, siła, dziecko, dziewczyna, noc, zwierzę, bardzo, chcieć, pierś, smutny, czarny, głos, jęk, mąż, pan, blady, cierpieć, dom, dusza, gniew, grób, patrzeć, włos;

w ZDR : pan, pani, chcieć, moc, musieć, już, wiedzieć, cały, iść, mówić, zły, życie, dać, kobieta, chwila, płakać, śmierć, patrzeć, trup, biedny, mąż, głupi, oko, powiedzieć, prosić, robić, dusza, krew, może, panna, bać się, ludzie, nigdy, zabić, przecieź, dziś;

Jak widać, większość wyrazów „tematycznych” powtarza się, co świadczy o występowaniu podobnych motywów i wątków w utworach naturalistów, ale wyraźne jest uprzywilejowanie niektórych z nich w danej próbie, np. w ZDR są to wyrazy : pan, musieć, wiedzieć, iść, zły, powiedzieć, prosić, robić, nigdy, zabić, przecieź, dziś, a w obu próbach (w prozie epickiej i w dramatach) Zapolskiej : mówić, trup, biedny, mąż. Wyrazy „tematyczne” uprzywilejowane w poszczególnych próbach z prozy epickiej znajdują się w II przedziale częstości (1000-100) EPN : oko, ręka, cały, już, moc, śmierć, chwila, głowa, twarz, jeden, życie, noga, krew, chcieć, czuć, usta, ciało, pan, siła, zacząć, ból, kobieta, stary. Sporo jest wśród wyrazów „tematycznych” prozy epickiej naturalistów (także wśród słów-kluczy - zob. niżej) takich, które nazywają przykre doznania lub określają ujemne strony życia i otaczającego świata, co wiąże się z pesymizmem naturalistów i ich skłonnością do ukazywania brzydoty, dlatego naturaliści określani są poprzednikami trupizmu w naszej literaturze (por. Detko 1966).

Aby wyraźniej dostrzec specyfikę słownictwa tematycznego

tekstów polskich naturalistów, warto je porównać z hasłami II przedziału częstości Popiołów S. Żeromskiego (Tokarski 1971, s. 171). Spośród 14 rzeczowników należących do II przedziału częstości w powieści Żeromskiego w analogicznym przedziale częstości znajdujemy: w SYG i w ZEP - po 6 wspólnych, w DYG - 4 wspólne, w GR i NIED - po 3 wspólne, w SAW - 2 wspólne, w ZDR - 1 wspólny, a w DĄB nie ma ani jednego wspólnego hasła, z czego można wnioskować, że proza epicka Dąbrowskiego jest od powieści historycznej Żeromskiego tematycznie najdalsza. Wyrazy „tematyczne” wspólne to: oko, ręka, głowa, dzień, dom, pierś, ziemia i npc. Znamienne jest, że wśród haseł II przedziału częstości w powieści Żeromskiego nie występują obecne w słownictwie podstawowym prozy epickiej naturalistów takie wyrazy, jak: twarz, czoło, usta, nos i zab, co wskazuje na częste stosowanie przez tych pisarzy opisu fizjonomicznego postaci, zdającego się pogłębiać powieściową wizję świata, „przewycięzać czystą deskrypcyjność i protokolarność, asekurować od zarzutu powierzchowności” (Bachórz 1976, s. 101).

2.3.6. Udział słownictwa III przedziału częstości w tekście

Największy udział mają wyrazy tego przedziału (hasła z $f \leq 9$) w tekście NIED, a najmniejszy w SYG (jeśli bierzemy pod uwagę tylko próby z epiki). Dwie próby: DYG i GR są bardzo podobne pod tym względem. Znacznie mniejszy jest udział tej grupy haseł w tekście ZDR. Wraz ze zwiększeniem się wielkości próby tekstowej udział słownictwa III przedziału częstości w tekście maleje - w zbiorczej próbie EPN jest znacznie niższy niż w próbach składowych.

Wszystkie próby z prozy epickiej naturalistów wyprzedzają pod tym względem NTECH (51,5% - Rachwałowa 1986 b, s. 31), a nie różnią się od innych odmian tekstu naukowego. Udział w tekście ZDR haseł III przedziału częstości jest mniejszy w porównaniu ze wszystkimi 5 odmianami tekstów naukowych oraz radiowo-telewizyjną odmianą tekstu potocznego mówionego

(42,5% - Zarębina 1985 b,s.133), ale znacznie większy - w porównaniu z GWAŁ (tylko 27,7% - Zarębina 1973 c,s.16) oraz pozostałymi 9 odmianami tekstu potocznego mówionego (największe podobieństwo pod tym względem z tekstami dyskusji naukowej - 41,4% i wypowiedziami w środowisku szkolnym - 41,3%, Zarębina 1985 b,s.133). Słownictwo rzadkie i bardzo rzadkie w Dziadach pokrywa 50,04%N (Rudnicka-Fira 1986 a,s.53) - więcej niż w dramacie naturalistycznym.

Tabela 18
Pokrycie tekstu przez słownictwo rzadkie i najrzadsze

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
f=9	2,2	2,2	2,3	1,2	1,3	1,3	1,4	1,6	1,4
f=8	1,3	2,0	2,5	1,4	2,6	2,2	1,6	1,6	0,8
f=7	1,9	2,4	2,4	2,1	2,7	1,5	2,6	2,3	1,3
f=6	2,0	2,9	2,9	2,6	3,3	2,9	2,3	2,1	2,6
f=5	3,3	3,9	2,8	3,8	3,3	3,2	3,0	2,9	2,9
f=4	3,0	4,6	5,3	4,4	5,3	4,2	4,9	3,5	3,3
f=3	5,8	5,8	7,9	6,5	7,2	5,7	6,2	4,3	5,0
f=2	9,2	11,7	11,5	12,0	10,8	9,1	10,3	6,2	7,9
f=1	21,2	23,4	21,3	27,8	20,1	19,6	21,2	8,6	16,4
f=9	50,1	58,9	58,9	61,8	56,6	49,7	53,5	33,1	41,6

2.3.7. Pokrycie tekstu przez hapaks legomena, dislegomena i trislegomena

Tabela 19

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
$\frac{N_1}{N} \cdot 100\%$	21,2	23,4	21,3	27,8	20,1	19,6	21,2	8,6	16,4
$\frac{N_2}{N} \cdot 100\%$	9,2	11,7	11,5	12,0	10,8	9,1	10,3	6,2	7,9
$\frac{N_3}{N} \cdot 100\%$	5,8	5,8	7,9	6,5	7,2	5,7	6,2	4,3	5,0
$\frac{N_1+N_2+N_3}{N} \cdot 100\%$	36,2	40,9	40,7	46,3	38,1	34,4	37,7	19,1	29,3

Udział wyrazów najrzadszych ($f \leq 3$) w tekście zależy od wielkości próby. W EPN jako próbie zbiorczej z epiki jest on znacznie niższy niż w próbach składowych; podobnie jest z udziałem samych hapaks legomenów. Spośród prób z prozy epickiej wyróżnia się NIED - zarówno najwyższym udziałem w tekście wyrazów najrzadszych jak i samych hapaks legomenów. Najbardziej niekorzystne parametry wykazuje tutaj SYG, choć lepsze w porównaniu z ZDR i Dziadami (17,61% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.53).

Spośród prób z prozy epickiej naturalistów tylko SYG wykazuje mniejszy udział w tekście haseł najrzadszych ($f \leq 3$) niż NLIT (35,3% - Rachwałowa 1986 b, s.87,89), ale w przypadku tylko hapaks legomenów (NLIT - 18,1%) nie znajduje to potwierdzenia. Wszystkie inne próby z epiki naturalistów wyprzedzają pod tym względem tak samo długie próby z 5 odmian tekstu naukowego, natomiast ZDR ustępuje następującym tekstom NLIT, NHIST i nieznacznie NJEZ w zakresie udziału w tekście haseł $f \leq 3$ (NHIST - 33,9%, NJEZ - 30,8%, Rachwałowa 1986b, s.87-93), jednak nie w zakresie udziału samych „jedynek”: (NHIST - 16,3%, NJEZ - 15,0%), a wyprzedza w obu wypadkach NPED (27,4% i 13,1%) oraz NTECH (25,1% i 10,5% - Rachwałowa 1986 b, s.93-97). Wszystkie próby z tekstów naturalistów dystansują pod tym względem tak samo długą GWAR (tylko 16,4% i 8,9% - Zarębina 1973 c, s.7,15).

EPN jako próba zbiorcza z 7 prób 10 000-wyrazowych z prozy epickiej naturalistów wyprzedza wyraźnie pod tym względem (19,1% i 8,6%) krótszy tekst ciągły Pana Tadeusza (15,4% i 6,8% - Sambor 1969, s.147,154), a szczególnie - ponad trzykrotnie dłuższy tekst ciągły Lalki (4,5% i 1,7%) - Smólkowa 1974, s.75,87). Gorsza też od EPN pod tym względem jest krótsza próba z komentarzy prasowych (17,8% i 8,4% - Pisarek 1972, s.47). Spośród dłuższych od EPN 5 prób tekstowych ze współczesnej polszczyzny pisanej tylko SPROZ ma wskaźniki zbliżone (18,4% i 8,9% - Słownictwo, t.IV, s.885), natomiast

pozostałe - niższe: SPOPNAUK (16,3% i 7,9% - Słownictwo, t.I, s.858), SDROBWIAD (15,6% i 7,7% - Słownictwo, t.II, s.792), SPUBL (12,4% i 6,0% - Słownictwo, t.III, s.684) i SDRAM (12,2% i 6,0% - Słownictwo, t.V, s.627).

2.3.8. Słowa-kłucze

P.Guiraud, analizując styl osobniczy pisarza, wyodrębnił na podstawie analizy statystycznej słownictwa w tekście literackim grupę tzw. słów-kłuczy (Guiraud 1954, Sambor 1972, Wyka 1973, Cieślowski 1965). Zasób tych słów określamy przez porównanie słownictwa tekstu badanego autora ze słownictwem „przeciętnym”, czyli zawartym w ogólnym słowniku frekwencyjnym tego języka, w którym tekst został napisany. Są one znacznie częstsze w badanym tekście niż w słowniku ogólnym, stanowiąc słownictwo charakterystyczne dla stylu autora (Sambor 1972, s.223-224).

Ze względu na brak słownika frekwencyjnego polszczyzny ogólnej z przełomu XIX i XX w. porównałem listy rangowe prób z tekstów epickich każdego z 7 naturalistów, najpierw między sobą i z listą rangową próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów (EPN), a następnie z listą rangową Lalki (LAL - listę tę ułożyłem na podstawie listy alfabetycznej opublikowanej w książce T.Smólkowej - Smólkowa 1974) oraz z listami rangowymi 5 odmian współczesnej polszczyzny pisanej. Listę rangową dramatu naturalistycznego Zapolskiej (ZDR) porównałem z listą rangową (fragmentem) Dziadów oraz listą wyrazów-kłuczy w tekście tego dramatu (Rudnicka-Fira 1986 a, s.65-68, 75-82), a także - z listą rangową współczesnego dramatu artystycznego (SDRAM) oraz listami rangowymi współczesnej polszczyzny mówionej (TMZar i TMZg). Aby wyodrębnić słowa-kłucze charakteryzujące wszystkie teksty prozy epickiej naturalistów, porównałem listę rangową EPN z wszystkimi listami rangowymi sporządzonymi dotychczas dla tekstów dziewiętnastowiecznych i dwudziestowiecznych.

Przytaczając grupę słów-kluczy dla danej próby tekstowej, brałem pod uwagę tylko hasła z f \geq 9, porządkując je wg % wszystkich użyć w tekstach naturalistów. W poszczególnych 7 próbach z prozy epickiej są one następujące:

w DĄB: okropnie (P = 0,0016, 80,0% wszystkich użyć we wszystkich próbach z tekstów literackich naturalistów), starszka (P = 0,0012, 66,7%), przykro (P = 0,0009, 64,3%), list (P = 0,0009, 56,3%), poczucie (P = 0,0010, 50,0%), ciagle (P = 0,0025, 49,0%), koniec (P = 0,0013, 37,1%), wrażenie (P = 0,0009, 23,1%), łóżko (P = 0,0009, 22,0%), silny (P = 0,0010, 20,4%);

w DYG: kot (P = 0,0012, 75,0%), poskoczyć (P = 0,0010, 71,4%), świadek (P = 0,0009, 69,2%), wilk (P = 0,0009, 56,3%), ogromny (P = 0,0010, 50,0%), lekarz (P = 0,0011, 45,8%), kij (P = 0,0010, 43,5%), spozrzec (P = 0,0010, 43,5%), cios (P = 0,0012, 40,0%), baba (P = 0,0012, 38,7%), dawać (P = 0,0009, 36,0%), kawałek (P = 0,0010, 35,7%), chłopak (P = 0,0012, 35,3%), koń (P = 0,0010, 33,3%), martwy (P = 0,0009, 31,0%), jeść (P = 0,0010, 28,6%), głodny (P = 0,0009, 25,7%), gardło (P = 0,0013, 24,1%);

w GR: uderzenie (P = 0,0017, 100%), napastnik (P = 0,0009, 69,2%), oburzenie (P = 0,0019, 65,5%), bronić (P = 0,0009, 60,0%), przerażony (P = 0,0019, 57,9%), zemsta (P = 0,0009, 56,3%), więzienie (P = 0,0011, 47,8%), kara (P = 0,0009, 47,4%), kłać (P = 0,0009, 47,4%), poczuć (P = 0,0011, 45,8%), uderzyć (P = 0,0012, 42,9%), zmęczony (P = 0,0011, 42,5%), gorczyć (P = 0,0011, 42,3%), nienawiść (P = 0,0016, 42,1%), rzucać (P = 0,0009, 40,9%), spojrzeć (P = 0,0016, 39,0%), rana (P = 0,0009, 36,0%), ostrzy (P = 0,0011, 35,5%), głuchy (P = 0,0010, 34,5%), krzyczeć (P = 0,0009, 32,1%), rzucić (P = 0,0010, 29,4%), wołać (P = 0,0010, 29,4%), bolesny (P = 0,0009, 29,0%), nieszczęście (P = 0,0009, 27,3%), ruch (P = 0,0010, 23,3%), rzucić się (P = 0,0009, 23,1%);

w NIED: członek (P = 0,0009, 90,0%), jedyny (P = 0,0010,

45,5%), nagły (P = 0,0012, 42,9%), śmiertelny (P = 0,0009, 42,9%), bydlę (P = 0,0009, 40,9%), godzina (P = 0,0013, 40,6%), kark (P = 0,0010, 35,7%), czerwony (P = 0,0009, 33,3%), brzuch (P = 0,0009, 27,3%);

w SAW: powtarzać (P = 0,0013, 76,5% - czasownik ten jest wyjątkowo uprzywilejowany przy wprowadzaniu dialogu w utworach Sawickiej), zaciskać (P = 0,0009, 69,2%), oddech (P = 0,0012, 57,1%), ogarniać (P = 0,0013, 56,5%), chata (P = 0,0013, 54,2%), gryźć (P = 0,0011, 50,0%), wyglądać (P = 0,0025, 50,0%), chudy (P = 0,0010, 47,6%), bieda (P = 0,0009, 45,0%), ponury (P = 0,0012, 44,4%), milczeć (P = 0,0012, 42,9%), wracać (P = 0,0009, 42,9%), chory (sb.) (P = 0,0011, 42,6%), kał (P = 0,0011, 42,3%), niepokój (P = 0,0012, 36,4%), policzek (P = 0,0010, 30,3%), uczucie (P = 0,0011, 25,6%), złość (P = 0,0009, 22,5%);

w SYG: inżynier (P = 0,0010, 90,9%), rybak (P = 0,0009, 81,8%), płaski (P = 0,0009, 64,3%), brzeg (P = 0,0010, 55,6%), poł (P = 0,0010, 55,6%), hańba (P = 0,0009, 34,6%);

w ZEP: silnie (P = 0,0010, 38,5%), drżący (P = 0,0011, 37,9%), pogarda (P = 0,0010, 37,0%), szarpać (P = 0,0009, 36,0%), biały (P = 0,0009, 35,7%), szalony (P = 0,0010, 33,3%), często (P = 0,0009, 32,1%), trwoga (P = 0,0012, 31,6%), meżczyzna (P = 0,0012, 27,9%), pot (P = 0,0010, 26,3%);

w próbie z dramatów naturalistycznych Zapolskiej (ZDR) : kłamstwo (P = 0,0010, 58,3% wszystkich użyc tego hasła w tekstach naturalistów), kłamać (P = 0,0015, 57,7%), szkoda (P = 0,0010, 47,6%), ach! (P = 0,0010, 41,7%), cicho (P = 0,0010, 37,0%), źle (P = 0,0016, 34,8%), boleć (P = 0,0011, 32,3%), doktor (P = 0,0009, 27,3%);

w zbiorczej próbie z prozy epickiej naturalistów (EPN): noga (P = 0,0021 : DYG 33^x, SYG 24, GR 23, SAW 22, NIED 19, DĄB 12), usta (P = 0,0017 : ZEP 31, SAW 30, SYG 15, GR 12, DYG 11,

^x Liczba po skrócie oznacza frekwencję hasła w danej próbie tekstowej.

NIED 10), diało (P = 0,0017 : ZEP 34, DYG 21, GR 18, NIED 15, SYG 14, DĄB 11), ziemia (P = 0,0014 : GR 21, DYG 20, ZEP 18, SYG 10), matka (P = 0,0013 : DĄB 20, DYG 15, NIED 11, SYG 11, ZEP 11, GR 9, SAW 9), czarny (P = 0,0013 : DYG 18, GR 18, NIED 14, ZEP 13, SAW 9), pierś (P = 0,0012 : DĄB 18, SAW 17, ZEP 14, SYG 13, DYG 11), myśl (P = 0,0012 : SAW 20, NIED 17, DĄB 12, GR 10, SYG 9), pies (P = 0,0012 : DYG 32, SAW 11, GR 10, NIED 9, ZEP 9), zab (P = 0,0012 : DYG 18, SAW 17, NIED 14, GR 13), nagle (P = 0,0012 : DĄB 23, ZEP 23, SYG 11, GR 9), noc (P = 0,0010 : ZEP 15, DĄB 12, NIED 11, SYG 10), żał (P = 0,0010 : SAW 27, GR 13, DĄB 9), włos (P = 0,0010 : NIED 13, DĄB 12, ZEP 12, DYG 11), nos (P = 0,0010 : NIED 14, SYG 13, DYG 11), brudny (P = 0,0009 : GR 23, NIED 14, DYG 9), strach (P = 0,0009 : DYG 18, SAW 14, GR 9), zwierzę (P = 0,0009 : DYG 20, ZEP 15, NIED 9), jęk (P = 0,0008 : GR 19, ZEP 13, SYG 10), śloto (P = 0,0007 : GR 12, DYG 9, ZEP 9).

Kilkanaście haseł wyróżnia się wysoką frekwencją w tekstach literackich naturalistów (zarówno w prozie epickiej, jak i w dramacie) w porównaniu z tekstami spoza kręgu naturalistycznego: śmierć (P = 0,0025 : SAW 41, DĄB 31, NIED 29, GR 26, ZDR 21, ZEP 20, DYG 19, SYG 13), krew (P = 0,0019 : ZEP 33, GR 33, DYG 24, SYG 17, ZDR 17, NIED 15, SAW 14), czuć (P = 0,0017 : SAW 27, DĄB 24, ZEP 24, GR 21, SYG 11, ZDR 11, NIED 9), siła (P = 0,0015 : SAW 28, DYG 17, ZEP 16, SYG 15, ZDR 15, NIED 12, GR 11, DĄB 10), ból (P = 0,0014 : GR 24, ZEP 22, SAW 18, DĄB 15, NIED 12, ZDR 11), serce (P = 0,0014 : SAW 25, ZEP 19, SYG 16, DĄB 14, NIED 13, ZDR 10, GR 9), straszny (P = 0,0014 : ZEP 22, DYG 20, SAW 19, DĄB 16, NIED 16, ZDR 11), łza (P = 0,0013 : SAW 27, ZEP 18, DĄB 16, ZDR 13, DYG 9, SYG 9), choroba (P = 0,0011 : DĄB 16, SAW 16, GR 14, DYG 11, SYG 11, NIED 10, ZDR 10), umrzeć (P = 0,0011 : DYG 20, SAW 17, ZDR 14, DĄB 10, SYG 9), dusza (P = 0,0010 : ZDR 17, DĄB 13, SYG 13, SAW 12, ZEP 12), zły (P = 0,0009 : ZDR 25, DĄB 15, GR 10, SAW 9), ciężki (P = 0,0009 : SAW 13, DYG 12, DĄB 10,

SYG 10, ZDR 9), maż (P = 0,0008 : ZDR 19, ZEP 13, GR 10), biedny (P = 0,0008 : ZDR 19, ZEP 17, SAW 12), strasznie (P = 0,0008 : DĄB 18, SAW 17, ZDR 15, DYG 10), chorv (P = 0,0007 : NIED 14, ZDR 13, ZEP 9).

Badacz literatury naturalistycznej lub czytelnik znający doskonale teksty naturalistów po przejrzeniu listy wymienionych wyżej haseł (wydzielonych tutaj jako słowa-kłucze na podstawie obliczeń i porównań) mógłby stwierdzić, że nawet na podstawie wycucia stylistycznego lub intuicji może je wykryć i uznać za charakterystyczne dla danego autora oraz tego typu literatury. Jest to prawda tylko połowiczna, gdyż intuicja badacza lub wrażenie wyniesione z lektury pozwala dokładniej orzekać w tej kwestii tylko w wypadku jednego utworu lub niewielkiego fragmentu tekstu, natomiast gdy rozpatrujemy tak duży korpus tekstowy, jaki reprezentują zbadane próby tekstowe, intuicja pozwala zaledwie przypuszczać, które słowa są specyficzne dla danego autora lub kilku autorów czy też gatunku literackiego. Dopiero zastosowanie tak precyzyjnego narzędzia badawczego, jakim jest statystyka elementów tekstowych, oraz systematyczne porównanie wskaźników dla różnych tekstów pozwalają upewnić się w tym względzie i wyłuskać z wielu uważanych intuicyjnie za słowa-kłucze tylko te prawdziwe.

Już przed dokonaniem analizy ilościowej można było się spodziewać, że dla I. Dąbrowskiego - jako autora psychologicznej powieści Śmierć (o ostatnich dniach życia studenta chorego na gruźlicę), napisanej w formie pamiętnika, będą charakterystyczne nie tylko słowa: łóżko, wrażenie, poczucie, przykro, okropnie, koniec, ale też słowo śmierć, tymczasem okazuje się, że ten wymieniony na końcu wyraz jest znacznie częstszy w tekstach Ostoi i ma wysoką frekwencję we wszystkich tekstach naturalistycznych. Słowa: choroba, chory ból, pierś, krew, czuć, strasznie występują często także w utworach innych naturalistów (choroba, pierś i strasznie są w DĄB najczęstsze).

W tekstach autora Felki (powieści w formie listów córki do matki) oraz noweli Matka można było się spodziewać wyjątkowej roli wyrazów: list, matka, mama. Okazuje się, że słowo matka jest bardzo częste także w tekstach innych naturalistów, a mama - we współczesnym dramacie artystycznym. Zapewne trudno byłoby określić intuicyjnie, bez dodatkowych obliczeń, że w utworach Dąbrowskiego wyjątkowo częste są: staruszka, ciąglę, silny, a bardzo częste, choć chętnie wykorzystywane także przez innych naturalistów słowo nagle. Uprzywilejowanie przez Dąbrowskiego niektórych wyrazów zbliża jego teksty do tekstów współczesnych i powieści Prusa: znowu (też w DYG), nowy, myśleć (też w SAW), lato, czas (też w SYG), nigdy (też w ZDR), trochę, więcej (też w ZDR), zupełnie oraz pierwszy i drugi (częste też w SYG).

W wypadku A. Dygasińskiego już na podstawie przeglądu tytułów utworów autora Asa i Zajęca, Godów życia, zbiorów nowel i opowiadań Z ogniw życia i Z siół, pól i lasów można wnioskować, że w tekstach literackich tego naturalisty-przyrodnika, ukazującego bezwzględna walkę o byt, wyjątkowo częste będą słowa: zwierzę, pies, kot, wilk, koń i w związku z nimi : głodny, jeść, zab, kawałek, gardło, noga, spozrzeć, poskoczyć, strach, kij, cios, umierać, martwy. Podobnie można przypuszczać, że w tekstach autora Beldonka i wielu innych utworów o tematyce wiejskiej wyjątkową rolę mogą pełnić słowa: baba, chłop, chłopak, ziemia, błoto. Okazuje się jednak, że niektóre z nich są bardzo częste także w tekstach innych naturalistów (zwierzę, noga, chłop, umrzeć). Trudno było spodziewać się, że wyrazy: świadek, lekarz, dawać i ogromny pełnią tak istotną rolę w tekstach autora Głodu i miłości. Uprzywilejowanie słowa znowu zbliża jego teksty do tekstów Dąbrowskiego i powieści Prusa.

A. Gruszecki - autor dość dobrze znanych (ze względu na ukazywane środowisko) powieści Hutnik i Krety - napisał ponad 50 innych powieści społeczno-obyczajowych i historycznych

oraz kilkanaście nowel. W związku z tym, że pisarz ów ukazywał bardzo aktualne problemy i palące sprawy swych czasów (niektórzy zarzucali mu nawet zbyt publicystyczną orientację - Brzozowska 1966, Kolbuszewski 1985), a także przedstawiał beletrystycznie ważne sprawy z przeszłości Polski, starając się zainteresować czytelnika żywą akcją (w przeciwieństwie do innych naturalistów) - lista słów-kluczy jego tekstów jest dość długa i zawiera takie wyrazy, jak: uderzenie, napastnik, oburzenie, zemsta, więzienie, kara, gorycz, nienawiść, rana, nieszczęście, ruch, bronić, uderzyć, rzucać, rzucić, rzucić się, krzyczeć, wołać. Trudno było przewidzieć, że aż tak wyjątkowo ważną rolę w tekstach tego autora pełnią: poczuć, spojrzeć, przerażony, zmęczony, ostry, głuchy, bolesny, a także - że on najczęściej używa wyrazów wykorzystywanych chętnie także przez innych naturalistów): ból, jęk, brudny, ziemia i błoto.

Stosunkowo krótka jest lista słów-kluczy tekstów Z Niedźwieckiego - autora ponad 250 opowiadań i obrazków (m.in. zbiorów: Dobro publiczne, Erotyki, Grzech, Nowe erotyki). Zwraca tu uwagę wyraz bydle - chętnie wykorzystywany przez „polskiego Maupassanta” na określenie człowieka, który nie potrafi okiełznać drzemiących w nim instynktów zwierzęcych. (Autor ten, podobnie jak Dygasiński i Zapolska chętnie używa wyrazu zwierzę). Trudno byłoby tylko przy pomocy wycucia stylistycznego określić, że wyjątkowo częste w tekstach Niedźwieckiego są: członek, kark, brzuch, godzina, jedyny, nagły i czerwony, a najczęstsze spośród chętnie używanych wyrazów przez innych naturalistów są np.: włosy, nos czy chory.

J.Sawicka-Ostoja - autorka kilkadziesiątu nowel, opowiadań, obrazków i „szkiców z natury”: (m.in. Filozofki) oraz kilku powieści (m.in. Wychowanki) - zdradza wyjątkowe upodobanie do wykorzystywania w swych tekstach przymiotnika chory w funkcji rzeczownikowej, nadużywa tradycyjnego w prozie narracyjnej czasownika wprowadzającego dialog: powtarzać oraz

rzeczowników: chata, kat, bieda. Lubi używać wyrazów określających wygląd i zachowanie się opisywanych postaci: wyglądać, policzek, chudy, ponury, oddech, nierokój, uczucie, złość, wracać, ogarniać, gryźć, zaciskać. W tekstach Ostoi pojawiają się najczęściej (chętnie używane także przez innych naturalistów): śmierć (znacznie częściej niż u Dąbrowskiego!), serce, czuć, żał, żza, siła, ciężki oraz myśl. Uprzywilejowanie czasownika myśleć zbliża teksty tej autorki podobnie jak teksty Dąbrowskiego do literatury współczesnej.

Nie dziwi nas, że wśród słów-kluczy tekstów literackich A.Sygietyńskiego - autora powieści o życiu normandzkich rybaków pt. Na skałach Calvados - są wyrazy: rybak, brzeg, płaski. Ściśle związany z typem pozytywistycznego bohatera jest słowo-klucz inżynier, a z trybem życia utracjusza-hulaki z powieści Wyszadzony z siódła oraz jego córki kurtyzany - hańba. W związku z tym bardzo częsty jest w tekstach Sygietyńskiego (podobnie jak w dramatach Zapolskiej, powieści Prusa i literaturze współczesnej) wyraz ojciec. Autor ten akcentuje bardziej niż inni naturaliści kategorię czasu i przestrzeni (czas, pół, prawie, pierwszy, drugi), co zbliża jego teksty do powieści Prusa i literatury współczesnej.

G.Zapolska - autorka ponad dwudziestu powieści (w tym stosunkowo dobrze znanych: Kaśka Kariatyda, Przedpiekle, Sezonowa miłość i Fin-de-siècleistka) oraz blisko 100 nowel i opowiadań - bulwersowała sobie współczesnych śmiałym przedstawianiem erotyki i specyficznym traktowaniem relacji osobistych i społecznych obu płci. Z tym się wiąże wyraźne uprzywilejowanie w tekstach epickich słowa meżczyzna oraz określeń zachowania się i uczuć postaci: pogarda, trwoga, drżący szalony, szarpać. Zwraca uwagę uprzywilejowanie wyrazu pot, przysłówka silnie, a także przymiotnika biały (w przeciwieństwie do Niedźwieckiego, który wybiera chętniej czerwony). Największą częstość w prozie epickiej Zapolskiej mają (chętnie używane także przez innych naturalistów): ciało, usta.

krew, straszny, noc i leżeć. Używa on niemal tak często jak Dygasiński wyrazu zwierzę, przy czym w przeciwieństwie do autora Psiej doli autorka Menażerii ludzkiej wykorzystuje przeważnie to słowo jako komponent metafory animalistycznej.

W ponad dwudziestu dramatach (nie tylko w znanej Moralności pani Dulskiej, Żabusi, Ich czworgu, Skizie i Pannie Maliczewskiej, ale też m.in. w Mężczyźnie, Kobiecie bez skazy, Dziewiczym wieczorze i Tresowanych duszach) Zapolskiej uderza niezwykle uprzywilejowanie wykrzyknika ach! - bardzo symptomatycznego dla stylu tej autorki. Wykrzyknik jest wyrazem wybitnie subiektywnym, zależnym od sytuacji wypowiedzi. Zwraca też uwagę wyjątkowe upodobanie do nacechowanych ujemnie słów: kłamstwo, kłamać, szkoda, źle, boleć (choć także: lubić, cicho). Znamienne jest, że podczas gdy Dygasiński daje pierwszeństwo słowu lekarz, Zapolska chętniej używa wyrazu doktor. Nie dziwi także fakt, że Zapolska w swych dramatach najczęściej używa (często wykorzystywanych przez innych naturalistów) takich wyrazów jak: maż, dusza, zły, biedny. Wyjątkowa rola przysłówka przecież różni zarówno dramat, jak i prozę epicką Zapolskiej od tekstów innych naturalistów, a zbliża do powieści Prusa i tekstów współczesnych. Niektóre z wymienionych słów-kluczy dopiero w połączeniu z innymi wyrazami funkcjonują jako elementy poetyki naturalistycznej.

Warto byłoby zanalizować wszystkie konteksty, w które uwikłane są słowa-klucze i opisać zauważone niuanse semantyczne oraz spróbować dokładniej określić funkcje stylistyczne poszczególnych basek w tekście lietrackim każdego z autorów, jednakże brak tu miejsca na przedstawienie takiej analizy. T. Skubalanka, badając historię stylu literackiego, zwraca uwagę, że jeśli w skład opisu wchodzi serie słów - „świadków niedoli ludzkiej”, określeń rozmaitych występków, wad ludzkich oraz ciemnych stron rzeczywistości, to pole stylistyczne takiego opisu jest typowe dla naturalistycznego obrazowania świata (Skubalanka 1984, s. 384).

Kilka haseł ma zdecydowanie wyższą frekwencję w utworach naturalistów i w Lalce Prusa niż we wszystkich porównywanych tekstach współczesnych - można je więc uznać za charakterystyczne dla literatury sprzed blisko stu lat. Są to wyróżniające się częstością użycia w prozie epickiej naturalistów: zdać się (w EPN - P=0,0011), głos (P=0,0010), znowu (P=0,0007) oraz zarówno w prozie epickiej, jak i w dramatach: kobieta (w EPI i ZDR - P=0,0016) i panna (P=0,0005).

Kilkanaście haseł ma wysoką frekwencję w tekstach literackich naturalistów, w Lalce, we współczesnej prozie artystycznej, ewentualnie we współczesnym dramacie artystycznym (czasem też w reportażu lub komentarzu prasowym, w publicystyce lub w tekstach popularnonaukowych). Można je traktować jako wyrazy bardziej literackie (lub bardziej charakterystyczne dla pisanej odmiany języka) niż potoczne. W prozie epickiej są to: twarz (EPN - P=0,0024 : SAW 33, ZEP 28, GR 25, NIED 25, DYG 22, SYG 18, DĄB 9) SPROZ - P=0,0011; stary (EPN - P=0,0016 : SAW 31, DĄB 17, DYG 16, NIED 15, GR 9), LAL - P=0,0013, SPROZ - P=0,0010, REP - P=0,0014; zacząć (EPN - P=0,0016: DĄB 24, DYG 24, ZEP 21, DYG 12, NIED 10), SPROZ - P=0,0009; słowo (EPN - P=0,0011: GR 23, ZEP 17, SAW 11), SPROZ - P=0,0010, stać (EPN - P=0,0009 : SAW 13, ZEP 11, SYG 10, GR 10), SPROZ - P=0,0010; natomiast w prozie epickiej i w dramacie: oko (EPN+ZDR - P=0,0039 : SAW 69, GR48, NIED 46, DYG 41, ZEP 36, SYG 33, DĄB 21, ZDR 18), LAL - P=0,0020, SPROZ - P=0,0016; reka (EPN+ZDR - P=0,0031 : SAW 43, ZEP 43, DYG 35, SYG 34, GR 29, NIED 28, DĄB 22, ZDR 14), LAL - P=0,0024, SPROZ - P=0,0018; głowa (EPN+ZDR - P=0,0022 : SYG 37, GR 23, ZEP 23, DYG 22, DĄB 21, NIED 21, SAW 19, ZDR 9), LAL - P=0,0017, SPROZ - P=0,0013, SDRAM - P=0,0009; życie (EPN+ZDR - P=0,0019 : DYG 28, SYG 26, ZDR 25, NIED 23, SAW 19, ZEP 17, GR 16, DĄB 12), LAL - P=0,0009, SPROZ - P=0,0009, SDRAM - P=0,0012, REP - P=0,0014; patrzyć (EPN+ZDR - P=0,0012 : GR 20, ZDR 20, SAW 12, ZEP 12, SYG 11, NIED 10), LAL - P=0,0009, SPROZ - P=0,0011; bać się (EPN+ZDR - P=0,0011 : DĄB 28, SAW 21, ZDR 16,

SYG 9), SDRAM - P=0,0009; ojciec (EPN+ZDR - P=0,0009: SYG 23, ZDR 11, NIED 9), LAL - P=0,0010, SPROZ - P=0,0009, SDRAM - P=0,0012. Można zauważyć, że oko i ręka znajdują się wśród najliczniejszych wyrazów pełnoznacznych w poezji J. Słowackiego, ale poprzedza je wyraz serce (Skubalanka 1968, s.159), częsty także w Marii Malczewskiego, jednak w tym poemacie ręka znajduje się dopiero na 60 miejscu (Stachurski 1969). Na liście rangowej EPN serce zajmuje stosunkowo dalekie miejsce (15. wśród najczęstszych rzeczowników). Wśród 30 najczęstszych hasel Pana Tadeusza ręka jako jeden z pierwszych wyrazów autosemantycznych zajmuje 25. miejsce, natomiast nie znajdujemy tam wyrazów oko i serce (Sambor 1969, s.138).

2.4. STRUKTURA GRAMATYCZNA SŁOWNIKA

2.4.1. Części mowy w słowniku porównywanych prób tekstowych

Tabela 20

		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Rzecz.	%	37,1	41,7	40,1	44,3	38,0	39,9	39,2	41,13	39,4
	V	1163	1485	1366	1768	1238	1206	1277	4905	1013
Czas.	%	38,3	36,1	40,5	34,2	39,7	34,1	37,4	39,70	38,7
	V	1202	1285	1381	1367	1292	1030	1218	4734	994
Przym.	%	11,7	11,1	10,6	12,7	11,6	12,0	13,3	11,57	9,4
	V	367	396	361	508	379	362	433	1379	242
Przysł.	%	7,9	5,9	4,5	4,9	5,8	7,8	5,7	5,51	6,0
	V	247	210	154	196	190	234	186	657	153
Zaim.	%	1,0	1,2	0,9	0,9	0,9	1,2	1,0	0,35	1,2
	V	31	42	31	35	31	35	33	42	32
Licz.	%	0,8	0,7	0,5	0,7	0,6	1,0	0,6	0,40	0,9
	V	26	27	17	26	18	31	18	48	24
Przym.	%	1,2	1,1	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1	0,44	1,4
	V	38	39	32	35	37	37	36	53	35
Spój.	%	1,1	1,2	0,9	0,8	1,0	1,4	0,9	0,43	1,2
	V	35	43	32	32	33	42	29	51	31
Part.	%	0,7	0,7	0,9	0,4	0,8	1,1	0,7	0,27	0,9
	V	23	25	31	18	26	33	24	32	24
Wykrz.	%	0,2	0,3	0,2	0,2	0,5	0,3	0,1	0,20	0,9
	V	7	10	6	8	15	10	4	24	22

W słowniku prozy epickiej naturalistów najwięcej jest rzeczowników w NIED (1768 - 44,3% słownika, a więc podobnie jak w PIS - 44,7%, Zarębina 1970, s.39), najmniej zaś w DĄB (1163 - 37,1%). Znacznie mniejszy jest udział rzeczowników w ZDR (1013 - 39,4% słownika, zatem o 3,6% mniej niż w Dziadach - Rudnicka-Fira 1986 a, s.57, jeszcze mniej niż w MOW - 43,68%, Zarębina 1971, s.339, a więcej niż w GWAAR - 32,82%, Zarębina 1973 c, s.7). Udział rzeczowników w słowniku EPN (41,13%) jest prawie taki sam jak w IAL (41,4% - Smólkowa 1974, s.75), natomiast mniejszy niż w PT, PIS i MOW. NIED wyprzedza pod względem udziału rzeczowników w słowniku wszystkie 5 odmian tekstu naukowego (Rachwałowa 1986 b, s.55), inne próby (oprócz DYG i EPN) mają tu wskaźnik niższy.

Najwyższy udział czasowników notuje się w słowniku GR (1381 - 40,5%), najniższy zaś w SYG (tylko 1030 - 34,1%) wśród prób z prozy epickiej. Jeszcze mniej czasowników zawiera ZDR (tylko 994), ale stanowią one większą część słownika (38,7% - podobnie jak w DĄB i nieco mniej niż w GWAAR - 39,25%, Zarębina 1973 c, s.7, a wyraźnie więcej niż w DZIAD - 35,7%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57, w MOW - 33,32%, Zarębina 1971, s.339 i w PT 31,1% - Kuraszkiewicz 1975, s.86). Udział czasowników w słowniku EPN (39,70%) jest nieco większy niż w IAL (38,1% - Smólkowa 1974, s.75), a znacznie większy niż w PIS (24,7% - Zarębina 1970, s.39). W słowniku każdej z prób z tekstów naturalistycznych czasowniki mają ponad dwukrotnie większy udział niż w każdej z 5 odmian tekstu naukowego (tu tylko po kilkanaście procent słownika - Rachwałowa 1986b, s.55).

Najbogatszy w przymiotniki jest słownik NIED (508 - 12,7% czyli mniej niż w PT - 17,5%, Kuraszkiewicz 1975, s.86 i w PIS - 16,3%, Zarębina 1970, s.39), a najuboższa pod tym względem próba z prozy epickiej to GR (tylko 361 - 10,6%). W słowniku ZDR jest jeszcze mniej przymiotników (242 - 9,4%, zatem nieco mniej niż w DZIAD - 10,5%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57 i w MOW - 10,48%, Zarębina 1971, s.339). Pod tym względem EPN (11,57%) ustępuje

nieznacznie Lalce (12,8% - Smółkowa 1974, s.75) oraz wyraźniej współczesnej polszczyźnie pisanej, natomiast wyprzedza MOW i GWAAR. W słowniku każdej z prób z tekstów naturalistów przymiotniki mają ponad dwukrotnie mniejszy udział niż w każdej z 5 odmian tekstu naukowego (Rachwałowa 1986 b, s.55).

Udział przysłówków jest wyjątkowo duży w słowniku DĄB (247 - 7,9%) i SYG (234 - 7,8%), najmniejszy zaś w GR (154 - 4,5%). ZDR ma wyższy wskaźnik (153 - 6,0%) niż DZIAD (4,5% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.57), a niższy - niż DĄB i SYG, zaznacza się to nawet wyraźniej niż w porównaniu z MOW (6,3% - Zarębina 1971, s.339) i GWAAR (6,95% - Zarębina 1973 c, s.7). Pod tym względem EPN (5,51%) jest podobna do PT (5,3% - Kuraszkiewicz 1975, s.86 i do LAL (5,2% - Smółkowa 1974, s.75), natomiast ustępuje PIS (6,4% - Zarębina 1970, s.39). Teksty naturalistów nie różnią się tu zasadniczo w porównaniu z pięcioma odmianami tekstu naukowego (od 6,7% w NTECH do 5,6% w NHIST NJĘZ - Rachwałowa 1986 b, s.55).

Zaimki najliczniej występują w słowniku DYG (42 - 1,2%) i pod tym względem proza Dygasińskiego, często stylizowana na gwarę, zbliża się bardziej niż inne próby z tekstów naturalistów do polszczyzny współczesnej, która ma tutaj wysokie wskaźniki (PIS - 2,1%, Zarębina 1970, s.39, MOW - 2,32%, Zarębina 1971, s.339; GWAAR - aż 3,93%, Zarębina 1973 c, s.7. W ZDR jest mniej haseł zaimkowych (32), ale stanowią one identyczną część słownika jak w DYG i w SYG (1,2% - czyli mniej niż w DZIAD - 2,7%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57). EPN ma niemal identyczny wskaźnik (0,35%) jak LAL (0,4% - Smółkowa 1974, s.75), a niższy niż PT (0,6%, Kuraszkiewicz 1975, s.86). Wszystkie próby z tekstów naturalistów ustępują pod tym względem każdej z pięciu odmian tekstu naukowego (od 1,7% w NJĘZ do 1,3% w NHIST - Rachwałowa 1986 b, s.55).

Ze względu na najwyższy udział liczebników w słowniku SYG (31 - 1,0%) próba ta jest podobna do tekstu naukowego (identyczny wskaźnik jak w NLIT i NTECH, a niższy w pozostałych

trzech odmianach - Rachwałowa 1986b,s.55), natomiast ZDR ma tu identyczny wskaźnik jak DZIAD (0,9% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.57). Dane dla EPN (0,4%) są bardzo zbliżone do danych dla LAL (0,5% - Smółkowa 1974,s.75), a niższe niż dla PT (0,8% - Kuraszkiwicz 1975,s.86). Wszystkie próby z tekstów naturalistów mają niższe wskaźniki niż MOW (1,32% - Zarębina 1971,s.339), PIS (2,9% -Zarębina 1970,s.39), a szczególnie GWAR (aż 4,56% - Zarębina 1973 c,s.7).

Dość wyrównany jest udział przyimków w słowniku poszczególnych prób,co jest zwykłą rzeczą w wypadku typowych morfemów luźnych. W próbach 10 000-wyrazowych stanowią one około 1% słownika (w obszernej EPN - 0,44% czyli niemal identycznie jak w PT i w LAL - 0,4%, Kuraszkiwicz 1975,s.86, Smółkowa 1974,s.75), a więc podobnie jak: w DZIAD (0,7% - Rudnicka-Fira 1986a,s.57), w MOW (0,83% - Zarębina 1971,s.339), w PIS (1,1% - Zarębina 1970,s.39), w GWAR (1,6% - Zarębina 1973 c, s.7) i w tekstach naukowych (Rachwałowa 1986 b,s.55). Analogicznie jest z udziałem spójników w słowniku.

Partykuły mają największy udział w słowniku SYG (1,1% czyli tak samo jak w DZIAD - Rudnicka-Fira 1986 a,s.57), a najmniejszy - w NIED (0,4%, a więc podobnie jak: w PT - 0,3%, Kuraszkiwicz 1975,s.86, w PIS - 0,3%, Zarębina 1970,s.39, w MOW - 0,29%, Zarębina 1971,s.339 i w tekstach naukowych - Rachwałowa 1986 b,s.55). Pod tym względem ZDR (0,9%) zbliża się do GWAR (0,77%) - Zarębina 1973 c,s.7), a EPN (0,27%) do LAL (0,3%) - Smółkowa 1974,s.75).

Pod względem udziału wykrzykników w słowniku wyróżnia się ZDR (0,9% - identycznie jak w DZIAD, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57 , a więcej niż w innych porównywanych tekstach). Dość dużą rolę odgrywają też wykrzykniki w słowniku SAW (0,5%, czyli więcej niż w PIS - 0,3%, Zarębina 1970,s.39, i w MOW - 0,38%, Zarębina 1971, s.339). EPN ma niższe dane (0,2%) niż PT (0,5% - Kuraszkiwicz 1975,s.86) i LAL (0,5% - Smółkowa 1974,s.75).

2.4.2. Ugrupowania części mowy w słowniku

Tabela 21

		DAB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Nazywające	%	95,0	94,8	95,7	96,1	95,1	93,8	95,6	97,9	93,5
	V	2979	3376	3262	3839	3099	2832	3114	11675	2402
Wskazujące i szeregujące	%	1,8	1,9	1,4	1,6	1,5	2,2	1,6	0,8	2,1
	V	57	69	48	61	49	66	51	90	56
Z funkcją gramatyczną	%	3,0	3,0	2,7	2,1	2,9	3,7	2,7	1,1	3,5
	V	96	107	95	85	96	112	89	136	90
Wykrzykniki	%	0,2	0,3	0,2	0,2	0,5	0,3	0,1	0,2	0,9
	V	7	10	6	8	15	10	4	24	22
R a z e m	%	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
	V	3169	3562	3411	3993	3259	3020	3258	11925	2570

Udział części mowy nazywających czyli symbolizujących (rzeczowników, czasowników, przysłówków i przysłówków) największy jest w słowniku NIED (3939 haseł - 96,1% słownika), najmniejszy zaś w SYG (2832 - 93,8%). EPN charakteryzują niemal identyczne dane (97,9%) jak LAL (97,5% - Smółkowa 1974, s.75) i PT (96,9% - Kuraszkiewicz 1975, s.86). Są one wyższe niż dla ZDR (2402 - 93,5%, czyli tak jak dla MOW - 93,78%, Zarębina 1971, s.340, nieco więcej niż dla DZIAD - 92,7%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57 i dla PIS - 92,1%, Zarębina 1970, s.39, a wyraźnie więcej niż dla GWAŁ - 87,29%, Zarębina 1973 c, s.8).

W słowniku wszystkich prób z tekstów naturalistów udział części mowy symbolizujących jest wyższy niż w słowniku NHIST (92,1%) i NJEZ (92,5%); SYG i ZDR mają niższe dane niż NPED (93,9%), NLIT (94,2%) i NTECH (94,5% - Rachwałowa 1986 b, s.55).

Udział części mowy wskazujących i szeregujących (zaimków i liczebników) największy jest w słowniku SYG (2,2%), niewiele wyższy niż w ZDR (2,1% czyli mniej niż w DZIAD - 3,6%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57). Proza epicka naturalistów (w słowniku EPN 0,8%) nie różni się tu od LAL (0,9% - Smółkowa 1974, s.75), a wykazuje niższe dane niż PT (1,4% - Kuraszkiewicz

1975, s.86). Pod tym względem wszystkie teksty naturalistów cechują niższe dane aniżeli teksty naukowe (od 2,5% w NTECH do 3,2% w NJEZ - Rachwałowa 1986 b, s.55), MOW (3,64% - Zarębina 1971, s.340), PIS (5,0% - Zarębina 1970, s.39), a szczególnie GWAR (8,49% - Zarębina 1973 c, s.8).

Udział części mowy pełniących funkcje gramatyczne (przymków, spójników i partykuł) jest najwyższy w słowniku SYG (3,7% czyli więcej niż w ZDR - 3,5% i w DZIAD - 2,8%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.57, w PIS - 2,6% - Zarębina 1970, s.39, w MOW - 2,2%, Zarębina 1971, s.340 oraz w GWAR - 3,39%, Zarębina 1973 c, s.8). Teksty naturalistów nie różnią się tu zasadniczo od tekstów naukowych (od 2,3% w NLIT i NJEZ do 2,8% w NPED - Rachwałowa 1986 b, s.55), a EPN od IAL i PT (ten sam wskaźnik: 1,1% - Smólkowa 1974, s.75, Kuraszkiwicz 1975, s.86).

Tabela 22

Udział części mowy atrybutywnych w słowniku

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
%	19,6	17,0	15,1	17,6	17,5	19,7	19,0	17,1	15,4

Atrybutywne części mowy (przymiotniki i przysłówki) mają stosunkowo duży udział w słowniku SYG (19,7%) i DĄB (19,6%), najmniejszy zaś w GR (tzn. 15,1% - mniejszy nawet niż w ZDR, bo 15,4%, podczas gdy w ZEP - 19,0%). Pod tym względem EPN (17,1%) zbliża się do IAL (18,0% - Smólkowa 1974, s.75), a ustępuje: PIS (20,7% - Zarębina 1970, s.39), PT (22,8% - Kuraszkiwicz 1975, s.86) i TMZar (24,4% - Zarębina 1985 b, s.65). ZDR jest tu podobna do DZIAD (15,0% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.57), GWAR (15,2% - Zarębina 1973 c, s.7) i MOW (16,8% - Zarębina 1971, s.339). Wszystkie próby z tekstów naturalistów wykazują ponad dwukrotnie mniejszy udział części mowy atrybutywnych w słowniku w porównaniu z pięcioma odmianami tekstów naukowych (od 34,8% w NJEZ do 42,1% w NTECH - Rachwałowa 1986 b, s.55).

2.5. STRUKTURA GRAMATYCZNA TEKSTU

2.5.1. Części mowy w tekście porównywanych prób tekstowych

Rzeczowniki używane są najczęściej w tekście DYG (34,4% tekstu - identycznie jak w REP, Pisarek 1972, s.27 i w NLIT, Rachwałowa 1986 b, s.56, a znacznie rzadziej w tekście LĄB (tylko 23,7%). Pod tym względem EPN (30,2%) jest podobna do PIS (30,4% - Zarębina 1970, s.39), wyprzedza LAL (27,1% - Smółkowa 1974, s.75), a ustępuje PT (33,0% - Kuraszkiewicz 1975, s.86). Wykazująca znacznie mniejsze dane ZDR (21,9%) ustępuje tu DZIAD (26,7% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), a zbliża się do MOW (21,5% - Zarębina 1971, s.240). Ze względu na udział rzeczowników w tekście wszystkie teksty naturalistyczne wyprzedzają GWAŁ (tylko 15,7 - Zarębina 1973 c, s.7), ale tylko DYG i NIED (34,1%) - NJĘZ (32,5%) i NHIST (32,9%). Wszystkie próby z tekstów naturalistów mają tu niższy wskaźnik niż : NPED (34,8%), KOM (38,8%), NTECH (41,6% - Rachwałowa 1986 b, s.56).

Tabela 23

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Rzecz.	% 23,7	34,4	32,0	34,1	30,1	27,9	29,3	30,2	21,9
Czas.	% 22,3	20,8	25,7	20,4	25,0	18,3	21,3	21,3	23,9
Przym.	% 11,9	12,5	11,6	13,4	13,2	13,8	11,8	12,6	9,9
Zaim.	% 11,7	8,5	7,9	8,2	7,8	10,4	10,7	9,3	16,6
Przym.	% 7,2	7,7	8,0	9,8	8,7	6,9	9,4	9,0	5,5
Spój.	% 8,5	6,9	7,6	5,9	5,1	8,2	7,9	7,1	6,6
Przysł.	% 9,0	5,9	4,3	5,0	5,7	7,9	5,8	6,2	7,1
Part.	% 4,7	2,3	2,2	2,2	3,4	5,0	2,6	3,2	5,2
Licz.	% 0,9	0,9	0,6	0,9	0,7	1,5	0,5	0,9	0,6
Wykrz.	% 0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,7	0,2	2,6
Razem	% 1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

a szczególnie WIAD (45,0% - Pisarek 1972, s.27). Należy podkreślić, że w ZDR (w odróżnieniu od prób z prozy epickiej naturalistów) rzeczownik pod względem swego udziału w tekście zajmuje nie pierwsze, ale drugie miejsce - po czasowniku (podobnie jak w MOW - Zarębina 1971, s.340, a w odróżnieniu od DZIAD - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58).

Czasowniki występują bardzo często w tekstach GR (25,7%) i SAW (25,0%), a najrzadziej - w tekście SYG (tylko 18,3%). Pod tym względem EPN nieznacznie wyprzedza LAL (20,6% - Smółkowa 1974, s.75) i PT (19,2% - Kuraszkiewicz 1975, s.86), natomiast literatura z końca XIX w. (być może także i literatura współczesna) wykazuje tu wyższe parametry niż PIS (17,0% - Zarębina 1970, s.40), a nawet około dwukrotnie wyższe niż: REP (13,6), KOM (11,6%), NHIST i NPED (po 10,6%), NJEZ (10,5%), NLIT i NTECH (po 10,0% - Rachwałowa 1986 b, s.56), a szczególnie WIAD (tylko 9,4% - Pisarek 1972, s.27). ZDR (23,9% ma wyższy wskaźnik niż GWAR (20,0% - Zarębina 1973 c, s.7) i DZIAD (21,2% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), a niższy niż MOW (26,9% - Zarębina 1971, s.340).

Przymiotniki występują częściej w tekstach NIED (9,9%) i SAW (8,7%) niż w SYG (6,9%). Pod tym względem EPN (9,0%) zajmuje pozycję między PT (8,0% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i LAL (7,4% - Smółkowa 1974, s.75) a PIS (9,5% - Zarębina 1970, s.40). ZDR wykazuje w porównaniu z prozą epicką naturalistów niższy udział przymiotników w tekście (5,6%, czyli podobnie jak w DZIAD - 5,8%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), chociaż nieco wyższy niż w MOW (4,84% - Zarębina 1971, s.340) i znacznie wyższy niż w GWAR (tylko 2,28% - Zarębina 1973 c, s.7).

Jeśli przyjąć za słuszne twierdzenie, że ekspresywność stylu sprzyja przymiotnikom, a wysoka werbalność tekstu ją hamuje (Kniaginina, Pisarek 1969, s.34), to należałoby uznać za bardziej ekspresywny styl prozy epickiej Niedźwieckiego, Sawickiej i Zapolskiej, a za mniej ekspresywny - utworów epickich Gruszeckiego i Sygietyńskiego oraz dramatów Zapolskiej.

Warto zwrócić uwagę na to, że w ZDR przymiotniki, ze względu na swój udział w tekście znajdują się dopiero na 7. miejscu wśród części mowy (niżej niż w DZIAD, a wyżej niż w GWAR), natomiast w EPN na 5. miejscu (wyżej niż w PT, podobnie jak w PIS i REP, dalej niż w WIAD i KOM gdzie zajmują 3. miejsce, a szczególnie w tekstach naukowych, gdzie plasują się już na 2. miejscu.

Przysłówki mają największy udział w tekście DĄB (aż 9,0% tekstu), a najmniejszy w GR (4,3%). Pod tym względem EPN (6,2%) zajmuje pośrednie miejsce między PIS (5,54%) - Zarębina 1970, s.40) a LAL (7,1% - Smólkowa 1974, s.75) i PŁ (7,3% - Kuraszkiwicz 1975, s.86). ZDR ma tutaj znacznie wyższe dane (7,1%) niż DZIAD (2,8% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), identycznie jak w GWAR (Zarębina 1973 c, s.7), a mniejsze niż w MOW (7,45% - Zarębina 1971, s.340). W ZDR przysłówki, ze względu na udział w tekście, zajmuje wśród części mowy już 5. miejsce (podobnie jak w MOW, a o 3 miejsca wyżej niż w DZIAD), co wiąże się z uprzywilejowaniem czasownika, podczas gdy w EPN jest dopiero na siódmym miejscu (podobnie w innych porównywanych tekstach).

Udział zaimków w tekstach epickich naturalistów nie jest wysoki. Najczęstsze są one w DĄB (11,7% tekstu), a najrzadsze w SAW (7,8%); stanowią one w EPN 9,3% tekstu, czyli podobnie jak w PT (9,0% - Kuraszkiwicz 1975, s.86), podczas gdy w LAL - 12,4% (Smólkowa 1974, s.75), a w PIS - 12,9% (Zarębina 1970, s.40). Znacznie większy udział zaimków obserwuje się w tekście ZDR (16,6%, czyli niemal tak jak w MOW, tzn. 17,45%, Zarębina 1971, s.340), mniej niż w DZIAD - 19,4%, Rudnicka-Fira 1986 a, s.58 i znacznie mniej niż w GWAR, tu aż 23,64%, Zarębina 1973 c, s.7). Silna zaimkowość tekstów dramatu wiąże się z ich dialogowością i uzależnieniem od towarzyszącej im sytuacji podczas realizacji scenicznej. Ze względu na swój udział w tekście zaimki zajmują wśród części mowy w ZDR 3. miejsce (podobnie jak w DZIAD, MOW, PIS i LAL, lecz niżej niż w GWAR, gdzie jest już pierwszy), natomiast w EPN

czwarte miejsce (jak w PT, REP i NLIT, ale plasuje się wyżej niż w WIAD i KOM oraz pozostałych odmianach tekstu naukowego, zajmując 5. miejsce).

Udział liczebników w tekstach literackich naturalistów jest niewielki (w EPN 0,9%, czyli mniej niż w PT, gdzie wynosi 1,5%, Kuraszkiewicz 1975, s.86, w ZDR 0,6%, czyli mniej niż w DZIAD - 1,1% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) - wyraźnie niższy niż w TMZar (2,12% - Zarębina 1985 b, s.65) i w PIS (2,9% - Zarębina 1970, s.40). Teksty Sygietyńskiego (SYG - 1,5%) zbliżają się pod tym względem do powieści Prusa (LAL - 1,6% - Smółkowska 1974, s.75), do polszczyzny mówionej ogólnej (MOW - 1,59% - Zarębina 1971, s.340) oraz do gwary (GWAR - 1,79% - Zarębina 1973 c, s.7). Liczebnik, ze względu na udział w tekście, zajmuje wśród części mowy w EPN przedostatnie miejsce (podobnie jak w PT, LAL, MOW, TMZar i GWAR, niżej niż w PIS, KOM i REP oraz w tekstach naukowych - ósmy, a w WIAD nawet siódmy), podczas gdy w ZDR (podobnie jak w DZIAD) jest wymieniony jako ostatni.

Spośród prób z prozy epickiej naturalistów dość dużym udziałem partykuł w tekście wyróżniają się: SYG (5,0%) i DĄB (4,7%), zbliżające się pod tym względem do LAL (4,6% - Smółkowska 1974, s.75). EPN (3,2%) wyprzedza tu PT (2,4% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i PIS (1,97% - Zarębina 1970, s.40), ale wyraźnie ustępuje ZDR (5,2%, czyli więcej niż w DZIAD - 5,0% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58 i MOW - 4,19% - Zarębina 1971 s.340, a mniej niż TMZar - 7,77% - Zarębina 1985 b, s.65 i znacznie mniej niż GWAR - aż 12,42% - Zarębina 1973 c, s.7). Pod tym względem wszystkie teksty literackie naturalistów wyprzedzają 3 gatunki wypowiedzi prasowej (od 1,8% w REP do 0,7% w WIAD - Pisarek 1972, s.27) oraz teksty naukowe (od 1,5% w NHIST do 0,7% w NTECH - Rachwałowa 1986 b, s.56).

Udział przyimków - wyrazów obojętnych stylistycznie - w tekstach prób z prozy epickiej naturalistów jest dość wyrównany. W EPN (12,6%) jest trochę większy niż w PT (11,3% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i w LAL (10,0% - Smółkowska 1974, s.75),

niemal taki sam jak w PIS (12,7% - Zarębina 1970, s.40). W ZDR, gdzie dominują czasowniki, przyimki występują rzadziej - 9,9% tekstu, czyli niemal tak samo jak w DZIAD (9,7% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), w MOW (9,12% - Zarębina 1971, s.340) i w TMZar (9,20% - Zarębina 1985 b, s.65, a częściej niż w GWAR (8,0% - Zarębina 1973 c, s.7).

Spójniki mają dość duży udział w DĄB (8,5%), natomiast najuboższewtę wyrazy są teksty Sawickiej (SAW - 5,1%) oraz Niedźwieckiego (NIED - 5,9%), co może wskazywać na skłonność tych autorów do używania wypowiedzeń asyndetonicznych. EPN (7,1%) ustępuje tu PT (8,4% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i IAL (8,9% - Smółkowa 1974, s.75). ZDR ma identyczny wskaźnik jak MOW (6,6% - Zarębina 1971, s.340), a ustępuje GWAR (8,67% - Zarębina 1973 c, s.7). Zarówno EPN jak ZDR podobne są tu do: DZIAD (7,0% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), PIS (6,9% - Zarębina 1970, s.40), tekstów naukowych (oprócz NTECH, gdzie stanowią tylko 4,1% tekstu - Rachwałowa 1986 b, s.56) oraz REP i KOM (w WIAD zaledwie 3,8% - Pisarek 1972, s.27).

Wykrzykniki są wyjątkowo często używane w ZDR (2,6% tekstu - zajmują przedostatnie miejsce, wyprzedzając liczebniki - podobnie jak w DZIAD, ale tu stanowią 1,3% tekstu - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58). w dość częstym użyciu są też w ZEP (0,7% i stoją także przed liczebnikami). Duża frekwencja wykrzykników (szczególnie o! i ach!) w utworach Zapolskiej prawdopodobnie sprawiała niekorzystne wrażenie na krytykach, którzy pisali o jej „krzykliwościach” (Jakubowski 1950, s.XVI), „rozbujując styl” i „nadczułości” (Szubert 1983, s.88). Pod względem udziału wykrzykników w tekście EPN, mając identyczny wskaźnik jak PT i PIS (0,2% - Kuraszkiewicz 1975, s.86, Zarębina 1970, s.40), nie odbiega od IAL (0,3% - Smółkowa 1974, s.74), MOW (0,37 - Zarębina 1971, s.340) i GWAR (0,35% - Zarębina 1973 c, s.7).

Imiesłowy odmienne mają wyraźnie większy udział w NIED (największy w tekście, bo aż 4,95%, czyli ponad dwukrotnie

więcej niż w każdym z 3 gatunków wypowiedzi prasowych - Pisarek 1972, s.27, a spośród 5 odmian tekstu naukowego mniej tylko w porównaniu z NTECH, gdzie zajmują aż 7,03% tekstu - Rachwałowa 1986 b, s.65), w ZEP (4,59% tekstu, w tej próbie największy udział w słowniku - 10,44%) oraz w GR (4,41% tekstu) niż w pozostałych próbach z prozy epickiej naturalistów (w EPN: 3,54% tekstu, 10,27% słownika). Najniższy jest udział imiesłów odmiennych w ZDR (1,27% tekstu, 4,47% słownika).

2.5.2. Ugrupowania części mowy w tekście

Tabela 24

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Nazywające	% 62,2	68,8	70,0	69,4	69,5	61,0	65,8	66,7	58,5
Wskazujące i szeregujące	% 12,6	9,4	8,5	9,1	8,5	11,9	11,2	10,2	17,2
Z funkcją gramatyczną	% 25,1	21,7	21,4	21,4	21,7	27,0	22,3	22,9	21,7
Wykrzykniki	% 0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,7	0,2	2,6
Razem	% 100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Udział części mowy nazywających czyli symbolizujących (rzeczowników, czasowników, przymiotników i przysłówków) jest najwyższy w tekście GR - 70,0%, czyli podobnie jak w NPED (69,7% - Rachwałowa 1986 b, s.56), a najniższy - wśród prób z prozy epickiej - w tekście SYG (tylko 61,0%). Tekst EPN jest nieco bogatszy w wyrazy symbolizujące (66,7%, czyli identycznie jak w REP, podobnie jak w NLIT, NHIST, NJEZ i PT (67,5% - Kuraszkiwicz 1975, s.86) od LAL (62,2% - Smółkowa 1974, s.75) i PIS (62,5% - Zarębina 1970, s.40), a uboższy niż KOM (71,0% - Pisarek 1972, s.27), WIAD (73,1%) i NTECH (74,9% - Rachwałowa 1986 b, s.56). Pod tym względem ZDR jest najuboższa - 58,5%, czyli więcej niż w DZIAD (56,5% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) i zbliża się do MOW (60,7% - Zarębina 1971, s.340), a wykazuje

dużą nadwyżkę w porównaniu z GWAŁ (45,1% - Zarębina 1973 c, s.7).

Udział wyrazów wskazujących i szeregujących (zaimków i liczebników) wśród prób z prozy epickiej jest najwyższy w tekście DĄB (12,6%, czyli podobnie jak w NHIST, NJEZ i NLIT), a najniższy - w GR i SAW (po 8,5%). Pod tym względem EPN (10,2%, czyli podobnie jak w NPED, KOM i PT, gdzie wynosi 10,0% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) ustępuje: REP (12,6%), LAL (14,0% - Smólkowa 1974, s.75) i PIS (15,8% - Zarębina 1970, s.40), a wyprzedza NTECH (8,0% - Rachwałowa 1986 b, s.56) i WIAD (7,8% - Pisarek 1972, s.27). Jeszcze wyższy udział tych części mowy obserwuje się w tekście ZDR (17,2%, mniej niż w DZIAD, bo tu wynosi 20,5% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) i w MOW (19,0% - Zarębina 1971, s.340), a najwyższy w GWAŁ (aż 25,4% - Zarębina 1973 c, s.7).

Wyrazy z funkcją gramatyczną (przyimki, spójniki i partykuły) mają największy udział w tekście SYG - 27,0%, czyli mniej niż w GWAŁ (29,1% - Zarębina 1973 c, s.7). Pod tym względem EPN (22,9%) jest podobna do PT (22,1% - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i do LAL (23,5% - Smólkowa 1974, s.75), a ZDR (21,7%, czyli identycznie jak w DZIAD - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) do PIS (21,5% - Zarębina 1970, s.40) i do MOW (19,9% - Zarębina 1971, s.340). Wszystkie teksty literackie naturalistów mają tu wyższe dane niż 3 odmiany wypowiedzi prasowej (szczególnie WIAD - 18,1% - Pisarek 1972, s.27) oraz 5 odmian tekstu naukowego (szczególnie NTECH - 17,0% - Rachwałowa 1986 b, s.56).

Tabela 25

Udział wyrazów atrybutywnych w tekście

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
%	16,2	13,6	12,3	14,9	14,4	14,8	15,2	15,2	12,7

Wśród siedmiu prób z prozy epickiej naturalistów udział

wyrazów atrybutywnych (przymiotników i przysłówków) jest najwyższy w tekście DĄB (16,2%) - znacznie niższy niż w każdej z 5 odmian tekstu naukowego (od 22,9% w NHIST do 24,6% w NJEŻ - Rachwałowa 1986 b, s.62), a najniższy - w tekście GR (12,3%). Pod tym względem EPN (15,2%) wyprzedza nieznacznie LAL (14,5% - Smółkowa 1974, s.75), mając niemal identyczne dane jak PT (15,3% - Kuraskiewicz 1975, s.86) i PIS (15,1% - Zarębina 1970, s.40), a niższe - w porównaniu z 3 gatunkami wypowiedzi prasowych: WIAD (16,8%), REP (16,9%) i KOM (18,3 - Pisarek 1972, s.31). W porównaniu z prozą epicką naturalistów w tekście ZDR obserwuje się zdecydowanie mniejszy udział wyrazów atrybutywnych (12,7%), co upodabnia dramaty Zapolskiej do MOW (12,3% - Zarębina 1971, s.340). Spośród wszystkich porównywanych tekstów najuboższe w wyrazy atrybutywne są Dziady (8,6% - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58), zbliżone tu do GWAR (9,4% - Zarębina 1973 c, s.7).

Tabela 26

Nominalne i werbalne części mowy

Nominalne części mowy	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Rzeczownik	2368	3440	3202	3409	3014	2787	2930	21150	2194
Przymiotnik	722	769	799	986	868	695	940	5779	556
Przyimek	1188	1254	1164	1337	1318	1378	1179	8818	993
Ogółem	4278	5463	5165	5732	5200	4860	5049	35747	3743
Werbalne części mowy	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Czasownik	2230	2079	2565	2041	2499	1826	2128	15368	2384
Przysłówek	902	590	431	503	567	788	580	4361	713
Spójnik	849	985	758	588	510	820	790	5000	663
Ogółem	3981	3654	3754	3132	3576	3434	3498	24729	3760

W każdej próbie tekstowej z prozy epickiej naturalistów udział części mowy decydujących o nominalności tekstu (rzeczowników, przymiotników i przyimków) jest wyższy niż decydujących o werbalności tekstu (czasowników, przysłówków i spójników), przy czym wykładnik liczbowy tego stosunku jest najwyższy dla NIED - 1,83 , czyli wyższy nieco niż dla PIS (1,79 - Zarębina 1970, s.40), a najniższy - dla DĄB (tylko 1,07). Wyjątkowo w ZDR, czyli w dialogach naśladowujących żywą mowę, liczba wyrazów decydujących o werbalności tekstu jest większa niż liczba wyrazów decydujących o jego nominalności (wykładnik liczbowy 0,99 jest nieco wyższy niż dla MOW, gdzie wynosi 0,87 - Zarębina 1971, s.340 i znacznie wyższy niż dla GWAR - 0,73, Zarębina 1973 c, s.7); ciekawy wyjątek stanowi tu tekst DZIAD (1,34 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58).

Dla EPN wykładnik liczbowy stosunku części mowy nominalnych do werbalnych (1,45), jest niemal identyczny jak dla PT (1,49 - Kuraszkiwicz 1975, s.86), a mniejszy niż dla PIS i dla 5 odmian tekstu naukowego (dla NTECH wynosi aż 4,02. dla NLIT - 3,0, a dla pozostałych nieco mniej niż 3 - Rachwałowa 1986 b, s.70) oraz dla 3 gatunków wypowiedzi prasowej (REP - 1,92, KOM - 2,36, WIAD - aż 3,76 - Pisarek 1972, s.27). Te wszystkie dane korelują ze wskaźnikiem nominalności tekstu, czyli wykładnikiem liczbowym stosunku samych rzeczowników do czasowników, ale nie zawsze - z wykładnikiem stosunku przyimków do spójników.

Różnice między częstością użycia poszczególnych części mowy w próbach z prozy epickiej naturalistów i w próbie z dramatu naturalistycznego są analogiczne jak między danymi dla narracji (jej styl ma charakter rzeczowy) i dla dialogu (jego styl ma charakter werbalno-rzeczowy) w powieści H.Sienkiewicza *Ogniem i mieczem* (Wilkoń 1976, s.34-35).

2.5.3. Wskaźnik nominalności tekstu

Tabela 27

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
W_n	1,2	1,9	1,5	2,2	1,4	1,8	1,8	1,6	1,0

$$W_n = \frac{\text{rzeczowniki}}{\text{czasowniki}}$$

Wskaźnik nominalności tekstu jest najwyższy dla NIED (wynosi aż 2,2, chociaż próba ta zajmuje dopiero 2. miejsce, jeśli idzie o stosunek samych przyimków do spójników), a najniższy (wśród prób z prozy epickiej naturalistów) w DĄB (tylko 1,2, jest więc na ostatnim miejscu wśród wszystkich prób ze względu na stosunek przyimków do spójników). Jeszcze mniej niż DĄB znominalizowana jest ZDR (1,0) - mniej niż DZIAD (1,3 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58,64), dramaty Baczyńskiego (1,5 - Balowski 1984, s.27) i TMZar (1,13 - Zarębina 1985 b, s.65), a bardziej niż MOW i GWAR (po 0,8 - Zarębina 1971, s.340, 1973 c, s.7). Jak widać, dramat naturalistyczny Za - polskiej reprezentuje styl werbalny, a proza naturalistów - styl nominalny (tylko DĄB zbliża się do granicy między tymi stylami wyznaczonej przez intensywnie znominalizowany tekst dyskusji naukowej, a ściślej wykład matematyczny (1,2 - Rachwałowa 1986 b, s.59).

Dla EPN ten wskaźnik (1,6) jest wyższy niż dla pieśni ludowej (1,2 - Bartmiński 1976, s.180-181) i LAL (1,26, a nie 1,14, jak podała M.Rachwałowa, zaliczając tę powieść do reprezentantów stylu werbalnego - Rachwałowa 1986 b, s.59, Smółkowa 1974, s.75), podobny jak dla prozy Baczyńskiego (1,5 - Balowski 1984, s.27), PT (1,7 - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i PIS (1,8 - Zarębina 1970, s.40), a niższy niż dla: poezji Baczyńskiego (2,8 - Balowski 1984, s.27), REP (2,5), KOM (3,4), WIAD (4,8 - Pisarek 1972, s.30), wszystkich 5 odmian tekstu

naukowego (od 3,1 dla NHIST do 4,2 dla NTECH - Rachwałowa 1986 b, s.59) i najbardziej znominalizowanego tekstu podręcznika gimnastyki (6,6 - Zarębina 1985 b, s.138, Rachwałowa 1986 b, s.59).

2.5.4. Stosunek przyimków do spójników w tekstach literackich naturalistów

Tabela 28

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
<u>Przyimki</u>	1,4	1,8	1,5	2,3	2,6	1,7	1,5	1,8	1,5
<u>Spójniki</u>									

Wskaźnik ten jest najwyższy dla SAW (2,6, czyli niemal dwukrotnie wyższy niż dla DĄB gdzie wynosi 1,4), a dość wysoki dla NIED (2,3). Uderzająca jest identyczność tego wskaźnika dla ZEP i ZDR (po 1,5), co wskazuje na jego niezależność od rodzaju literackiego, z którego została pobrana próba tekstowa, a uzależnienie - wyłącznie od indywidualnych predyspozycji językowych, w tym wypadku Zapolskiej jako pisarki.

Dramat naturalistyczny nie różni się tu od dramatu romantycznego (dla DZIAD 1,4 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) i od MW (1,4 - Zarębina 1971, s.340) i ma tylko nieco wyższy wskaźnik niż TMZar (1,2 - Zarębina 1985 b, s.65). Dla EPN wskaźnik ten (1,8) jest wyższy niż dla LAL (1,2 - Smólkowa 1974, s.75), dla PT (1,3 - Kuraszkiewicz 1975, s.86) i REP (1,6), identyczny jak dla PIS (Zarębina 1970, s.340) i KOM, a dwukrotnie niższy od analogicznego wskaźnika dla WIAD (Pisarek 1972, s.27), nieco niższy zaś od danych dla języka nauk humanistycznych (2,0) i znacznie niższy niż dla tekstów naukowo-technicznych (2,9 - Rachwałowa 1986 b, s.56).

2.5.5. Udział spójników współrzędnych i podrzędnych w tekście

Tabela 29

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Współrzędne %	67,7	72,1	79,8	76,2	69,2	73,8	71,3	72,9	67,3
Podrzędne %	32,3	27,9	20,2	23,8	30,8	26,2	28,7	27,1	32,7
Ogółem %	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

We wszystkich tekstach literackich naturalistów, podobnie jak w tekstach naukowych i w 3 gatunkach wypowiedzi prasowej spójniki współrzędne dominują pod względem częstości użycia nad podrzędnymi - zatem jest to regularność niezależna od typu tekstu, ale stopień tej dominacji jest różny w różnych typach tekstów. W prozie epickiej naturalistów przewaga spójników współrzędnych jest największa w GR (79,8% : 20,2% czyli większa niż w każdym z 3 gatunków wypowiedzi prasowej i w każdej z 5 odmian tekstu naukowego), co wiąże się z tym, że Gruszecki najczęściej używa spójnika i, a najmniejsza w DĄB (67,7% : 32,3% ze względu na wyjątkowe uprzywilejowanie przez Dąbrowskiego spójników: że - $P=0,0142$, choć, choćby i tylko mniej częste w porównaniu z dramatami Zapolskiej stosowanie spójników: żeby, bo). W dramacie naturalistycznym dominacja spójników współrzędnych nad podrzędnymi jest najsłabsza (ZDR - 67,3% : 32,7%, gdyż tutaj Zapolska w porównaniu z Sawicką - Ostoją używa częściej spójnika i, natomiast najczęściej - spójników bo i żeby, a mniej często, w porównaniu z Dąbrowskim, spójnika że).

Zestawienie danych dla ZDR z danymi dla EPN (72,9% : 27,1%) i dla tekstów naukowych (od 78,0% : 22,0% w NJEZ do 75,0% : 25,0% w NPED i NTECH - Rachwałowa 1986 b,s.67, WIAD (76,4% : 23,6%) i REP (73,9% : 26,1%) pozwala wysnuć wniosek, że im bar-

dziej tekst jest dialogowany, tym mniejsza jest przewaga spójników współrzędniających nad upodrzedniającymi. W dramacie literackim naśladowującym żywe dialogi jest mniejsza niż w utworze epickim z dominacją narracji odautorskiej i w wywodzie naukowym. Wyjątek stanowią dane dla KOM (67,6% : 32,4% - Pisarek 1972, s.32). W tym miejscu warto zauważyć, że statystyka nie potwierdza stwierdzeń niektórych badaczy co do częstości użycia pewnych spójników w tekście literackim - stwierdzeń opartych na wrażeniu z lektury spowodowanym niezwykłością spójnika. Tak np. J. Bartmiński uznał spójnik atoli za ulubiony i często używany przez Dygasińskiego (Bartmiński 1962, s.277), podczas gdy w 1000-wyrazowej próbie z utworów autora Nędzarzy życia spójnik ten pojawił się tylko jeden raz.

2.5.6. Średnia powtarzalność części mowy

Tabela 30

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Przym.	31,26	32,15	36,37	38,20	35,62	37,24	32,75	16638	28,37
Zaim.	37,74	20,26	25,58	23,46	25,26	29,80	32,39	15548	51,81
Spój.	24,26	15,93	23,69	18,37	15,45	19,52	27,24	98,04	21,39
Part.	20,52	9,08	7,23	12,17	12,96	15,09	10,67	69,78	21,58
Wykrz.	1,71	1,10	1,17	1,12	2,20	1,50	18,50	6,71	11,68
Licz.	3,35	3,48	3,35	3,35	3,94	4,84	3,00	12,50	2,67
Przysł.	3,65	2,81	2,80	2,57	2,98	3,37	3,12	6,64	4,66
Rzecz.	2,04	2,32	2,36	1,93	2,43	2,31	2,29	4,32	2,17
Przym.	1,98	1,97	2,25	1,96	2,31	1,95	2,19	4,31	2,30
Czas.	1,85	1,61	1,85	1,49	1,93	1,77	1,74	3,22	2,40

$$\text{Średnia powtarzalność Frs} = \frac{N \text{ (ilość wyrazów tekstowych)}}{V \text{ (ilość haseł)}}$$

Średnia powtarzalność haseł części mowy (podobnie jak Frs. jakiegokolwiek haseła) jest uzależniona od wielkości próby tek-

stowej, jest ona znacznie wyższa w EPN jako próbie zbiorczej niż w poszczególnych próbach z prozy epickiej naturalistów. Dlatego wszelkie porównania tego wskaźnika są miarodajne i poruczające tylko wtedy, gdy porównywane próby mają przynajmniej zbliżoną liczbę wyrazów.

Teksty literackie Zapolskiej wyróżniają się częstym powtarzaniem się wykrzyknika: w ZEP wskaźnik ten wynosi aż 18,50, w ZDR - 11,68, podczas gdy w próbach z tekstów epickich innych naturalistów: od 1,10 w DYG do 2,20 w SAW), a w tekstach pozaliterackich dane przedstawiają się następująco: w PIS - 2,0 (Zarębina 1970, s.42), w MOW - 4,11 (Zarębina 1971, s.341) i w GWAR - 2,69 (Zarębina 1973 c, s.7). Natrętność stylistycznie nacechowanej części mowy, jaką jest wykrzyknik, decyduje o specyficznym charakterze tekstów Zapolskiej, określanych przez badaczy jako melodramatyczne.

Powtarzalność zaimka jest wysoka w ZDR (51,81), podczas gdy w próbach epickich wynosi ona od 20,26 w DYG do 37,74 w DĄB, a w tekstach pozaliterackich: w GWAR - 38,8 (Zarębina 1973 c, s.7), w MOW - 31,6 (Zarębina 1971, s.341), w PIS - 18,97 (Zarębina 1970, s.42). Średnia powtarzalność partykuły we wszystkich tekstach literackich naturalistów jest od kilkunastu razy mniejsza (od 7,23 w GR do 21,58 w ZDR) niż w GWAR (aż 112,9 - Zarębina 1973 c, s.7) i MOW (59,85 - Zarębina 1971, s.341), a do PIS (19,7 - Zarębina 1970, s.42) najbardziej zbliżone są ZDR i DĄB (20,52). Naturaliści wykazują większą oryginalność w doborze: spójników (od 15,45 w SAW do 27,24 w ZEP) w porównaniu z GWAR (aż 54,20 - Zarębina 1973 c, s.7) i przyimków (od 28,37 w ZDR do 38,20 w NIED) w porównaniu z MOW (45,60 - Zarębina 1971, s.341). Jeśli idzie o przysłówki, to większe urozmaicenie widać w prozie epickiej naturalistów (średnia powtarzalność od 2,57 w NIED do 3,65 w DĄB) i w PIS (2,62 - Zarębina 1970, s.42) niż w ZDR (4,66), w MOW (4,90 - Zarębina 1971, s.341) i w GWAR (aż 6,6 - Zarębina 1973 c, s.7). Także średnia powtarzalność czasowników w prozie epickiej naturalistów (od 1,49

w NIED do 1,93 w SAW) oraz w PIS (2,09 - Zarębina 1970,s.42) jest mniejsza niż w ZDR (2,40) oraz w MOW (3,34 - Zarębina 1971,s.341) i w GWAŁ (3,29 - Zarębina 1973 c,s.7).

Ze względu na wysokość wskaźnika Frś można stwierdzić, że większą inwencję w porównaniu z innymi autorami-naturalistami w doborze wyrazów wykazuje: Niedzwiecki w doborze rzeczowników (1,93), czasowników (1,49) i przysłówków (2,59), Sygietyński - przymiotników (1,95), Dygasiński - wykrzykników (1,10) i zaimków (20,26), Gruszecki - partykuł (7,23), Sawicka - spójników (15,45), Zapolska (w dramatach) - liczebników (2,67), przyimków (28,37), a także imiesłowów odmiennych (jeśli je odłączymy od czasowników, to ich Frś w ZDR jest najniższa - 1,0,a w SAW najwyższa - 1,47).

2.5.7. Pokrycie tekstu części mowy przez hapaks legomena

Pokrycie tekstu poszczególnych części mowy przez hapaks legomena jest w obrębie prób z utworów naturalistów dość zróżnicowane. Warto wymienić tu krańcowo różne dane w próbach tekstowych.

Tabela 31

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Rzecz.	32,6	30,3	25,2	35,0	25,5	26,8	28,2	11,3	30,5
Czas.(bez im. odm.	35,7	37,7	33,5	45,9	32,4	38,7	36,2	13,8	26,9
Im. odm.	76,8	65,8	55,3	67,7	52,7	70,5	57,1	31,4	76,4
Przym.	35,2	36,3	28,3	37,0	25,9	33,8	29,5	12,6	26,8
Przysł.	16,5	19,2	26,5	27,4	17,1	18,4	19,0	6,6	10,9
Zaim.	0,4	0,5	0,3	0,9	0,5	0,5	0,7	0,2	0,4
Licz.	17,2	18,1	14,0	18,4	15,5	6,7	20,4	3,2	15,6
Przym.	1,0	1,0	0,4	0,2	0,6	0,9	0,5	0,1	0,8
Spój.	1,3	1,9	0,5	1,2	1,8	1,0	1,3	0,2	1,1
Part.	0,6	3,5	2,2	0,9	2,1	1,0	3,1	0,4	0,8
Wykrz.	41,7	72,7	71,4	77,8	27,3	33,3	2,7	8,7	3,5
Ogółem	21,2	23,4	21,3	27,8	20,2	19,6	21,2	8,6	16,4

$$M = \frac{\text{hapaks legomena}}{N} \cdot 100 \%$$

Hapaks legomena stanowią: 35,0% rzeczowników w NIED, a tylko 25,2% w GR; 45,9% czasowników (bez im. odm.) w NIED, a tylko 26,9% w ZDR, gdzie bardzo wysoką frekwencję mają formy czasownika być (zastępowane często przez to); 37,0% przymiotników w NIED, a tylko 25,9% w SAW; 76,8% imiesłówów odmiennych w DĄB, a tylko 52,7% w SAW; 27,4% przysłówków w NIED, a tylko 10,9% w ZDR; 77,8% wykrzykników w NIED, a tylko 2,7% w ZEP i 3,5% w ZDR; 0,8% zaimków w NIED, a tylko 0,2% w GR; 1,9% spójników w DYG, a tylko 0,5% w GR; 3,5% partykuł w DYG i 3,1% w ZEP, a tylko 0,6% w DĄB. „Jedyneki” stanowią 1,0% przymi-
 imków w DĄB i DYG, a tylko 0,2% w NIED. Jeśli ićzie o liczeb-
 niki, to największy udział „jedynek” obserwuje się w ZEP
 (20,4%), podczas gdy w SYG tylko 6,7% (liczebnik jeden zajmu-
 je już 35. miejsce na liście rangowej SYG). Jak widać, teksty
 literackie Niedźwieckiego mają tu najlepsze wskaźniki.

Wraz ze zwiększaniem się objętości próby tekstowej udział
 „jedynek” zmniejsza się w obrębie każdej kategorii gramatycz-
 no-semantycznej. W EPN jako zbiorczej próbie jest mniejszy
 niż w próbach składowych z prozy epickiej, chociaż wyjątkowo
 w ZEP obserwuje się mniejszy niż w EPN udział hapaks legome-
 nów w obrębie wykrzyknika (EPN - 8,7%, a w ZEP. tylko 2,7%,
 czyli podobnie jak w ZDR - 3,5%).

2.6. FILIACJA TEKSTÓW LITERACKICH NATURALISTÓW

2.6.1. Podobieństwo preferencji leksykalnych

Tabela 32

Liczba haseł wspólnych z list 100 pierwszych haseł

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
DĄB	100	57	53	61	65	65	62	77	61
DYG	57	100	62	67	64	65	63	76	51
GR	53	62	100	63	58	60	65	70	50
NIED	61	67	63	100	63	67	65	74	54
SAW	65	64	58	63	100	65	61	75	57
SYG	65	65	60	67	65	100	66	76	62
ZEP	62	63	65	65	61	66	100	74	57
EPN	77	76	70	74	75	76	74	100	65
ZDR	61	51	50	54	57	62	57	65	100

Obserwując liczbę haseł wspólnych na listach pierwszych pod względem frekwencji 100 haseł (zob. 9.4 i 9.5 w aneksie), można ustalić stopień podobieństwa preferencji leksykalnych porównywanych prób tekstowych. Okazuje się, że najbardziej „przeciętne” są preferencje leksykalne Dąbrowskiego (DĄB ma najwięcej, bo aż 77 wspólnych haseł z EPN jako próbą zbiorczą naturalistów).

Największy stopień podobieństwa preferencji leksykalnych wykazują: Dygasiński, Niedźwiecki i Sygietyński (po 67 haseł wspólnych). Pod tym względem Zapolska (w epice) zdradza duże podobieństwo do Sygietyńskiego (66 wspólnych haseł), a taki sam stopień podobieństwa preferencji leksykalnych wykazują: Dąbrowski z Sawicką i Sygietyńskim oraz Gruszecki z Zapolską (epika), tj. po 65 wspólnych haseł.

Próba tekstowa z dramatów Zapolskiej ma mniej wspólnych wyrazów wśród pierwszej setki haseł z próbą z prozy epickiej

tej autorki (ZDR i ZEP - 57) niż z Dziadami Mickiewicza (ZDR i DZIAD - 62), a także mniej haseł wspólnych z próbą zbiorczą z prozy epickiej naturalistów (ZDR i EPN - 65) niż z próbą ze współczesnego dramatu artystycznego (ZDR i SDRAM - 69). Świadczy to o uzależnieniu preferencji leksykalnych od gatunku literackiego, przy czym dramat Zapolskiej jest tu bliższy epice (ZDR z LAL - 64 wspólne hasła, z SPROZ - 61, czyli podobnie jak z TMZg, gdzie wynęszą 62 i z TMZar - 61) niż polszczyźnie prasowej (ZDR z REP - 51, z KOM - 38, z WIAD - 26) i tekstom naukowym (ZDR z NLIT - 37, z NJĘZ - 35, NHIST - 34, NPED i z NTECH - po 33 wspólne hasła).

Proza epicka naturalistów jest tu nieco bardziej podobna do współczesnej prozy artystycznej (EPN i SPROZ - 66 wspólnych haseł) niż do powieści Prusa (EPN i LAL - 64), a dalej kolejno do: SDRAM (59), TMZg (58), TMZar (55), REP (54), KOM (43), NLIT i NHIST (po 37), NJĘZ i NTECH (po 35), NPED (33) i WIAD (tylko 29 wspólnych haseł). Ze względu na to, że Sygietyński przywiązywał szczególną wagę do prostoty języka dzieła literackiego, do maksymalnej odpowiedniości tego języka do przedstawianej w dziele rzeczywistości (wypowiadał się na ten temat obszernie w swych pracach krytycznych) - nie zaskakuje badacza największe „wychylenie” SYG pod względem preferencji leksykalnych poza teksty naturalistyczne, widoczne w stosunkowo dużej liczbie haseł wspólnych z: LAL (aż 70, podczas gdy EPN i LAL - 64), SPROZ (69, podczas gdy EPN - 66), SDRAM (63), TMZg (61), TMZar (58), REP (57), KOM (49), NLIT (44), NHIST (43), NJĘZ (39), NPED (36), NTECH (35), WIAD (32). Na przeciwnym biegunie pod tym względem znajduje się proza epicka Gruszeckiego (napisał sporo powieści historycznych), co zaznacza się w ilości haseł wspólnych w GR oraz: SPROZ (56), LAL (50), REP (46), SDRAM (45), TMZg (44), TMZar (43), KOM (37), NLIT (33), NHIST, NJĘZ i NTECH (po 32), NPED (30, tu wyjątkowo jeszcze mniej u DĄB, gdyż tylko 27), WIAD (jedyne 25).

Wszystkie literackie teksty naturalistów wykazują najmniej-

sze podobieństwo, ze względu na stopień preferencji leksykalnych, do wiadomości prasowych, a także są mało podobne do tekstów naukowych (szczególnie do NTECH i NPED).

2.6.2. Wyłącznie dwustronne pokrewieństwo leksykalne prób tekstowych

Tabela 33

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	ZDR
DĄB		112	136	151	130	104	122	91
DYG	112		139	189	141	112	123	98
GR	136	139		172	150	75	124	100
NIED	151	189	172		134	118	174	105
SAW	130	141	150	134		107	103	96
SYG	104	112	75	118	107		102	97
ZEP	122	123	124	174	103	102		108
ZDR	91	98	100	105	96	97	108	

$$WDPL = \frac{E_h \cdot 10000}{S_1 + S_2}$$

(E_h - liczba wspólnych haseł występujących wyłącznie w obu próbach;

S_1, S_2 - słowniki porównywanych prób)

Zaproponowany przeze mnie wskaźnik wyłącznie dwustronnego pokrewieństwa leksykalnego (WDPL) ujmuje stosunek liczby wspólnych haseł występujących wyłącznie w obu porównywanych próbach do sumy słowników tych prób. Ze względu na wysokość tego wskaźnika stwierdzamy, że próby tekstowe z prozy epickiej naturalistów są wyraźnie bardziej spokrewnione leksykalnie z najbogatszą leksykalnie próbą Niedźwieckiego niż z innymi próbami, przy czym stopień tego pokrewieństwa jest różny: DYG i NIED - 189, ZEP i NIED - 174, GR i NIED - 172, SYG i NIED - 118. Wyjątkowo słownik próby z tekstów Sawickiej-Ostoj

jest bardziej zbliżony do słownika prób z tekstów Gruszeckiego (SAW i GR - 150) i Dygasińskiego (SAW i DYG - 141) niż do słownika z próby z utworów Niedźwieckiego (SAW i NIED - 134).

Nawet słownik próby z dramatów Zapolskiej jest tylko nieco bardziej spokrewniony ze słownikiem próby z prozy epickiej tej autorki (ZDR i ZEP - 108) niż ze słownikiem próby z tekstów Niedźwieckiego (ZDR i NIED - 105), mimo że Zapolska przerobiła kilka swych powieści i nowel na sztuki sceniczne, zatem tematyka ich jest wspólna. Można z tego wnosić, że słownictwo tekstów literackich Niedźwieckiego - zawodowego dziennikarza krakowskiego - najbardziej wszechstronnie oddaje przeciętny zasób słownictwa polszczyzny kulturalnej owych czasów, z którego czerpali inni autorzy. Wyjątkowo mniejsze podobieństwo leksykalne tekstów Sawickiej-Ostoi do tekstów Niedźwieckiego można tłumaczyć tym, że autorka ta przedstawia (podobnie jak w niektórych powieściach Gruszecki i Dygasiński) prowincjonalne środowisko kresowe.

Ze względu na wysokość wskaźnika WDPL stwierdzić można, że pokrewieństwo leksykalne dramatu naturalistycznego Zapolskiej i prozy epickiej naturalistów jest mniejsze niż pokrewieństwo leksykalne poszczególnych prób z tej prozy (z wyjątkiem GR i SYG, które są tu bliższe ZDR niż sobie).

2.7. ODREBNOŚĆ LEKSYKALNA PRÓB TEKSTOWYCH

Tabela 34

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	ZDR	
I	672	806	698	1004	614	643	641	497	
II	%	9,3	11,4	10,2	13,9	9,0	9,2	8,8	7,2

$$WOL = \frac{S_0 \cdot 10000}{S_n}$$

(S_0 - liczba haseł występujących wyłącznie w danej próbie tekstowej;

S_n - liczba wszystkich haseł w próbie łącznej, otrzymanej z połączenia wszystkich porównywanych prób, tutaj reprezentuje ona EFN+ZDR - $S_n = 12549$)

(I - WOL; II - udział wyrazów reprezentowanych przez hasła występujące wyłącznie w danej próbie w tekście)

Zaproponowany przeze mnie wskaźnik odrębności leksykalnej prób tekstowych (WOL) ujmujący stosunek haseł występujących wyłącznie w danej próbie do liczby wszystkich haseł w próbie łącznej (otrzymanej z połączenia wszystkich porównywanych prób), jest najwyższy dla próby z utworów Niedźwieckiego (1004), a najniższy dla próby z dramatów Zapolskiej (497). Obok utworów Niedźwieckiego wyróżniają się także teksty z prozy epickiej Dygasińskiego (dla DYG - 806), podczas gdy inne próby z prozy epickiej mają wskaźniki odrębności leksykalnej o zbliżonej wartości (od 698 w GR do 614 w SAW). Z wysokością tego wskaźnika dla danej próby koreluje ściśle udział w jej tekście wyrazów reprezentowanych przez hasła wyłącznie w niej występujące - najwyższy w NIED (13,9%), a najniższy w ZDR (tylko 7,2%).

Odrębności leksykalne prób tekstowych wynikają mniej ze specyficznych technik opisu postaci lub miejsca akcji czy z zastosowanych przez autorów typów narracji - więcej z różnic między słownictwem dialogów w poszczególnych utworach, z których zostały pobrane próby. Jak wiadomo, możliwości wyboru środków językowych dla konstruowania wypowiedzi dialogowej są bardziej rozległe (możliwość czerpania elementów spoza języka literackiego epoki), niż dla budowania narracji, zwłaszcza narracji w 3. osobie. Tu twórca musi respektować w większym stopniu reguły zastanego języka literatury pięknej (Głowiński 1973, s.39), chociaż niektórym naturalistom udało się przełamać zastaną konwencję (Dygasiński w Beldonku wprowadził elementy gwarowe również do narracji, co mu wytknęła zajmująca tradycyjne stanowisko M. Konopnicka - Bartmiński 1962 s.274-275).

Hasła występujące wyłącznie w danej próbie tekstowej na-

leżą do III przedziału częstości (wyjątkowo uderzenie - słowo-klucz w GR ma $f = 17$), najczęściej do grupy haseł najrzadszych z $f \leq 3$. Warto wymienić hasła z $f \geq 3$ występujące wyłącznie: w DĄB z $f = 4$ - choć, raptownie, szkodzić; w DYG z $f = 7$ - przyroda, z $f = 5$ - ozór, zabijanie, powalać, z $f = 4$ - bór, oczko, wypłowiwały; w GR poza wymienionym wyżej słowem-kluczem jeszcze z $f = 6$ - kniaź, z $f = 5$ - ranny (sb.), z $f = 4$ - uczeń, zabity (sb.), kłębić się, wyteżać; w NIED z $f = 5$ - figur, topielec, z $f = 4$ - szyk; w SAW z $f = 6$ - żonka, z $f = 5$ - rejentowa, rozjątrzony, przełykać; z $f = 4$ - chętk, nachmurzony, wywołać, tfu!; w SYG z $f = 4$ - cydr, kajuta, pokład, kochany, wełniany, mła (czasownik niefleksyjny); w ZEP z $f = 4$ - stygnąć, rozwichrzony, wyzionięty; w ZDR z $f = 5$ - martwica, zbiegowisko, durny, z $f = 4$ - moralność, tłumok, turma.

Interesujący jest wynik analizy semantyczno-stylistycznej grup haseł występujących w każdej z porównywanych prób tekstowych. Okazuje się, że hasła te układają się w charakterystyczne dla tekstów literackich danego autora pola znaczeniowe.

I. Dąbrowski - autor m.in. studium psychologicznego, w którym nieuleczalnie chory bohater poddaje się w ciągu ostatnich swych dni autoanalizie (Głowiński 1969, s.109), a także autor kilku nowel o tematyce artystowskiej określany był przez niektórych badaczy „niezwykłym psychologiem” (Dębicki 1928, s.41). W związku z tym dość duża grupa słów obecnych tylko w próbie z utworów tego pisarza oznacza różne, najczęściej negatywne przeżycia i stany wewnętrzne postaci: frasunek, halucynacja, irytacja, kapryśność, niepewność, ostrożność, pobłażliwość, pobudliwość, prostolinijsność, prostracja, sarkazm, uświadomienie, utesknienie, zdumienie, zniekanie; niepokojący, nużący, płochy, powatpiewający, rozbałamucony, roznerwowany, rozpaczyny, zatrważający, zgorszony; martwić, naigrawać się, nienawidzić się, odać się, poczuć się, poczuwać się, pognać się, przestraszyć, przywyczajac się, rozdrażniać, rozjątrzyć, roznerwować, rozpoznawać, rozżalić, spozrzec się, spozrzegać, trzeź-

wieć, opamiętać się, upierać się, uprzykrzyć się, wahać się, wybaczać, wyczuwać, wystrzegać się, zainteresować się, zamroczyc, zaznać; niegodziwie, obrzydliwie, przezornie, rozmyślnie, uparcie, zdradziecko, zdumiewająco.

Dość liczne są w próbie z tekstów literackich Dąbrowskiego wyrazy nazywające choroby, niedomagania, ich zewnętrzne objawy oraz wszelkie związane z leczeniem elementy. Należą do nich tylko w tej próbie występujące: blednica, błonica, flegma, jęczenie, koklusz, krup, krwotok, obezwładnienie, obolałość, przeziębienie, skostnienie, wysypka, wzdęcie, zakażenie; anemiczny, dygocący, lodowaty, obezwładniający, osłabły, przybladły; lodowacieć, oboleć, przyblednąć, przybrzydnać; lepko; auskultacja, balsam, chloroform, ekstrakt, kapsułka, pacjent, pigułka, recepta, rekonwalescencja, rumianek.

A. Dygasiński - autor Kuby Gąsiora, Margieli i Margielki oraz wielu innych utworów o życiu na wsi - używa wielu wyrazów związanych z realiami tego życia. Tylko w próbie z jego tekstów wystąpiły: ekonomka, gęsiarka, karbowy, młynarz, pasterz, polowy (sb.), sołtys, sołtysiak, szynkarz, woźnica; bróg, chlewik, mierzwa, niwa, polepa, rydel, rżysko, sadzawka, spichrz, stolnica, zagroda, żłób; chlewny; młóció.

Także w próbie z utworów tego pisarza - autora wielu tekstów stylizowanych na gwara (Bartmiński 1962, Kwietniowa 1971, Stachurski 1983) i dwóch „albertusów” stylizowanych na polszczyznę siedemnastowieczną (Stachurski 1973, 1989 a) - wystąpiły liczne dialektyzmy i archaizmy: aby (part.), delikatus, fortelka, głupość, jucha, kaj, kantara, kiej, kiejsik, kipnać, kitla, koler, kur, lekarnik, lekowanie, lubo, łajdus, mężczyński, obleczenie 'ubiór', padło 'padlina', pedzieć, pilusia 'gęś', pogardliwość, poligać, połowica, pomietek, powszędy, prześladownik, psiadusza!, psiawiara!, pyrzok, rech-tanie, ręb, roztworzyć, samowtór, sedlarz, stryk, ślep 'gatunek muchy', ślipanie, uporność, urzeki 'urok', w dyrdy, wokółek, wykrzykać, wyprawować, wyrzekanie, zacieczony, zająrzyć się, zająszony, zarobić się 'zapracować się', zawdy, zawziętek.

Tylko w próbie z tekstów Dygasińskiego - autora m.in. takich nowel i opowiadań jak: Dęby, W puszczy, Życie lasu, Z psianki, poła i kniei oraz opowiadań pt. Wielkie łąwy - spotykamy słowa: bór, kniewa, przyroda, puszcza; łąwy, nabój, panewka, strzelec, wnyki, myśliwski, uszczyty, tropić, zwiątrzyć.

Badacze literatury zwrócili uwagę na to, że w wiernych opisach przyrody - dokładnych rejestrach fauny i flory - Dygasiński przypomina czasem bardziej botanika i zoologa niż artystę, choć zdarzają się w jego utworach opisy przepojone głębokim wzruszeniem, podziwem i miłością wobec urody ziemi ojczystej, co nadaje im rangę wielkich osiągnięć artystycznych (Jakubowski 1954, s.16). W związku z tymi rejestratorskimi zapędami naturalisty-przyrodnika tylko w jego tekstach znajdujemy tak liczne nazwy roślin: aster, balsamina, bodziszek, bratek, dalia, dendera, driakiew, goździk, jaskier, jemioła, konwalia, koniczyna, lebioda, lewkonia, lilia, łopian, malwa, naparstnica, nasturcja, niezapominajka, ostróżka, palma, pierwiosnek, pokrzywa, portulaka, powój, rdest, rojownik, rumian, rydz, saska, starodrzew, storczyk, tulipan, turzyca, werbena, żyto; nazwy zwierząt, ptaków i owadów: bielinek, bocianię, borsuk, byk, chrząszcz, chrząszczyk, cieciorka, czworonóg, drapieżca, drapieżnik, gasię, gęś, jamnik, jeleń, kapustnik, karp, kobyła, ut, kos, krogulec, kwiczoł, kwoka, lelek, lew, łabędź, motyl, mrówka, nierogaczna, odyniec, orzeł, pasikonik, płuskolec, pokrzywnik, ptaszę, puchacz, rogaczna, samczyk, sroka, tygrysica, wrona, wroniec, wróbek, wróbliczka oraz utworzone od nazw zwierząt przymiotniki: jastrzębi, krowi, ptasi, słowicy, świński.

Dla Dygasińskiego charakterystyczna jest nie tylko skłonność do częstego używania (przeważnie w dialektyzowanych dialegach postaci) zdrobnień (tak licznych w bliskim mu języku folkloru - np. występujące tylko w próbie z jego tekstów: bydełko, dziecinka, dziobek, furka, gniazdko, niebożatko, oczko,

ogrodniczek, ryjek, ale także zgrubień: biedaczysko, brodawica, chłopczysko, choróbsko; uwagę przyciąga wyjątkowe upodobanie w stosowaniu formacji z sufiksem - ina (-yna), np.: ko-biecina, koszulina, koziczyna, krowina, księżyna, łóźczyna, pi-jaczyna, ptaszyna. Przejawem sposobu archaizowania tekstu są wyrazy złożone: samomorderca, świniobójca, wiatronogi.

A. Gruszecki był pisarzem, który pierwszy opisał na podstawie autopsji i notatek sporządzonych w zakładach przemysłowych ciężkie życie górników i hutników, stąd tylko w jego tekstach wystąpiły nazwy: górnik, hala, hutnik, kierownik, konwertor, ładowacz, nafta, odlew, robocizna, rzeszotnik, wagonik.

Autor ten zgłębił także motywy działań krajowej finansjery (szczególnie w Szachrajach), toteż tylko w próbie z jego prozy wystąpiły takie wyrazy jak: bankier, fantować, fortuna, giełda, handlarz, oszustwo; giełdowy, sfałszowany, spekulacyjny, handlowo.

Gruszecki odważnie przedstawiał ówczesne stosunki między grupami wyznaniowymi i nietolerancję religijną, stąd w jego utworach: antysemita, antysemitnik, goj, kapłan, papista, paroch, świątynia, wikary, żydostwo, katolicki, kościelny.

Autor Bojowników i Pruskiego huzara wiele uwagi poświęcał tematyce społecznej i narodowościowej, dlatego tylko w jego tekstach znajdujemy słowa: agitacja, aresztowanie, caryzm, celka, ciemieżca, egzekutor, germanizm, grabieżca, gubernator, kanclerz, katowanie, kolonista, mściciel, obywatel, osadnik, paszport, socjalizm, stronnictwo, szowinista, śląski, wynarodowienie się, zabity (sb.), zabójca, zbieg, zranienie; anty-państwowy, gubernatorski, szpiegujący; denuncjować, katować, zniewolić. W związku z tematyką historyczną, podejmowaną chętnie przez autora Zwycięstwa pod Kirholmem i Tatarów w Sandomierskiem, w próbie z jego powieści występują słowa: arkebuza, ceklarz, chorąży, dojeżdżacz, huzar, jeniec, jeździec, kapitan, klinga, knebel, knecht, kniaź, komendant, konwój, koszary, legion, major, musztrować, nominacja, nowozacieżny, oficerski.

pachołek, patrol, pistolet, pugiuał, pułk, rajtar, ranny (sb.), rekrut, strzelanie, salwa, szpada, torturowanie, tyraliera, waźnik, pułkowy, zakneblowany; komenderować, oskrzydlić, szturmować, zakomenderować, zasieć, zastrzelić, zranić.

Badacze podkreślali, że całą twórczość Z. Niedźwieckiego nasyca „obsesja erotyczno-seksualna” i w jego utworach sporo jest brutalnych scen i obrazów, jednakże autor ten nigdy nie używał słów nieprzyzwoitych (Araszkiewicz 1953, s.253). Z tematyką biologiczno-seksualną wiążą się słowa, które wystąpiły tylko w próbie z jego tekstów: amant, bezwstydnica, dziewictwo, konkubina, ladacznica, nierząd, nierządnicza, popęd, prostytutka, sodomczyk, spódniczka 'kobieta', ulicznica, utrzymanka, wielbicielek; całowany, dziewiczy, kazirodczy, niemoralny, pieszczony, podniecony, rozkochany, rozpustny, sodomski, wyuzdany, zgwałcić. Z tą grupą wyrazów korespondują słowa nazywające inne sfery obyczajowości: awanturnik, bękart, blaga, grubianin, hazard, hulaka, łgarz, nieokrzesianiec, nieprawość, opilec, opój, pijanica, ploteczka, plotkarka, szajka, szantażysta, szwindel, świętoszek, świętoszka, upodlenie, wiarołomstwo, zabijaka, złodziejstwo; opilczy, pijacki, żebrzący; upadać się, wyżłopać, zełgać, żebrać.

Niedźwiecki sporo uwagi poświęca wszelkim słabościom i ułomnościom ciała oraz chorobom, toteż tylko w próbie z jego utworów znajdujemy słowa: anemia, aneurizm, apopleksja, charłak, chryпка, cucenie, epidemia, fluksja, furiat, padaczka, psychopata, rachitis, reumatyk, skleroza, upośledzenie, zdrętwienie, zgrzybiałość, charłaczy, zropiały; cucić, zbzikować, zidiocić; także - śmierci: grobek, skrytobójczyni, topielec; uśmiercony; uśmiercić, zarżnąć.

Autor ten jako jeden z pierwszych próbował podejmować w niektórych nowelach tematykę rewolucyjną, dlatego w próbie z jego tekstów wystąpiły: denuncjator, opozycja, prowokacja; aresztować, sługus, szpicel, szykana, terrorysta, wyzyskiwaczka; bezprawny, burżuazyjny, żandarmski; policyjnie.

Twórczość Niedźwieckiego ze względu na tematykę i sposób widzenia świata jest typowo miejska. Jego utwory ilustrują życie miasta i przedmieść, stąd w tekstach nowelisty-dziennikarza słowa związane z redakcjami gazet - artykułik, cenzura, korekta, kalka, pióro, prasa, redakcja, redaktor, redaktorka, tytuł; dziennikarski; nazywające urzędy, urzędników i specyficzne zawody miejskie - adiunkt, aspirant, burmistrz, burmistrzowa, dymisja, hycel, hyclik, notariusz, oficjał, osobistość, personel, poborca, poczta, sekretarz, straganiarka, szef, wiceszef, terminator; biurowy; związane z nauką i osiągnięciami techniki - badacz, bicykl, centralka, elaborat, gramofon, kamera, rower, traktat, uniwersytet, wehikuł, zelektryzować. Autor ów napisał też kilka obrazków o tematyce artystowskiej, stąd słowa związane ze sztuką: akrobata, akt, aktor, aranżer, malarz, marionetka, muza, pracownia, rysownik, studium, szansonierka, sztaluga, trema; malarski; aranżować. Badacze twórczości Niedźwieckiego zauważyli wielką wrażliwość tego pisarza na barwy i kształty oraz to, że umiał się on posługiwać techniką impresjonistycznego opisu (Markiewicz Z. 1939, s.37). Stąd biorą się liczne określenia kolorów (przymiotnik czerwony znalazł się nawet wśród słów-kluczy autora Słońca) - czerwień, szarzysta, złotogłów, krwisty, osiwiały, pstrokaty, siwowłosy, ufarbowany, wymalowany, zaciemniony, zbladły, zepszczone; malowniczo; upstrzyć, zaświecić; szczególnie zaś określenie kształtów - skrzywienie; kiszkwaty, kończaty, poduszkowaty, poplatany, posztukowany, rozłazący się, rozsadzisty, sklecony, wieloramienny, wybałuszony, wybujaly, wygięty, wystrugany, wyszczierzony, zrosły, złotczyły; koniato.

J. Sawicka-Ostoja kreśli z upodobaniem naturalistyczne szkice różnych zmarniałych ludzi, prowincjuszy, przeważnie na kresach północno-wschodnich. Toteż tylko w próbie z jej tekstów wystąpiły słowa - nazwy typów tworzących bogatą galerię: aptekarzyna, aresztant, asceta, bezbożnik, blagier,

cherlak, dekadent, dziwaczka, dziwak, felczer, gderacz, geszefciarz, gończy (sb.), hajdamaka, klucznik, kopciuszek, maniak, matrona, mieszczanin, mieszczka, pastuch, pedant, plenipotent, prasowaczka, prezesowa, prvstaw, przełożona (sb.), przybłęda, put'kało, rejent, rejentowa, rezydentka, sawantka, siodlarz, sknera, starosta, szachraj, szewczyzna, szpitalnik, tułacz. Można wydzielić także grupę słów związanych z grami i nałogami: bakar, opium, przegrana (sb.), tabaka; przepić się. Znajdujemy też nazwy i określenia związane z realiami życia na prowincji: czworak, folwark, głusza, kocz, łapcie, mnich, moczary, odrynka, parcelacja, plantacja, strzecha, waroń, targowica, trzęsawisko, wioska; siermiężny.

Ostoja (podobnie jak Zapolska) zwraca w swych tekstach uwagę na biżuterię i kamienie szlachetne (pole wyrazowe tworzone przez nazwy kamieni szlachetnych traktowane jest przez badaczy jako charakterystyczne bardziej dla poezji niż prozy): ametyst, malakit, opal, szmaragd.

Powieść Na skałach Calvados A. Sygietyńskiego o życiu normandzkich rybaków jest tak wyjątkowa na tle twórczości polskich naturalistów, że słownictwo w niej zawarte bardzo zaważyło na odrębności leksykalnej próby z tekstów tego autora. Jest to grupa wyrazów związanych z realiami życia nad morzem i na morzu: alga, amoniak, barwena, bulwar, czołno, fladra, homar, jod, kajuta, kotwica, libella, makrela, maszt, matelota, mewa, morszczyzna, muszla, odpływ, pokład, porost, przesmyk, raja, reja, rybaczka, sandacz, stateczek, tratwa, urwisko, wioślarz, żagiel; z realiami życia we Francji: cydr, frank, mandarynka, merostwo, syndyk, szampan.

W tekstach autora Wysadzonego z siódła, powieści o życiu zubożałego szlachcica - lubiącego się napić smakosza, wiele jest nazw potraw (często w postaci charakterystycznych zdrobnień), np.: befsztyczek, comber, combererek, deser, flaczki, grzybki, jabłuszko, jarzabek, kawiorek, kotlecik, kuropatewka, pieprz, pulardka, rydzyk, sałatka, udziec oraz nazw na-

czyń, zastawy stołowej i miar objętości: kompotierka, krużka, kufel, kwarta, litr, patera, pieprzniczka, puchar, rondel, salerka, solniczka, talerzyk, widelec. Symptomatyczny jest występujący tylko w tej powieści przysłówek określający sposób picia: duszkciem.

G. Zapolskiej zarzucano, że prawda o życiu wyczerpywała się dla niej „w najkrzykliwszych zagadnieniach erotyzmu i seksualno-płciowej moralności” (Breiter 1922, s.3). Zauważono w jej utworach śmiałość w używaniu wyrazów drastycznych i posługiwanie się elementami „żargonu uliczniewskiego” (Głębski 1893, s.21). Stwierdzenia te znajdują odbicie w grupie słów obecnych tylko w próbie tekstowej z prozy epickiej tej autorki: bachantka, chuć, dziwkarz, gach, latawica, lubieżnik, rogacz 'zdradzany mąż', satyr; zblazowany.

Stwierdzono, że Zapolska po raz pierwszy w naszej literaturze z wielką siłą (wśród słów-kluczy: drżący, szarpać, szalony, trwoga, pot) pokazała ataki zbiorowej hysterii (szczególnie w powieści Przedpiekle), stąd w próbie z jej tekstów epickich: krzyczenie, odepchnięcie, oprzytomnienie; krzykliwy, kurczowy, mdlejący, piskliwy, popłakiwany, rozbolewały, rozjęczony, rozpaczający, rozpłakany, wijący się, wstrzasany, zemdłony; rzęzić, skomleć, żalić się.

Autorka powieści Szaleństwo dużo uwagi poświęca wszelkim przejawom nieszczęścia ludzkiego, a w szczególności celowała w rozbudowanych opisach objawów różnych chorób, stąd: epilepsja, narkoza, neurastenia, newralgia, niedokrwistość, niedodomaganie, nudności, opatrunek, skalpel, szpitalny, trad; ortopedyczny, tyfusowy; kawęczyć, zgangrenować. Można mówić o obsesji śmierci w twórczości autorki Śmierci Felicjana Dulskiego, (sama zmarła w samotności i zapomnieniu), co widać z zestawienia słów obecnych tylko w próbie z jej prozy epickiej: dzieciobójstwo, karawaniarz, kostnica, kościotrup, mary, nagrobek, piszczele, skon, szafot, trumienka, unicestwienie, zładzenie; katafalkowy, zabijający, zdychający; zabal-samować, zatłuc.

Zapolska jako nie tylko znana pisarka, ale i utalentowana aktorka tkwiła głęboko w kręgu zagadnień sztuki, z tego względu tylko w próbie z jej prozy epickiej znajdujemy słowa: afisz, artyzm, atelier, chórzystka, gama, gest, modelka, śpiew, śpiewaczka; aktorski, muzyczny, śpiewany. W rozbudowanych opisach postaci autorka (jako typowa kobieta i zwracająca wielką uwagę na wszelkie rekwizyty członkini zespołu teatralnego) używa wielu nazw ubiorów i ozdób w rodzaju: kokarda, kurtka, man-tylka, odzienie, perkal, plusz, porteczki, skarpetka, stanik, sukno, tkanina, trykot, turkus, zakieciak; koronkowy, lawowy, kratowany; odziać się.

Badacze dostrzegli, że Zapolska w swej beletrystyce kreuje bohaterów na podobieństwo postaci z dzieł malarskich, a w opisach wykazuje mistrzostwo w modulowaniu barw, grupując epite-ty o wybitnych walorach wizualnych (Olkusz 1983, s.131,157). Jako autorka m.in. studiów o malarstwie zwracała zawsze wielką uwagę w swych tekstach literackich na niuanse kolorystyczne, przy czym warto zwrócić uwagę na to, że gdy w tekstach Niedzwieckiego, także wyczulonego na barwę, dominuje intensywny kolorystycznie epitet czerwony, to u Zapolskiej rolę tę pełni delikatny epitet biały - piąte słowo-klucz. Tylko w próbie z jej prozy epickiej znalazły się takie nazwy kolorów przesyconych światłem jak: białawy, bielejący, bladobłękitny, koralo- wy, niebieski, opalowy, purpurowy, rudowłosy, szklący się, zgniławy, złocący się, złotowłosy oraz działania światła: błyskać, jaśnieć, przeświecać. Jeszcze ciekawsze wręcz rzeźbiarskie są tu określenia kształtów i pozycji przedmiotów i ciał w przestrzeni np.: krzywizna, obwiśnięcie, pochylenie, wgłębienie; bezkształtny, cieniutki, czworograniasty, miałki, okrągły, pokurczony, popękany, porozdzierany, przechylony, przewieszony, rozwichrzony, spękany, wykrzywiający, wymięty, zgnieciony, zgrubiały, zlepiony; fałdować, przechylać się, przykucnąć, schylać się, skurczyć, złiesić; haczykowato.

Badacze stylu językowego Zapolskiej dostrzegli szerokie stosowanie przez nią ironii (zarówno w prozie epickiej - Szubert 1983, s.105-110, jak i w dramacie - Scherer-Virski 1955, s.148) świetnie wykorzystywanej do demistyfikowania charakterów postaci i traktowanej jako sposób wyrażania mieszczańskiej obłudy, zakłamania i nieszczerości. Jednym z leksykalnych wykładników owej ironii są charakterystyczne zdrobnienia - z występujących w próbie z epiki np.: bagienko, blotko; zaś w próbie z dramatów: cygarko, meżateczka, osóbka, papierosek, piekiełko.

Nie potwierdza się sąd niektórych krytyków teatralnych, że Zapolska w swych dramatach używa wulgarnego języka, zapominając o wymaganiach smaku, taktu i estetyki (np. sąd A.E. Ballickiego o tekście wystawionej w teatrze krakowskim Pannie Maliczewskiej - Czachowska 1971, s.195). Owszem, jest to język w znacznym stopniu potoczny, zawierający sporo elementów leksykalnych z żargonu miejskiego (przeważnie lwowskiego i krakowskiego) i trochę domieszki z gwar ludowych, a więc wtrętów językowych rażących ucho ówczesnego krytyka przedstawień teatralnych, oczekującego tzw. wysokiego stylu, ale nie wulgarny. Należy zaznaczyć, że prawie wszystkie te elementy językowe, zaczerpnięte spoza kręgu języka stosowanego dotychczas w dramacie, zostały w tragikomediach Zapolskiej należycie sfunekjonalizowane, a więc ich obecność w tekście można uzasadnić na wyższych piętach organizacji literackiej tekstu. Jak Dygański przełamał zastaną konwencję dotyczącą narracji epickiej, tak Zapolska dokonała tego w odniesieniu do dialogów postaci w dramacie - obydwójce czynili to zgodnie z zasadą przyjętą przez naturalistów, że język literatury winien maksymalnie odpowiadać przedstawianemu światu. Nowy typ bohatera prezentowany w literaturze naturalistycznej (prosty człowiek ze wsi lub miasta, człowiek z marginesu społecznego itp.) wymagał nowego języka, aby tekst literacki nie był sztuczny.

Tylko w próbie z dramatów Zapolskiej wystąpiły takie sło-

wa dotyczące sfery obyczajowości, jak: awanturница, filister, impertynent, kołtuneria, moralność, nihilista, piekielnica, podlec (sb.), przeniewierstwo, rozwód, rozwódka, separacja, wyrzutek, zбочenie; chamski, nieuczciwy, uwiedziony; spodlec, uwodzić, wisuusować się; nieuczciwie, po kołtuńsku. Ciągłe obecne sprawy chorób i śmierci sygnalizowane są tu przez wyrazy: artretyzm, hydropatia, martwica, puchlina, wasogen; zakaźny; przechorować, wymizerować się; ekshumacja, mauzoleum, mo giłka.

Zapolska próbowała przedstawić stosunki społeczne, polityczne i wyznaniowe pod zaborem rosyjskim (dramaty Tamten i Sybir), stąd występujące tylko w tej próbie wyrazy: afery, autokrata, bibuła 'ulotki', burżuj, car, carat, cytadela, donos, front, infamis, kazamaty, kryminalista, nędzarka, polityka, przywódca, strajk, wyzyskiwacz, zesłany (sb.), żydowszczyzna; ssylny; konspirować, rozstrzelać, sterroryzować.

Obecne są tu także określenia dotyczące - sztuki: balet, opera, plakat, taper; modernistyczny; mody, ubiorów i ozdób: brylant, dekoltaż, dekoltowanie, mundurek, szych, uniform; dekoltować się.

Dramatopisarka (urodzona na kresach południowo-wschodnich i wykształcona na pensjach we Lwowie), ukazując środowisko lwowskie, stosuje lekką stylizację wypowiedzi postaci na polszczyznę południowokresową, stąd m.in. bałakać i durny - znajdujemy tylko w próbie z dramatów. A oto inne potoczne i gwarowe słowa: becyrk, belfer, chorość, łatynda, morowicz, parzygnat, publika, wisielak; hałasić, nachlać się, pyskować, tumanić, wyszkodować się, zębować; trza; kole. Tylko tutaj znajdujemy charakterystyczne dla wypowiedzi mówionej wykrzykniki: ach!, aj!, ajaj!, pst!, uf!.

Warto przytoczyć grupę słów autosemantycznych z $f \geq 4$, które m.in. decydują o odrębności leksykalnej prozy epickiej naturalistów - wystąpiły tylko w EPN, czyli zbiorczej 70 000 - wyrazowej próbie z utworów epickich naturalistów, brak ich

we wszystkich wyżej wymienionych porównywanych tekstach, dla których ustalono listy rangowe wyrazów. Są to rzeczowniki: bezradność, brudny, cielsko, cietrzew, cydr, fortel, gardziel, grubiaństwo, jadło, kniaz, knut, konający, konanie, lament, lichwa, majtek, niedołość, niesprawność, ozór, paralityk, pomyje, próżność, rejentowa, robactwo, rżężenie, samolub, siniec, skazaniec, sukmana, sus, szkarlatyna, westchniecie, wyziew, zabijanie, zaciekłość, żałość, żarłoczność, żonka; przymiotniki i imiesłowy przymiotnikowe: bezdenny, bezecny, krzaczasty, obrosły, ochrypły, odrętwiąły, osłupiały, owdowiały, prygnębiony, przysłoniony, rozjątrzony, sapiący, spłakany, wykrzywiony, wyzionięty, zbiedzony, zbroczony, zgłodniały, zgrzebny, zsiniały, żebraczy; czasowniki: broczyć, buchać, charczeć, dławić się, gderać, grzebnać, lżyć, owładnać, pełzać, poniewierać się, poskoczyć, powalać, przyskoczyć, spoliczkować, stulić, uczuwać, włóczyć, wykrzywić, zawyć; przysłówki: chorobliwie, konwulsywnie, zajadle.

Tylko w próbach z utworów naturalistów (EPN+ZDR - w prozie epickiej i w dramatach) wystąpiły słowa autosemantyczne z f = 4 - rzeczowniki: rewolwer, strzeń, złe; czasowniki: popaść (popasie), skradać się, uwieść, wpijać się; przymiotniki i imiesłowy: bezsenny, konający, nieubłagany, strwożony oraz przysłówki rozpaczliwie. Wiele z tych wyrazów ma zabarwienie pejoratywne, co wiąże się z tematyką dzieł naturalistów i założeniami poetyki naturalistycznej.

W próbach tekstowych z polszczyzny współczesnej nie występują wyrazy autosemantyczne, które znajdujemy w próbach z tekstów naturalistów i w Lalce Prusa czyli w literaturze dziewiętnastowiecznej i literaturze z początków XX w. Wśród haseł z f = 4 są to rzeczowniki: lichwiarz, łkanie, niedołęga, nora, podłość, rządca, szelma, wiedźma, zgrzyzota; przymiotniki i imiesłowy: bezwstydnny, rozdrażniony, rozpaczliwy, srogi, uległy, zbołały; czasowniki: kąsać, łkać, przywlec się, rozniewać się, skonać, targać, ubić. Jak widać, z użycia we współczesnej

literaturze i polszczyźnie pozaliterackiej wypadają niektóre słowa, funkcjonujące jeszcze około 100 lat temu zarówno w powieści wielkiego realisty, jak i w utworach naturalistów. Są wśród nich nie tylko wyrazy przestarzałe, związane z dawnymi stosunkami społecznymi i ekonomicznymi (rzadca, lichwiarz), ale także liczne wyrazy silnie nacechowane ujemnie, co się wiąże z degradacją bohatera i ponurą wizją społeczeństwa w utworach naturalistów oraz przejawami pesymizmu w całej literaturze polskiej z przełomu XIX i XX w.

2.8. UDZIAŁ WYRAZÓW ZAPOŻYCZONYCH W PRÓBACH TEKSTOWYCH

Tabela 35

Zapóżyczenia w słowniku i w tekście

		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW
Słownik	Hasła	339 (275)	276 (230)	364 (278)	561 (454)	387 (313)
	%	10,8 (8,8)	7,7 (6,5)	10,7 (8,2)	14,0 (11,4)	11,9 (9,6)
Tekst	Wyrazy	452 (275)	342 (230)	499 (278)	716 (454)	533 (313)
	%	4,5 (2,8)	3,4 (2,3)	5,0 (2,8)	7,2 (4,5)	5,3 (3,1)
		SYG	ZEP	EPN	ZDR	
Słownik	Hasła	365 (288)	384 (289)	1766 (1128)	338 (249)	
	%	12,1 (9,5)	11,8 (8,9)	14,8 (9,5)	13,2 (9,7)	
Tekst	Wyrazy	506 (288)	550 (289)	3596 (1128)	487 (248)	
	%	5,1 (2,9)	5,5 (2,9)	5,1 (1,6)	4,9 (2,5)	

(W nawiasach dane o udziale zapóżyczeń-hapaks legomenów)

Ze względu na udział zapóżyczeń znowu wyjątkowe miejsce zajmuje NIED (aż 561 haseł stanowiących 14,0% słownika, 716 wyrazów - 7,2% tekstu). Krańcowo różna pod tym względem jest

DYG (tylko 339 haseł - 7,7% słownika, 342 wyrazy - 3,4% tekstu). Dość duży udział zapożyczeń jest widoczny także w słowniku i w tekście SAW, ZEP i SYG, natomiast mały w GR i DĄB. Jak widać, Dygasiński, Dąbrowski i Gruszecki byli raczej bardziej purystycznie nastawieni wobec obcych elementów leksykalnych lub unikali ich ze względu na wirtualnego odbiorcę tworzonych tekstów literackich. Próba z dramatów Zapolskiej (ZDR - siódma pod względem liczby haseł-zapożyczeń, ale druga ze względu na ich udział w słowniku i szósta ze względu na udział zapożyczeń w tekście) nie różni się tu w sposób widoczny od prób z prozy epickiej. Wysoki udział „jedynek” wśród zapożyczeń w każdej próbie tekstowej świadczy o tym, że wyrazy te należą w literaturze naturalistów przeważnie do warstwy słownictwa najrzadszego. Znamienne jest, że najchętniej używał zapożyczeń ten z naturalistów, który był przede wszystkim dziennikarzem.

W słowniku prób z literatury naturalistów obserwuje się mniejszy udział zapożyczeń niż w słowniku każdej z czterech odmian języka naukowego humanistyki (od 23,05% słownika w NJEZ do 29,5% słownika w NLIT - Zarębina 1985 b, s.142, oraz w słowniku próby z dyskusji naukowych (17,11% - Zarębina 1985 b, s.140) natomiast większy - w porównaniu z gwarą (od 5,3% do 9,62% - Zarębina 1985 b, s. 143).

Udział zapożyczeń w tekście każdej z prób z literatury naturalistów jest mniejszy w porównaniu z próbami z dyskusji naukowych, z wypowiedzi radiowo-telewizyjnych, z porad i z wypowiedzi nauczycielskich w środowisku szkolnym (Zarębina 1985 b, s.140-141). Teksty literackie naturalistów charakteryzuje bardzo mały udział zapożyczeń w porównaniu z trudniejszym językiem pisany nauki - ponad trzykrotnie mniejszy (w wypadku NIED ponad dwukrotnie) niż w próbach z języka nauk humanistycznych (od 15,5% tekstu w NHIST do 18,8% tekstu w NLIT - Zarębina 1985 b, s.142) i ponad czterokrotnie mniejszy (w wypadku NIED - ponad trzykrotnie) niż w próbie z języka nauk technicznych (aż 22,76% tekstu - Rachwałowa 1986 b, s.75). Literatura naturalistów ma znacznie mniejsze dane także w porównaniu

z dwiema odmianami języka pisanego - publicystyczno-prasowo-dydaktyczną (12,59% tekstu - Zarębina 1985 b,s.142) i popularnonaukową (10,61% - Zarębina 1985 b,s.142), a podobna jest pod tym względem do odmiany artystycznej języka pisanego (54,2% tekstu - Zarębina 1985 b,s.142), a wyprzedza nieznacznie (oprócz DYG i DĄB) język ogólny mówiony (4,61% tekstu - Zarębina 1985 b,s.142), a wręcz dystansuje gwarę (2,6% - Zarębina 1985 b,s.142).

Udział zapożyczeń w prozie epickiej naturalistów (EPN - 14,8% słownika, 5,1% tekstu) jest wyższy niż w wydanej w 1901 roku obyczajowo-środowiskowej powieści W.Gąsiorowskiego *Pigularz* (8,74% słownika, 3,63% tekstu - Zarębina 1977 b,s.104), ale niższy niż w *Lalce Frusa* (18,36% słownika, 6,48% tekstu - Zarębina 1977 b,s.105). Można z tego wnosić, że naturaliści, mimo że nastawieni scjentyistycznie do analizowanej i opisywanej przez siebie rzeczywistości, bardziej dbali o przystępność swych tekstów literackich niż nasz wielki realista. Ze względu na udział zapożyczeń utwory naturalistów ustępują nawet naszemu eposowi narodowemu (w słowniku *Pana Tadeusza* 13,37%, ale w tekście - 5,47%, Zarębina 1977 b,s.105). Nie potwierdza się w tym wypadku przekonanie niektórych badaczy, że proza zawiera więcej wyrazów obcych niż poezja (Głowiński 1970,s.129), gdyż proza ma więcej związków z językiem potocznym, w którym zadomowiło się wiele latynizmów i galicyzmów (Rybicka 1976,s.60). Wyrazy zapożyczają się przeważnie z jednym znaczeniem, a w poezji (szczególnie lirycznej) chodzi o wieloznaczność.

Tabela 36

Średnia powtarzalność wyrazu zapożyczonego

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
Frś _{zap}	1,33	1,24	1,37	1,28	1,38	1,39	1,43	2,0	1,44

$$\text{Frś}_{\text{zap}} = \frac{\text{N}_{\text{zap}}}{\text{V}_{\text{zap}}}$$

Średnia powtarzalność wyrazu zapożyczanego w utworach naturalistów jest niska i tylko w zbiorczej próbie z epiki osiąga liczbę 2 - pospolity wyraz zapożyczony powtarza się tu rzadziej niż w *Pigularzu Gąsiorowskiego* (3,5 - Zarębina 1977 b, s.104) i w *Panu Tadeuszu* Mickiewicza (2,85 - Zarębina 1977 b, s.71), a także we wszystkich porównywanych odmianach języka pisanego: w odmianie artystycznej (2,25 - Zarębina 1985 b, s.142), w odmianie naukowej (2,29, ale identyczny wskaźnik jak dla EPN mają NLIT i NHIST - Zarębina 1985 b, s.142), w odmianie popularnonaukowej (3,41 - Zarębina 1985 b, s.142) i w odmianie publicystyczno-prasowo-dydaktycznej (3,87 - Zarębina 1985 b, s.142). Średnia powtarzalność zapożyczenia w dramatach Zapolskiej (1,44) jest niższa niż w języku ogólnym mówionym (1,83 - Zarębina 1985 b, s.142) i w gwarze (1,87 - Zarębina 1985 b, s.142). Z tych porównań wynika, że w literackich tekstach naturalistów wyrazy zapożyczone cechuje stosunkowo duże urozmaicenie.

Charakteryzując zapożyczenia występujące w utworach naturalistów ze względu na sposób zapożyczenia ich do języka polskiego, stwierdzamy, że większość z nich to zapożyczenia bezpośrednie wzięte z języka-wzorca (90,4%), natomiast z języka -ogniwa tylko (9,6% haseł).

Jeśli idzie o źródła zapożyczeń, to blisko połowa napotkanych w próbach z tekstów naturalistycznych zapożyczeń pochodzi z europejskich języków klasycznych tj. 48,2% (w tym: z łaciny 34,9% czyli mniej niż w *Pigularzu Gąsiorowskiego* - 43%, Zarębina 1977 b, s.104, a niemal identycznie jak w *Panu Tadeuszu* - 34,72% słownika - Zarębina 1977 b, s.77; z greki 12,8% - także mniej niż w *Pigularzu*, w którym sięgają aż 16%, co się wiąże ze specyfiką środowiska ukazanego w tej powieści, a znacznie więcej niż w *Panu Tadeuszu*, gdzie obejmują tylko 4,54% słownika - Zarębina 1977 b, s.77; zapożyczenia grecko-łacińskie - 0,5%). Są wśród nich liczne internacjonalizmy.

Z języków germańskich (łącznie z jidisz) pochodzi 20,2%

haseł zapożyczeń (w tym z niemieckiego 18,0%, czyli więcej niż w Figularzu - 14%, ale mniej niż w Panu Tadeuszu - aż 23,31% - Zarębina 1977 b, s.77 i 104; z angielskiego 1,7%, czyli więcej niż w Panu Tadeuszu - 0,65%, Zarębina 1977 b, s.77; z innych języków germańskich 0,3%; z jidisz 0,2%; z języków nowożytnych romańskich 23,1% (w tym z francuskiego 18,5%, czyli więcej niż w Panu Tadeuszu - 13,52%, Zarębina 1977 b, s.77; z włoskiego 4,0%, czyli identycznie jak w Panu Tadeuszu - 4,05%, Zarębina 1977 b, s.77; z hiszpańskiego 0,5%; z innych języków romańskich 0,1%); z języków słowiańskich 5,3% (w tym z języków wschodniosłowiańskich 4,0%, czyli znacznie mniej niż w Panu Tadeuszu - aż 7,94%, Zarębina 1977 b, s.77; z czeskiego 1,3%, czyli mniej niż w Panu Tadeuszu - 3,24%, Zarębina 1977 b, s.77; z węgierskiego 0,7% (w Panu Tadeuszu 1,22% - Zarębina 1977 b, s.77; z języków indoeuropejskich azjatyckich (z sanskrytu, hindi i perskiego) 0,4%; z języków nieindoeuropejskich azjatyckich i amerykańskich 2,1% (w tym z arabskiego 0,6%, z hebrajskiego 0,5%, czyli mniej niż w Panu Tadeuszu - 1,14%, Zarębina 1977 b, s.77; z tureckiego 0,5%, z mongolskiego i indiańskiego po 0,2%, z malajskiego 0,1% haseł).

Latynizmy stanowią wśród zapożyczeń używanych przez naturalistów mniejszy procent haseł, bo tylko 34,9% (z zapożyczeniami grecko-łacińskimi 35,4%), niż wśród zapożyczeń występujących w języku naukowym, gdzie wynosi on aż 57,66% - Rachwałowa 1986 b, s.75. Podobnie z grecozjmami - stanowią one 12,8% (łącznie z zapożyczeniami grecko-łacińskimi 13,3%) u naturalistów, podczas gdy w języku naukowym sięgają aż 17,12% - Rachwałowa 1986 b, s.75). Stosunkowo mały udział latynizmów i grecozjmów w utworach naturalistów nie dziwi - stanowią one przecież główny trzon terminologii specjalnej, dlatego też ich udział w tekstach naukowych jest znacznie wyższy niż w imitujących naturalny język ogólny tekstach literackich.

Najwięcej zapożyczeń z łaciny, greki, francuskiego, niemieckiego i z włoskiego spotykamy w próbie tekstowej z utwo-

rów Niedźwieckiego, najwięcej z języków wschodniosłowiańskich - w próbie z dramatów Zapolskiej, najwięcej z angielskiego i z czeskiego - w próbie z prozy Gruszeckiego. Warto przytoczyć zapożyczenia występujące tylko w jednej próbie tekstowej, nie powtarzające się w innych próbach. Lista ta obejmuje zapożyczenia wyrazowe, zapożyczenia morfemowe oraz derywaty utworzone na gruncie polskim od wyrazu obcego.

Są to:

Zapożyczenia z łaciny - w NIED: absurd, adiunkt, akt, aktor, aresztować, artykułik, aspirant, asygnata, bestialski, bilans, centralka, cenzura, cerować, defekt, denuncjator, depozyt, desperatka, dymisja, dywidenda, efekt, egoista, ekskrementy, elaborat, elastyczny, emerytura, fałszować, fetor, figura, firmant (przez wł.), fluksja, formalnie, formułować, furiat, fusy, gratulacyjny, humorysta, ignorować, indywiduum, instrument, jubilat, kelner (przez niem.), klientka, koleżanka, kombinować, komplet (przez franc.), koncert, konkubina, konkurent, korekta, lekcjiny, litera, medyk, mistrz (przez niem. i czes.), moment, moralizować, muskulatura, niekulturalny, niemoralny, nonsens, normalnie, notariusz, oficjał, opozycja, pasjiny, plaga, prasa (przez franc. i niem.), precjoza, premia, pretekst, procesja, profanacja, prostytucja, prcwiant (przez niem.), provokacja, pulares, recenzent, redakcja, redaktor, redaktorka, reinkarnacja, rywalka (przez franc.), sfałszować, spekulacja, stadium, studium, symulować, terrorysta, testamentowy, traktat, tryumf, tuberkuliczny, tytuł, ulegalizowany, uniwersytet (przez niem.), wehikuł, wetertvnrarz, wydeklamować, zarekwirować;

w ZEP: abdykacja, aktorski, armata, armia (przez franc.), arogancki, artyzm, atrament, bachantka, bestialstwo, chronicznie, chryja, cykuta, cytryna, dekadencja (przez franc.), delikatnie, dezynfekcja, funkcja, gest, grasować, imponować, instyngt, intelektualny, karbolowy, kohorta, kolumna, konfesjonał, konserwatorski, korona, krucyfiks, kurtka, lawowy, man-

tylka, materialista, materialnie, materialny, medycyna, modelka, prezentować się, pro wizja, rozanimowany, seria, skalpel, skomplikowany, skrupuł, solidny, studentka, sublimat, szlak, szpitalny (przez niem.), terroryzować (przez franc.), tervtorium, tort (przez niem.), triumfalny, triumfujący, wykwalifikowany, zirytowany;

w DĄB: absolutnie, adwent, akcentować, akurat, arkusik, asystować, auskultacja, benzyna, bibka, ceremonia, egzamin, ekstrakt, ekstrawagancja, elementarz, genialny, halucynacja, interesować (przez franc. i niem.), irvtacja, kapsułka, koedukacyjny, kwalifikować się, lekcja, model, momentalnie, obserwacja, obserwacyjny, ocet, odór, pacjent, pigułka, port, prostracja, prywacja, recepta, rekonwalescencja, rygorystyczny, satysfakcja, scysja, skrupulatny, specjalista, spreparowany, tolerować, tradycja, traktować, weredyczka, willa, wulkan, wyperswadować, wypolerowany, wyspecjalizować się (przez franc. i niem.), zlicytować się;

w SAW: degradacja, egzaltacja, elegancja, faktycznie, fałszerstwo, fantomy (przez niem.), granit (przez franc.), imponująco, klasztor, kolacyjka, kompletny (przez franc.), kontemplacja, kredyt, lampart, matrona, pacjentka, parcelacja (przez franc.), patent, perorowanie, plantacja, plenipotent, plomba (przez franc.), poganin, prezesowa, projekt, prywatny, puls, pulsować, rata, regulamin, rejent, rejentowa, rezydentka, scyzyryk, studiować, szpitalnik (przez niem.), tapeta (przez niem.), triumfować, tubalny, turbacja, wegetacja, zlicytowanie, zrehabilitować się;

w GR: agitacja, antysemita, antysemitnik, aresztowanie (przez niem.), celka, ceklarz, denuncjować, despekt, dyktować, egzekutor, fałszywie, fantować (przez niem.), febrycznie, fortuna, gubernator, gubernatorski, impet, informacja, kanclerz, kapitan, kapłan (przez czes.), katarakta, kodeks, komendant, kongestia, konkurencja, konsyliarz, korespondent, legion, likwidacja, major, medyczny, nominacja, obserwować, oficyna.

planty, procent, provokować, reakcja, rektor, rywal (przez franc.), salwa, sekcja, sens, sfałszowany, socjalizm, spekulacyjny, statut, temperatura, torturowanie, traktowanie, tu-mult, wikary;

w SYG: akcja, algi, ansa, argument, aureola, barwena, de-terminanta, edukacja, eksces, fatygować się, ferment, furtka (przez niem.), generalny, kalumnia, kanonik, karmelek (przez franc.) katakumba, kelnerka (przez niem.), kolorowy, kompucik, konserwa, kwarta, libella, licytacja, maligna, melioracja, mer (przez franc.), meta, molestować, motyw, muskuł, muszla (przez niem.), opinia, oryginalny, patera, projekcik, puchar (przez niem.), recydywa, reguła, restauratorka, sakrament, serio, sold (przez wł.), specjalnie, temperament, typ, typo-wy, zaaresztować (przez niem.), zdenerwować;

w ZDR: abstrakcja, admiracja, aluzja, aprobować, bibuła, cement, cent, cydr (przez franc.), data, denerwować się, de-tonować, egoistka, egzaltować się, ekshumacja, emerytowany, formaldy, front, imitacja, immoralista, impertynent (przez franc.), infamis, inicjować, ironizować (przez franc.), kan-dydat, konspirować, kryminalista, lokator, moralność, nenia, nihilista, nimb, normalny, opera (przez wł.), prenumerata, publika, reprezentant, rotunda, sekundant, sensacja, separa-cja, stagnacja, sukcesja, transport, uniform (przez franc.), wyprodukować, zaimponować;

w DYG: akcent, ambitny, baron i baronowa (przez franc.), cywilizacyjny, delicja, delikatus, dokument, formalność, fun-kcjonalność, gladiator, instytucja, kanał, konwalia, ko-res-pondencja, laur, lewkonia (przez niem.), lilia, malwa, mary-narka, materia, moda (przez franc.), nasturcja, nawa, opero-wany, oryginalność, palma, pielgrzym, plebania, pogański, portulaka, poturbowany, produkt, prowizor, racja, referent, werbena.

Zapożyczenia z greki w NIED: akrobata, ambrozja, anemia, aneryzm, anonim, antagonista, antychryst (przez łac.), apopleksja, bicykl, epidemia, fotograficzny, goryl, gramofon, harpia, idiotyczny, kamera (przez łac.), klinika, komizm, koralik, le-targ, mizantrop, mizantropia, muza (przez łac.), nektar, oli-garchia, orkiestra, panika (przez franc.), parodiujący, poli-cyjnicy (przez łac.), psychiczny, psychofizyczny, psychopata, rachitis (przez łac.), reumatyk, reumatyzm, scenka, sceptyk, skandaliczny, skleroza (przez łac.), systematyczny, temat, trychinowy (przez łac.), typowy (przez łac.), zidiociec;

w ZEP: anabaptysta, anatom, anioł, antagonizm, apoteoza, chórzystka, cywik, dynastia, epilepsja, esteta, fotografia, gama, kariatyda, koralewy, magnes (przez łac.), mege-ra, me-lancholicznie, muzyczny (przez łac.), narkoza, neurastenia (przez łac.), newralgia, opalowy (przez łac.), ortopedyczny, paroksyzm, policyjny (przez łac.), praktyka, purpurowy (przez łac.), satyr, sceptycyzm, stygmat, telefon, teoria, tragicz-ność, tron, tyfusowy (przez łac.), tyranizować, zabalsamować, zgangrenować (przez łac.);

w DĄB: anemiczny, arytmetyka, balsam, bażant (przez czes.), filozofia, flegma, flegmatycznie, gips (przez łac.), katego-rycznie, kometa, komicznie, mechaniczny, metry, mikrosko-pijny, muzyka (przez łac.), nekrologia, patos, pauza, plane-ta, program, programowy, sarkazm, skandalicznie, spazmowanie, spazmy, tyrania, zoologia;

w SAW: akacja (przez łac.), ametyst, aptekarszyna, asceta, choleryczny, doza (przez łac.), drastyczny, ewangelia, filo-zof, horoskop, ichtiolog, impertynencko (przez franc.), klep-sydra, malakit, maniak, metal (przez łac.), naelektryzowany, opium (przez łac.), pedagog, podagra, prolog, szmaragd (przez łac.), teka, zahipnotyzowany, zgangrenowany (przez łac.);

w ZDR: apteka, artretyzm, arystokracja, ascetyzm, autokra-ta, demon, estetyka, hydropatia, litania, mauzoleum, melanko-

liczny, mystyfikacja, polityka, skorpion, strychnina, system, szafirowy, telegraficznie;

w SYG: amoniak (przez łac.), apoplektyczny, astma, astmatyczny, cyniczny (przez łac.), eunuch, fantastyczny, fosforyczny, gangrena (przez łac.), jod (przez łac.), kryształowy, lampka, lit, marmurowy (przez łac.), mechanizm, mirrowy, parafianin, patologicznie, robotyka, spazmatycznie, symetryczny, syndyk, terpentyna (przez łac.);

w DYG: aster, atleta, balsamina (przez łac.), barbarzyński, driakiew, ekonomka, etyka, filologia, idealny (przez łac.), liryzm, machina (przez łac.), prytanejon, tyran, zefir (przez łac.);

w GR: biskup, higiena, katolicki, krytyka, newroza, paroch, polip, pop (przez ros. i ukr.).

Zapóżyczenia grecko-łacińskie - w DĄB: automobil, chloroform; w NIED: kilometr, zelektryfikować; w GR: milimetr;
w SAW: mineralogiczny.

Zapóżyczenia z niemieckiego - w NIED: banknot, błam, burmistrz, burmistrzowa, cał, czynsz, fachowiec, fagas, hak, hamować, harap, hebel, hołdować (przez czes.), hycel, hyclik, katarynka, knajpiarz, kram, kufa, mops, pech, pechowiec, posztukowany, roleta, sorta, spakować, stalowy, stemplowy, straganiarka, szlusrok, szminka, sznelcug, szpibel, sztaluga, szwindel, szyb, trafiony, ufarbowany, wyszafowany, zakosztować (przez czes.);

w SYG: blat, comber, comberok, fant, flaczki, flądra, gmin, hamowany, handlarka, herb, hyszować, kajuta, kosztowny (przez czes.), krużka, kufel, makrela, maszt, matowy, mewa, morderczy, rajzbret, raszpla, reja, ruszt, sandacz, skro hmalony, szala, szlafmyca, szlafroczek, szprycować, sztucer, sztucznie, szufla, taneczny (przez czes.), tratwa, zydel, żagiel;

w GR: blok, centnar, cugle, czop, dyszel, folga, giełda, giełdowy, hala, handlarz, handlowo, hutnik, klamka, klinga, knebel, knecht, kolonista, komenderować, łotr, maszop, mordować, mordować się, mordowanie, musztrować, oficerski, podoficer, pręgierz, raitar, rekrut, rewirowy, rusztowanie, rynna, stangret, szpiegujący (przez czes.), szturmować, zakneblowany, zakomenderować, zeczerski;

w SAW: fartuszek, felczer, filisterstwo, folwark, geszefciarz, kartacz, ładunek, łotrowski, obcas, przerachować, rekrutujący się, rota, szachraj, szachrajstwo, szafować, szteg, traf, tynk, wytresowany, zafrasowanie, zafrasowany;

w DYG: berajter, ćwiszenduk, dubeltowy, flaki, fortelka, furka, handlowy, harapnik, hartować, heca, karbowy, kitla, marudzić, morderstwo, panewka, pekeflajsz, rotmistrz, rycerz (przez czes.), spichrz, szelmstwo, szynkarz, wachmistrz, warsztat, zahartowany;

w DĄB: burszowski, frajda, frasunek, haft, hołd (przez czes.), kufrzysko, lawirować, mundsztuk, mus, pakunek, rachować, rachuba, ryczałtowy, szpic, szturm, śrutowiny, waga;

w ZDR: belfer, durszlaczysko, durszłak, fajka, filister, firanka, handlować, magiel, rumel, szpiegować (przez czes.), sztala, winszować;

w ZEP: fałdować się, fikcyjny, fliza, gminny, grajcar, hrabina (przez czes.), plusz, pudełko, pułdo, szablon.

Zapożyczenia z francuskiego - w NIED: akuszer, akuszeria, amant, aranżer, aranżować, asystencja, awanturnik, balansujący, biurowy, blaga, bufet, burżuazyjny, etykieta, galop, galopować, gilotyna, gorseciarka, grymaśny, karierowicz, kliczka, kolosalny, kompletnie, kontrola, maniera, marionetka, marsz, nikotyna, pensjonat, perfumy, personel, pesymistycznie, pikantny, pomada, rafinowany, rentujący się (przez niem),

rewanż, skonstatować, szansonierka, szantażysta, szef, szyna, teren, toaletowy, tren, upozować się, wiceszef, zaintrygowany, żandarmski;

w ZEP: aeroplan, afisz, atelier, banalność bona, brulion, buteleczka, dentysta, granda, kastet, koka, komoda, konkietta, kontuar, maltretowany, maskujący, metresa, parawan, pasażer, pensjonarka, portiera, portrecik, spryt, szezlong, trykot, turkus, tyrada, zblazowany, żakiecik;

w ZDR: afera, awangarda, awanturnica, balet, brylant, burżu, dekoltaż, dekoltowanie, dekoltować się, delożować, etap, farsa, grenadier, guwernerstwo, maltretować, manewrować, mincować, modernistyczny, necesar, parter, pozować, roztasować się, skontrolować, sterrorwzować, szansa, szandar (przez niem.), taper, zniwelowany;

w SYG: alkierz, anons, apel, artystka, bilardowy, bilecik, bufetowa, buiwar, deser, frank, homar, kompotierka, maruder, paltot, parada, patka, platerowany (przez niem.) prezent, pu-lardka, rondel, salaterka, szampan, tuzinek, umeblowany;

w SAW: awanse, bakar, blagier, damski, dekadent, dekaden-tyzm, feta, forsowny, komplement, lornetować, poniter, puder, rasa, resor, romantyczny, sawantka, seans, szatynka, zbankru-tować, żakiet;

w DĄB: ambaras, balustrada, bluzka, brawura, danserka, de-seń, finansowy, forsa, galanty, kapryśność, koklusz, kozетка, mansarda, otomana, papiloty, peron, perszeron, szampański, szarlotka, szosa, toaletka, tuzin, zapudrować, żakietka;

w GR: farmazon, impertynencja, karabin, kompromitacja, kompromitowany, konwój, mezalians, papista, paszport, patrol peruka, pistolet, szowinista, tyraliera, zdemoralizowany;

w DYG: artysta, biurokracja, furażerka, garderoba, guwer-nantka, kamlotowy, kaszkiet, koler, korniszon, ne- onarż, sos.

ZapóŹyczenia z włoskiego - w NIED: alarm, alarmować, dy-
letantka, kalka (przez franc.), kampania (przez franc.), ka-
rvkatura, lusterko, manatki, parasolka, poczta, pompier (przez
franc.), ryzyko, terno, trema, zaryzykować;

w SAW: altana, balkon (przez franc.), baryłka, basta, ba-
talion (przez franc.), kalafior, kaptować, pedant i pedantyzm
(przez franc.), sufit;

w SYG: aria, arkadowo, brawo, katafalk, lombard, musztar-
da, sałatka, szpagatownia (przez niem.);

w GR: arkebuza, bankier, kopułowcy, puginał, szpada, szta-
cheta;

w ZDR: cytadela, kawalerski, kazamaty, mundurek (przez
niem.), talia;

w DĄB: makaron, pomidor, sonata, szpaler (przez niem.),
szuba (przez niem.);

w ZEP: kaskada (przez franc.), katafalkowy, pantofelek
(przez niem.), stancyjka, szafot (przez niem.), tempo;

w DYG: intratny, kareta, pantalony.

ZapóŹyczenia i wyrazy-cytaty z języków wschodniosłowiań-
skich (rosyjskiego, ukraińskiego i białoruskiego) - w ZDR: ba-
tiuszka, car, carat, dworianka, malczyszka, nachalnie, na po-
hybel, pohany, posielenie, ssylny, turma, ubijca, wraży, za-
porożec;

w GR: caryzm, dorożkarski, hałastrą, hultaj, jamszczyk,
kniaź, korowód, skatina, swołocz;

w SAW: hultaństwo, odrvnka, prvstaw, put'kało, rubelek,
wsiudy;

w NIED: hulaka, hulanka, rubacha, rubaszny, szajka ;

w SYG: hubka, kopiejka, rubasznie, trzyrubłówka;

w ZEP: chandra, sadyba, sobaczy;

w DĄB: czort;

w DYG: sobaka.

Zapożyczenia z czeskiego - w DĄB: lakiery, tasak; w GR: lakierowany, szleja; w DYG: frant.

Zapożyczenia z angielskiego - w GR: bojkot, bojkotować, chuligan (przez ros.), klub, konwertor, wagonik (przez franc.);

w DĄB: kort, lunch, piknik;

w NIED: klown, kofeina (przez niem.), rower, sport;

w SAW: dżokejka, rostbef, spleen;

w SYG: befsztyczek, mada, tunel;

w ZDR: po dżentelmeńsku, raut, strajk;

w ZEP: strajkujący.

Zapożyczenia z hiszpańskiego wGR: faka, riasa; w SAW: platinowy; w ZEP: alkowa; w ZDR: cygarko;

z portugalskiego - w GR: weranda (przez franc.);

z rumuńskiego - w GR: koszary

z holenderskiego - w SYG: mars (termin żeglarski), mateľot (przez franc.); w ZDR: plakat (przez niem.);

z celtyckiego - w DYG: bard;

ze staroskandynawskiego - w DĄB: flota;

z jidisz - w DYG: rejwach; w NIED: handekes;

z węgierskiego - w DYG: kantara, pałasz; w GR: huzar, po-kiereszować; w SAW: kocz, orszak; w NIED: harcować; w SYG: czatujący; w ZEP: hejnał; w ZDR: szych;

z hebrajskiego - w GR: goj, pejsy; w DYG: alleluja;
w SAG: szatański; w ZDR: moloch, tu także hebrajsko-francuskie: purymbał;

z arabskiego - w NIED: hazard (przez franc.), kindżał, maszkara (przez wł.), papuga (przez tur.); w SAW: haszysz, materac (przez wł.); w GR: cyfra, magazyn (przez franc.);
w SYG: fakir; w ZEP: alkoholizm;

z tureckiego - w NIED: buhaj (przez ukr.), kubrak (przez ukr.), szeregowiec (przez węg.); w GR: hajdamacki i hajdamaka (przez ukr.), tabun (przez ukr.), tebinki (przez ros.); w ZEP: szakał (przez franc.), tytoniowy; w SAW: tapczan; w ZDR: ko-
ZEP.

z sanskrytu - w SYG: mandarynka (przez port.), nirwana;
w DYG: lak (przez arab.); w SAW: opal (przez łac.);

z hindi - w SAW: paczula;

z perskiego - w GR: harmider (przez ukr.), nafta (przez grec.); w NIED: giaur (przez tur.), szachownica; w SAW: mumia (przez arab.), szal (przez franc.); w ZEP: karawaniarz, perkal (przez tur.); w DYG: tulipan;

z mongolskiego - w DĄB: bałamutny, rozbałamucony; w GR: bałamucenie;

z indiańskiego - w GR: jaguar; w SYG: kauczuk;

z malajskiego - w SAW: orangutang;

z języka Haiti - w SAW: tabaka (przez hiszp.).

Jak widać, w tekstach z poszczególnych prób z utworów naturalistów sporo jest zapożyczeń nie powtarzających się w innych próbach i można dostrzec w tekstach literackich Niedźwieckiego nawet pewną manierę w tym zakresie - dziennikarską skłonność do używania wielu zapożyczeń; należy jednak podkreślić u tego autora wycucie kompetencji językowej przeciętnego czytelnika, bowiem zapożyczenia stosowane przez autora Sposobu na diabła są w znacznym stopniu przyswojone i zrozumiałe. Skłonność Zapolskiej do stosowania galicyzmów można tłumaczyć doskonałą znajomością języka francuskiego nabytą nie tylko podczas nauki na pensjach, ale także w czasie kilkuletnich studiów i praktyki aktorskiej w Paryżu (m.in. powieść Zaszumi las o życiu kolonii polskiej na paryskim bruku). Sporą liczbę zapożyczeń z języków wschodniosłowiańskich w beletrystyce i dramatach tej autorki oraz w utworach Gruszeckiego i Sawickiej należy tłumaczyć nie tyle miejscem urodzenia tych pisarzy (Gruszecki i Zapolska - kresy południowo-wschodnie,

Sawicka - kresy północno-wschodnie), co tematyką i miejscem akcji ich dzieł. Stylizację tekstu dialogów powieściowych na polszczyznę kresową stosowali wyjątkowo naturaliści nie urodzeni na kresach - Dygasiński spróbował się na tym polu w humorystycznej powieści Pan Jędrzej Piszczalski, napisanej w zdezaktualizowanym już pod koniec XIX w. stylu gawędy (Głowiński 1969, s.72).

Wśród wymienionych zapożyczeń sporo jest archaizmów rzeczowych mogących utrudniać zrozumienie tekstu literackiego czytelnikowi nie posiadającemu pewnego zasobu wiedzy historycznej (szczególnie w powieściach historycznych Gruszeckiego i w „albertusach” Dygasińskiego - Stachurski 1989 a.) Są to: arkebuza, ceklarz, kindzał, kompucik, konsyliarz, 'doradca', knecht, kniaź, pręgierz, puginał, rajtar; dzisiaj dla przeciętnego, mało wykształconego czytelnika może także trudne są: grajcar, grenadier, harap, harapnik, karbowy, kocz, pałasz, rotmistrz, stangret, wachmistrz.

Stylizacji archaicznego tekstu służyły też archaizmy leksykalne, wśród nich niektóre zapożyczenia, jak: infamis, prywacja, turbacja. Wiele z zapożyczeń, zrozumiałych w czasach wydawania dzieł naturalistów, później zaczęło wychodzić z użycia i traktowane są przez dzisiejszego czytelnika jako wyrazy przestadzające, m.in.: aeroplan, alkierz, alkowa, anons, antysemitnik, awanse 'szczególne względy, grzeczności', berajter, bona, delożować, dubeltowy, fantom, farmazon, firmant, flukcja, folga, frasunek, geszefciarz, guwernantka, guwernerstwo, konkieta, metresa, mundsztuk, paczula, pantalony, paroch, pensjonarka, pensjonarz, pensjonat, pompier, poniter, prystaw, rumel, szansonierka, szlafmyca, sznelcug, sztaba, szuba, ta-per, tuberkuliczny, weredyczka, zafrasowanie. Wyrazy te mogą być elementami utrudniającymi dzisiejszemu mało wyrobionemu czytelnikowi zrozumienie literackich tekstów naturalistów. Podobnie jest z elementami słownikowymi o charakterze potocznym i regionalnym m.in. forsa, galanty, odrynka.

Dodatkowym czynnikiem utrudniającym zrozumienie literac-

kich tekstów naturalistycznych i wymagającym od czytelnika pewnego minimum „fachowości” w dziedzinach życia penetrowanych przez „naśladowców Zoli” jest warstwa obecnych w tych tekstach zapożyczeń - specjalistycznych określeń i terminów : z medycyny - np. anewryzm, auskultacja, newralgia, newroza, podagra, prostracja, rachitis, trychinowy itp.; z techniki i architektury - np. faka, kariatyda, konwertor, libella, szteg itp.; z żeglarstwa - np. ćwiszenduk, hyzować, mars, maszop, matelot itp.; z botaniki - np. balsamina, driakiew, portulaka, werbena itp.; z prawa - np. asystencja, syndyk itp.; z historii kultury i obyczajowości - np. megera, nenia, prytanejon itp.; z dziejów mody - np. kamlotowy, lawowy, mantylka, szlusrok itp.; z dawnego miernictwa - np. bakar, cal, centnar itp. oraz innych.

Jeśli idzie o zapożyczenia w utworach literackich, ważna jest nie tyle różnorodność i ilość (rzutuująca na komunikatywność tekstu), ile umiejętne wyzyskanie przez autora barwy stylistycznej tych słów do charakterystyki środowiska lub postaci, do odmalowania kolorytu lokalnego (Rybicka 1976, s.61). Trzeba przyznać, że występowanie dość licznych zapożyczeń w beletrystyce naturalistycznej jest uzasadnione. Te elementy językowe, bardziej przydatne ze względu na swą jednoznaczność w języku naukowym niż w języku artystycznym, w tak specyficznych tekstach literackich, jakimi są teksty naturalistyczne, zbliżające się czasem do oryginalnego opisu zjawiska socjologicznego lub eksperymentu naukowego (szczególnie w wypadku niektórych utworów Dygasińskiego, Gruszeckiego i Sygietyńskiego) - są na ogół niezbędne. Naturaliści dość umiejętnie je spożytkowali przy uściśleniu artystycznego opisu literackiego, chociaż zdarzało się, że wpadali w tok zbyt suchego opisu rejestrującego (np. opisy okazów fauny i flory w niektórych utworach Dygasińskiego czy wręcz paranaukowe studium Sygietyńskiego o skałotoczu-palczaku). Dostrzeżono też u niektórych naturalistów wyrafinowane sposoby wykorzystania zapożyczeń i wyrazów-cytatów z obcego języka dla celów artys-

tycznych, np. Dygasiński w noweli Jazda ze Ziurdanką dla uwy-
puklenia różnic w mentalności francuskiej guwernantki i pol-
skiego chłopca oraz dla pokazania komizmu sytuacji świetnie wy-
korzystał grę słów francuskich i polskich gwaryzmów (Scherer-
Virski 1955, s.146). Zdarzały się naturalistom i pomyłki artys-
tyczne w tym zakresie - dotyczy to przede wszystkim niektórych
utworów Zapolskiej, w mniejszym stopniu zbyt nasyconych rusy-
cyzmami powieści Pan Policmajster Tagiejew, głównie zaś drama-
to Sybir, którego tekst autorka, aby pokazać terror carski i
próby rusyfikowania Polaków, tak bardzo nasyciła wyrazami-cy-
tatami z języka rosyjskiego, że powstało coś w rodzaju inter-
tekstu. Czytelnicy i widzowie (a szczególnie krytycy) nie mo-
gli zaakceptować takiego tekstu - ni to polskiego, ni rosyj-
skiego - co między innymi przyczyniło się do niepowodzenia tej
sztuki na scenie (Rurawski 1981, s.215).

2.9. INNE WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE TEKSTU

2.9.1. Wskaźnik epitetyzacji

Tabela 37

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
W_E	3,3	4,5	4,0	3,5	3,5	4,0	3,1	3,7	3,9
W_Z	2,5	3,3	2,6	2,3	2,5	2,9	2,1	2,6	3,2

Wskaźnik epitetyzacji statycznej $W_E = \frac{\text{rzeczowniki}}{\text{przymiotniki}}$

Wskaźnik epitetyzacji dynamicznej $W_Z = \frac{\text{rzeczowniki}}{\text{przymiotniki} + \text{im. odm.}}$

Spośród naturalistycznych tekstów epickich najbardziej in-
tensywną epitetyzację statyczną posiada ZEP (wskaźnik najniż-
szy - 3,1, co zbliża prozę epicką Zapolskiej pod tym względem
od PIS - 3,2, Zarębina 1970, s.40), a najsłabszą - DYG (wskaź-
nik najwyższy - 4,5, czyli podobnie jak MOW - 4,4, Zarębina

1971, s. 340). Jest znamienne, że ZDR (wskaźnik 3,9) ma silniejszą epitetyzację statyczną niż GR (4,0), SYG (4,0) i DYG (4,5), a także DZIAD (4,6 - Rudnicka-Fira 1986 a, s. 58) i pieśń ludowa (5,1 - Bartmiński 1976, s. 180-181).

Wszystkie teksty literackie naturalistów mają słabszą epitetyzację statyczną niż teksty naukowe (od 1,8 w NHIST i NJĘZ do 2,2 w NTECH - Rachwałowa 1986 b, s. 56), a znacznie lepszą niż GWAŁ (6,9 - Zarębina 1973, s. 7).

Ogólnie proza epicka naturalistów (EPN - 3,7) ma nieco słabszą epitetyzację statyczną w porównaniu z KOM (3,2 - Pisarek 1982, s. 27), REP (3,3), WIAD (3,5) i IAL (3,5 - Smółkowa 1974, s. 75), a tylko trochę lepszą niż ZDR i PT (4,0 - Kuraszkiewicz 1975, s. 86).

Różnice między wskaźnikami epitetyzacji statycznej dla prozy i dramatu Baczyńskiego są znacznie większe (proza - 2,7, dramat - 6,2, Balowski 1984, s. 28), co w połączeniu z najlepszą epitetyzacją statyczną w ZEP świadczyć może o szczególnej predylekcji Zapolskiej do używania epitetów przymiotnikowych, niezależnie od gatunku literackiego.

Proza epicka Zapolskiej (ZEP - 2,1) ma także najlepszą epitetyzację dynamiczną (czyli z uwzględnieniem także określeń imiesłowych), a proza epicka Dygasińskiego (DYG - 3,3) - naj słabszą, ustępującą nawet dramatom Zapolskiej (ZDR - 3,2). Średni poziom prezentują tutaj teksty Gruszeckiego (2,6), a wszystkie teksty naturalistów mają gorszą epitetyzację dynamiczną niż teksty naukowe (od 1,5 w NHIST, NJĘZ i NPED do 1,6 w NLIT i NTECH - Rachwałowa 1986 b, s. 56 i 65). Ogólnie proza epicka naturalistów (2,6) ma identyczną epitetyzację dynamiczną jak KOM, a lepszą niż REP (2,8) i WIAD (3,0 - Pisarek 1972, s. 27). Pod tym względem różnica między wskaźnikami dla EPN i dla ZDR (2,6 - 3,2) jest mniejsza niż między wskaźnikami dla prozy i dramatów Baczyńskiego (proza 2,0 - dramat 4,6, Balowski 1984, s. 28), co znowu świadczy o wyjątkowym uprzywilejowaniu określeń rzeczownika w tekstach literackich Zapolskiej.

Jej proza epicka zbliża się tu bardziej do tekstów naukowych niż którykolwiek inny tekst naturalistyczny.

2.9.2. Wskaźnik adverbializacji

Tabela 38

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
W_A	2,5	3,5	5,9	4,1	4,4	2,3	3,7	3,5	3,3

$$W_A = \frac{\text{czasowniki}}{\text{przysłówki}}$$

Najsilniejszą adverbializacją wyróżniają się utwory Sygietyńskiego (najniższy wskaźnik - 2,3), a najsłabszą - proza Gruszeckiego (wskaźnik najwyższy - 5,9). Średni poziom adverbializacji wykazują utwory Dygasińskiego (DYG - 3,5, czyli tak samo jak w EPN). Tylko SYG i DĄB (2,5) mają lepszą adverbializację niż PIS (3,1 - Zarębina 1970, s.40), a sama próba SYG - w porównaniu z NTECH (2,4 - Rachwałowa 1986 b, s.56), natomiast wszystkie inne teksty literackie naturalistów mają tu gorszy (wyższy) wskaźnik niż pozostałe odmiany tekstów naukowych (od 1,7 dla NJEZ i NPED do 2,1 dla NHIST - Rachwałowa 1986 b, s.56).

Dramaty Zapolskiej (ZDR - 3,3) mają słabszą adverbializację niż GWAŁ (2,8 - Zarębina 1973, s.7), nieco lepszą w porównaniu z MOW (3,6 - Zarębina 1971, s.340), a znacznie lepszą niż DZIAD (7,5 - Rudnicka-Fira 1986 a, s.58) i pieśń ludowa śpiewana (13,5 - Bartmiński 1976, s.180-181). Ogólnie proza epicka naturalistów (EPN - 3,5) wykazuje nieco słabszą adverbializację niż dramat Zapolskiej (ZDR - 3,3), wyraźnie słabszą niż powieść Prusa (LAL - 2,9, Smólkowa 1974, s.75) oraz PT (2,6 - Kuraszkiewicz 1975, s.86), WIAD (2,5 - Pisarek 1972, s.27) i tekst naukowo-techniczny, a szczególnie słabą w porównaniu z REP (2,0), KOM (1,8 - Pisarek 1972, s.27) i humanistycznymi

tekstami naukowymi. Zarówno proza naturalistów jak i dramat naturalistyczny mają tu gorsze wskaźniki w porównaniu z utworami prozatorskimi i dramatycznymi Baczyńskiego (po 1,9 - Bałowski 1984, s.40-41). Różnice dotyczące samego dramatu pozwalają przypuszczać, że Zapolska w dramatach unikała określeń czasownika. Autorka ta jako zawodowa artystka miała większe wycucie sceny niż Baczyński i dlatego bardziej eliminowała określenia czynności, często zbędne w tekście dramatycznym, gdyż podczas wystawiania sztuki na scenie ruch sceniczny z powodzeniem rekompensuje brak tych określeń. Krytycy podkreślali wielokrotnie sceniczność tragikomedii Zapolskiej.

2.9.3. Wskaźnik obrazowania

Tabela 39

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
W_o	3,0	2,9	1,8	2,0	2,6	2,8	2,0	2,3	4,4

$$W_o = \frac{\text{przymiotniki}}{\text{imiesłowy odmiennie}}$$

Wskaźnik ten pozwala określić jakość epitetyzacji, ujmując stosunek przymiotników do imiesłowych odmiennych, które pełnią w tekście przede wszystkim rolę epitetów dynamicznych, potęgujących wrażenie ruchu, podczas gdy przymiotniki ustatyczniają obraz. Najbardziej dynamiczne obrazowanie posiadają utwory Gruszeckiego (GR - 1,8, czyli wskaźnik najniższy), a najbardziej statyczne - dramat Zapolskiej (ZDR - 4,4). Bardziej dynamiczną epitetyzację niż średnia (EPN - 2,3) mają poza tekstami epickimi Gruszeckiego także: NIED (2,0) i ZEP (2,0), natomiast bardziej statyczną - SAW (2,6), SYG (2,8), DYG (2,9) i DĄB (3,0).

Jest znamienne, że wszystkie próby z prozy epickiej naturalistów mają tu korzystniejszy wskaźnik niż powieść Prusa (LAL - 3,9, Smólkowa 1974, s.75 i 90) i proza Baczyńskiego (3,4 - Bałowski 1984, s.28), a niektóre (GR, NIED i ZEP) nawet

lepszy niż poezja Baczyńskiego (2,2 - Balowski 1984,s.28). Proza naturalistów (EPN - 2,3) nie odbiega tu od mającego wyjątkowo korzystny wskaźnik (ze względu na stosunkowo wielką liczbę imiesłów) tekstu naukowo-technicznego (NTECH - 2,7, Rachwałowa 1986 b,s.56 i 65) i ma lepszy wskaźnik obrazowania niż pozostałe teksty naukowe (od 4,2 dla NPED do 5,4 w NJEZ - Rachwałowa 1986 b,s.56 i 65). Dramat Zapolskiej (ZDR -4,4) cechuje znacznie mniej dynamiczne obrazowanie w porównaniu z dramatem Baczyńskiego (2,9 - Balowski 1984,s.28), ale ten wyjątkowo silnie zbliża się tu do poezji.

3. Charakterystyka stylistyczno-leksykalna prozy epickiej naturalistów

Próba zbiorcza z prozy epickiej naturalistów pod względem bogactwa słownictwa nie różni się zasadniczo od epiki dziewiętnastowiecznej i współczesnej prozy artystycznej, wykazując tylko niewielką nadwyżkę w porównaniu z tekstami ciągłymi powieści Prusa i naszego eposu narodowego oraz trochę większą w porównaniu z próbą z powieści współczesnej, natomiast większą wyraźnie, gdy porównujemy ją z nieartystycznymi odmianami języka pisanego (szczególnie z tekstami naukowo-technicznymi). Jeszcze większą różnicę na korzyść widać w zestawieniu ze współczesną polszczyzną ogólną mówioną i gwarą. W związku z tym uwidaczniają się różnice gatunkowe w obrębie literatury pod tym względem, gdyż prozaliteracka jest bogatsza leksykalnie od naśladowującego żywą mowę dramatu artystycznego. Świadczą o tym wskaźniki bogactwa leksykalnego, wskaźniki oryginalności słownictwa i wskaźniki średniej powtarzalności jakiegokolwiek hasła.

Jeśli idzie o wskaźnik stereotypowości słownictwa, nie dziwi jego mniej korzystna wartość dla prozy naturalistów niż dla Pana Tadeusza, ale zaskakuje zbieżność tego wskaźnika dla naturalistycznych tekstów epickich i tekstów naukowych i prasowych.

W próbie zbiorczej z epiki naturalistów przyrost nowego

słownictwa wraz z przyrostem tekstu jest szybszy nie tylko w porównaniu ze współczesną polszczyzną mówioną, ale także w porównaniu z *Lalką* i *Panem Tadeuszem*, co niewątpliwie wiąże się z tym, że próba reprezentuje kilku autorów i wielką ilość utworów zróżnicowanych tematycznie i stylistycznie.

Pokrycie tekstu przez pierwsze 10 haseł z listy rangowej w próbie zbiorczej z prozy epickiej naturalistów jest tylko nieco większe niż w próbie ze współczesnego języka pisanego, a znacznie mniejsze w próbach z dramatu naturalistycznego, ze współczesnego języka ogólnego mówionego, a szczególnie w próbie z gwary. Pierwsze 100 haseł z listy rangowej próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów pokrywa nieco więcej tekstu niż w *Panu Tadeuszu* i współczesnym komentarzu prasowym, a znacznie mniej niż we współczesnym języku ogólnym mówionym.

Porównując liczbę pierwszych haseł potrzebnych do pokrycia połowy tekstu oraz wysokość wskaźników koncentracji tekstu, widzimy, że tekst próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów ma koncentrację podobną jak tekst *Pana Tadeusza* i współczesnego komentarza prasowego, a jest mniej skoncentrowany niż teksty: powieści współczesnej, dramatu naturalistycznego i współczesnego, współczesnej polszczyzny mówionej, a szczególnie gwary.

W tekście epiki naturalistów jest widoczny w porównaniu z tekstami współczesnego dramatu artystycznego i współczesnej polszczyzny mówionej mniejszy udział haseł z pierwszych dwóch przedziałów częstości, a większy udział haseł z ostatniego przedziału częstości, przy czym różnice między epiką naturalistów a współczesną polszczyzną mówioną są większe niż w wypadku współczesnego dramatu artystycznego.

Proza epicka naturalistów reprezentuje tekst typu spójnikowego podobnie jak inne porównywane epickie teksty literackie (*Lalka* Prusa, *Pan Tadeusz* Mickiewicza, *Popioły* Żeromskiego i współczesna proza artystyczna), a w odróżnieniu od współczesnych odmian wypowiedzi prasowych i naukowych reprezentu-

jących typ tekstu przymkowego oraz w odróżnieniu od innych porównywanych tekstów typu niespójnikowego (dramatu naturalistycznego i współczesnego, współczesnej polszczyzny mówionej i gwary).

Na podstawie obserwacji ilości wyrazów powtarzających się na listach rangowych w obrębie 100 pierwszych haseł w porównywanych próbach stwierdzamy, że pod względem preferencji leksykalnych próba zbiorcza z prozy epickiej naturalistów jest bardziej podobna do współczesnej prozy artystycznej, Lalki Prusa i dramatu naturalistycznego niż do współczesnego dramatu artystycznego i współczesnej polszczyzny mówionej, a bardzo mało podobna do trzech odmian wypowiedzi prasowej (szczególnie wiadomości prasowych) oraz tekstów naukowych.

Wśród wyrazów „tematycznych” prozy epickiej naturalistów zwraca uwagę uprzywilejowanie rzeczowników nazywających części ciała oraz detale twarzy, co wiąże się ze szczególnym upodobaniem naturalistów do umieszczania w tekście literackim rozbudowanych opisów postaci, często także opisu fizjonomicznego. Sporo jest tutaj także słów służących przedstawianiu ciemniejszych stron życia i mniej przyjemnych realiów otaczającego świata, co sygnalizuje pesymizm przenikający literaturę tych czasów i skłonność naturalistów do ukazywania brzydoty.

Proza epicka naturalistów odróżnia się od innych porównywanych tekstów m.in. takimi wyrazami: śmierć (34. miejsce na liście 100 pierwszych haseł), twarz (37.), noga (42.), krw (43.), czuć (46.), usta (50.), ciało (52.), siła (56.), zacząć (58.), ból (59.), straszny (65.), łza (70.), czarny (76.), matka (77.), pierś (78.), choroba (81.), nagle (84.), pies (89.), zab (90.), bać się (93.), umrzeć (94.), zdawać się (100.).

Z Dziadami (w odróżnieniu od Lalki i tekstów współczesnych) łączy prozę epicką naturalistów zbliżona rola rzeczowników: serce (EPN - 64., DZIAD - 61.), ziemia (EPN - 68., DZIAD - 67.), myśl (EPN - 87., DZIAD - 69.), słowo (EPN - 96., DZIAD - 83.), a dodatkowo z dramatem naturalistycznym Zapolskiej - dziecko (EPN - 73., DZIAD - 77., ZDR - 82).

Ze względu na udział słownictwa rzadkiego i najrzadszego proza epicka naturalistów zbliża się do współczesnej prozy artystycznej, a wyprzedza: Pana Tadeusza, Lalkę, dramat naturalistyczny, romantyczny i współczesny, tekst naukowo-techniczny (nie różni się tu zasadniczo od tekstu naukowego humanistycznego), tekst popularnonaukowy, tekst publicystyczny, drobne wiadomości prasowe, komentarz prasowy, polszczyznę mówioną i gwarę.

Porównując strukturę gramatyczną słownika, zauważamy, że ze względu na liczbę haseł rzeczownikowych proza epicka naturalistów jest zbliżona do Lalki, natomiast ustępuje tu współczesnej polszczyźnie ogólnej (pisanej i mówionej), a wyprzedza gwarę. Hasła czasownikowe mają w prozie naturalistów nieco większy udział niż w Lalce i w gwarze, a znacznie większy niż w dzisiejszej polszczyźnie ogólnej (szczególnie pisanej). Teksty epickie naturalistów zawierają znacznie więcej haseł imiesłowów odmiennych niż dramat naturalistyczny, a ustępują wyraźnie tekstowi naukowo-technicznemu, dla którego bardzo charakterystyczne są konstrukcje składniowe z imiesłowami. Pod względem udziału haseł przymiotnikowych proza epicka naturalistów jest wyprzedzana przez Lalkę, Pana Tadeusza i współczesną polszczyznę pisaną, szczególnie zaś przez teksty naukowe, a wykazuje tu większe dane niż dramat naturalistyczny i romantyczny, współczesna polszczyzna mówiona i tekst gwary. W udziale haseł przysłówkowych proza epicka naturalistów jest podobna do Lalki, a nieco ustępuje dramatowi naturalistycznemu, polszczyźnie współczesnej ogólnej i gwarze; analogicznie jest z udziałem haseł spójników i liczebników. Pod względem udziału haseł zaimkowych utwory epickie naturalistów nie różnią się od Lalki, ale ustępują wyraźnie zarówno dramatowi naturalistycznemu i romantycznemu, jak i współczesnej polszczyźnie ogólnej (pisanej i mówionej), a szczególnie gwarze. Udział haseł partykuł i wykrzykników w słowniku prozy epickiej naturalistów jest podobny jak w Lalce, współczesnej

polszczyźnie pisanej i mówionej, natomiast znacznie mniejszy niż w dramacie naturalistycznym i romantycznym oraz w gwarze.

Udział haseł czterech części mowy symbolizujących w słowniku prozy epickiej naturalistów jest taki sam jak w *Lalce*, nieco wyższy niż w dramacie naturalistycznym i romantycznym, we współczesnej polszczyźnie pisanej i mówionej i znacznie wyższy niż w gwarze. Do powieści Prusa zbliża tę prozę także udział haseł części mowy wskazujących i szeregujących, natomiast proza dziewiętnastowieczna ma tu znacznie niższe dane niż polszczyzna ogólna, a szczególnie gwara. Podobnie sytuują się teksty epickie naturalistów, jeśli idzie o proporcje w udziale haseł części mowy z funkcją gramatyczną. Pod względem udziału haseł części mowy atrybutywnych w słowniku proza epicka naturalistów jest wyprzedzana nieznacznie przez *Lalkę*, ustępuje znacznie Panu Tadeuszowi i tekstom naukowym, a wyprzedza dramat naturalistyczny i romantyczny, polszczyznę pisaną i mówioną, szczególnie zaś gwarę.

Analizując strukturę gramatyczną tekstu, zauważamy, że w prozie epickiej naturalistów udział rzeczowników jest znacznie niższy niż w komentarzu, wiadomościach i tekście naukowo-technicznym, niższy niż w Panu Tadeuszu, nieco wyższy niż w *Lalce*, podobny jak w polszczyźnie pisanej, znacznie wyższy niż w dramacie naturalistycznym i romantycznym, polszczyźnie mówionej, a szczególnie w gwarze; analogiczny i ściśle uzależniony od rzeczowników jest udział przyimków w tych tekstach. Pod względem udziału wyrazów czasownikowych epika naturalistów wyprzedza nieznacznie *Lalkę* i Pana Tadeusza, nieco bardziej polszczyznę pisaną, wypowiedzi prasowe, a szczególnie wiadomości oraz teksty naukowe, natomiast ustępuje tu dramatowi naturalistycznemu, polszczyźnie mówionej i gwarze. Tekst prozy epickiej naturalistów wyróżnia się trzykrotnie większym udziałem imiesłów odmiennych niż tekst dramatu naturalistycznego, ale ma tu mniejsze dane niż tekst naukowo-techniczny.

Rola przymiotników w tekście prozy epickiej naturalistów jest większa niż w dramacie naturalistycznym i romantycznym w *Lalce* i *Panu Tadeuszu*, w polszczyźnie mówionej, a szczególnie w gwarze, natomiast mniejsza niż w polszczyźnie pisanej, szczególnie w tekstach naukowych. Udział wyrazów przysłówkowych jest nieco niższy w tekście epiki naturalistów niż w dramacie naturalistycznym, w *Lalce* i *Panu Tadeuszu*, w polszczyźnie mówionej i w gwarze, natomiast wyższy niż we współczesnej polszczyźnie pisanej, co się wiąże ściśle z rolą czasownika.

Niski jest udział w tekście prozatorskim naturalistów wyrazów zaimekowych - znacznie niższy niż w dramacie naturalistycznym i romantycznym, niższy także niż w *Lalce* i współczesnej polszczyźnie pisanej. Teksty epickie naturalistów cechuje tylko nieznacznie wyższy udział wyrazów liczebnikowych niż w dramacie naturalistycznym, natomiast niższy niż w *Dziadach* i *Panu Tadeuszu* i znacznie niższy w porównaniu z kupiecką powieścią Prusa, z polszczyzną pisaną i mówioną, z gwarą i gatunkami wypowiedzi prasowych (szczególnie wiadomościami).

Pod względem udziału partykuł teksty epickie naturalistów wyprzedzają współczesną polszczyznę pisaną, wszystkie gatunki wypowiedzi prasowych oraz teksty naukowe, natomiast ustępują dramatowi naturalistycznemu i romantycznemu, *Lalce*, polszczyźnie mówionej, a szczególnie gwarze. Nie wyróżnia się tekst prozy epickiej naturalistów udziałem wykrzyknika. Tylko w porównaniu z dramatem romantycznym Mickiewicza i naturalistycznym Zapolskiej jego rola jest tu wyraźnie słabsza.

Udział spójników w tekstach epickich naturalistów jest niższy aniżeli w *Lalce*, *Panu Tadeuszu* i w tekście gwarowym, natomiast jest nieco wyższy niż w dramacie naturalistycznym i we współczesnej polszczyźnie pisanej i mówionej, a znacznie wyższy niż w wiadomościach prasowych i w tekście naukowo-technicznym.

Teksty epickie naturalistów są bogatsze w wyrazy należące do części mowy symbolizujących niż dramat naturalistyczny i romantyczny, *Lalka*, współczesna polszczyzna pisaną i mówioną.

na, a szczególnie gwara, natomiast uboższe w te wyrazy niż wiadomości prasowe, komentarz prasowy i tekst naukowo-techniczny. Odwrotnie jest z rolą części mowy wskazujących i szeregujących - proza naturalistów nie obfituje w nie tak jak dramat naturalistyczny i romantyczny, *Lalka*, współczesna polszczyzna pisana i mówiona, a szczególnie gwara, chociaż epika naturalistów nie jest tu najuboższa, bo wyprzedza wiadomości prasowe i tekst naukowo-techniczny. Pod względem udziału wyrazów z funkcją gramatyczną tekst prozy epickiej naturalistów nie różni się wyraźnie od dramatu naturalistycznego i romantycznego, *Lalki* i współczesnej polszczyzny pisanej i mówionej, natomiast ustępuje wyraźnie gwarze, a wyprzedza znacznie wszystkie trzy odmiany wypowiedzi prasowych (szczególnie wiadomości) oraz teksty naukowe (szczególnie naukowo-techniczny).

Pod względem udziału wyrazów atrybutywnych tekst prozy epickiej naturalistów nie różni się od współczesnej polszczyzny pisanej, wyprzedza zaś nieznacznie *Lalkę* i wyraźniej - dramat naturalistyczny, współczesną polszczyznę mówioną, a szczególnie *Dziady* i gwarę, natomiast ustępuje znacznie tekstom prasowym (szczególnie komentarzom) i naukowym (szczególnie językoznawczemu).

W przeciwieństwie do dramatu naturalistycznego tekst prozy epickiej naturalistów cechuje wyraźnie większy udział części mowy sprzyjających nominalności niż części mowy sprzyjających werbalności. Biorąc pod uwagę także wskaźnik nominalności tekstu, czyli stosunek samych rzeczowników do czasowników, zaliczamy epikę naturalistów do stylów nominalnych (w przeciwieństwie do dramatu naturalistycznego). Nominalność tekstu tej prozy jest silniej zaznaczona niż tekstu *Lalki* i prozy Baczyńskiego, a słabsza niż współczesnej polszczyzny pisanej i poezji Baczyńskiego, bardzo słaba zaś w porównaniu ze wszystkimi gatunkami wypowiedzi prasowych (szczególnie wiadomości prasowych i sportowych) oraz wszystkich odmian tekstu naukowego (szczególnie naukowo-technicznego), ale największą różnicę

widać tu w porównaniu z najbardziej znominalizowanym tekstem podręcznika gimnastyki.

Jeśli idzie o wykładnik stosunku przyimków do spójników w tekście, jest on dla prozy epickiej naturalistów niemal identyczny jak dla współczesnej polszczyzny pisanej i komentarza prasowego, nieznacznie wyższy niż dla współczesnej polszczyzny mówionej, reprotażu prasowego i *Lalki*, nieco niższy niż dla humanistycznego tekstu naukowego i dwukrotnie niższy niż dla bardzo znominalizowanych wiadomości prasowych. Przewaga spójników współrzędniających nad upodrzedniającymi w tekście prozy epickiej naturalistów jest mniejsza niż w tekstach naukowych (szczególnie w językoznawczym) oraz wiadomościach prasowych, a większa niż w komentarzu prasowym i całkowicie dialogowym tekście dramatu naturalistycznego.

W tekście prozy epickiej naturalistów średnia powtarzalność wykrzyknika jest mniejsza niż w dramacie naturalistycznym (z wyjątkiem epiki Zapolskiej), a średnia powtarzalność zaimka nieco większa niż we współczesnej polszczyźnie pisanej, nieco mniejsza niż w gwarze, a znacznie mniejsza niż w dramacie naturalistycznym. Średnia powtarzalność partykuły u naturalistów jest bardzo mała w porównaniu ze współczesną polszczyzną mówioną, a szczególnie w porównaniu z gwarą. W prozie epickiej naturalistów obserwuje się większe urozmaicenie w doborze czasowników i przysłówków w porównaniu z dramatem naturalistycznym, współczesną polszczyzną mówioną i gwarą.

Pokrycie tekstu prozy naturalistycznej przez hapaks legomena jest w porównaniu z dramatem naturalistycznym wyraźnie większe w obrębie czasowników (bez imiesłów odmiennych), przysłówków i wykrzykników (z wyjątkiem ZEP).

Wskaźnik adverbializacji dla prozy epickiej naturalistów jest trochę korzystniejszy niż dla współczesnej polszczyzny mówionej, wyraźnie lepszy niż dla *Dziadów*, natomiast mniej korzystny niż dla *Lalki*, *Pana Tadeusza*, dramatu naturalistycznego, gwary, wypowiedzi prasowych (szczególnie komentarza)

oraz tekstów naukowych (szczególnie językoznawczego i pedagogicznego).

Proza epicka naturalistów ma mniej intensywną epitetyzację statyczną niż *Lalka*, współczesna polszczyzna pisana i wypowiedzi prasowe (szczególnie komentarz) oraz teksty naukowe (w nich wyjątkowo wysoki udział przymiotnika), natomiast nieco bardziej intensywną niż *Pan Tadeusz*, dramat naturalistyczny i romantyczny, współczesna polszczyzna mówiona, a szczególnie gwara. Ze względu na wskaźnik epitetyzacji dynamicznej proza epicka naturalistów jest podobna do komentarza prasowego, ma korzystniejsze dane niż inne wypowiedzi prasowe (reportaż i wiadomości) oraz *Lalka* i dramat naturalistyczny, a gorszy niż teksty naukowe, chociaż tutaj wskaźnik nie jest miarodajny, gdyż w tekstach naukowych imiesłowy odmienne pełnią nie tyle rolę epitetów dynamicznych rzeczownika, ile funkcję podstawy częstych składniowych konstrukcji imiesłowowych (Rachwałowa 1986 b, s.19).

Prozę epicką naturalistów charakteryzuje bardziej korzystny wskaźnik obrazowania niż dla *Lalki*, prozy Baczyńskiego, dramatu naturalistycznego i wypowiedzi prasowych (szczególnie dla wiadomości prasowych). Pozornie proza epicka naturalistów nie różni się pod względem wskaźnika obrazowania od tekstu naukowo-technicznego, ale wiadomo, że w tekście tym imiesłowy odmienne pełnią przede wszystkim rolę podstawy równoważnika zdania, a nie epitetu dynamicznego wzmacniającego wrażenie ruchu.

Nie obserwuje się wyraźnych różnic między prozą epicką naturalistów a dramatem naturalistycznym ze względu na udział zapożyczeń (zarówno w słowniku jak i w tekście). W słowniku prozy naturalistów widoczny jest mniejszy udział słów zapożyczonych niż w słowniku pisanego języka naukowego humanistyki oraz w słowniku dyskusji naukowych, natomiast większy - w porównaniu z gwarą.

Udział wyrazów zapożyczonych w tekstach epickich natura-

listów jest bardzo mały w porównaniu z tekstami naukowymi (szczególnie w porównaniu z tekstem naukowo-technicznym i tekstem naukowo-literackim), w porównaniu z odmianą popularnonaukową i odmianą publicystyczno-prasowo-dydaktyczną języka pisanego oraz w porównaniu z czterema odmianami polszczyzny mówionej potocznej (dyskusjami naukowymi, naradami, wypowiedziami radiowo-telewizyjnymi i wypowiedziami nauczycielskimi w środowisku szkolnym). Pod tym względem proza epicka naturalistów podobna jest do odmiany artystycznej języka pisanego (choć w porównaniu z konkretnymi tekstami literackimi może wykazać „nadwyżkę”, np. w wypadku powieści *Pigularz Gąsiorowski*, lub „niedobór” np. w wypadku *Lalki* Prusa i *Pana Tadeusza* Mickiewicza), zawierając znacznie więcej zapożyczeń niż tekst gwarowy. To, że teksty epickie naturalistów ustępują w tym zakresie powieści Prusa i naszemu eposowi narodowemu, pozwala przypuszczać, że naturaliści nie szafowali wyrazami obcymi, dbając o przystępność swoich tekstów literackich.

Średnia powtarzalność wyrazu *zapożyczonego* w utworach naturalistów jest bardzo niska, co świadczy o stosunkowo dużym urozmaiceniu w doborze słów obcych, należących w tekstach naturalistycznych do przedziału słownictwa rzadkiego i najrzadszego (duży udział hapaks legomenów - dlatego liczne zapożyczenia występują tylko w danej jednej próbie tekstowej, nie powtarzając się w innych próbach tekstowych).

Ogromna większość wyrazów zapożyczonych w prozie naturalistów to zapożyczenia bezpośrednie, przeważnie z europejskich języków klasycznych (szczególnie z łaciny, choć udział łacynizmów jest tu mniejszy niż w tekstach naukowych operujących często międzynarodową terminologią specjalną), z języka francuskiego (częstsze niż w *Panu Tadeuszu*), z języka niemieckiego (rzadsze niż w *Panu Tadeuszu*), z języków słowiańskich, z węgierskiego i z języków orientalnych.

Wśród zapożyczeń występujących w prozie epickiej natura-

listów można wydzielić niewielką grupę archaizmów rzeczowych, zdarzają się też archaizmy leksykalne. Liczne zapożyczenia mają dla dzisiejszego czytelnika charakter wyrazów przestarzałych. Nie unikali też naturaliści specjalistycznych określeń z różnych dziedzin życia.

Autorzy tekstów naturalistycznych dość umiejętnie wykorzystali barwę stylistyczną zapożyczeń do charakterystyki przedstawianych środowisk i działających w nich postaci, chociaż zdarzało się niektórym używać zbyt trudnych zapożyczeń, gdy wpadali w tok tzw. opisu rejestrującego.

Na koniec charakterystyki stylistyczno-leksykalnej prozy epickiej naturalistów warto zwrócić uwagę na niektóre sądy o języku tej prozy wyrażane przez badaczy literatury. Jak wiadomo, naturaliści wykorzystywali chętnie w swych utworach (szczególnie w dialogach) polszczyznę zróżnicowaną środowiskowo (gwarę warszawskich fryzjerów, wytworny język arystokratów, polszczyznę spolonizowanych Niemców, język Żydów z wielkich miast i małych miasteczek, często wykorzystywany dla celów satyrycznych itp.) oraz odmiany polszczyzny regionalnej (gwary różnych okolic wprowadzane przez Dygasińskiego w zakresie słownictwa i frazeologii także do narracji). Konserwatywni krytycy z przełomu wieków zarzucali naturalistom, że doprowadzili w swych powieściach i nowelach do zwyrodnienia języka literackiego, który utracił tu swoją subtelność i elegancję. Pisarze odpowiadali na zarzuty na łamach czasopism, broniąc swej zdobyczy jako osiągnięcia społecznego i artystycznego. Twierdzili słusznie, że zdemokratyzowawszy swych bohaterów, musieli zdemokratyzować także język literatury (Kulczycka-Saloni 1984, s.73). Badacze literatury uznają, że słownictwo narracji w utworach naturalistów zostało wzbogacone w porównaniu z literaturą wcześniejszą (Feldman 1930, s.165; Głowiński 1973, s.47). Historycy literatury stwierdzają, że wysiłek twórczy polskich naturalistów skierowany był na czytelność tekstu, jego maksymalną komunikatywność.

Zasługą tego pokolenia pisarzy (szczególnie Sygietyńskiego i Dygasińskiego) było wypracowanie w prozie fabularnej języka „przezroczystego”, „nieobecnego”, uwolnionego zarówno od wszeikiego poetyzowania, jak i wszelkiej retoryki (Kulczycka-Saloni 1984, s.71).

4. Charakterystyka stylistyczno-leksykalna tekstów poszczególnych autorów

4.1. PROZA EPICKA IGNACEGO DĄBROWSKIEGO

Próba tekstowa z utworów Dąbrowskiego nie wyróżnia się wielkością słownika, zajmując pod tym względem 3. miejsce od końca wśród ośmiu porównywanych prób. Tak samo przedstawia się jej kolejność według rosnącej średniej powtarzalności jakiegokolwiek hasła. Słownik tej próby jest nieco uboższy w porównaniu ze słownikiem próby ze współczesnej polszczyzny pisanej, ale nieco bogatszy w porównaniu z powieścią współczesną. Wśród prób z epiki naturalistów próba z utworów Dąbrowskiego jest tą, w której 10 pierwszych haseł pokrywa najwięcej tekstu (choć nie tyle, ile w próbie z dramatu naturalistycznego Zapolskiej); podobnie też - 10 pierwszych haseł autosemantycznych pokrywa najwięcej tekstu wyrazów autosemantycznych (choć blisko 2 razy mniej niż w dramacie naturalistycznym). Świadczy to o silnej koncentracji „gramatycznej” tekstów tego autora. Jest ona silniejsza niż w powieści współczesnej, gdzie do pokrycia połowy tekstu potrzeba znacznie więcej haseł z listy rangowej). Podobnie jest z koncentracją „tematyczną” (wskaźniki koncentracji wyrażają się małą liczbą), co zbliża prozę Dąbrowskiego do dramatu Zapolskiej (w szczególności uwidacznia się to w wysokiej frekwencji zaimka *ja* oraz stosunkowo dużej liczbie czasowników i przysłówków o wysokiej frekwencji). Podobieństwa te nie rozciągają się na sferę słownictwa „tematycznego” i rzadkiego.

Pod względem preferencji leksykalnych teksty Dąbrowskiego wykazują największe podobieństwo do tekstów Sawickiej i Sygietyńskiego, a najmniejsze - do tekstów Gruszeckiego.

Biorąc pod uwagę wskaźnik wyłącznie dwustronnego pokrewieństwa leksykalnego, można stwierdzić, że podobnie jak większość prób tekstowych z epiki, próba z utworów Dąbrowskiego zbliżona jest najbardziej do próby z utworów Niedźwieckiego, a najmniej - do prozy Sygietyńskiego i dramatu Zapolskiej.

W próbie z tekstów Dąbrowskiego zaznacza się stosunkowo mały udział wyrazów rzadkich z $f \leq 3$ (pod tym względem niższe dane mają tylko teksty epickie Sygietyńskiego i teksty dramatów Zapolskiej) i hapaks legomenów (4. miejsce pod tym względem wraz z epiką Zapolskiej). W związku z tym próba nie wyróżnia się wartością wskaźników bogactwa leksykalnego zajmując 5. miejsce, natomiast ze względu na wartość wskaźnika rozproszenia słownictwa i oryginalności leksykalnej teksty Dąbrowskiego są już na 2. miejscu. Utwory tego pisarza nie wyróżniają się pod tym względem wskaźnika odrębności leksykalnej, zajmując środkowe (czwarte) miejsce.

Zarówno w słowniku tej próby, jak i w tekście rzeczowniki mają udział najmniejszy (tylko w tekście dramatu Zapolskiej nieco mniejszy), natomiast stosunkowo duży udział w słowniku tej próby mają atrybutywne części mowy (2. miejsce). W związku z tym wskaźnik nominalności jest dla tekstów Dąbrowskiego bardzo niski (tylko w dramacie naturalistycznym jeszcze niższy), natomiast mają korzystną adverbializację (czynności są w nich intensywnie określane przez przysłówki).

W prozie epickiej Dąbrowskiego zaimki są najczęstsze, choć nie tak częste jak w dramacie naturalistycznym i w niektórych tekstach spoza kręgu naturalistycznego. W związku z tym w tekstach epickich Dąbrowskiego najwyższy jest udział grupy wyrazów wskazujących i szeregujących w porównaniu z innymi próbami epickimi (jednak nie wyższy niż w dramacie naturalistycznym i w tekstach spoza kręgu naturalistycznego).

Pod względem udziału spójników teksty Dąbrowskiego ustępują nieznacznie tylko Lalce Prusa i tekstowi gwarowemu. Także wysoki jest udział partykuł w tekście próby z utworów tego autora (2. miejsce wśród prób z epiki).

Dla tekstów epickich Dąbrowskiego charakterystyczna jest najwyższa średnia powtarzalność przysłówka (już jest czternasty na liście rangowej), mniejsza jednak w porównaniu z dramatem naturalistycznym. Zwraca uwagę tutaj także wysoka powtarzalność zaimka (trzy zaimki: on, ten i ja w pierwszej dziesiątce na liście rangowej).

Wskaźnik stosunku przyimków do spójników jest dla utworów tego autora najniższy w porównaniu z innymi tekstami naturalistów, niższy także niż dla *Lalki* i *Pana Tadeusza*.

W tekstach Dąbrowskiego hapaks legomena stanowią największy procent imiesłówów odmiennych, natomiast najmniejszy partykuł. Obserwuje się w nich dość dobrą epitetyzację - zarówno statyczną i dynamiczną (2. miejsce po epice *Zapolskiej*), lecz w związku z małym nasyceniem imiesłowami odmiennymi mają one niekorzystny wskaźnik obrazowania, dlatego zajmuje ostatnie miejsce wśród prób z epiki, co także zbliża prozę tego autora do dramatu naturalistycznego *Zapolskiej*.

Próbę z tekstów Dąbrowskiego charakteryzuje korzystny wskaźnik stereotypowości słownictwa, natomiast nie wyróżnia się ona udziałem wyrazów zapożyczonych, zajmując pod tym względem 6 miejsce, przy czym powtarzalność zapożyczeń jest stosunkowo wysoka (3. miejsce). Najwięcej zapożyczeń występujących tu pochodzi z łaciny, francuskiego, greki i z niemieckiego.

Widać wyraźnie, że ze względu na strukturę ilościową teksty Dąbrowskiego ciążą ku dramatowi naturalistycznemu *Zapolskiej*, co wynika przede wszystkim z pewnych podobieństw formalnych w zakresie formy podawczej, np. w powieści *Śmierć* dominuje osobisty monolog, a w listach córki do matki w *Felce* są widoczne pewne cechy dialogiczności. Badacze i krytycy literatury dopatrywali się w nowelach Dąbrowskiego zależności od języka i stylu Sienkiewicza (Dębicki 1928, s.27,31). Podkreślano u tego autora „świeżą wrażliwość” i „rasową zdolność plastycznego rysunku” (Górski, Lorentowicz, s.336-337). Zauważono też duże zróżnicowanie stylistyczne utworów Dąbrowskiego

- powszedniość naśladowującego mowę potoczną, prostego i niewymuszonego języka i stylu Śmierci, prostotę, konkretność, często dosadność i plastykę tekstu Felki, wykwiutność narracji w Zmierzchach, piękno i precyzję w Matkach, niezwykłość, patos, emfazę i sztuczność w modernistycznej Sonacie cierpienia (Malanowicz 1963, s. 171-181).

4.2. PROZA EPICKA ADOLFA DYGASIŃSKIEGO

Próba tekstowa z utworów Dygasińskiego wyróżnia się wielkością słownika (już 2. miejsce pod tym względem). W związku z tym wartości wskaźników bogactwa leksykalnego oraz wskaźnika odrębności leksykalnej są korzystne, a średnia powtarzalność jakiegokolwiek hasła jest tu niska (dla samego wykrzyknika bardzo niska). Słownik tej próby jest wyraźnie bogatszy w porównaniu ze współczesną powieścią i współczesną polszczyzną pisaną.

W próbie z powieści i nowel Dygasińskiego 10 pierwszych haseł z listy rangowej pokrywa najmniej tekstu, ale pod względem pokrycia tekstu przez pierwsze 10 haseł autosemantycznych zajmuje ona 3. miejsce. Teksty utworów Dygasińskiego mają małą koncentrację „tematyczną” - wskaźnik koncentracji wysoki (2. miejsce). Do pokrycia połowy tekstu tej próby potrzeba nieco więcej haseł z listy rangowej niż w wypadku powieści współczesnej.

Pod względem preferencji leksykalnych proza epicka Dygasińskiego jest najbardziej zbliżona do prozy epickiej Niedźwiedkiego, a najbardziej oddalona od epiki Dabrowskiego i dramatów Zapolskiej. Podobnie przedstawia się sprawa z wyłącznie dwustronnym pokrewieństwem leksykalnym. Charakterystyczne jest, że proza Dygasińskiego jest najbardziej oddalona pod względem preferencji leksykalnych od współczesnej prozy artystycznej. Wśród wyrazów autosemantycznych z $f \geq 10$ w próbie z utworów Dygasińskiego znajdujemy dużo słów charakterystycznych dla tego autora (najwięcej w porównaniu z innymi próbami).

Próbie tę charakteryzuje dość duży udział słownictwa najrzadszego z $f \leq 3$ i hapaks legomenów w tekście (2. miejsce). Pod względem rozproszenia słownictwa próba ta zajmuje dobre 3. miejsce. Oryginalność leksykalna utworów Dygasińskiego jest w porównaniu z utworami innych naturalistów dość duża (3. miejsce), ale wskaźnik stereotypowości słownictwa dla tej próby jest niezbyt korzystny.

Porównując strukturę gramatyczną słownika prób tekstowych, widzimy u Dygasińskiego najwięcej haseł zaimkowych, co wiąże się ze stylizacją wielu utworów tego autora na gwarę i mowę potoczną. W związku z tym udział haseł części mowy wskazujących i szeregujących w słowniku tej próby jest duży (3. miejsce.).

Przyglądając się strukturze gramatycznej tekstu, zauważamy, że u Dygasińskiego rzeczowniki używane są najczęściej w porównaniu z innymi próbami z utworów naturalistów; w związku z tym wskaźnik nominalności tekstów tego autora jest wysoki (2. miejsce), podobnie jak wysoki jest udział w tekście wyrazów symbolizujących (3. miejsce). Utwory Dygasińskiego wyróżniają się największym urozmaiceniem w doborze czasowników i zaimków. Ich średnia powtarzalność w tekstach autora Gorzałki jest stosunkowo niska. Hapaks legomena mają tutaj największy udział także w obrębie partykuł.

Proza epicka Dygasińskiego ma najsłabszą epitetyzację, zarówno statyczną, co zbliża ją do polszczyzny mówionej, jak i dynamiczną, natomiast reprezentuje średni poziom ze względu na wskaźnik adverbializacji tekstu, a zajmuje dalsze miejsce (3. od końca) ze względu na wskaźnik obrazowania.

W próbie z utworów Dygasińskiego występuje najmniej zapożyczeń (zarówno w słowniku, jak i w tekście), dlatego średnia powtarzalność wyrazu zapożyczonego jest tu najmniejsza. Cecha ta w połączeniu z dobrymi wskaźnikami bogactwa leksykalnego decyduje o dużej atrakcyjności i przystępności tekstów tego autora. Badacze określali Dygasińskiego „jednym z najrdzenniej-

szych polskich pisarzy", a polszczyznę Beldonka zachwycał się Żeromski (Jakubowski 1967, s.179-180). Dygasiński najchętniej sięgał po zapożyczenia z łaciny, niemieckiego i francuskiego. Potrafił je dobrze, czasem nawet finezyjnie wykorzystać dla celów artystycznych, co niewątpliwie uwarunkowane było jego językoznawczym wykształceniem i rozległymi zainteresowaniami w tej dziedzinie (Gosiewska 1958).

Niektórzy badacze literatury zarzucali Dygasińskiemu brak indywidualizacji językowej bohaterów chłopskich (Popławski 1910, s.113), natręctwo komentarza odautorskiego, szczególnie w opowiadaniach szkolnych pisarza-pedagoga (Nowak-Dłużewski 1962, s.145), „brak zmysłu artystycznego i zdolności harmonijnego grupowania wrażeń estetycznych”, choć podziwiali jego subtelną obserwację szczegółów (Górski, Lorentowicz, s.302). Wielu krytyków doceniało artyzm Dygasińskiego w ukazywaniu człowieka i przyrody ojczystej (Jakubowski 1952, s.29). Podkreślano wielką wartość tematyczną i artystyczną opowiadań „polskiego Kiplinga” o zwierzętach oraz Godów życia i Beldonka, stwierdzając, że dzieło Dygasińskiego jest piękne w swym prostym, jasnym, powszechnie zrozumiałym języku, czerpiącym swój urok ze źródeł mowy ludowej (Szweykowski 1938, s.102; Jakubowski 1952, s.29; Hutnikiewicz 1955, s.4; Jakubowski 1956, s.27). Niewątpliwie Dygasiński miał dobre wyczucie stylów języka, skoro w Panu Jędrzeju Piszczalskim doskonale zastosował gawędę szlachecką (Kwietniowa 1971, s.13), a w swoich „albertusach” tak umiejętnie naśladował dawną polszczyznę, że jeden z nich wzięto za autentyczny utwór z XVII wieku (Stachurski 1973, s.168).

Dygasiński stawiał sobie jako pisarzowi wysokie wymagania, ale zmuszony złą sytuacją materialną pisał w pośpiechu. O tym, jak boleśnie odczuwał niedopracowanie artystyczne niektórych swoich utworów i jak mozolnie pracował, aby poprawić ich formę językową, można się dowiedzieć z jego listów (DYGL, s.390).

4.3. PROZA EPICKA ARTURA GRUSZECKIEGO

Próba tekstowa z utworów Gruszeckiego jest dość zasobna w słownictwo, gdyż zajmuje 3. miejsce pod względem wielkości słownika, wskaźników bogactwa leksykalnego i średniej powtarzalności wyrazu. Ma ona bogatszy słownik od powieści współczesnej i współczesnej polszczyzny pisanej.

Pokrycie tekstu przez 10 najczęstszych haseł tej próby jest w porównaniu z innymi próbami średnie (tylko w wypadku haseł autosemantycznych - najmniejsze), co świadczy o niezbyt silnej koncentracji „gramatycznej”. Z liczby haseł potrzebnych do pokrycia połowy tekstu widać, że koncentracja tekstów literackich Gruszeckiego jest mniejsza niż koncentracja powieści współczesnej i tekstów naukowych. Koncentracja „tematyczna” jest także niewielka - najwyższy wskaźnik przy uwzględnieniu tylko hapaks legomenów, a trzeci pod względem wysokości przy uwzględnieniu także dis- i trislegomenów. Ze względu na udział haseł ostatniego przedziału z $f \leq 9$ w tekście próba z utworów Gruszeckiego zajmuje 2. miejsce (obok próby z utworów Dygasińskiego), a 3. miejsce - przy uwzględnieniu tylko haseł z $f \leq 3$ albo samych hapaks legomenów. Jednak poziom oryginalności tych tekstów nie jest wysoki, toteż zajmuje przedostatnie miejsce pod względem tego wskaźnika, a piąte przy uwzględnieniu wartości rozproszenia słownictwa z $f \leq 3$. Także wskaźnik stereotypowości słownictwa jest tu niekorzystny.

Jeśli idzie o preferencje leksykalne, proza Gruszeckiego zbliża się najbardziej do epiki Zapolskiej, a oddalona jest najbardziej od prozy Dąbrowskiego. Charakterystyczne jest to, że proza Gruszeckiego jest najbardziej oddalona zarówno od *Lalki* Prusa, jak i tekstów współczesnych pozaliterackich. Wskaźnik wyłącznie dwustronnego pokrewieństwa leksykalnego pozwolił wykryć bliższe związki tekstów Gruszeckiego z teks-

tami Niedźwieckiego i Sawickiej. Pod względem wskaźnika odrębności leksykalnej próba z utworów Gruszeckiego zajmuje 3. miejsce.

Analizując strukturę gramatyczną słownika, widzimy, że próba ta zawiera najwięcej haseł czasownikowych co zbliża ją do polszczyzny potocznej mówionej, a najmniej haseł przysłówkowych i mało haseł przymiotnikowych (mniej tylko w dramacie Zapolskiej). Ze względu na duże nasycenie hasłami czasowników słownik tej próby wykazuje największy udział części mowy symbolizujących, a najmniejszy - części mowy wskazujących i szeregujących. W związku z małą liczbą haseł przysłówkowych i przymiotnikowych udział atrybutywnych części mowy w słowniku tej próby jest najmniejszy, mniejszy nawet niż w słowniku próby z dramatu naturalistycznego.

Także w tekście próby z utworów Gruszeckiego obserwujemy bardzo duży udział czasowników (największy) i stosunkowo duży - imiesłowów odmiennych (3. miejsce), natomiast udział przysłówków jest w niej najmniejszy. W związku z dużym udziałem czasowników wskaźnik nominalności tekstu jest tu dość niski (5. miejsce), a wskaźnik adverbializacji najwyższy; czynności są w prozie Gruszeckiego słabo określone.

W porównaniu z innymi próbami hapaks legomena stanowią w tej próbie najmniejszy procent rzeczowników, zaimków i spójników, a duży - przysłówków (2. miejsce).

Teksty Gruszeckiego wykazują średnią wartość wskaźnika epitetyzacji - i to zarówno statycznej (5. miejsce), jak i dynamicznej (4. miejsce). Należy podkreślić, że w związku z dużym udziałem w tekście imiesłowów odmiennych proza Gruszeckiego wyróżnia się najkorzystniejszym wskaźnikiem obrazowania.

Teksty tego pisarza zawierają stosunkowo małą liczbę zapożyczeń. Ich udział jest mniejszy niż średni dla literatury naturalistów. Szczególnie chętnie wykorzystuje Gruszecki zapożyczenia z łaciny, z niemieckiego, z francuskiego i języków wschodniosłowiańskich, w porównaniu z innymi naturalistami częściej stosuje zapożyczenia z angielskiego i czeskiego.

Niektórych krytyków literackich raziły „cyniczne przekleństwa” w powieści Hutnik oraz słabe i sztuczne opisy krajobrazu, a zbyt drobiazgowo opisy przedmiotów, sprzętów i mieszkań dokonywane z pewnego rodzaju zmanierowaniem, wynikającym z obfitego użycia epitetów i określników (Mazanowski 1902, s.76, 84-85). Badacze literatury zarzucali Gruszeckiemu, że traktował swą twórczość komercyjnie, że mało dbał o formę swoich utworów („powieści felietonowych”), a wybrane tematy chwili oświetlał z temperamentem i tendencją publicysty (Górski, Lorentowicz s.301). W romansowo zabarwionych powieściach, pisanych techniką reportażową, ten popularny pisarz prezentował naturalizm w postaci „oswojonej”, nie szokował, chociaż w niektórych utworach (np. w Hutniku) dochodzi do głosu znamienne dla naturalisty czarny pesymizm (Kolbuszewski 1985, s.27-28). H. Tchorzewska określiła Gruszeckiego - ze względu na kreację bohaterów w niektórych powieściach według koncepcji bestii ludzkiej - „polskim Zolą” (Tchorzewska 1981).

4.4. PROZA EPICKA ZYGMUNTA NIEDŹWIECKIEGO

Próba tekstowa z utworów Niedźwieckiego jest najbogatsza leksykalnie, wyróżniając się największą ilością haseł i najkorzystniejszymi wskaźnikami: bogactwa leksykalnego, oryginalności i odrębności leksykalnej, średniej powtarzalności jakiegokolwiek hasła i rozproszenia słownictwa. Bogactwo słownictwa tekstów literackich tego autora może wynikać nie tylko z różnorodności tematycznej jego miniaturowych utworów, ale także z przedstawiania świata i człowieka w bardziej urozmaicony sposób niż to robili inni naturaliści. Słownik tej próby tekstowej jest o wiele haseł bogatszy nie tylko w porównaniu ze słownikiem powieści współczesnej, ale także - współczesnej polszczyzny pisanej.

W próbie zbiorczej z epiki naturalistów próba z utworów Niedźwieckiego w porównaniu z innymi próbkami cząstkowymi wnosi najwięcej nowego słownictwa wraz z takim samym przyrostem

tekstu. Pokrycie tekstu przez 10 pierwszych haseł z listy rangowej w tej próbie jest stosunkowo małe (3. miejsce od końca), a do pokrycia połowy tekstu tej próby potrzeba najwięcej haseł z listy rangowej - ponad połowę więcej niż w wypadku powieści współczesnej, co świadczy o małej koncentracji „gramatycznej” tekstów literackich Niedźwieckiego. Wartość wskaźników koncentracji wg Mistrika i wg Sambor dla utworów autora Erotyków jest przeciętna (4. i 5. miejsce), co oznacza średni poziom koncentracji „tematycznej” tych tekstów. Natomiast mają one największy (najgorszy wśród prób z epiki wskaźnik stereotypowości słownictwa).

Ze względu na preferencje leksykalne oraz stopień wyłączenie dwustronnego pokrewieństwa leksykalnego próba z utworów Niedźwieckiego jest najbardziej zbliżona do próby z prozy Dygasińskiego, a najbardziej oddalona od próby z dramatów Zapolskiej.

W próbie tej w porównaniu z innymi próbami z utworów naturalistów największy udział mają hasła III przedziału (z $f \leq 9$), a najmniejszy - hasła I i II przedziału częstości. Wśród haseł z $f \geq 10$ w tej próbie występuje najmniej charakterystycznych rzeczowników, a takich czasowników i przysłówków brak, podczas gdy stosunkowo dużo jest tu charakterystycznych ze względu na frekwencję przymiotników i imiesłów odmiennych (najwięcej w porównaniu z innymi próbami).

Tylko w tej próbie tekstowej obserwujemy regularnie rosnący udział w tekście haseł z $f \leq 9$ wraz z obniżaniem się ich frekwencji. Udział haseł najrzadszych (z $f \leq 3$) jest w tej próbie najwyższy; analogicznie z udziałem samych hapaks legomenów.

Analizując strukturę gramatyczną słownika, widzimy, że próba z utworów Niedźwieckiego wyróżnia się liczbą haseł rzeczownikowych i przymiotnikowych, natomiast udział partykuł w słowniku tej próby jest najmniejszy. W związku z tym udział haseł części mowy symbolizujących jest tu relacyjnie największy. W tekście tej próby przymiotniki i imiesłowy odmienne mają w porównaniu z innymi próbami największy udział. Można tu nawet

mówić o uprzywilejowaniu przez Niedźwieckiego określeń cech przedmiotu, przypominającym w pewnym stopniu takie, jakie przejawia się najsilniej w tekstach naukowych.

Wskaźnik nominalności jest dla tekstów tego autora najwyższy, epitetyzacja dość dobra - zarówno statyczna jak i dynamiczna (3. miejsce), dobry też jest wskaźnik obrazowania (2. miejsce). Z wysokości wskaźnika średniej powtarzalności poszczególnych części mowy wnioskujemy, że teksty Niedźwieckiego wyróżniają się największym urozmaiceniem rzeczowników i przysłówków. „Jedynki” stanowią w tej próbie największy procent użyć rzeczowników, czasowników, przymiotników i przysłówków, a także zaimków.

Próba z utworów Niedźwieckiego wyróżnia się największą liczbą zapożyczeń (także haseł-jedynek) i ich udziałem zarówno w słowniku, jak i w tekście. Autor ten chętnie sięgał po latynizmy, galicyzmy, germanizmy, greczyzmy i zapożyczenia z języka włoskiego.

W świetle tych danych teksty literackie Niedźwieckiego na tle tekstów innych naturalistów okazują się najbardziej oryginalne i ciekawe leksykalnie, a jednocześnie najbardziej znominalizowane, informacyjne i nasycone obcymi elementami leksykalnymi, co nadaje im pewien elitarny charakter.

Badacze literatury zauważyli, że Niedźwiecki używał „śmiałych i dosadnych wyrażeń” (Speina 1971 b, s.362), że potrafił o wydarzeniach powszednich opowiadać „ze swobodą, lekkością i wdziękiem” (Górski, Lorentowicz, s.301). Ten dzisiaj całkowicie już zapomniany - nowelista krakowski, uważany przez badaczy za jednego z najświetniejszych nowelistów polskich, był za życia tak popularny, że jego świetne, trzymające w napięciu i zakończone przeważnie dowcipnym konceptem opowiadania zostały doszczętnie zaczytane (Krzyżanowski 1971, s.298).

4.5. PROZA EPICKA JÓZEFY SAWICKIEJ (OSTOI)

Próba tekstowa z utworów Ostoi wyjątkowo reprezentuje typ tekstu przyimkowego, a nie spójnikowego, co zbliża jej teksty do wypowiedzi prasowych. Nie wyróżnia się ona bogactwem słownictwa, zajmuje więc średnią pozycję wśród ośmiu porównywanych prób, tj. 4. miejsce pod względem liczby haseł, średniej powtarzalności jakiegokolwiek hasła i wskaźników bogactwa leksykalnego. Słownik tej próby jest nieco mniejszy od słownika próby ze współczesnej polszczyzny pisanej, ale znacznie większy od słownika próby ze współczesnej powieści.

Pod względem wskaźnika rozproszenia słownictwa i oryginalności leksykalnej próba z utworów tej autorki zajmuje ostatnie miejsce. Pokrycie tekstu przez pierwsze 10 haseł z listy rangowej jest tu małe (mniejsze tylko u Dygasińskiego), ale zwiększa się przy uwzględnieniu tylko 10 pierwszych haseł autosemantycznych (4. miejsce). Próba ta jest podobna pod względem liczby haseł bardzo częstych do próby z powieści współczesnej; w porównaniu z nią potrzeba tylko kilkunastu częstych haseł więcej, by pokryć połowę tekstu. Koncentracja gramatyczna tekstów Sawickiej jest stosunkowo mała, a koncentracja „tematyczna” bardzo mała (ze względu na wysokość wskaźników koncentracji wg Sambor i wg Mistrika - 1. i 2. miejsce).

Preferencje leksykalne zbliżają próbę z utworów Sawickiej do tekstów Dąbrowskiego i Sygietyńskiego, natomiast najbardziej różni się ona tu od dramatu naturalistycznego Zapolskiej. Także z dramatem naturalistycznym najsłabiej łączy tę próbę wyłącznie dwustronne pokrewieństwo leksykalne, podczas gdy najsilniejsze - z tekstami Gruszeckiego i Dygasińskiego. Wskaźnik odrębności leksykalnej jest tu najniższy.

Próba z utworów Sawickiej zajmuje dość dobre 3. miejsce pod względem udziału haseł ostatniego przedziału (z $f \leq 9$) w tekście, ale spada na dalsze miejsce, jeśli idzie o udział wyrazów najrzadszych (4. miejsce) i samych hapaks legomenów (de-piero 3. miejsce od końca).

Wymieniona próba zawiera stosunkowo dużo czasowników - zarówno haseł w słowniku (2. miejsce), jak i wyrazów w tekście (także 2. miejsce), dlatego średnia powtarzalność hasła czasownikowego jest mała. W związku z tym wskaźnik nominalności jest tu dość niski (3. miejsce od końca), a wskaźnik adverbializacji niekorzystny (dość wysoki). Tekst tej próby jest najuboższy w partykuły i udział w nim wyrazów wskazujących i szeregujących jest bardzo mały (podobnie jak w tekstach Gruszeckiego). Hasła-jedynki mają w tej próbie w porównaniu z innymi próbami najmniejszy udział wśród przymiotników i imiesłówów odmiennych.

W próbie z utworów Ostoi jest stosunkowo dużo zapożyczeń (znacznie mniej jednak niż w najbogatszej w zapożyczenia próbie z utworów Niedźwieckiego) - stanowią one dość duży procent słownika (4. miejsce).

Pod względem liczby użyć wyrazów zapożyczonych próba ta zajmuje 3. miejsce, a pod względem ich udziału w tekście - czwarte. Udział haseł-jedynek wśród zapożyczeń jest tu dość wysoki i plasuje się na 3. miejscu. Sawicka chętnie stosowała latynizmy, germanizmy, galicyzmy, greczyzmy i zapożyczenia z języków wschodniosłowiańskich (szczególnie z białoruskiego).

Teksty Sawickiej mają niezły wskaźnik epitetyzacji statycznej (3. miejsce podobnie jak teksty Niedźwieckiego) i dynamicznej (2. miejsce wraz z tekstami Dąbrowskiego) oraz dość dobry wskaźnik obrazowania (3. miejsce).

Biorąc pod uwagę wszystkie dane, stwierdzamy, że utwory Sawickiej, reprezentując wyjątkowo przyimkowy typ tekstu, nie wyróżniają się pośród innych tekstów literackich naturalistów i pod względem słownictwa osiągają poziom niższy niż średni. Przeciętne urozmaicenie leksykalne tekstów literackich Ostoi nie przesądza o ich wartości stylistycznej. Badacze literatury podziwiali niezwykłą bystrość i obiektywizm obserwacji, plastykę i dosadność rysów charakterów przedstawianych przez nią postaci oraz nadzwyczajną zwięzłość w uwydatnianiu znamienych

szczegółów. P.Chmielowski, w przedmowie do drugiego zbioru jej opowiadań użył nawet pod adresem autorki wyrazu „genialność” (Górski, Lorentowicz, s.300).

4.6. PROZA EPICKA ANTONIEGO SYGIETYŃSKIEGO

Próba z utworów Sygietyńskiego jest najuboższa w słownictwo wśród wszystkich prób z epiki naturalistów. Jest ostatnia, jeśli idzie o wskaźniki bogactwa leksykalnego i średniej powtarzalności wyrazu, a lepsze miejsce zajmuje pod względem rozproszenia słownictwa i oryginalności leksykalnej tekstu.

Pierwsze 10 haseł z listy rangowej tej próby pokrywa stosunkowo duży procent tekstu (3. miejsce), przy uwzględnieniu tylko haseł autosemantycznych wskaźnik ten jest korzystniejszy. Dla pokrycia połowy tekstu potrzeba z listy rangowej tej próby znacznie mniej haseł niż z listy rangowej sporządzonej dla powieści współczesnej. Świadczy to o stosunkowo dużej koncentracji „gramatycznej” tekstów Sygietyńskiego. Podobnie jest z koncentracją „tematyczną”, o której świadczy wysokość obydwóch wskaźników koncentracji.

Ze względu na podobieństwo preferencji leksykalnych teksty Sygietyńskiego zbliżają się najbardziej do tekstów Niedźwieckiego, a najbardziej oddalone są od tekstów Gruszeckiego (podobnie z wyłącznie dwustronnym pokrewieństwem leksykalnym). Charakterystyczne jest, że spośród wszystkich prób tekstowych z utworów siedmiu naturalistów próba z prozy Sygietyńskiego wykazuje pod względem preferencji leksykalnych największe podobieństwo do tekstów pozanaturalistycznych, zarówno dziewiętnastowiecznych (do *Lalki* Prusa), jak i późniejszych (współczesna proza artystyczna, współczesny dramat artystyczny, współczesna polszczyzna pisana i mówiona, teksty prasowe oraz teksty naukowe). Jest to związane z programowym dążeniem Sygietyńskiego do jednoznaczności, wyrazistości i prostoty wypowiedzi literackiej, z eliminowaniem poetyckiej leksyki na korzyść prozaizmów (Detko 1971, s.247-248).

W próbie z utworów Sygietyńskiego liczne są hasła I i II przedziału częstości z $f \geq 10$ (pod tym względem ustępuje ona tylko próbie z dramatów Zapolskiej). Nie ma tu charakterystycznych przymiotników i imiesłowów odmiennych, natomiast tylko tu występują charakterystyczne liczebniki. Hasła i wyrazy III przedziału częstości z $f \leq 9$ mają bardzo mały udział w słowniku i tekście tej próby (mniejszy tylko w próbie z dramatów Zapolskiej). Podobnie jest z udziałem wyrazów najrzadszych i hapaks legomenów w tekście. W związku z tym teksty Sygietyńskiego wyróżniają się najwyższym (najkorzystniejszym) wśród prób z epiki wskaźnikiem stereotypowości słownictwa.

Analizując strukturę gramatyczną słownika tej próby, widzimy, że w porównaniu z innymi próbami z tekstów naturalistycznych udział czasowników jest tu najmniejszy, natomiast udział przysłówków, liczebników, spójników i partykuł - największy. W związku z tym w próbie obserwuje się najmniejszy wśród prób z epiki udział części mowy symbolizujących, a największy części mowy wskazujących i szeregujących oraz części mowy z funkcją gramatyczną, a także najwyższy udział atrybutywnych części mowy.

Badając strukturę gramatyczną tekstu, widzimy, że w próbie tej przymiotniki mają najniższy udział w porównaniu z innymi próbami z epiki naturalistów, natomiast wyjątkowo częste są liczebniki (niemal tak częste jak w *Lalce*); pod względem udziału partykuł w tekście utwory Sygietyńskiego ustępują tylko dramatom Zapolskiej. W związku z tym w tekstach Sygietyńskiego udział wyrazów symbolizujących jest najniższy, udział wyrazów wskazujących i szeregujących - dość wysoki, a wyrazów z funkcją gramatyczną - największy. Próba ta reprezentuje średni poziom nasycenia tekstu wyrazami atrybutywnymi. Charakteryzuje ją najniższy wskaźnik średniej powtarzalności haseł przymiotnikowych, a najwyższy - liczebnikowych.

Wskaźnik nominalności tekstu tej próby jest dość wysoki (3. miejsce), a wskaźnik adverbializacji najkorzystniejszy.

Teksty Sygietyńskiego mają stosunkowo słabą epitetyzację - zarówno statyczną jak i dynamiczną (5. miejsce). Ich epitetyzacja dynamiczna jest tylko nieco lepsza niż tekstów wiadomości prasowych, a gorsza w porównaniu z reportażem prasowym. Mają one średni wskaźnik obrazowania (4. miejsce) i odrębności leksykalnej (5. miejsce).

Teksty Sygietyńskiego wykazują średni poziom nasycenia zapożyczeniami (4. miejsce pod względem liczby haseł i wyrazów tekstowych, 3. miejsce ze względu na udział zapożyczeń w słowniku, a 4. miejsce - ze względu na ich udział w tekście). Średnia powtarzalność zapożyczenia jest tu stosunkowo wysoka. Sygietyński używał najchętniej wyrazów zapożyczonych z łaciny, z niemieckiego, z francuskiego, z greki i z włoskiego.

Na podstawie tych danych stwierdzamy, że teksty prozatorskie Sygietyńskiego - niebogie w słownictwo i niezbyt ciekawe ze względu na inne szczegółowe wskaźniki - są najbardziej „otwarte” i nowoczesne pod względem preferencji leksykalnych. Krytycy literaccy podkreślali, że język literacki Sygietyńskiego jest nowoczesny, że w powieści *Na skałach Calvados* użył wyrażeń, które przedtem się nie pojawiły na kartach polskiej powieści (Górski, Lorentowicz, s.300). J. Kulczycka-Saloni zachwyca inny aspekt doskonałej formy językowej tej powieści: „Język tu ogromnie oszczędny - kontrastuje wyraźnie z gadulstwem w ówczesnej powieści polskiej ...” (Kulczycka-Saloni 1971, s.109). Współcześni pisarze krytycy doceniali jędrny i żywy styl powieści *Wysadzony z siódła*. P. Chmielowski określił go w słowach: „... gdzie potrzeba dowcipny, nie lękający się użycia wyrazów trywialnych, jeśli tego prawda wymaga, w opisach wyborny, w rozmowach charakterystyczny” (por. recenzję w *Wędrowcu* z 1982 r., nr 19.).

4.7. PROZA EPICKA GABRIELI ZAPOLSKIEJ

Próba z utworów epickich Zapolskiej ma słownik średniej wielkości (zajmuje dopiero 5. miejsce wśród ośmiu porównywanych prób). Podobnie jest ze wskaźnikiem średniej powtarzalności jakiegokolwiek hasła, ze wskaźnikami bogactwa leksykalnego, rozproszenia słownictwa i oryginalności leksykalnej. Pod względem pokrycia tekstu przez pierwsze 10 haseł z listy rangowej próba ta zajmuje 3. miejsce od końca (także w wypadku samych haseł autosemantycznych). Aby pokryć połowę tekstu tej próby, potrzeba mniej haseł z listy rangowej niż w wypadku powieści współczesnej. Koncentracja „tematyczna” tekstów epickich tej autorki jest większa od średniej (4. i 5. miejsce ze względu na wysokość wskaźników koncentracji).

Pod względem preferencji leksykalnych epika Zapolskiej zbliża się najbardziej do prozy Sygietyńskiego, a najbardziej oddalona jest od dramatu tej samej autorki (świadczy to o silnym uzależnieniu preferencji leksykalnych od gatunku literackiego). Ze względu na stopień wyłącznie dwustronnego pokrewieństwa leksykalnego największe podobieństwo widać z epiką Niedźwieckiego, a najmniejsze - z prozą Sygietyńskiego. Wskaźnik odrębności leksykalnej tekstów epickich Zapolskiej jest niski (6. miejsce).

Próba ta nie wyróżnia się udziałem w tekście wyrazów z III przedziału częstości z $f \leq 9$ (4. miejsce) oraz wyrazów najrzadszych (5. miejsce) i samych hapaks legomenów (4. miejsce), reprezentując średni poziom pod tym względem wśród literackich tekstów naturalistycznych, co potwierdza wysokość wskaźnika oryginalności leksykalnej. Ma ona także średni wśród prób z epiki wskaźnik stereotypowości słownictwa.

Analizując strukturę gramatyczną słownika i tekstu, zauważamy, że w słowniku próby z epiki Zapolskiej, w porównaniu z innymi próbami największy jest udział imiesłowów odmiennych, a najmniejszy wykrzyknika, natomiast w tekście - dość wysoki

udział wykrzyknika. W związku z tym teksty epickie Zapolskiej wyróżniają się bardzo wielką średnią powtarzalnością wykrzyknika, co im nadaje specyficznie „czułościowy” charakter. Teksty epickie Zapolskiej - podobnie jak jej teksty dramatyczne - mają stosunkowo niski wskaźnik ujmujący stosunek przymków do spójników. Udział hapaks legomenów jest tu w porównaniu z innymi próbami największy wśród liczebników. Wskaźnik nominalności dla tej próby tekstowej ma wartość średnią, natomiast wskaźnik epitetyzacji - zarówno statycznej jak i dynamicznej - jest tu najniższy, czyli najkorzystniejszy (lepszy niż dla Łalki Prusa i dla współczesnej polszczyźny pisanej) - sygnalizuje on wręcz malarską skłonność tej autorki do cieniowania cech przedmiotu.

Pod względem poziomu adverbializacji teksty epickie Zapolskiej ustępują jej tekstom dramatycznym, Łalce Prusa i współczesnej polszczyźnie pisanej. Utwory epickie mają dość dobry wskaźnik obrazowania (lepszy od średniej, gorszy tylko w porównaniu z utworami Gruszeckiego).

Proza epicka Zapolskiej zawiera dość dużo słów zapożyczonych (zajmuje 3. miejsce), ale ich udział w słowniku próby jest stosunkowo niewielki (5. miejsce), natomiast udział zapożyczeń w tekście jest tutaj duży (ustępuje tu tylko prozie Niedźwieckiego). Średnia powtarzalność zapożyczenia w epice Zapolskiej jest stosunkowo duża (podobnie jak w jej dramatach), a udział „jedynek” wśród zapożyczeń niezbyt wysoki (5. miejsce). Zapolska w swych utworach epickich najchętniej używała zapożyczeń z łaciny, z francuskiego, z greki i z niemieckiego.

W świetle tych danych teksty epickie Zapolskiej można określić najkrócej jako teksty niezbyt bogate w słownictwo na tle prozy naturalistów, natomiast bardzo emocjonalne i obrazowe. Badacze literatury zarzucali Zapolskiej, że jej język w powieściach i w nowelach jest ckliwy i sentymentalny, że „brak mu dyscypliny i kultury” i często jest „niewiarygodnie zaniedbany” (Górski, Lorentowicz, s. 300). Raził też natrętny komentarz odautorski i naiwny psychologizm, gdyż pisarka

próbowała „pogłębiać” naturalistyczne opisy przeciętności wieloma melodramatycznymi i retorycznymi uzupełnieniami (Jakubowski 1950, s. XVIII; Jakubowski 1949, s. 134; Rurawski 1981, s. 325; Szubert 1983, s. 86). A. Szubert zauważył w stylu opowiadań Zapolskiej „stylistyczny superlatywizm” (naddatek emocjonalności słowa), wyróżniając w nich właściwości stylu dydaktycznego i sentymentalnego (Szubert 1983, s. 89-96).

4.8. DRAMATY GABRIELI ZAPOLSKIEJ

Próba tekstowa z dramatów Zapolskiej jest uboższa w słownictwo niż jakakolwiek z prób z prozy epickiej naturalistów, niż próba z powieści współczesnej i próba ze współczesnej polszczyzny pisanej, natomiast trochę bogatsza od próby ze współczesnej polszczyzny mówionej i znacznie bogatsza od próby z tekstu gwarowego. W związku z tym w porównaniu z innymi próbami średnia powtarzalność jakiegokolwiek hasła jest tu odpowiednio wysoka, a wskaźniki bogactwa leksykalnego najniższe. Taki stan rzeczy jest uzasadniony komplementarnością językowego tekstu dramatu i sytuacji scenicznej.

Pierwsze 10 haseł z listy rangowej pokrywa w tej próbie znacznie więcej tekstu niż w próbach z epiki naturalistów, więcej niż w *Dziadach*, w dramatach Baczyńskiego i w próbie ze współczesnej polszczyzny mówionej, chociaż mniej niż w próbie z gwary. W porównaniu z próbami z epiki naturalistów stosunkowo mała ilość haseł z listy rangowej pokrywa połowę tekstu próby z dramatu naturalistycznego, co świadczy o silnej koncentracji „gramatycznej” tego tekstu, jednak nie tak silnej, jak w wypadku polszczyzny mówionej i gwary. Silna jest także koncentracja „tematyczna” dramatu naturalistycznego (wskaźniki koncentracji niskie) w porównaniu z naturalistyczną prozą epicką.

Dramaty Zapolskiej wyróżniają się bardzo wysoką frekwencją zaimka ja, zajmującego na liście rangowej już pierwsze miejsce (w odróżnieniu od *Dziadów*, współczesnego dramatu artys-

tycznego i współczesnej polszczyzny mówionej), co świadczy o silnym egocentryzmie ukazywanych w tych dramatach postaci. Zaimek ty jest także bardzo częsty (w pierwszej dziesiątce), co w połączeniu z wyjątkowo wysoką frekwencją zaimka ja sygnalizuje ogólnie na płaszczyźnie językowej (podobnie jak obecność wśród wyrazów tematycznych nie tylko: pan i pani, ale też: kobieta, maż i panna) główną oś dramatycznego działania się w niektórych bardzo osobistych dramatach Zapolskiej - uwiłkanie dwóch jednostek - kobiety i mężczyzny w odwiecznym przyciąganiu i konflikcie obu płci - konflikcie ukazywanym przez autorkę z pozycji kobiety krzywdzonej i wykorzystywanej przez zawsze dominującego mężczyznę (wśród słów-kluczy: kłamstwo, kłamać, boleć, źle, szkoda). Wysoka frekwencja zaimka wskazującego ten, ta, to zbliża teksty dramatów Zapolskiej do polszczyzny potocznej, natomiast czasownik być w tych dramatach nie odgrywa tak wielkiej roli (często zastępowany przez to), jak we współczesnym dramacie artystycznym i współczesnej polszczyźnie mówionej. Charakterystyczne jest, że ze względu na preferencje leksykalne dramaty Zapolskiej są bardziej zbliżone do współczesnego dramatu artystycznego niż do prozy epickiej naturalistów (najbliższe są prozie epickiej samej autorki oraz epice Sawickiej, a najdalsze od prozy Gruszeckiego) oraz do współczesnej polszczyzny potocznej, a szczególnie dalekie od tekstów prasowych i naukowych. Świadczy to o ścisłym uzależnieniu uprzywilejowania pewnych leksemów od gatunku literackiego, a także pewnym uzależnieniu od płci autora tekstu (w wypadku Zapolskiej i Sawickiej uwidacznia się to w występujących przeważnie u tych autorek, w odróżnieniu od pozostałych naturalistów, słów dotyczących mody, stroju, szczególnie kobiecego, i biżuterii). Ze względu na wyłącznie dwustronne pokrewieństwo leksykalne prób tekstowych dramaty Zapolskiej najbliższe są prozie epickiej tej autorki, a najdalsze - od epiki Dąbrowskiego.

W próbie z dramatów Zapolskiej hasła I i II przedziału

częstości mają największy udział w słowniku i w tekście, a hasła ostatniego przedziału częstości - najmniejszy w porównaniu ze wszystkimi próbami z epiki naturalistów. Także najmniejszy w tej próbie jest udział wyrazów najrzadszych i hapaks legomenów. „Jedynki” pokrywają tu najmniej tekstu.

W porównaniu z próbami tekstowymi z utworów epickich naturalistów w słowniku próby z dramatów Zapolskiej udział rzeczowników, imiesłów odmiennych i przymiotników jest najmniejszy, a udział liczebników stosunkowo duży (zajmują one 2. miejsce). Symptomatyczny jest największy udział wykrzyknika w słowniku dramatów Zapolskiej - większy nawet niż w słowniku próby z gwarę. Może to być cecha dramatu, gdyż identyczne dane jak dla ZDR mamy dla Dziadów. W związku z tym w słowniku dramatu naturalistycznego udział części mowy symbolizujących jest najmniejszy (mniejszy niż w Dziadach), a udział części mowy wskazujących i szeregujących stosunkowo duży (choć mniejszy niż w Dziadach), także niemały - wyrazów z funkcją gramatyczną (większy niż w Dziadach). Atrybutywne części mowy mają tu najmniejszy udział (nieco większy niż w Dziadach).

W tekście próby z dramatów Zapolskiej rzeczowniki mają najmniejszy udział w porównaniu z innymi próbami, co zbliża ją do polszczyzny mówionej, a różni od Dziadów. Udział czasowników w tekście ZDR jest dość wysoki (3. miejsce) - wyższy niż w Dziadach, a niższy aniżeli we współczesnej polszczyźnie mówionej. W związku z tym wskaźnik nominalności tekstów dramatów Zapolskiej jest najniższy w porównaniu z takim wskaźnikiem dla prób z prozy epickiej naturalistów (niższy także od wskaźnika dla Dziadów i dramatów Baczyńskiego).

Stosunkowo niski jest udział w tekście tej próby imiesłów odmiennych i przymiotników, choć nieco wyższy niż we współczesnej polszczyźnie mówionej i znacznie wyższy niż w gwarze. W związku z tym wskaźnik epitetyzacji (szczególnie dynamicznej) jest niekorzystny (dość wysoki), chociaż lepszy niż dla Dziadów, dramatów Baczyńskiego i pieśni ludowej.

Udział przysłówków w tekście tej próby jest dość wysoki (zajmują 3. miejsce) i podobny jak w *Lalce*, we współczesnej polszczyźnie mówionej i w gwarze. Adverbializacja w dramatach Zapolskiej jest dość korzystna (lepsza niż w *Dziadach* i we współczesnej polszczyźnie mówionej, a gorsza niż w dramatach Baczyńskiego i w gwarze).

Największy udział zaimków w tekstach dramatów Zapolskiej (mniejszy niż w *Dziadach* i w gwarze) zbliża je do współczesnej polszczyzny mówionej, natomiast udział partykuł jest w nich znacznie wyższy (najwyższy w porównaniu ze wszystkimi próbami z epiki naturalistów, większy niż w *Dziadach*, a mniejszy niż w gwarze).

Zapolska wyjątkowo często używa w swych dramatach wykrzykników. Okazuje się, iż dwukrotnie częściej niż w *Dziadach*, ponad trzy razy częściej niż w ZEP, blisko siedmiokrotnie częściej niż we współczesnej polszczyźnie mówionej i w gwarze, a kilkanaście razy częściej niż w innych próbach z epiki naturalistów, w *Lalce* i we współczesnej polszczyźnie pisanej.

W związku z tym, w porównaniu z próbami z prozy epickiej naturalistów w tekście próby z dramatów Zapolskiej udział wyrazów symbolizujących jest najniższy (mniejszy niż we współczesnej polszczyźnie mówionej, większy niż w *Dziadach*, znacznie większy niż w tekście gwarowym), natomiast wyrazów wskazujących i szeregujących - najwyższy (niższy niż w *Dziadach* i we współczesnej polszczyźnie mówionej i znacznie niższy niż w gwarze). Stosunkowo niski jest w tekstach dramatów Zapolskiej udział wyrazów atrybutywnych (tylko w próbie z epiki Gruszczyńskiego jeszcze niższy). Pod tym względem dramat naturalistyczny różni się bardzo od dramatu romantycznego, gdyż np. w *Dziadach* udział wyrazów atrybutywnych jest nawet mniejszy niż w gwarze.

Średnia powtarzalność imiesłowów odmiennych jest w próbie z dramatów Zapolskiej najniższa, a wykrzykników, zaimków, czasowników i przysłówków - najwyższa. partykuły zaś - bardzo wysoka (ustępuje tylko wskaźnikowi dla próby z prozy epickiej tej samej autorki).

Udział hapaks legomenów jest najmniejszy wśród czasowników tej próby (ze względu na bardzo wysoką frekwencję czasownika być, zastępowanego dość często przez krótszy wyraz to).

Wskaźnik oryginalności leksykalnej dla dramatów Zapolskiej jest minimalnie korzystniejszy od charakteryzującego próby z epiki Gruszeckiego i Sawickiej, ale pod względem wskaźnika rozproszenia słownictwa z uwzględnieniem haseł z f < 3 nieco gorszy tylko od tego, który mają teksty epickie Sawickiej. Dramaty Zapolskiej mają wyższy (lepiej) wskaźnik stereotypowości niż jakakolwiek próba z epiki naturalistów.

Wskaźnik obrazowania jest dla tekstów dramatów Zapolskiej znacznie mniej korzystny niż dla wszystkich prób z epiki naturalistów i dramatów Baczyńskiego, a nieco tylko gorszy niż dla Lalki Prusa, choć znacznie lepszy niż dla tekstów prasowych. Odrębność leksykalna dramatów Zapolskiej wśród prób z utworów naturalistów zaznacza się słabo (wskaźnik najniższy).

Nie ma zasadniczych różnic między udziałem zapożyczeń w dramacie naturalistycznym i w epice naturalistycznej. Mają one dość duży udział w słowniku próby z dramatów (mniejszy niż w prozie Niedźwieckiego), ale stosunkowo mały - w tekście (3. miejsce od końca). Średnia powtarzalność zapożyczenia jest w tej próbie najwyższa, ale udział haseł-jedynek w słowniku stosunkowo duży (większy tylko u Niedźwieckiego). Zapolska używała w dramatach najczęściej latynizmów, galicyznow, gre-cyzmów, germanizmów i zapożyczeń wschodniosłowiańskich.

W świetle tych danych, wskazujących na istotne różnice leksykalne między naturalistycznym dramatem Zapolskiej a prozą naturalistów (w tym także prozą tej samej autorki), tekst dramatyczny okazuje się mało urozmaicony, jest mniej ciekawy do czytania niż proza. Jego atrakcyjność wzrasta dopiero wtedy, gdy dramat wystawiany jest na scenie i kiedy aktualizuje się w konkretnej scenografii i sytuacji scenicznej cała warstwa bogatego słownictwa synsematycznego, a dialog ożywiają i wzbogacają indywidualności aktorskie.

Dramat naturalistyczny Zapolskiej różni się od Dziadów, współczesnego dramatu artystycznego i współczesnej polszczyzny potocznej uprzywilejowaniem niektórych słów: kobieta (ZDR - 53. na liście 100 pierwszych haseł, DZIAD - 0, SDRAM - 0, TMZar - 0), chwila (ZDR - 55., inne - 0), śmierć (ZDR - 59., inne - 0), trup (ZDR - 62., inne - 0), maż (ZDR - 64., inne - 0), krew (ZDR - 72., inne - 0), panna (ZDR - 75., inne - 0), siła (ZDR - 85., inne - 0), zły (ZDR - 49., inne - 0), biedny (ZDR - 63., inne - 0), głupi (ZDR - 65., inne - 0), chory (ZDR 95., inne - 0), płakać (ZDR - 57., inne 0), bać się (ZDR - 76., inne - 0), zabić (ZDR - 78., inne - 0), kłamać (ZDR - 83., inne - 0), umrzeć (ZDR - 94., inne - 0), nigdy (ZDR - 74., inne - 0), źle (ZDR - 79., inne - 0), strasznie (ZDR - 86., inne - 0), dziś (ZDR - 97., inne - 0), aż (ZDR - 87., inne - 0).

W dramacie naturalistycznym Zapolskiej i dramacie romantycznym Mickiewicza w porównaniu ze współczesnym dramatem artystycznym i współczesną polszczyzną potoczną częstsze są wyrazy: życie (ZDR - 50., DZIAD - 94., SDRAM - 0, TMZar - 0, TMZg - 0), oko (ZDR 66., DZIAD - 34., inne - 0), dusza (ZDR - 71., DZIAD - 41., inne - 0), dziecko (ZDR - 82., DZIAD - 77., inne - 0), ręka (ZDR - 93., DZIAD - 53., inne - 0), patrzeć (ZDR - 60., DZIAD - 40., inne - 0), twój (ZDR - 37., DZIAD - 25., inne - 0), cóż (ZDR - 80., DZIAD - 73., inne - 0), nad (ZDR - 90., DZIAD - 71., inne - 0). Pytanie o przyczynę pada częściej w dramacie naturalistycznym i współczesnym niż w dramacie romantycznym: dlaczego (ZDR - 96., SDRAM - 86., DZIAD - 0).

W tekstach dramatów dziewiętnastowiecznych i dwudziestowiecznych w odróżnieniu od współczesnej polszczyzny potocznej występują częściej: człowiek (ZDR - 81., DZIAD - 46., SDRAM - 64., TMZar - 0, TMZg - 0), o! (ZDR - 91., DZIAD - 60., SDRAM - 96., inne - 0), kto (ZDR - 100., DZIAD - 22., SDRAM - 58., inne - 0), niech (ZDR - 32., DZIAD - 80., SDRAM - 59., inne - 0). Dramat naturalistyczny Zapolskiej łączy ze współczesnym dramatem artystycznym i współczesną polszczyzną potoczną, a odróżnia

od dramatu romantycznego Mickiewicza rola w tekście takich wyrazów, jak: pani (ZDR - 21., SDRAM - 26., TMZar - 26., TMZg - 59., DZIAD -0), powiedzieć (ZDR -67., SDRAM - 38., TMZar - 43., TMZg - 35., DZIAD -0), robić (ZDR - 69., SDRAM - 93., TMZar - 92., TMZg - 54., DZIAD -0), to (ZDR - 11., SDRAM -32., TMZar - 15., TMZg - 25., DZIAD -0), żeby (ZDR - 39., SDRAM - 43., TMZar - 41., TMZg - 46., DZIAD -0), no (ZDR - 48., SDRAM - 28., TMZar - 13., TMZg - 10., DZIAD -0), teraz (ZDR - 61., SDRAM - 52., TMZar - 48., TMZg - 55., DZIAD -0), coś (ZDR - 70., SDRAM - 50., TMZar - 54., TMZg - 63., DZIAD -0), może (ZDR - 73., SDRAM - 51., TMZar - 55., TMZg - 69., DZIAD -0), bardzo (ZDR - 88., SDRAM - 48., TMZar - 25., TMZg - 31., DZIAD -0), przecież (ZDR - 92., SDRAM - 54., TMZar - 75., TMZg -70., DZIAD -0).

Badacze literatury oceniają pod względem artystycznym dramaty Zapolskiej znacznie wyżej niż jej powieści i nowele, zauważając, że w najlepszych swych „tragifarsach” zachowała naturalistyczną konkretność, przewagę żywych obserwacji nad elementami retoryki i melodramatu (Jakubowski 1950,s.XVIII), że ta autorka, nieznośnie rozgadana w prozie epickiej, potrafiła w swych najlepszych sztukach zdobyć się na zdumiewającą oszczędność słowa (Rurawski 1981,s.392). Inscenizacja i interpretacja artystyczna tekstów dramatycznych Zapolskiej, napisanych ze świetnym wyczuciem sceny, uwidacznia pełne wymowy akcenty ironiczne wobec ukazywanych spraw i wydarzeń. J. Krzyżanowski zauważa, że dopiero podczas inscenizacji scenicznej ginie szarzyzna ubogiego i banalnego języka autorki, języka dostosowanego w zupełności do charakteru tworzonych przez nią postaci (Krzyżanowski 1971,s.193). Uderzają czytelnika rozbudowane didaskalia (tekst poboczny) dramatów naturalistycznych Zapolskiej, zawierające drobiazgowo informacje o miejscu akcji, rekwizytach, wyglądzie postaci, mimice i innych szczegółach - potraktowanych jako równorzędne z czynami bohaterów i słowami z tekstu głównego (Historia 1978,s.319).

J.Z. Jakubowski pisze, że w tych notach tekstu pobocznego rysują się wyraźnie walory naturalistycznego opisu, tj. plastyka zespolona z sugestywną emocjonalnością (Jakubowski 1950, s.XXI). Dzisiaj docenia się fakt, że Zapolska wzbogaciła językowo styl komedii obyczajowej poprzez nasilenie imitacyjnej funkcji mowy scenicznej, zwiększenie dosadności wyrażen i pogłębienie indywidualizacji języka postaci scenicznych (Skubalanka 1984, s.411).

5. Uwagi końcowe

Zastosowanie metod statystycznych do zbadania słownictwa tekstów literackich naturalistów pozwoliło wykryć nie tylko indywidualne rysy języka wybranych siedmiu autorów (określić bogactwo leksykalne oraz inne parametry ujmujące całościowo strukturę zastosowanego słownictwa, wydzielić warstwę słownictwa tematycznego, ustalić listę słów-kluczy do właściwego ukierunkowania badań leksykalno-stylistycznych, dowiedzieć się, które wyrazy nie powtarzają się w innych próbach tekstowych i jak się przedstawia sprawa filiacji tych tekstów oraz inne bardziej szczegółowe zagadnienia), ale także - pozwoliło określić ściśle, sygnalizowane już przez badaczy, istotne różnice w strukturze słownictwa między prozą epicką naturalistów a dramatem naturalistycznym. To porównanie jest tym bardziej miarodajne, że mogliśmy zestawzić dane dla tekstów epickich i tekstów dramatycznych tej samej autorki, co ułatwiało oddzielenie cech indywidualnych od cech związanych ściśle z gatunkiem literackim w zakresie wykorzystywania słownictwa polszczyzny ogólnej.

Okazało się, że między tymi dwoma rodzajami wypowiedzi literackiej istnieją niemal tak głębokie różnice w strukturze słownictwa jak między polszczyzną pisaną a polszczyzną mówioną, którą próbuje imitować całkowicie dialogowany tekst dramatyczny (rzadko tylko przechodzący w monolog). Różnice te są implikowane przede wszystkim odmiennym kształtem językowym dominującej w danym gatunku formy podawczej.

W tekstach prozy epickiej naturalistów przeważa narracja odautorska (przeradzająca się czasem, szczególnie u Dygasińskiego, Gruszeckiego i Zapolskiej w natrętny i rażący dzisiejszego czytelnika komentarz odautorski) nastawiony na przekazywanie maksimum informacji, podobnie jak wplecione w nią liczne szczegółowe opisy ukazywanego środowiska (przechodzące czasem, szczególnie u Dygasińskiego w tzw. opis rejestrujący) oraz rozbudowane charakterystyki zewnętrzne działających w tym środowisku (którego horyzont został przez naturalistów znacznie poszerzony) bohaterów (mające często, szczególnie w epice Zapolskiej, charakter opisu portretującego). Informuje się odbiorcę tekstu zazwyczaj w sposób beznamiętny i aż do przesady dokładnie o tym, co dostrzeżę uważne oko autora-badacza (tylko teksty epickie Zapolskiej i Dąbrowskiego są trochę bardziej emocjonalne, ci autorzy w niektórych utworach sięgają głębiej do psychiki ukazywanych postaci). Taki ściśle informacyjny charakter narracji i opisu u naturalistów implikuje konsekwencje na płaszczyźnie językowej; dużą rolę w ich tekstach epickich odgrywają wyrazy symbolizujące i pełnoznaczne, szczególnie rzeczowniki nadające się najbardziej do przekazu informacji, co pociąga za sobą dość silną nominalizację prozy epickiej (choć nie tak silną jak tekstu prasowego, a tym bardziej naukowego), a także wzmacnia rolę towarzyszącego rzeczownikowi przyimka, służącego lokalizowaniu przedmiotów i zdarzeń w przestrzeni i w czasie.

W prozie epickiej naturalistów, gdzie przeważa narracja, elementy świata przedstawianego kreowane są wyłącznie przy pomocy środków językowych (bez wspomagania przez sytuację) i tylko przy ich pomocy można się odwołać do wyobraźni czytelnika. Dlatego autor utworu epickiego musi wykazywać dużą inwencję w doborze środków językowych (szczególnie leksykalnych), aby w sposób zamierzony przybliżyć swoją wizję świata czytelnikowi; stąd duże urozmaicenie elementów leksykalnych. Prozator-

skie utwory epickie są pod tym względem znacznie bogatsze niż utwory dramatyczne.

Tekst utworu dramatycznego wspomagany jest przez towarzyszącą jego realizacji teatralną sytuację sceniczną, rekwizyt, konkretną postać aktora, jego mimikę, gest itp., stąd duża rola w tekście dramatycznym zaimków osobowych używanych przez bohaterów dramatu naśladowujących w swych dialogach żywy język oraz zaimków wskazujących, odsyłających do danej konsytuacji (w dramatach naturalistycznych Zapolskiej dość dokładnie określonej w tekście pobocznym, niemal w sposób malarski, czyli podobnie jak u Wyspiańskiego). Tekst dramatyczny ma większą koncentrację „gramatyczną” (choć nie tak silną jak polszczyzna potoczna) niż tekst epicki, a także silną koncentrację „tematyczną”.

Proza jest bardziej statyczna (szczególnie proza epicka naturalistów, nie zaciekawiająca żywą akcją, może z wyjątkiem niektórych powieści Gruszeckiego), co się uwidacznia w dość silnej epitetyzacji statycznej przy pomocy przymiotników umożliwiających ściśle określanie cech przedmiotu i dlatego dość uprzywilejowanych (choć nie tak bardzo jak w tekstach naukowych) w nastawionej na opis prozie naturalistów. Symptomatyczne jest, że ze względu na intensywność epitetyzacji dramaty Zapolskiej różnią się najbardziej od prozy epickiej tej samej autorki. Celem dramatu jest przyciąganie uwagi widza pulsującymi konfliktami, dzianiem się, stąd duża rola czasownika (najczęstszy w polszczyźnie mówionej czasownik być nie odgrywa tutaj tak wielkiej roli, zastępowany często przez wyraz to i usuwany ze względu na dominującą w literaturze tendencję do lapidarności wypowiedzi). Słabiej w dramacie zaznacza się adverbializacja - określanie czasowników przy pomocy przysłówków jest często zbędne ze względu na oczywistość sytuacji scenicznej, aktora i gestu scenicznego.

Teksty epickie naturalistów należą (podobnie jak tekst naszego eposu narodowego) do typu spójnikowego (z wyjątkiem pro-

zy epickiej Ostoi reprezentującej, podobnie jak wypowiedzi prasowe i naukowe, typ tekstu przyimkowego), przy czym są one dość silnie znominalizowane, dlatego zaimki nie odgrywają w nich tak silnej roli jak w powieści Prusa (w *Lalce* zaimek on na 2. pozycji, a zaimek ten na 3. pozycji) i we współczesnej prozie artystycznej (zaimek zwrotny na 2. pozycji na liście rangowej).

Tekst dramatu naturalistycznego Zapolskiej reprezentuje typ „egocentryczno-negatywistyczny” (zaimek ja na 1. miejscu, przeczeni nie na 2. miejscu) w odróżnieniu od „negatywistyczno-czynnościowego” dramatu współczesnego (przeczenie nie na 1. miejscu, czasownik być na 2. miejscu) i „czynnościowo-negatywistycznej” współczesnej polszczyzny mówionej potocznej (czasownik być na 1. miejscu, przeczenie nie na drugim miejscu - TMZar lub trzecim miejscu - TMZg na liście rangowej), a także w odróżnieniu od *Dziadów* (typ spójnikowo-przyimkowy).

Można wnioskować, że najbogatsze leksykalnie teksty literackie dziennikarza-pisarza Niedźwieckiego najbardziej wszechstronnie ukazują przekrój słownictwa polszczyzny ogólnej z przełomu wieków, gdyż ku tym tekstom ciążą teksty epickie innych naturalistów (a nawet w pewnym stopniu dramaty Zapolskiej) ze względu na preferencje i pokrewieństwa leksykalne. (Tutaj znowu wyjątkowo „wyłamuje się” proza Sawickiej, co można tłumaczyć wyczerpywaniem się tematyki twórczości tej autorki w zagadnieniach prowincjonalnego życia na kresach.) Największe zróżnicowanie i urozmaicenie leksykalne tekstów literackich Niedźwieckiego pozwala wnioskować, że autor ten był wśród naturalistów wynalazczy w zakresie tematyki oraz sposobów opisywania świata. Bogactwo słownictwa tekstów koreluje z mistrzostwem formalnym tego autora, jednego z najlepszych nowelistów polskich.

Jak wiadomo, bogactwo leksykalne tekstu nie jest warunkiem wystarczającym artyzmu językowego, co potwierdza się w wypadku Sygietyńskiego, chwalonego przez literaturoznawców za zalety ję-

zyka literackiego. Jego teksty literackie są ubogie w słownictwo, ale najbardziej nowoczesne i „otwarte”, podobne do późniejszych tekstów literackich i pozaliterackich. Dzięki zastosowaniu metod statystycznych można było potwierdzić, zweryfikować lub odrzucić niektóre szczegółowe spostrzeżenia o języku i stylu naturalistów. W wyjątkowo dużym, w porównaniu z innymi autorami, uprzywilejowaniu wykrzyknika przez Zapolską (zarówno w dramacie, jak i w prozie epickiej) potwierdziły się sądy krytyków o zbyt emocjonalnym stylu tekstów tej autorki. Nie potwierdza się natomiast na płaszczyźnie leksykalnej w sposób widoczny spostrzeżenie D. Brzozowskiej, że Gruszecki naśladował styl Dygasińskiego (Brzozowska 1966 b, s. 180), a błędne jest przeświadczenie J. Bartmińskiego o szczególnym uprzywilejowaniu spójnika atoli w tekstach literackich Dygasińskiego; niesłuszne są też stwierdzenia krytyków, że Zapolska używała wyrazów wulgarnych. Okazuje się, że przekonanie niektórych badaczy o silniejszym nasyceniu zapożyczeniami tekstu prozatorskiego od poetyckiego nie znajduje potwierdzenia przy porównaniu tekstów prozy epickiej naturalistów (dbających tu o przystępność tekstu bardziej niż Prus) z tekstem naszego eposu narodowego, w którym zapożyczenia mają większy udział. Proporcje między grupami zapożyczeń w tekstach literackich naturalistów są podobne jak w polszczyźnie ogólnej (najwięcej latynizmów, galicyzmów i germanizmów), a trochę inne niż w tekstach naukowych (tutaj jeszcze zaznacza się większa rola latynizmów oraz znacznie większy udział greczyzmów i internacjonalizmów).

Dzięki metodom statystycznym udało się wykryć takie trudno uchwytnie podczas lektury cechy leksykalne tekstów, jak szczególnie chętne wykorzystywanie przez Ostoję przymiotnika w funkcji rzeczownika, znaczny udział w tekstach Sygietyńskiego liczebników, a małą rolę tej kategorii wyrazów w utworach Zapolskiej, która (podobnie jak druga naturalistka - Ostoja) dostrzega chętniej i wyraźniej opisuje elementy ubioru i ozdób ciała kobiecego (wśród naturalistów-mężczyzn tylko Niedźwiecki poś-

więca temu wycinkowi rzeczywistości sporo uwagi, co wiąże się z jego zainteresowaniami jako autora *Erotyków*). Okazało się, że spośród dwojga najbardziej wyczulonych na kształt przedmiotu i barwę naturalistów Niedźwiecki wybiera intensywną czerwień, a Zapolska delikatną biel. Potwierdziły się w warstwie specyficznej leksyki sądy krytyków o skłonności Dąbrowskiego do psychologicznego portretowania postaci (szczególnie słownictwo monologu zastosowanego w powieści *Śmierć* zbliża go do dramatu i nowszej powieści psychologicznej). Wyraźnie charakterystyczna dla prozy Dygasińskiego grupa słów świadczy pośrednio o specyficznym traktowaniu przez tego autora środowiska przyrodniczego, próbującego zmusić czytelnika do delektowania się każdym szczegółem ze świata fauny i flory (w przeciwieństwie do Zapolskiej traktującej zwierzęta tylko instrumentalnie dla podkreślenia wad i dziwactw ludzkich, w ramach nie tylko metafory animalistycznej, ale i rozbudowanej alegorii portretującej różne typy osobników w *Menażerii ludzkiej*).

Dokładne policzenie wyrazów w próbach tekstowych pozwoliło też określić proporcje między warstwą słownictwa ogólnego a grupami słów o zasięgu środowiskowym i regionalnym (szczególnie widocznych u unikającego zapożyczeń Dygasińskiego i Zapolskiej) oraz stosunkowo małą warstwę archaizmów (u Gruszczyńskiego jako autora powieści historycznych i u Dygasińskiego jako autora „albertusów”).

Dane statystyczne o słownictwie w utworach polskich naturalistów mogą służyć jako szersza podstawa porównawcza (z braku takich danych dla polszczyzny ogólnej sprzed stu lat) przy opisywaniu struktury statystycznej i semantycznej słownictwa poszczególnych tekstów literackich i dokonaniu **charakterystyki** stylistyczno-leksykalnej utworów z tamtych czasów. Już przy okazji porównywania otrzymanywanych danych ze wskaźnikami dla *Lalki* Prusa można było zauważyć, że w powieści wielkiego realisty większą rolę odgrywają zaimki, co świadczy o większej roli dialogów, a także liczebniaki, co się wiąże z przedstawia-

niem środowiska kupieckiego i sklepikarskiego. Można było też skorygować zaliczenie tekstu tej powieści do stylów werbalnych (na podstawie błędnie wyliczonego wskaźnika nominalności - Rachwałowa 1986 b, s. 59, a także: Zarębina 1985 b, s. 138, Rudnicka-Fira 1986 a, s. 64). Porównania danych dla dramatów Złotej polskiej, dla Dziadów, współczesnego dramatu artystycznego i współczesnej polszczyzny potocznej pozwoliły ustalić pewne indywidualne cechy słownictwa dramatu naturalistycznego, a także niektóre cechy ogólne tekstu dramatycznego jako reprezentanta jednego z trzech rodzajów literackich.

Liczne tabele (w tym przedstawiające dwa nowe wskaźniki dotyczące filiacji i odrębności tekstów - istotne w wypadku tekstów literackich), listy rangowe poszczególnych prób tekstowych, a szczególnie porównawcze listy wyrazowe zamieszczone w aneksie rozprawy będą mogły służyć dodatkowo jako punkt odniesienia przy próbach dalszych ustaleń dotyczących słownictwa - zarówno w tekstach literackich, jak i pozaliterackich.

6. Wykaz skrótów

- arab. - język arabski
czas. - czasownik
czes. - język czeski
DĄB - próba 10 000 - wyrazowa z prozy epickiej Ignacego Dąbrowskiego
DYG - próba 10 000 - wyrazowa z prozy epickiej Adolfa Dygasińskiego
DYGL - Adolf Dygasiński, Listy. Wstęp J.Z. Jakubowskiego, komentarze biograficzne A. Górskiego, przygotowanie tekstów i redakcja T. Nuckowskiego. Ossolineum 1972
DZIAD - tekst główny Dziadów A. Mickiewicza (zob. Rudnicka-Fira 1986 a, w: 8. Opracowania)
EPN - zbiorcza próba 70 000-wyrazowa z prozy epickiej naturalistów
f lub Fr - frekwencja
f̄ lub Fr̄s - frekwencja średnia (średnia powtarzalność)
franc. - język francuski
GR - próba 10 000-wyrazowa z prozy epickiej Artura Gruszeckiego
grec. - język grecki
GWAR - próba 10 000-wyrazowa z tekstu gwarowego (zob. Zarębina 1973 c w: 8. Opracowania)
hiszp. - język hiszpański
im.odm. - imiesłów odmienny
JPol - „Język Polski” Kraków
KOM - próba 47 662-wyrazowa z komentarzy prasowych (zob. Pisarek 1972 w: 8. Opracowania)
LAL - tekst Lalki B. Prusa liczący 235 718 wyrazów (zob. Smółkowska 1974 w: 8. Opracowania)
licz. - liczebnik
łac. - język łaciński

- MOW - próba 10 000-wyrazowa ze współczesnej polszczyzny mówionej (zob. Zarębina 1971 w: 8. Opracowania)
- NHIST - próba 10 000-wyrazowa z naukowego tekstu historycznego pisanego (zob. Rachwałowa 1986 b w: 8. Opracowania)
- NIED - próba 10 000-wyrazowa z prozy epickiej Zygmunta Niedźwieckiego
niem. - język niemiecki
- NJĘZ - próba 10 000-wyrazowa z naukowego tekstu językoznawczego pisanego (zob. Rachwałowa 1986 b w: 8. Opracowania)
- NLIT - próba 10 000-wyrazowa z naukowego tekstu literaturoznawczego pisanego (zob. Rachwałowa 1986 b w: 8. Opracowania)
- NPED - próba 10 000-wyrazowa z naukowego tekstu pedagogicznego pisanego (zob. Rachwałowa 1986 b w: 8. Opracowania)
- NTECH - próba 10 000-wyrazowa z tekstu naukowo-technicznego pisanego (zob. Rachwałowa 1986 b w: 8. Opracowania)
- Ob. lit. IV - Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Red. K. Wyka, H. Markiewicz, I. Wyczańska. Warszawa PWN IBL PAN.
- Seria 4: Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu. Red. J. Kulczycka-Saloni, H. Markiewicz, Z. Żabicki
- P - prawdopodobieństwo empiryczne (stosunek wykładnika frekwencji do długości tekstu)
- part. - partykuła
- PHum - "Przegląd Humanistyczny"
- PIS - próba 10 000-wyrazowa ze współczesnej polszczyzny pisanej (zob. Zarębina 1970 w: 8. Opracowania)
- PJęz - "Poradnik Językowy". Warszawa
- PLit - "Pamiętnik Literacki"
- Pol - "Polonistyka"
- por. - porównaj
- port. - język portugalski
- PPol - "Prace Polonistyczne"
- PRAS - próba z wiadomości, reportaży i komentarzy prasowych licząca 127 035 wyrazów (zob. Pisarek 1972 w: 8. Opracowania)
- Pr. lit. pozyt. I - Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. Seria I: Red. E. Jankowski, J. Kulczycka-Saloni.

Ossolineum 1980

Pr. lit. czyt. III - Problemy literatury polskiej okresu pozytywizmu. Seria III: Red. E. Jankowski, J. Kulczycka-Saloni.

Ossolineum 1984

przym. - przyimek

przysł. - przysłówek

PT - tekst Pana Tadeusza A. Mickiewicza (zob. Sambor 1969, Kuraskiewicz 1975 w: 8. Opracowania)

REP - próba 40 311-wyrazowa z reportaży prasowych (zob. Pisarek 1972 w: 8. Opracowania)

RHum - „Roczniki Humanistyczne”. Lublin

RN-D WSP Kr Jęz - Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Prace Językoznawcze

RN-D WSP Kr Lit - Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, Prace Historycznoliterackie

ros. - język rosyjski

rzecz. - rzeczownik

s. - strona

SAW - próba 10 000-wyrazowa z prozy epickiej Józefy Sawickiej (Ostoi)

sb. - wyraz w użyciu rzeczownikowym

SDRAM - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnego dramatu artystycznego (zob. Słownictwo... t.V w: 8. Opracowania)

SDROBWIAD - próba 100 000-wyrazowa z drobnych wiadomości prasowych (zob. Słownictwo... t.II w: 8. Opracowania)

SPOPNAUK - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnych tekstów popularnonaukowych (zob. Słownictwo... t.I w: 8. Opracowania)

spój. - spójnik

SPROZ - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnej prozy artystycznej (zob. Słownictwo... t.IV w: 8. Opracowania)

SPUEL - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnej publicystyki (zob. Słownictwo... t.III w: 8. Opracowania)

SYG - próba 10 000-wyrazowa z prozy epickiej Antoniego Sygietyńskiego

- TMZar - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (zob. Zarębina 1985 b w: 8. Opracowania)
- TMZg - próba 100 000-wyrazowa ze współczesnej polszczyzny potocznej mówionej (zob. Zgólkowa 1983 w: 8. Opracowania)
- TNAT - łączna próba 80 000-wyrazowa z tekstów literackich naturalistów
- tur. - język turecki
- ukr. - język ukraiński
- węg. - język węgierski
- WIAD - próba 39 062-wyrazowa z wiadomości prasowych (zob. Pisarek 1972 w: 8. Opracowania)
- wł. - język włoski
- wykrz. - wykrzyknik
- zaim. - zaimek
- ZDR - próba 10 000-wyrazowa z dramatów Gabrieli Zapolskiej
- ZEP - próba 10 000-wyrazowa z prozy epickiej Gabrieli Zapolskiej
- zob. - zobacz
- ZPras - „Zeszyty Prasoznawcze” Kraków

7. Źródła i słowniki

7.1. ŹRÓDŁA

- Dąbrowski Ignacy, Chwila była przedwieczorna. Wrażenia, Warszawa 1903
- ___, Matki. Powieść współczesna, Warszawa 1923
- ___, Nowele wybrane, Kraków 1969
- ___, Pisma. T.1. Śmierć. T.2. Felka. T.3. Nowele, Warszawa 1900
- Dygasiński Adolf, Bracia Tatarzy, Warszawa 1894
- ___, Cudowne bajki, Lwów-Warszawa 1925
- ___, Dramaty lubądzkie, Warszawa 1897
- ___, Garstka, Warszawa 1893
- ___, Krańcowy, Warszawa 1893
- ___, Kuba Gąsior, Warszawa 1898
- ___, Muchy. Szkic z natury. - Sen. Fantazja, Warszawa 1899
- ___, Nędzarze życia, Warszawa 1898
- ___, Nowele. T. 1, Warszawa 1888
- ___, Nowele. T. 2, Warszawa 1888
- ___, Nowele. Seria III. Warszawa 1885
- ___, Nowe tajemnice Warszawy. Romans w trzech tomach. T.1. Spod ciemnej gwiazdy. T.2. Upośledzeni i wybrani. T.3. Co lepsi to marniej. Warszawa 1887
- ___, Opis imprezy wojennej imię pana Alberta Milicerego, konsula alias burmistrza biskupiego miasta Bodzantyna, contra insolentiam tyraniej króla szwedzkiego Karła Gostausa, wydał podług starych papierów Dygas. Nakład współpija-ków w 25 egzemplarzach, Kraków 1894
- ___, Opowiadanie Kuby Cieluchowskiego o emigracji do Brazylii. Wyd.2., Warszawa 1892
- ___, Pisma wybrane. Pod red. B. Horodyńskiego. T. 1-25. Warszawa 1949-1954. KIW. T.1. Beldonek. Żywot Beldonka. T.2. Przygody młodzieńca, czyli Robinson polski. T.3. Zajęc. T.4. Gody życia. T.5. Na złamanie karku.

Dygasiński Adolf, T.6. Nowele i opowiadania, t.1. T.7. Właściciele. T.8. Nowele i opowiadania, t.2. T.9. Nowele i opowiadania, t.3. T.10-11. Pan Jędrzej Piszczalski, t.1-2. T.12. Von Molken. T.13. W Kielcach. W Swojczy. T.14-15. Gorzałka, t.1-2. T.16 Nowele i opowiadania, t.4. T.17. As.Margiela i Margielka. T.18. Nowele i opowiadania, t.5. T.19 Pióro. Na warszawskim bruku. T.20. Nowele i opowiadania, t.6. T.21. Nowele i opowiadania, t.7. T.22. Nowele i opowiadania, t.8. T.23. Nowele i opowiadania, t.9.

- ___, Przyjaciel koni. Powiastka, Warszawa 1895
- ___, Szelągi kieleckie. T. 1. Kielce 1898
- ___, Wielkie łowy. Przygody myśliwskie, Warszawa 1901
- ___, Wywczasy młynowskie. Nowele, Warszawa 1895
- ___, Złamane życie. Powieść, Warszawa 1898
- ___, Z naszej niwy. Nowele, Warszawa 1900
- ___, Z ogniw życia. Nowele. T.2., Warszawa 1886
- ___, Z siódł, pól i lasów. Zbiór nowel. T.1., Warszawa 1887
- Gruszecki Artur, Bojownicy. Powieść, Kraków 1907
- ___, Bujne chwasty. Powieść, Warszawa-Kraków 1920
- ___, Cygarniczka, Powieść, Kraków 1963
- ___, Dla miliona. Powieść, Warszawa 1900
- ___, Dla niej. Powieść współczesna, Kraków 1918
- ___, Hasła. Powieść współczesna. T.1-2, Częstochowa 1923
- ___, Hutnik. Powieść współczesna, Kraków 1962
- ___, Kandydat. Powieść, Kraków-Warszawa 1913
- ___, Klejnot korony polskiej. Powieść wielicka, Bytom 1915
- ___, Kolejarze. Powieść współczesna. T.1-2, Warszawa 1927
- ___, Krety. Powieść współczesna, Kraków 1959
- ___, Królewiaczy. Powieść współczesna, Warszawa-Lublin-Łódź-Kraków 1912
- ___, Litwackie mrowie. Powieść współczesna, Warszawa 1911
- ___, Mariawita. Powieść, Kraków 1912
- ___, Na drugą półkulę. Opisy i przygody dla młodzieży, Warszawa 1903

Gruszecki Artur, Nad Wartą. Powieść współczesna, Warszawa 1905

- ___, Na Podolu. Romans współczesny. T.1-2, Warszawa 1927
- ___, Na posterunku. Powieść współczesna, Kraków 1916
- ___, Na swobodzie. Powieść współczesna, Kraków 1965
- ___, Nawrócony. Powieść współczesna, Warszawa 1901
- ___, Na wulkanie. Powieść na tle rozgłośnych wypadków w Królestwie Polskim, Kraków 1908
- ___, Na wyścigach. Powieść społeczna. T.1-2, Warszawa 1900
- ___, Oporni. Powieść. T. 1-2, Kraków 1905
- ___, O wolność i godność. Powieść współczesna, Kraków 1916
- ___, Pod Czerwonym Wirchem. Powieść współczesna, Warszawa-Lublin-Łódź-Kraków 1911
- ___, Po ślubie. Powieść. T. 1-2, Warszawa 1926
- ___, Pruski huzar. Powieść współczesna, Warszawa 1904
- ___, Przebudzenie. Powieść współczesna, Warszawa 1914
- ___, Przed burzą. Powieść, Kraków 1913
- ___, Przygody chłopca w Brazylii. Powieść dla młodzieży, Warszawa 1912
- ___, Rugiwojscy. Powieść współczesna, Warszawa 1897
- ___, Rycerz Maryi. Powieść historyczna, Bytom 1909
- ___, Sergiusz Wasiliewicz Gardow. Powieść współczesna, T. 1-2. Kraków 1903
- ___, Słomiany ogień. Powieść współczesna, Warszawa 1905
- ___, Stach Misiak. Powiastka, Warszawa 1900,
- ___, Szachraje. Powieść współczesna. T. 1-2, Warszawa 1899
- ___, Szarańcza. Powieść współczesna. T. 1-3, Warszawa 1899
- ___, Światłodawcy. Powieść współczesna, Warszawa 1909
- ___, Tam, gdzie się Wisła kończy...Powieść z życia rybaków kaszubskich. T. 1-2, Gdańsk 1979
- ___, Tatarzy w Sandomierskim, Kraków 1928
- ___, Tuzy, Kraków 1954
- ___, U źródła wiedzy, Powieść, Warszawa 1914
- ___, W c.k. urzędzie. Powieść współczesna, Kraków 1920

- Gruszecki Artur, Większością. Powieść współczesna. T. 1-3,
Lwów 1902
- ___, W kraju palm i słońca. Wrażenia z podróży, Kraków 1915
- ___, W podziemiach ruin. Opowiadanie, Warszawa 1898
- ___, W pruskiej służbie. Powieść dla młodzieży z czasów wojen
napoleońskich, Warszawa 1913
- ___, Wróżby wojenne pana radcy. Powieść współczesna, Kraków
1915
- ___, W starym dworze, Kraków 1961
- ___, Wśród Tatarów. Powieść dla młodzieży, Warszawa 1898
- ___, W tysiąc lat. Powieść na tle stosunków słowacko-węgier-
skich, Warszawa 1902
- ___, Wykolejony. Opowiadania, Kraków 1968
- ___, Za króla Stefana. Powieść z szesnastego wieku. T. 1-3,
Poznań 1939
- ___, Zaloty biurokraty, Kraków 1960
- ___, Zawsze ci sami. Powieść, Kraków 1921
- ___, Zwycięstwo pod Kirchholmem. Powiastka historyczna, War-
szawa 1914
- ___, Zwycięzcy. Powieść, Warszawa 1903
- ___, Zwyciężeni. Powieść współczesna, Warszawa 1901
- Niedźwiecki Zygmunt, Czarna pantera. Fraszki, Kraków 1908
- ___, Dobro publiczne. Fraszki, Kraków 1898
- ___, Erotyki, Kraków 1903
- ___, Grzech. Szkice, Kraków 1895
- ___, Jedyne dzieło. Nowele i szkice, Kraków 1892
- ___, J. Kr. Mość Boa-Dusiciel. Fraszki, Kraków 1908
- ___, Lekcja życia. Fraszki. Historia ostatnia, Kraków 1903
- ___, Liść figowy. Fraszki. Kraków 1901
- ___, Nowe erotyki. Lwów 1908
- ___, Oczy. Nowele i szkice. Wydanie nowe, Lwów-Warszawa 1914
- ___, Pneumatyk nr 301, Kraków 1897
- ___, Proszę o głos, Kraków 1954
- ___, Sam na sam. Szkice, Kraków 1895

- Niedźwiecki Zygmunt, Słońce, Nowele i szkice, Kraków 1892
- ___, Sposób na diabła. Fraszki, Kraków 1899
- ___, Topielec, Kraków 1897
- ___, U ogniska. Szkice, Kraków 1894
- Sawicka Józefa (Ostoja), Filozofka. Szkic z natury, w: Upominek. Książka zbiorowa na cześć Elizy Orzeszkowej (1866-1891), Kraków-Petersburg 1893, s.460-463
- ___, Królewna. Obrazek, Petersburg 1891
- ___, Nad czarnym szlakiem, Lwów 1897
- ___, Nad morzem. Z notatek turysty, Warszawa 1903
- ___, Nowele, Warszawa 1890
- ___, Nowele, Warszawa 1892
- ___, Powieści prawdziwe, Warszawa 1892
- ___, Szkice i obrazki, Petersburg 1886
- ___, Zawiedzione uczucie, w: P. Chmielowski, Stylistyka polska wraz z nauką kompozycji pisarskiej, Warszawa 1903, s. 185-188
- Sygietyński Antoni, Drobiazgi, Warszawa 1907
- ___, Na skałach Calvados. Powieść z życia normandzkich rybaków, Kraków 1956
- ___, Nowele wybrane, Kraków 1957
- ___, Wysadzony z siódła. Powieść z życia współczesnego, Kraków 1958
- Zapolska Gabriela, A gdy w głąb duszy wnikiemy. Powieść współczesna, Lublin-Lwów-Warszawa-Poznań-Kraków 1922
- ___, Córka Tuśki, Kraków 1957
- ___, Dramaty. T.1, Wrocław-Warszawa 1960. T.2, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961
- ___, Dzieła wybrane. T.14. Utwory dramatyczne. T.2, Kraków 1958. T.15. Utwory dramatyczne. T.3, Kraków 1958
- ___, Fin-de-siècle'istka. Powieść, Kraków 1958
- ___, Fioletowe pończochy i inne opowiadania nieznane, Kraków 1964
- ___, Frania Poranek. Jej dalsze losy. Powieść współczesna, Lwów 1922

- , I tacy bywają... (Z cyklu „Fantazje i drobnostki”), Lwów 1923
- , Jak tęcza. Powieść, Lwów 1921
- , Janka. Powieść współczesna, Kraków 1957
- , Kaśka Kariatyda, Kraków 1957
- , Kobieta bez skazy. Powieść, Warszawa 1921
- , Krzyż Pański (Z cyklu „Fantazje i drobnostki”), Lwów 1923
- , Modlitwa Pańska, Lwów 1905
- , Nowele. T.1-2, Kraków 1958
- , O czym się nawet myśleć nie chce, Kraków 1957
- , O czym się nie mówi. Powieść współczesna, Warszawa 1922
- , „One”, Warszawa 1923
- , Pan policmajster Tagiejew. Powieść współczesna, Warszawa 1922
- , Przedpiekle. Powieść. Wyd.2, Warszawa 1923
- , Rajski ptak. Powieść. Wyd.2, Warszawa 1923
- , Sezonowa miłość, Kraków 1957
- , Stara maleńka, w: Upominek. Książka zbiorowa na cześć Elizy Orzeszkowej (1866-1891), Kraków-Petersburg 1893, s. 594-595
- , Szaleństwo, Warszawa 1923
- , Szkice powieściowe, Kraków 1958
- , Szmat życia. Powieść. T.1-4, Warszawa 1912
- , Utwory dramatyczne. T.2, Warszawa 1910. T.4, Warszawa 1910. T.6, Warszawa 1924
- , We krwi. Powieść współczesna. T.1-3, Warszawa 1913
- , Wodzirej. Powieść. Wyd.2, Warszawa 1908
- , Czasami las. Powieść współczesna w trzech częściach. T.1. Cz.1. W przywiślańskim kraju. Cz.2. Oni. T.2. Cz.3. Następca, Kraków 1957
- , Z dziejów boleści. Nowele, Warszawa 1890
- , Znak zapytania. Powieść, Warszawa 1922

7.2. SŁOWNIKI

- Brückner A., Słownik etymologiczny języka polskiego. Wyd. 2, Warszawa 1970
- Gołąb Z., Heinz A., Polański K., Słownik terminologii językoznawczej, Warszawa 1970
- Imiołczyk J., Prawdopodobieństwo subiektywne wyrazów. Podstawowy słownik frekwencyjny języka polskiego, Warszawa-Poznań 1987
- Karłowicz J., Słownik gwar polskich. T. 1-6, Kraków 1901-1911
- Linde S.B., Słownik języka polskiego. T 1-6. Wyd. 2, Lwów 1854-1860
- Sławski F., Słownik etymologiczny języka polskiego. T. 1-5, Kraków 1956-1982
- Słownik języka Adama Mickiewicza. Red. nacz.: K. Górski i S. Hrabec. T. 1-11, Wrocław 1962-1983
- Słownik języka Jana Chryzostoma Paska. Red. nacz. H. Koneczna, W. Doroszewski. T. 1-2, Wrocław 1965-1973
- Słownik języka polskiego. Red.: J. Karłowicz, A.A. Kryński i W. Niedźwiedzki. T. 1-8, Warszawa 1900-1927
- Słownik języka polskiego (...) Do podręcznego użytku wypracowany przez A. Zdanowicza (i in.). Cz. 1-2. Wyd. M. Orgelbrand, Wilno 1861
- Słownik języka polskiego. Red. nacz. W. Doroszewski. T. 1-11, Warszawa 1958-1969
- Słownik polszczyzny XVI wieku. Komitet red.: S. Bąk, S. Hrabec, W. Kuraszkievicz, M.R. Mayenowa, S. Rospond, S. Sasaki, W. Taszycki, J. Woronczak. T. 1-18, Wrocław 1966-1988
- Słownik wyrazów obcych PWN. Red. nauk. J. Tokarski, Warszawa 1971
- Strycharski I., Słownik do Trylogii, Lwów-Warszawa-Kraków 1925
- Wieczorkiewicz B., Słownik gwary warszawskiej XIX wieku, Warszawa 1966

8. Opracowania

- Adamczewski S., Serce nienasycone, Warszawa 1930
- Admoni W., Silman T., Dobór środków językowych a zagadnienie stylu, w: O problemach stylistyki. „Zeszyty Językoznawcze” nr 5, Warszawa 1956, s. 71-79
- Alonso A., Stylistyczna interpretacja tekstów literackich, „Przegląd Humanistyczny” 1974, nr 4, s. 83-88
- Apresjan J.D., Semantyka leksykalna. Synonimiczne środki języka. Przeł. Z. Kozłowska, A. Markowski, Ossolineum 1980
- Arapow M.V., Izmerenie leksičeskogo bogatstva tekstov, w: Tekst, język, poetyka. Zbiór studiów, pod red. M.R. Mayenowej, Wrocław 1976 a, s. 185-211
- ___, Struktura ilościowa tekstu skończonego, w: Semantyka tekstu i języka. Red. M.R. Mayenowa. Ossolineum 1976 b, s. 145-164
- Araszkievicz F., Pozycja Zygmunta Niedźwieckiego w polskim naturalizmie, RHum IV, z. 1, 1953, s. 237-263
- Auderska H., Język jako tworzywo dzieła literackiego, w: Słowo piękne i prawdziwe. Materiały kongresowe pod red. S. Urbańczyka, Warszawa 1987, s. 97-106
- Bachórz J., Karta z dziejów zdrowego rozsądku, czyli o fizjonomie w literaturze. „Teksty” 1976, nr 2, s. 86-105
- Bachtin M.M., Dialog - język - literatura. Red.: E. Czaplejewicz, E. Kasperski, Warszawa 1983
- ___, Słowo w powieści, w: Rosyjska szkoła stylistyki. Wybór i opracowanie M.R. Mayenowa, Z. Saloni, Warszawa 1970, s. 478-486
- Bajerowa I., Polski język ogólny XIX wieku. T.1. Ortografia, fonologia z fonetyką, morfonologia, Katowice 1986
- ___, Wpływ rozwoju techniki na język polski przełomu wieku XVIII na XIX, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” R.18 : 1970, nr 2, s. 199-226

Bajerowa I., Wpływ techniki na ewolucję języka polskiego,
Oszolineum 1980

___, Z historii polskiego języka ogólnego w XIX wieku - dzieje koniugacji, „Rocznik Sławistyczny” t.42: 1981, cz.1, s. 5-23

Balcerzan E., Brzydkie słowa w literaturze pięknej, „Nurt” 1966, nr 4, s. 34-35

Balowski J., Słownictwo poezji, dramatu i prozy K.K. Baczyńskiego w świetle badań stylistyczno-językowych. Zeszyty Naukowe WSP w Opolu. Językoznawstwo X, 1984, s. 23-44

Bartkowiakowa A., Gleichgewicht B., O długości sylabicznej wyrazów w tekstach autorów polskich. „Zastosowania Matematyki” t.6: 1962, z.3, s. 309-319

___, O rozkładach długości sylabicznej wyrazów w różnych tekstach, w: Poetyka i matematyka. Praca zbiorowa pod red. M.R. Mayenowej, Warszawa 1965, s. 164-172

___, Zastosowanie dwuparametrowych rozkładów Fucksza do opisu długości sylabicznej wyrazów w różnych utworach prozaicznych autorów polskich, „Zastosowania Matematyki” t.7: 1964, s. 342-352

___, Zubrzycka L., O polskich badaniach języka przy użyciu metod matematycznych. Roczniki Polskiego Towarzystwa Matematycznego. Seria 2, „Wiadomości Matematyczne” t.7: 1963-1964, s. 87-97

Bartmiński J., Ewolucja metody użytkowania gwary w utworach Adolfa Dygasińskiego, „Językoznawca” nr 6, Lublin 1961, s. 12-32

___, Miejsce Adolfa Dygasińskiego w historii dialektyzacji literackiej, w: O Adulfie Dygasińskim. Materiały z sesji naukowej w 75-lecie śmierci pisarza Kielce 18-19 maja 1977, Kielce 1979, s. 129-150

___, O derywacji stylistycznej. Gwara ludowa w funkcji języka artystycznego, Lublin 1977 a

___, O derywacji stylistycznej (na przykładzie poetyckiego interdialektu folkloru i "gwary" w literaturze), w: Z za-

gańień języka artystycznego. Materiały I konferencji naukowej poświęconej problematyce języka literatury zorganizowanej przez Instytut Filologii Polskiej UJ Kraków 17-19 luty 1975, pod red. J. Bubaka i A. Wilkonia. Warszawa-Kraków 1977 b, s. 87-111

___, O pewnej różnicy między językiem pisanim a mówionym (zasada minimalizacji wyboru), „Prace Filologiczne” XXV, 1975, s. 225-232

___, Oralność tekstu pieśni ludowej w świetle statystyki leksykalnej, w: Semantyka tekstu i języka. Praca zbiorowa pod red. M.R. Maynowej, Ossolineum 1976, s. 175-201

___, Problemy archaizacji językowej w powieści, w: Styl i kompozycja. Konferencje teoretyczno-literackie w Toruniu i Ustroniu. Wrocław 1965, s. 218-233

___, Sposoby użytkowania gwary w utworach Adolfa Dygasińskiego. (W 60-lecie śmierci pisarza). JPol III, 1962, s. 264-280

Bartoszyński K., Zagadnienia komunikacji literackiej w utworach narracyjnych, w: Problemy socjologii literatury. Red. J. Sławiński, Ossolineum 1971, s. 127-148

Baudouin de Courtenay J., Ilościowość w myśleniu językowym w: Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski. T.1, Kraków 1927, s. 3-18

Bednareczuk L., Polskie spójniki parataktyczne, Wrocław 1967

Bešta T., Z badań nad wschodniosłowiańskimi wpływami językowymi w polszczyźnie romantyków. Rozprawy Komisji Językowej ŁTN. T.17. Red.: K. Dejna, S. Hrabec, W. Śmiech, Łódź 1971, s. 199-241

Białkowski G., Poetyka i matematyka. „Poezja” 1965, nr 5, s. 54-62

Białoskórska M., Osobliwości leksykalne w utworach satyrycznych Adolfa Nowaczyńskiego, PJeż 1988, z. 5, s. 343-357

Biela B., Podobiński S., Dystrybucja statystyczna słownictwa gwarowego jako podstawa porozumienia się dwóch gwar sąsiednich, w: Księga referatów ogólnopolskiego studenckiego se-

- minarium dialektologicznego Kraków 22-24 II 1974. Prace Studenckich Kół Naukowych, Kraków 1976, s. 7-17
- Bielecka J., Rosyjskie zapożyczenia semantyczne w pismach Elizy Orzeszkowej, „Slavia Orientalis” R.28:1979, nr 3, s. 351-354
- Bieniasz J., Gabriela Zapolska, Wrocław 1960
- Bieńkowska D., Mowa Polaków amerykańskich w nowelach Władysława Reymonta, JPol LXIV, 1984 a, s. 331-355
- ___, Nazwy osobowe w utworach Władysława Reymonta, „Onomastica” R.28:1983, s. 249-261
- ___, O słownictwie z zakresu nazw kolorów w powieściach Władysława Reymonta, „Prace Polonistyczne” Seria 36:1980, s.247-252
- ___, Słownictwo teatralne w utworach Władysława Reymonta. Fragment pracy, PJęz 1984 b, z.5, s. 290-293
- Bobrowska B., Elementy naturalizmu w „Obrazkach” Marii Konopnickiej, w: Pr. lit. pozyt. III, s. 117-133
- Boleski A., Słownictwo Juliusza Słowackiego (1825-1849), Warszawa-Łódź 1956
- ___, Spośród słownictwa „Króla Ducha”, Sprawozdania ŁTN nr 13, część IV, 1. Łódź 1951
- Borejszo M., O języku dialogów miłosnych w powieściach Stefana Żeromskiego, „Studia Polonistyczne” 13:1985, s. 31-59
- ___, O zasobie i funkcji zapożyczeń włoskich w „Brühlu” Józefa Ignacego Kraszewskiego, PJęz 1986, s. 98-108
- Borejszo M., Zgółkowa H., Ogłoszenie jako specyficzny forma komunikatu językowego. Zeszyty Naukowe WSP w Szczecinie nr 38, Prace Wydziału Humanistycznego nr 11, Szczecin 1982, s. 45-63
- Borel E., Prawdopodobieństwo i pewność, Warszawa 1963
- Breiter E., Gabriela Zapolska (Mistrzyni polskiego naturalizmu), „Romans i Powieść” 1922, nr 7, s. 3-4
- Breza E., Nazwy własne w utworach Aleksandra Majkowskiego, „Pomerania” (Biuletyn Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego) 13:1976, nr 5(70), s. 47-50

- Brodowska M., Zjawisko leksykalizacji na wybranych przykładach z „Pana Tadeusza”, JPol 1949, s. 70-75
- Brückner A., Dzieje języka polskiego. Wyd. 4, Warszawa 1960
- _____, Kultura, piśmiennictwo, folklor. Wybór prac, pod red. W. Berbelickiego i T. Ulewicza, Warszawa 1974 a
- _____, Początki i rozwój języka polskiego. Wybór prac pod red. M. Karasia, Warszawa 1974 b
- Brzezina M., Języki mniejszości narodowych w tekstach literackich i folklorystycznych. I. Południowokresowa polszczyzna Żydów. Zeszyty Naukowe UJ DXXXVII, Prace Językoznawcze, z. 65, 1979
- Brzeziński J., Słownictwo Zabawek wierszem Andrzeja Brodzińskiego. Studia i Materiały WSP, Zielona Góra 1976, z. 5, s. 65-78
- _____, Wyrazy zdrobniałe w poezji F.D. Książnika i J. Szymanowskiego. Prace Lubuskiego Towarzystwa Naukowego Wydział Nauk Społecznych, Komisja Polonistyczna t. 20:1974, t. 2, s. 127-134
- _____, Wyznaczniki językowostylistyczne poezji sentymentalnej, Zielona Góra 1979
- _____, Wyznaczniki językowostylistyczne wczesnych sielanek i erotyków Kazimierza Brodzińskiego, JPol 1977, s. 43-51
- Brzozowska D., Adolf Dygasiński, Warszawa 1957
- _____, Adolf Dygasiński, w: Ob. lit. IV, t. 2, 1966 a, s. 7-52
- _____, Artur Gruszecki, w: Ob. lit. IV, t. 4., 1971, s. 143-177
- _____, O jednej powieści naturalistycznej - uwagi. RN-D WSP Kr Lit z. 11, 1961, s. 97-104
- _____, O powieściach Artura Gruszeckiego. Szkic. RN-D WSP Kr Lit z. 24, 1966 b, s. 175-188
- _____, Wokół problemów ludowości (Konopnicka - Dygasiński), w: Konopnicka i współczesny jej świat literacki. Szkice historyczno - literackie. Warszawa 1969, s. 221-259
- Brzozowski S., Powieść mieszczańska i jej fazy u nas w: Polska krytyka literacka (1800-1918). Materiały. T. IV, Warszawa 1959, s. 226-236

- Brzozowski S., Współczesna powieść polska, Warszawa 1906
- Budzyk K., Gwara a utwór literacki, JPol 1936, s. 97-105
- ___, Lingwistyka statystyczna a zadania wiedzy o stylu i wier-
szu, PHum R.III, 1959, nr 1, s. 31-40
- ___, O gwarze, języku literackim i języku literatury, JPol
1937, s. 161-170
- ___, Sprawa neologizmów w literaturze, w: Stylistyka teore-
tyczna w Polsce. Red. K. Budzyk, Warszawa 1946, s. 235-247
- ___, Stylistyka, poetyka, teoria literatury. Oprac. H. Budzy-
kowa i J. Sławiński. Z dziejów form artystycznych w litera-
turze polskiej. T.5, Ossolineum 1966
- Bujnicki T., Między naturalizmem a powieścią historyczną
(Z problemów świadomości pisarskiej Sienkiewicza), w: Pr.
lit. pozyt. III, s. 99-115
- Burkot S., Spory o powieść w polskiej krytyce literackiej
XIX wieku. Wrocław 1968
- Buttler D., Dobór wyrazów a komunikatywność tekstu, PJęz 1969,
s. 549-555
- ___, Kategorie semantyczne leksyki potocznej w: Z zagadnień
współczesnego języka polskiego. Red. M. Szymczak, Wrocław
1978 a, s. 37-45
- ___, Komizm słowny w twórczości Stefana Zeromskiego w: O ję-
zyku literatury, pod red. J. Bubaka i A. Wilkonia, Katowi-
ce 1981, s. 221-229
- ___, Nad słownictwem powieści J.I. Kraszewskiego „Starosta
warszawski”, PJęz 1988, z.1, s. 58-65, z.2, s. 90-95
- ___, Polskie słownictwo potoczne. PJęz 1977 a, s. 89-98
- ___, Polskie słownictwo żartobliwe przełomu XIX i XX w. PHum
1977 b, nr 3, s. 35-40
- ___, Rozwój semantyczny wyrazów polskich, Warszawa 1978 b
- ___, Statystyka leksykalna a badanie odmian stylowych języka
polskiego, PHum 1979, z.4, s. 75-90
- ___, Zmiany słownikowe w polszczyźnie przełomu XIX i XX w.
1. Ubytki leksykalne i sposoby tworzenia neologizmów, PJęz

- 1972, z.4, s. 196-204, 2. Budowa i znaczenie czasowników.
 PJeż 1972, z.5, s. 276-285
- ___, Zmienność znaczeń wyrazów w polszczyźnie przełomu XIX i XX wieku. I. Zwiększenie zakresu znaczeniowego jednostek lek-
 sykalnych, PJeż 1984, z.3, s. 154-164. Cz.2. Ograniczenia
 łączliwości jednostek słownikowych, PJeż 1984, z.4, s. 213-
 220. Cz.3. Repartycja semantyczna dubletów słowotwórczych,
 PJeż 1984, z.5, s. 277-289
- Chlebda W., Neologizacja Boelsława Leśmiana w zwierciadle ję-
 zyka rosyjskiego, w: Problemy semantyki leksykalnej. T.1.
 Red. M. Blicharski, Katowice 1986, s. 85-94
- Cieślakowa H., Charakteryzacja językowa postaci w powieści
 polskiej w latach 1800-1831, Gdańsk 1968
- Cieślakowa H., Misz H., Skubalanka T., Praca Mickiewicza nad
 językiem Pana Tadeusza na podstawie autografów, w: O języ-
 ku Adama Mickiewicza. Studia. Red. Z. Klemensiewicz, Ossoli-
 neum 1959, s. 87-184
- Cieślakowski S., Słowa-klucze (Na marginesie rozprawy K. Wyki),
 „Współczesność” 1965, nr 19
- Coates P., Obce słowa w poezji Leśmiana, „Miesięcznik Literac-
 ki” 1979, z. 6, s. 47-55
- Cyran W. Przysłówki polskie. Budowa słowotwórcza, Łódź 1967
- Czachowska J., Gabriela Zapolska (1857-1921), w: Ob. lit. IV,
 t. 4, 1971, s. 179-224
- ___, Gabriela Zapolska. Monografia bio-bibliograficzna, Kraków
 1966
- Czachowski K., Adolf Dygasiński. W setną rocznicę urodzin 1839
 - 7 marca - 1939, Warszawa 1939
- Czubralska A., Problem artysty w nowelistyce Młodej Polski,
 PPol s.XXXII, 1979, s. 163-179
- Damborski I., Wyrazy obce w języku polskim (próba klasyfikacji),
 PJeż 1974, z. 7, s. 341-355
- Detko J., Antoni Sygietyński. Estetyk i krytyk, Warszawa 1971
- ___, Poprzednicy trupizmu (Estetyczna waloryzacja „brzydoty”

- w naturalizmie), „Miesięcznik Literacki” 1966, nr 4, s. 34-40
- _____, Warszawa naturalistów, Warszawa 1980
- Dębicki Z., Ignacy Dąbrowski, w: Portrety. Seria II Warszawa 1928, s. 21-43
- Dialog w literaturze. Red. E. Czaplejewicz i E. Kasperski, Warszawa 1978
- Długosz-Kurczabowa K., Uwagi o języku Kornela Ujejskiego, „Prace Filologiczne” t. 25:1975, s. 479-489
- Dobruszyn R.Ł. Matematyczne metody w lingwistyce. Tłum. z ros. Roczniki Polskiego Towarzystwa Matematycznego. Seria 2, „Wiadomości Matematyczne” VI:1962 63, z.2, s. 217-242
- Dobrzycki S., Notatki do dziejów języka polskiego literackiego. I. Kilka spostrzeżeń nad językiem Mickiewicza, „Prace Filologiczne” t.VII, 1909, s. 300-393
- Domagała K., Nazwiska charakteryzujące w dramatach Fredry i Bałuckiego, „Językoznawca” nr 11-12, Lublin 1964, s. 61-66
- Doroszewski W., Gwara w utworach literackich, PJeż 1961 nr 8, s. 337-343, nr 9, s. 385-392
- _____, Język Teodora Tomasza Jeża (Zygmunta Miłkowskiego). Studium z dziejów języka polskiego XIX w., Warszawa 1949
- Dubisz S., Metody stylizacji gwarowej w przekroju historycznym, w: Język - teoria - dydaktyka. Materiały III Konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków, Zielona Góra 26-27 maja 1978, Kielce 1979, s. 76-92
- Dulewiczowa I., Leksykalno-semantyczny status czasownika być - było, w koleracji z mieć. Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, t.20:1981, s. 71-82
- Dybowski W., Rośliny litewskie w poezjach Mickiewicza, „Kosmos” XXIII, Lwów 1899, s. 214-228
- Dyduchowa B., Elementy narracji i konstrukcji gawędowej w twórczości nowelistycznej A. Dygasińskiego, „Ruch Literacki” 1973, XIV, z. 6, s. 355-367
- _____, Narracja w utworach nowelistycznych Adolfa Dygasińskiego, Ossolineum 1974

- Dzióbałtowska-Chciuk U., Neologizmy w poezji młodopolskiej, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN, t.22:1976, s. 53-75
- ___, O języku poezji Wacława Rolicza-Liedera. Rozprawy Komisji Językowej ŁTN, t.16:1970, s. 121-141
- ___, Styl językowy twórczości poetyckiej Młodej Polski. Acta Universitatis Lodziensis (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego) Nauki Humanistyczno-Społeczne, seria I, nr 15, Łódź 1977, s. 15-42
- Engelking-Teleżyńska E., Kolorystyka w „Vade-mecum” Norwida, PJeż 1987, z. 9-10, s. 671-683
- Enkvist N., Linguistic Stylistics, The Hague 1973
- Eustachiewicz L., Humor Dygasińskiego, w: O Adolfie Dygasińskim, Kielce 1979, s. 44-68
- Faron B., Z kontaktów Władysława Orkana z naturalizmem, RN-D WSP Kr Lit. z. 11, 1961, s. 117-124
- Feldman W., Współczesna literatura polska. Wyd. 8. Kraków 1930
- Fik I., Uwagi nad językiem Cypriana Norwida, Kraków 1930
- Folejewski Z., La fonction des éléments dialectaux dans oeuvres littéraires. Recherches stylistique fondées sur la prose de W. Orkan. Uppsala 1949
- Frumkina R.M., Statisticzeskije metody izuczenija leksiki, Moskva 1965
- Gaertner H., Uwagi o stylu Bajek Mickiewicza, JPol XIX, 1934, s.178-183
- Gaworska E., Bibliografia naturalizmu polskiego, w: Pr. lit. pozyt. III, 1984, s. 307-322
- Głębski B., Noweliści i nowelistki, „Rola: XI, 1893, nr 2
- Głowiński M., Dialog w powieści, w: Głowiński M., Gry powieściowe. Szkice z teorii i historii form narracyjnych, Warszawa 1973, s. 37-58
- , Kunszt wieloznaczności PLit LXI, 1970, z.3, s.129-141
- , Powieść młodopolska. Studium z poetyki historycznej, Ossolineum 1969
- Głowiński A., Okopień-Sławińska A.L., Sławiński J., Zarys teorii literatury, Warszawa 1967

- Godyń J., Uwagi o gwarze krakowskiej w utworach Konstantego Krumłowskiego, JPol 1972, s. 189-200
- Gosiewska Z., Język łowiecki w powieściach Józefa Weyssenhoffa, PPol ser.7:1949, Łódź 1950, s. 159-173
- ___, O języku powieści gminnych Ryszarda Wincentego Berwińskiego, PJęz 1959, z. 8, s. 337-354
- ___, Uwagi nad językiem „Bogunki na Gople” Ryszarda Wincentego Berwińskiego, PPol XII, 1955, s. 31-52
- ___, Uwagi o stylizacji myśliwskiej w „Zającu” Dygasińskiego, Pol XIII, 1960, nr 5, s. 25-30
- ___, Z zainteresowań językoznawczych Adolfa Dygasińskiego, PJęz 1958, z. 7, s. 337-346
- Gosiewska Z., Muszyński L., Nazwy ptaków na podstawie wybranych utworów Dygasińskiego, PJęz 1969, z. 2, s. 67-74
- ___, O słownictwie karcianym u Adolfa Dygasińskiego na podstawie noweli „Wint”. PJęz 1967, z. 1, s. 19-24
- Got J., Gwara w „Weselu”, „Teatr” R. 30:1975, nr 17, s. 20-21, nr 18, s. 19-20
- Górski K., Jak Mickiewicz nazywał swą domową ojczyznę? w: Symbolae philologicae in honorem Vitoldi Taszycki, Ossolineum 1968, s. 106-111
- ___, Kilka uwag o artyzmie językowym H. Sienkiewicza, PJęz 1968, z. 3, s. 120-134
- ___, Mickiewicz: artyzm i język, Warszawa 1977
- ___, Onomastyka Mickiewicza, „Onomastica” VI:1960, z. 10-11, s. 1-47
- ___, Onomastyka w literaturze polskiej XIX i XX wieku. Zarys problematyki, Plit LVI, 1963, z. 1-2, s. 401-416
- ___, Semantyka ognia w praktyce pisarskiej Mickiewicza. Tow. Nauk. KUL Sesja Mickiewiczowska 10-12 grudnia 1973 r, Lublin 1973 (maszynopis powielony)
- ___, Sienkiewicz - klasyk języka polskiego, w: Henryk Sienkiewicz. Twórczość i recepcja światowa. Materiały konferencji naukowej listopad 1966, pod red. A. Piorunowej i K. Wyki,

- Kraków 1966, s. 51-76
- _____, Staropolszczyzna w języku Adama Mickiewicza, PLit XLVI, 1955, z. 1, s. 153-210
- Górski K., Lorentowicz J., Historia literatury, w: Wiedza o Polsce. T. 2, Warszawa b.r.w., s. 298-302
- Górski K., Obrębska-Jabłońska A., Kilka wyrażen prawniczych w języku Mickiewicza, JPol 1948, s. 129-133, 180-182
- Grabias S., O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo, Lublin 1980
- Grabska M., Dystrybucja leksyki w tekstach naukowych w świetle badań statystycznych, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego Filologia Rosyjska nr 13, 1984, s. 99-110
- Gramse B., „Monachomachia” i „Antymonachomachia” w świetle badań leksykometrycznych, „Językoznawca” nr 6, Lublin 1961, s. 33-47
- Grzegorzczkowska R., Funkcje semantyczne i składniowe polskich przysłówków, Ossolineum 1975
- Guiraud P., Les caractères statistiques du vocabulaire. Paris 1954
—, Zagadnienia i metody statystyki językoznawczej. Tłum. M. Kniaginina, Warszawa 1966
- Halliday M.A.K., Lingwistyczna analiza tekstów literackich. Przeł. E. Pszczołowska, PLit LXIII, 1972, z. 3, s. 291-297
- Hammerl R., Prawa językowe we współczesnej kwantytatywnej lingwistyce modelowej (na przykładzie tzw. prawa Martina), PJęz 1987, z. 6, s. 414-428
- Hammerl R., Sambor J., Statystyka dla językoznawców, Warszawa 1987
- Handke K. Archaizacja językowa w „Starej Baśni” J.I. Kraszewskiego, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN t.VI, Łódź 1959, s. 145-161
- Heinz A., Przymiotniki orzeczownikowe w „Panu Tadeuszu”, JPol 1957, s. 81-101
- Herdan G., The Advanced Theory of Language as Choice and Chance, Berlin 1966

- Herdan G., *The Calculus of Linguistic Observations*, 's-Gravenhage 1962
- ___, *Language as Choice and Chance*, Groningen 1956
- ___, *Quantitative Linguistics*, London 1964
- ___, *Type-Token Mathematics. A Textbook of Mathematical Linguistics*, 's-Gravenhage 1960
- Historia literatury polskiej w zarysie. Red.: M. Stępień i A. Wilkoń, Warszawa 1978
- Hockett Ch.F., *Kurs językoznawstwa współczesnego*, Warszawa 1968
- Honowska M., *Język prasy - osobliwy twór socjalny*, Biuletyn PTJ XXX, 1972, s. 51-59
- ___, *O pojemności znaczeniowej derywatów*, JPol XLIV, 1964, s. 193-200
- Hrabec S., *„Bursztynowy świerzop” w „Panu Tadeuszu”*, JPol 1955, s. 373-381
- ___, *Różnice językowe między rękopisami a drukami Mickiewiczowskimi*, w: *O języku Adama Mickiewicza. Studia*. Red. Z. Klemensiewicz, Ossolineum 1959, s. 11-54
- Hultberg P., *Styl wczesnej prozy fabularnej Wacława Berenta*. Przeł. J. Sieradzki, Ossolineum 1969
- Hutnikiewicz A., *Nad dziełem naturalisty*, „Dziś i Jutro” XI, 1955, nr 19, *Żeromski i naturalizm*, Toruń 1956
- Ivić M., *Kierunki w lingwistyce*, Ossolineum 1966
- Jakobson R., *Poetyka w świetle językoznawstwa*. Przeł. K. Pomorska, PLit LI, 1960, z.2, s. 431-473
- Jakubowski J.Z., *Adolf Dygasiński, W pięćdziesiątą rocznicę śmierci*, Pol V, 1952, nr 3, s. 18-29
- ___, *Wstęp do: Adolf Dygasiński, Nowele i powieści*, Warszawa 1956
- ___, *Wstęp do: Adolf Dygasiński, Właściciele*, Warszawa 1954
- ___, *Wstęp do: Gabriela Zapolska, Pisma wybrane*. Red. J.Z. Jakubowski. T.1. *Utwory dramatyczne*, Warszawa 1950
- ___, *Zapomniane ogniwo, Studium o Adolfie Dygasińskim*, Warszawa 1967

- Jakubowski J.Z., Z dziejów naturalizmu w Polsce, Ossolineum 1951
- ___, Z dziejów polskiej powieści naturalistycznej („Kaśka Kariatyda” Zapolskiej), PPol VII, 1949, s. 131-136
- Jaskuła B., Judek C., Lewaszkiewicz K., Lewaszkiewicz T., Osobliwości leksykalne języka Ludwika Mierosławskiego (1814-1875), „Studia Polonistyczne” t. 10, 1982, s. 37-60
- Jeżowski M., Słownik rymów „Marii” Antoniego Malczewskiego, RHum t. 20, 1972, z. 4, s. 67-94
- Język Cypriana Norwida. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Pracownię Słownika Języka Norwida w dniach 4-6 listopada 1985 roku pod red. K.Kopczyńskiego i J. Puzyniny. Część 1-3, Warszawa 1986
- Jodłowski S., Ogólnojęzykoznawcza charakterystyka zaimka, Wrocław 1973
- ___, Studia nad częściami mowy, Warszawa 1971
- ___, Techniczne kryterium klasyfikacji wyrazów, Biuletyn PTJ - z. 13, 1954, s. 169-175
- Judycka I., Synestezja w rozwoju znaczeniowym wyrazów, „Prace Filologiczne” t. 18, 1963, cz. 1, s. 59-78
- Kaczmarek L., Staropolszczyzna Mickiewicza a gwary wielkopolskie, Rozprawy Komisji Językowej WrTN VI, 1966, s. 75-80
- Kallenbach J., O języku i stylach Mickiewicza, JPol 1922, a. 65-81
- Kamiński M., Uwagi o języku Cypriana Kamila Norwida, „Studia Polonistyczne” 1983/84, nr 11/12, s. 158-164
- Karplukówna M., Język Jana Jurkowskiego, Wrocław 1967
- Kawyn-Kurzowa Z., Język filomatów i filaretów. Przyczynek do dziejów języka polskiego XIX wieku. Słowotwórstwo i słownictwo, Wrocław 1963
- ___, Język grupy filomatów, JPol XXXV, 1955, s. 333-360
- ___, Język Pamiętników krzemienieckiego lekarza, PJęz 1958, z. 1, s. 7-16, z. 2, s. 49-57
- Kempf Z., Problem częstości językowej. Zeszyty Naukowe WSP w Opolu Filologia Rosyjska 1966, z. 4, s. 49-60

- Klemensiewicz Z., Główne rysy rozwojowe związku piśmiennictwa i języka doby nowopolskiej (1770-1939). 1. Klasycyzm, pseudo-klasycyzm, romantyzm, JPol 1968, s. 81-86. 2. Pozytywizm i Młoda Polska, JPol 1968, s. 241-252
- _____, Historia języka polskiego. Cz. 3. Doba nowopolska, Warszawa 1972
- _____, Jak charakteryzować język osobniczy, w: _____, W kręgu języka literackiego i artystycznego, Warszawa 1961, s. 204-214
- _____, Kilka spostrzeżeń językoznawcy o języku poezji Marii Konopnickiej, „Prace Filologiczne” t. 20, 1970, s. 337-341
- _____, Mickiewicz w dziejach języka polskiego, w: O języku Adama Mickiewicza. Studia. Red. Z. Klemensiewicz, Ossolineum 1959, s. 437-486
- _____, O niektórych osobliwościach języka Wyspiańskiego, JPol 1927, s. 6-15, 52-59
- _____, Swoiste właściwości języka Wyspiańskiego i jego utworów, PLit XLIX, 1958, z. 1-2, s. 425-504
- _____, Szkic gramatycznej charakterystyki poetyckiego języka Słowackiego, JPol XXXI, 1951, s. 1-14, 68-75
- _____, Zagadnienia archaizacji językowej (Przyczynek lingwisty do pewnej polemiki), w: _____, W kręgu języka literackiego i artystycznego, Warszawa 1961, s. 215-219
- Klimajowa Z., Imiona i przezwiska bohaterów powieści St. Przybyszewskiego, RHum XVII, 1969, z. 4, Językoznawstwo, s. 45-58
- _____, Nazwiska bohaterów powieści St. Przybyszewskiego, RHum XV, 1967, z. 1, Filologia Polska, s. 81-102
- Kniaginina M. Przydawka gradacyjna w języku utworów Żeromskiego, PLit 1959, z. 1, s. 131-157
- Kniaginina M., Pisarek W., Język wiadomości prasowych, Kraków 1966
- _____, Wyrazy i zdania reportażu. Materiały Ośrodka Badań Prasoznawczych. Z. 3, Kraków 1969
- Knysz-Rudzka D., Od naturalizmu Zoli do prozy Zespołu „Przedmieście”, Ossolineum 1972

- Kobylińska J., Funkcja deminutywów i augmentatywów gwarowych w tekście literackim (na przykładzie dzieł W. Orkana), RN-D WSP Kr nr 104, Jęz. z. 5, 1986, s. 151-176
- Kolbuszewski J., Ziemie zachodnie w powieściach Artura Gruszczyńskiego. Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka” XL, 1985, nr 1, s. 25-39
- Komar S., Klemensiewicz Z., Czy rusycyzmy? JPol 1957, s. 252-261
- Komarowski E., Elementy języka białoruskiego w twórczości Elizy Orzeszkowej, „Slavia Orientalis” XX 1971, nr. 4, s. 419-427
- Koniusz E., Dialektyzacja w powieściach ludowych J.I. Kraszewskiego, w: Dialektologia - onomastyka - stylistyka. Materiały z sesji naukowej w 80-lecie urodzin prof. dra Eugeniusza Pawłowskiego Nowy Sącz, 10 czerwca 1983. Red. nauk. M. Zarębina, Kraków 1984, s. 85-95
- Kopeć J., Język Józefa Lompy, Wrocław 1965
- , O archaizacji językowej w literaturze dla dzieci, Rozprawy Komisji Językowej WrTN VI, 1966, s. 81-84
- Kostkiewiczowa T., Problemy całościowej charakterystyki stylu pisarza, w: Problemy metodologii współczesnego literaturoznawstwa, Kraków 1976, s. 274-294
- Kosyl Cz., Geneza i funkcja nazw własnych w „Zakopanoptikonie” Andrzeja Struga, „Onomastica” R.28, 1983, s. 221-247
- Kropiwnicka-Woźniak Z., Uwagi o stylu „Marii” Antoniego Malczewskiego, Acta Universitatis Lodzianis (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego) Nauki Humanistyczno-Społeczne Folia Linguistica ser. I, z. 15, 1977, s. 43-56
- Krupianka A., Wahania i zmiany rodzaju gramatycznego rzeczowników w języku Mickiewicza, „Prace Filologiczne” t. 33, 1986, s. 213-220
- Kryński A.A., Kilka słów o języku Henryka Sienkiewicza, w: Szkoła Główna Sienkiewiczowi, Warszawa 1917, s. 37-42
- Krzyżanowski J., Artyzm Reymonta, w: —, Wł. St. Reymont. Twórcą i dzieło, Lwów 1937, s. 171-190

- Krzyżanowski J., *Dzieje literatury polskiej do czasów najnowszych*, Warszawa 1970
- ___, *Nauka o literaturze*. Wyd. 2, Ossolineum 1969
- ___, *Neoromantyzm polski 1890-1918*, Ossolineum 1971
- ___, *Sztuka słowa. Rzecz o zjawiskach literackich*, Warszawa 1984
- Kucała M., *Rodzaj gramatyczny w historii polszczyzny*, Ossolineum 1978
- Kuchtówna L., *Semantyka tekstu poetyckiego na podstawie poematu Słowackiego „W Szwajcarii”*, „Językoznawca” nr 6, Lublin 1961, s. 48-62
- Kulczycka-Saloni J., *Antoni Sygietyński*, w: *Ob. lit.* IV, t.4, 1971, s. 95-141
- ___, *Estetyczna doktryna Zoli a poglądy realistów polskich na istotę powieści i zadania powieściopisarza*, w: *Europejskie związki literatury polskiej*, Warszawa 1969, s. 349-374
- ___, *Literatura polska lat 1876-1902 a inspiracja Emila Zoli*. *Studia*. Ossolineum 1974
- ___, *Literatura polska 1964-1918*, „*Rocznik Literacki*” 1977, s. 273-293
- ___, *Sprawa naturalizmu polskiego (Problemy pierwszej jego fazy)*, w: *Pr. lit. pozyt.* III, 1984, s. 49-81
- Kupiszewski W., *Funkcja stylistyczna zapożyczeń obcych w „Syzyfowych pracach” Stefana Żeromskiego*, *PJęz* 1988, z. 8, s. 598-601
- ___, *O języku Teofila Lenartowicza*. V. *Słownictwo*, „*Prace Filologiczne*” t. 29, 1979, s. 255-288
- ___, *Słowotwórcze neologizmy w „Dziennikach” Żeromskiego*, „*Prace Filologiczne*” t. 33, 1986, s. 269-277
- ___, *Uwagi o języku „Kronik” Bolesława Prusa*, *PHum* R.27:1983, nr 9/10, s. 169-178
- Kuraszkiewicz W., *Częstotliwość wyrazów w „Panu Tadeuszu” Adama Mickiewicza i w „Wizerunku” Mikołaja Reja*, „*Studia Polonistyczne*” t. 2. Red. W. Kuraszkiewicz, T. Witczak, Poznań 1975, s. 71-95

- Kuraszkiewicz W., Imiesłowy w „Panu Tadeuszu” Adama Mickiewicza i w „Wizerunku” Mikołaja Reja, „Studia Polonistyczne” t.7:1979, Poznań 1980, s. 75-84
- ___, Obfitość słownictwa w kilku dużych tekstach polskich („Postylla”, „Wizerunek”, „Worek Judaszów”, „Pan Tadeusz”, „Beniowski”, „Lalka”, „Popioły”, „Kwiaty polskie”), „Studia Polonistyczne” t.1:1973, s. 45-63
- ___, Opracowanie językowe „Postylli” Reja, w: Mikołaj Rej, Postylla, cz. 1. Wrocław 1965, s. 19-142
- ___, Rzeczowniki w „Wizerunku” Mikołaja Reja, PLit LX 1969, z. 4, s. 103-136
- ___, Statystyczne badania słownictwa polskich tekstów XVI wieku, w: Polskie Studia Slawistyczne, Prace Językoznawcze i Etnograficzne, Warszawa 1958, s. 240-257
- ___, Szkice o języku Mikołaja Reja, w: Odrodzenie w Polsce. T. III, Historia języka, cz. 1, Warszawa 1960, s. 170-256
- ___, Uwagi o statystyce w „Słowniku”, w: Słownik polszczyzny - XVI wieku. T. 1. Red.: S. Bąk, S. Hrabec, W. Kuraszkiewicz, Wrocław 1966
- ___, Wyrazy Wizerunku Reja w układzie a tergo, „Slavia Occidentalis” t. 30, 1972, s. 155-193
- Kuraszkiewicz W., Łukaszewicz J., Ilość różnych wyrazów w zależności od długości tekstu, PLit, XLII, 1951, z. 1, s. 168-182
- Kurczab H., Elementy naturalizmu i impresjonizmu w technice narracyjnej Witkiewicza, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie, z. 5 (8) Nauki Humanistyczne, Filologia Polska 1970, s. 25-56
- ___, Gwara podhalańska w twórczości Stanisława Witkiewicza, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie, Nauki Humanistyczne z. 6, 1972, s. 149-175
- Kurkiewicz-Rzepkova E., Rzepka W.R., Galicyzmy w polszczyźnie XIX wieku w świetle ówczesnych źródeł poprawnościowych, „Slavia Occidentalis” t. 33, 1976, s. 41-57

- Kurkowska H., O języku „Lalki” Prusa, PJeż 1948, z. 1, s. 2-8
- Kurkowska H., Skorupka S., Stylistyka polska. Zarys. Wyd. 3.
Warszawa 1966
- Kuryłowicz J., Język poetycki ze stanowiska lingwistycznego,
w: Kuryłowicz J., Esquisses linguistiques. Wrocław-Kraków
1960, s. 299-304
- Kurzowa Z., Nazwy osobowe na -o w onomastyce literackiej, „Ono-
mastica” R.18, 1973, z. 1-2, s. 173-196
- _____, Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939
roku. Wyd. 2, rozszerzone, Warszawa 1985
- _____, Uwagi o nazwach bohaterów „Trylogii” Sienkiewicza, w: Sym-
bolae in honorem Witoldi Taszycki, Ossolineum 1968, s. 182-
192
- Kurzydłowa E., Archaizacja językowa w „Krzyżakach” H. Sienkie-
wicza, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN t. 19, 1973, s. 39-60
- Kwaśniewska-Mżyk K., Język „Pamiętników” Franciszka Karpińskiego,
Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Językoznawstwo IV, Studia
z historii języka i onomastyki, Opole 1970, s. 289-353
- _____, Regionalizmy w utworach Franciszka Karpińskiego. Zeszyty
Naukowe WSP w Opolu, Językoznawstwo VI, Opole 1977, s. 143-
155
- Kwietniowa W., Gwary ludowe w twórczości Adolfa Dygasińskiego,
Pol 1971 nr 4, s. 9-13
- _____, O neologizmach stylu artystycznego. Pol 1973, nr 5, s. 9-
17
- Lalewicz J., Komunikacja językowa i literatura, Wrocław 1978
- Laskowska E., Badania statystyczne nad rozwojem systemu lek-
sykalnego młodzieży w szkole średniej, w: Studia językoznaw-
cze. Streszczenia prac doktorskich VI, 1980, s. 119-165
- Lehr-Spławiński T., Język polski: pochodzenie, powstanie, roz-
wój. Wyd. 2, Warszawa 1978
- Lizisowa M.T., Gwarowy rodowód „Siłaczki” Stefana Żeromskiego,
w: Dialektologia - onomastyka - stylistyka, Kraków 1984,
s. 49-51

- Loges M. des, Słowo w poezji Asnyka (Szkic z pogranicza semantyki i stylistyki), w: Księga pamiątkowa ku uczczeniu czterdziestolecia pracy naukowej prof. dra Juliusza Kleinera (Łódź 1947), Łódź 1949, s. 367-394
- Lotman J., Struktura chudożestwiennogo tieksta, Moskva 1970
- Lubaś W., Słownictwo kolokwialne i niekolokwialne. Próba definicji, w: Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego. Red. M. Szymczak, Wrocław 1978, s. 144-149
- Ludorowski L., Językowo-stylistyczne wyznaczniki postawy epickiej w Trylogii, w: Trylogia Henryka Sienkiewicza. Historia - dzieło - recepcja. Materiały z sesji naukowej „W dziewięćdziesiątą rocznicę Trylogii Henryka Sienkiewicza”, Warszawa 1978, s. 95-144
- Lyons J., Wstęp do językoznawstwa, Warszawa 1975
- Maciejewska I., Wielkie miasto w prozie okresu Młodej Polski a problemy naturalizmu, w: Pr. lit. pozyt. III, 1984, s. 198-220
- Magiera J., Dwie uwagi o języku Słowackiego, PJęz 1909, z.6-7, s. 81-85
- Majda J., Witkiewiczowski naturalizm w tatrzańskiej twórczości. Zeszyty Naukowe UJ nr 406, 1975, Prace Historycznoliterackie z. 33, s. 87-96
- Makowiecki A.Z., Inspiracje naturalistyczne w prozie Młodej Polski, w: Pr. lit. pozyt. III, 1984, s. 187-196
- Makowski S., „Bursztynowy świerzop” i „Tęcza na burzy w parowie”. „Prace Filologiczne” t.26, 1976, s. 319-329
- Malanowicz H. Ignacy Dąbrowski. Próba charakterystyki życia i twórczości, PPol XIX, 1963, s. 169-184
- Malec T. Kilka uwag o budowie słowotwórczej rzeczowników w tekście Promethidiona C.K. Norwida. RHum t.24, z.1, 1976, s.305-311
- Malmberg B., Nowe drogi w językoznawstwie. Przegląd szkół i metod. Przeł.A. Szulc, Warszawa 1969
- Małasiewicz K.W. Gwara partyjna w „Ludziach podziemnych” Andrzeja Struga, JPol 1971, z. 1, s. 9-14

- Mańczak W., Pojęcie ilości w języku, „Studia Filozoficzne” nr 6 (15), 1959, s. 111-127
- ___, Statistique et analyse linguistique, „Lingva” vol. 18, nr 2, Amsterdam 1967, p. 207-212
- Markiewicz H., Główne problemy wiedzy o literaturze. Wyd. 3 przejrane i uzupełnione, Kraków 1970
- ___, Przekroje i zbliżenia. Rozprawy i szkice historycznoliterackie, Warszawa 1967
- ___, Spór o naturalizm, w: ___, Tradycje i rewizje, Kraków 1957, s. 195-232
- Markiewicz Z., Zygmunt Niedźwiecki. Studium z dziejów polskiego naturalizmu, Kraków 1939
- Martuszevska M., Nazewnictwo w polskiej powieści pozytywistycznej o tematyce współczesnej, PLit LXIV, 1973, z. 4, s. 169-188
- Matuszek G., Próba analizy stylu powieści Stanisława Przybyszewskiego (na przykładzie powieści „Krzyk”), „Ruch Literacki” 1979, z. 3, s. 201-211
- Mayen J., O dialogu Zapolskiej, „Dialog” 1966, nr 7, s. 88-96
- ___, O stylistyce utworów mówionych, Ossolineum 1972
- Mayenowa M.R. Język liryki pozytywistycznej. Próba pokazania problematyki, w: Studia Historycznoliterackie. T. II. Pozytywizm. Cz. 1, Wrocław 1950, s. 501-542
- ___, Możliwości i niebezpieczeństwa metod matematycznych w poetyce, w: Poetyka i matematyka. Praca zbior. pod red. M.R. Mayenowej. Warszawa 1965, s. 5-20
- ___, O matematyzacji lingwistyki, „Podstawowe Problemy Współczesnej Techniki” XII, 1967, s. 135-162
- ___, Poetyka teoretyczna. Zagadnienia języka. Wyd. 2 uzupełnione i poprawione, Ossolineum 1979
- Mazanowski A., Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie, Kraków 1902
- Michno J., Narrator w prozie Antoniego Sygietyńskiego (1880-1900), Wrocław 1967

- Milewski T., Ewolucja stylu dramatów Juliusza Słowackiego, w: Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pigonia, Kraków 1961, s. 335-344
- ___, Językoznawstwo, Warszawa 1967
- ___, Językoznawstwo matematyczne, „Ruch Filozoficzny” XXI, 1962, s. 187-188
- ___, O zakresie i przedmiocie badań stylistycznych, JPol XXIV, 1939, s. 33-40, 73-80, 106-114
- ___, Zasady analizy stylistycznej tekstu, Pol IX, 1956, z. 4, s. 189-199
- Milik J.T., Gwara ludowa w nowelach Sienkiewicza, JPol XXVI, 1946, s. 139-149
- Miłek I., O przenośnym użyciu nazw własnych w „Dziennikach” Stefana Żeromskiego, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego, Prace Językoznawcze nr 8, 1982, s. 49-53
- Miodońska-Brookes E., Kulawik A., Tatara M., Zarys poetyki. Wyd. 3 rozszerzone, Warszawa 1978
- Miodunka W., Swoistość słownictwa tematycznego, JPol LVI, 1976, s. 180-186
- Mistrík J., Frekwencia slov v slovenčine, Bratislava 1969
- ___, Matematiko-statističeskije metody v stilistike, „Voprosy Jazykoznanija 1967, nr 3, s. 42-52
- ___, Styl nominalny a verbálny, „Kultúra Slova” 1973, č.6, s. 207-209
- Mokranowska Z., O dowcipie językowym Adolfa Nowaczyńskiego, w: O języku literatury pod red. J. Bubaka i A. Wilkonja, Katowice 1981, s. 140-152
- Monach W., Kresowizmy i wschodniosłowiańskie elementy leksykalne i frazeologiczne w języku utworów i pism Orzeszkowej, w: Studia Polono-Slavica-Orientalia, Acta Litteraria IX pod red. B. Białokozowicza, Ossolineum 1985, s. 39-63
- Morawska L., Stylistyka statystyczna (na marginesie prac P Guirauda), „Kwartalnik Neofilologiczny” VI, 1959, z. 1, s. 51-53

- Moroń B., Język drugiej epoki twórczości J.I. Kraszewskiego (1838-1859), Gdańskie Zeszyty Humanistyczne, R.XII, 1969, Filologia Polska, Prace Językoznawcze z. 4, s. 43-61
- ___, Język pierwszej epoki twórczości J.I. Kraszewskiego (1829-1838), Gdańskie Zeszyty Humanistyczne, R.X, 1967, Filologia nr 3, Prace Językoznawcze nr 2, s. 21-30
- Mukařovský J., Wśród znaków i struktur. Wybór szkiców. Wybór, redakcja i słowo wstępne J. Sławiński. Przeł. J. Baluch i in., Warszawa 1970
- Muller Ch., Initiation à la statistique linguistique, Paris 1968
- Nagłowska A., Neologizmy w twórczości S. Przybyszewskiego, „Językoznawca” 1966, nr 14-15, s. 88-101
- Nagórko-Kufel A., Statystyczna struktura słownictwa motywowanego, PJeż 1978, z. 3, s. 99-105
- ___, Statystyczny test motywacji słowotwórczej, PJeż 1978, z. 10, s. 448-457
- Nalimow W. Probabilistyczny model języka. Tłum. J. Kutrzeba, Warszawa 1976
- Natanson W., Legenda sprawdzona faktem - Ignacy Dąbrowski: Śmierć, Kraków 1959, Felka, Kraków 1959, „Twórczość” 1960, nr 3, s. 136-139
- Niemiec L., Rachwał M., Stachurski E., Zarębina M., Sortowanie tekstów przy pomocy maszyny cyfrowej „CYBER” dla celów badań statystycznych, słownikowych i fleksyjnych (Współpraca humanistów z matematykiem), RN-D WSP Kr z. 58, Jęz III, 1976, s. 197-209
- Niesporek B., Ze stylistycznej problematyki nazewnictwa w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza, w: Język artystyczny, Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 739, 1986, t. 4, s. 105-125
- Nitsch K., Czy „chramy”, „gontyny” i „witeziów” zawdzięczamy młodopolskim modernistom? w: ___, Wybór pism polonistycznych, t.II, Wrocław-Kraków 1955, s. 139-144
- ___, Dwa szczegóły z języka Mickiewicza: „rodzeństwo”, „szpinaka”, JPol XVIII, 1938, s. 56-57

- Nitsch K., Mowa ludu polskiego, Kraków 1911
- ___, Mowa poznańska w beletrystyce, JPol VI, 1921, s. 82-85
- ___, O synonimach u Żeromskiego, JPol 1947, s. 174-175
- ___, Odpowiedź na artykuł Marii Rzeuskiej, PLit, 1952, z. 3-4, s. 961-969
- ___, Z zagadnień języka Mickiewicza, JPol XIX, 1934, s. 129-141
- Nowak L., Adolf Dygasiński - miłośnik i nauczyciel języka polskiego. Z tradycji walki o język ojczysty, Pol 1971, nr 2, s. 14-20
- Nowak Z.J., Wśród zagadnień Mickiewiczowskiej archaizacji, Zeszyty Naukowe WSP w Katowicach Sekcja Językoznawstwa (Prace Katedry Języka Polskiego II), Katowice 1962, s. 77-83
- Nowak-Dłużewski J., Adolf Dygasiński - kielecki pisarz regionalny. „Życie i Myśl” XII, 1962, nr 9-10, s. 141-152
- Nowakowska A., Język postaci dziecięcych w kilku powieściach Henryka Sienkiewicza, PJęz 1980, z. 5, s. 209-216
- Nowakowski J., Proza Z. Bartkiewicza, J. Germana, A.A. Konara. Tradycja - dekadencja - przygoda, Rzeszów 1976
- ___, Spór o Zolę w Polsce. Z dziejów pozytywistycznej recepcji naturalizmu francuskiego, Wrocław 1951
- O Adolfie Dygasińskim. Materiały z sesji naukowej w 75-lecie śmierci pisarza, Kielce 18-19 maja 1977, Kielce 1979
- O języku Adama Mickiewicza. Studia. Red. Z. Klemensiewicz, Ossolineum 1959
- Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku. Seria 4. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu. T. 1-4, Warszawa 1967-1973
- Obrębska A., Neologizmy gwarowe u Reymonta, JPol XII, 1936, s. 54-55
- Obrębska-Jabłońska A., Sprawa języka Chłopów Reymonta, „Kuźnica” 1949, nr 39, s. 3
- Okińczyc-Smółka T., Uwagi o funkcji i znaczeniu wyrazu „dopiero” na podstawie materiału z „Lalki” i „Faraona” Bolesława Prusa. „Slavia Occidentalis” t. 27, 1968, s. 159-166

- Olkusz W., Malarstwo w twórczości Gabrieli Zapolskiej, *PLit* LXXIV, 1983, z. 4, s. 129-160
- Ossowski L., Białoruszczyzna w „Puszczy” J. Weyssenhoffa, *JPol* XVII, 1932, s. 65-68
- Ostaszewska D., Aktualizacja znaczeń leksemu „oczy” w twórczości Jana Andrzeja Morsztyna, w: *Język artystyczny*. T.1. Praca zbior. pod red. A. Wilkonía, Katowice 1978, s. 48-66
- Ożdżyński J., Cechy kategoriałne stylu prasowych wiadomości sportowych, *JPol* LVII, 1977, s. 363-375
- ___, Mówione warianty wypowiedzi w środowisku sportowym, Wrocław 1979
- ___, Organizacja kategoriałna praktycznego tekstu fachowego (na przykładzie podręcznika gimnastyki), *JPol* LVIII, 1978, s. 34-42
- Ożdżyński J., Treliński G., Niektóre cechy wypowiedzi wykładowej (na przykładzie wykładu z dydaktyki matematyki), *Zeszyty Naukowe WSP w Szczecinie nr 38, Prace Wydziału Humanistycznego 1982*, s. 257-287
- Padalak J., „Co on robi? po co robi? i co z tego wyniknie?” *Język środowiskowy w „Lalce” Bolesława Prusa, „Nurt” 1979*, nr 9, s. 20-21
- Pakulanka A., Niezwykły wyraz u Słowackiego, *JPol* 1978, s. 265-272
- Papierkowski S.K., Bolesław Leśmian. Studium językowe, Lublin 1964
- ___, Czy Leśmian archaizował? *JPol* 1963, s. 207-218
- Pariante J.C., *Le langage et l'individuel*, Paris 1973
- Paszek J., Berent i naturalizm, w: *Pr. lit. pozyt. III*, 1984, s. 241-255
- ___, *Styl powieści Wacława Berenta*, Katowice 1976
- ___, *Styl Struga*, w: *Proza Andrzeja Struga*, *Studia pod red. T. Bujnickiego i S. Gębali. Analizy i Syntezy*, Warszawa-Katowice-Kraków 1981, s. 111-121
- ___, *Stylistyczna problematyka nowelistyki Sienkiewicza*, w:

- Henryk Sienkiewicz. Tradycja. Kreacja. Styl. Red. H. Bursztyński, Katowice 1982, s. 26-53
- Pawłowski E., Gwara góralska w literaturze pięknej, JPol XXXVI, 1956, s. 45-55
- ___, Gwara ludowa w „Krzyżakach” Sienkiewicza, JPol XXIX, 1949, s. 107-116
- ___, O stylistyce lingwistycznej i o stylistyce literackiej, RN-D WSP Kr z. 58, Jęz III, 1976, s. 41-54
- ___, Próba analizy „Hymnu” Juliusza Słowackiego, RN-D WSP Kr z. 80 Jęz IV, 1983, s. 125-132
- Peuker Z., O zastosowaniu statystyki w językoznawstwie, „Wiadomości Statystyczne” 1979 nr 9, s. 37-38
- Pietrowicz B., Metoda stylizacji gwarowej w „Na skalnym Podhalu” Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Zeszyty Naukowe UJ CLXIX, Prace Językoznawcze z. 21, 1968, s. 67-77
- Pigoń S., Dwie właściwości gwarowe w języku Mickiewicza. 1. Zagary, 2. Widzę ta woda, JPol 1949, s. 193-195
- ___, Rodowód gwary podhalańskiej w „Popiołach Żeromskiego”, JPol XLII, 1962, s. 81-83
- ___, Rzeźba wyrazu u Żeromskiego: II. Ballada o posterunkowym, JPol 1960, s. 81-96, 321-337
- Pisarek W., Frekwencja wyrazów w prasie - wiadomości - komentarze - reportaże, Kraków 1972
- ___, Jak mierzyć zrozumiałość tekstu. ZPras X, 1969 a, nr 4, s. 35-48
- ___, Mierzenie stylistycznej i ematywnej wartości słownictwa. ZPras XII, 1971, nr 2, s. 37-46
- ___, Rzeczowniki w reportażach i wiadomościach prasowych, JPol XLIX, 1969 b, s. 37-43
- Pisarkowa K., Uwagi na marginesie nowej pracy statystycznej J.Sambor, Badania statystyczne nad słownictwem (na materiale „Pana Tadeusza”) [...], JPol LI, 1971, s. 147-150
- Poetyka i matematyka. Praca zbior. pod red. M.R. Mayenowej, Warszawa 1965

- Poniatowski Z., „Nowy Testament” w świetle statystyki językowej, Wrocław 1971
- Popławski J.L., Szkice literackie i naukowe, Warszawa 1910
- Popowska H., Poemat H. Derdowskiego „O panu Czorlińskim co do Pucka po sece jachoż” jako próba stworzenia kaszubskiego języka literackiego, JPol 1958, s. 21-27
- „Poradnik Językowy”, Warszawa 1987, z. 9-10 poświęcony językowi C.K. Norwida
- Potocki A., Gabriela Zapolska, „Głos” 1893, nr 3
- Próchnicka W., Struktura słownika i tekstu (na podstawie badań statystycznych wybranego dialektu miejskiego). Zeszyty Naukowe WSP w Szczecinie, Prace Wydziału Humanistycznego nr 7, 1978, s. 23-37
- Pszczółowska L., Słownik języka poezji, PLit LVII, 1966, z. 1, s. 153-165
- Puzynina J., O funkcjach języka tekstu oraz ich elementów leksykalnych, w: Z Zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego. Red. M. Szymaczak, Ossolineum 1978, s. 151-160
- ___, O pracach nad językiem Norwida w Zespole Uniwersytetu Warszawskiego, PJęz 1987, z. 9-10, s. 649-654
- ___, Z problemów języka wartości „Vade-mecum”, w: Język Cypriana Norwida. Cz. 1, Warszawa 1986, s. 81-98
- Rachwałowa M., Pokrewieństwo leksykalne humanistycznych tekstów naukowych, PJęz 1980, z. 1, s. 5-10
- ___, Przysłówki metatekstowe i modalne w próbie języka naukowego humanistyki, RN-D WSP Kr z. 80, Jęz IV, 1983, s. 133-142
- ___, Słownictwo językoznawczych tekstów naukowych w świetle statystyki, RN-D WSP Kr nr 104, Jęz V, 1986 a, s. 41-54
- ___, Słownictwo tekstów naukowych, Ossolineum 1986 b
- ___, Stopień trudności humanistycznych tekstów naukowych, w: Język - Teoria - Dydaktyka. Materiały VI Konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków, Katowice 12-14 listopada 1981 r., Kielce 1984, s. 141-147

- Radzimowska K., Stylistyka w ujęciu statystycznym, PJeż 1970, z. 1, s. 29-35
- Reczek J., Mickiewiczowski „arkas”, JPol 1986, s. 340-343
- Reczek S., Krótka rzecz o stylu Cypriana Norwida, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie z. 60, Filologia Polska 35, Prace Językoznawcze 17, s. 19-27
- _____, O nazwach mówienia w „Panu Tadeuszu” (Suplement leksyko-graficzny do stylu Adama Mickiewicza), Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie z. 1, 1964, s. 201-230
- Repa S., Funkcje zdrobnień w języku poezji Kazimierza Brodzińskiego, Rozprawy Komisji Językowej WrTN XII, 1981, s. 131-151
- Riffaterre M., Kryteria analizy stylu. Tłum. I. Sieradzki, PLit LXIII, z. 3, s. 219-244
- Rokicki Cz., Parę uwag o języku Sienkiewicza, Warszawa 1925
- Romankówna M., Rola stylizacyjna obcojęzycznych składników w trzech nowelach Henryka Sienkiewicza, Rocznik Komisji Historycznoliterackiej PAN w Krakowie III, 1965, s. 135-163
- Rosner K., O funkcji poznawczej dzieła literackiego, Ossolineum 1970
- Rozental J., Szkic charakterystyki języka Aleksandra Fredry (na podstawie pierwszego wydania), PPol XIV, 1958, s. 125-146
- Rudnicka-Fira E., Czasownik w tekście „Opowiadań” Kazimierza Brandysa w ujęciu statystycznym, Prace Naukowe UŚI nr 133, Prace Językoznawcze 3, Katowice 1976, s. 117-131
- _____, Elementy archaiczne w „Dziadach Adama Mickiewicza, w: Dialektologia - onomastyka - stylistyka. Red. nauk. M. Zarębina. Kraków 1984, s. 145-161
- _____, Nazewnictwo w „Dziadach Adama Mickiewicza, w: Język artystyczny, t. 2. Praca zbior. pod red. A Wilkonia i H. Wróbla. Katowice 1981, s. 145-170
- _____, Słownictwo „Dziadów” Adama Mickiewicza w świetle analizy statystycznej (wybór problematyki), Katowice 1986 a

- Rudnicka-Fira E., Słownictwo gramatyczne w „Dziadach” Adama Mickiewicza. Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 405, Prace Językoznawcze 7. Studia Historycznojęzykowe pod red. A. Gryboszowej i A. Kowalskiej, Katowice 1980, s. 60-73
- _____, Statystyczna struktura słownictwa „Dziadów Adama Mickiewicza, Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 688, Prace Językoznawcze 12, Studia Historycznojęzykowe pod red. A. Kowalskiej, Katowice 1985, s. 54-70
- _____, Stopień zwerbalizowania dramatu romantycznego (na przykładzie „Dziadów Adama Mickiewicza). Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 739, Język Artystyczny t. 4, praca zbior. pod red. A. Wilkonja 1986 b, s. 73-83
- Rurawski J., Gabriela Zapolska, Warszawa 1981
- Rybicka H., Losy wyrazów obcych w języku polskim, Warszawa 1976
- Rzepka W.R. Glosa do Mickiewicza: „międzyziemne gopło”, „Prace Filologiczne” t. 25, 1975, s. 325-330
- _____, Z badań nad słownictwem „Merkurjusza Polskiego” z 1661 r., „Językoznawca” nr 11-12, Lublin 1964, s. 18-31
- Rzeuska M., „Chłopi” Reymonta, Warszawa 1950
- _____, O metodę analizy językoznawczej gwary dzieła literackiego, PLit XLIII, 1952, z. 3-4, s. 933-960
- _____, Sprawa „Chłopów” Reymonta, „Odrodzenie” VI 1949, nr 33, (246), s. 5
- _____, Sprawa o sprawę gwary „Chłopow” Reymonta. „Zeszyty Wrocławskie” IV, 1950, nr 1-2, s. 130-138
- Safarewicz J., O częściach mowy w języku polskim, JPol LIX, 1979, s. 165-187
- Safarewiczowa H., Na marginesie rosyjskiego przekładu dramatów Wyspiańskiego, JPol 1964, s. 149-161
- Saloni J., Elementy wyobrażeniowe i uczuciowe w języku „Nocy listopadowej”. „Prace Filologiczne” t. 18, 1965, cz. 4, s. 319-325
- _____, Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich, JPol LIV, 1974, s. 3-13 i 93-101

- Sambor J., Analiza stosunku „Type-Token”, czyli objętości słownictwa (W) do długości tekstu (N). Na przykładzie tekstu „Pana Tadeusza”, „Prace Filologiczne” t. 20, 1970, s. 65-70
- ___, Badania statystyczne nad słownictwem (na materiale „Pana Tadeusza”), Ossolineum 1969
- ___, Językoznawstwo statystyczne dla pracowników informacji naukowej, Warszawa 1978
- ___, O słownictwie statystycznie rzadkim. Na materiale derywatów we współczesnej publicystyce polskiej, Warszawa 1975
- ___, O statystycznej strukturze słownictwa tekstów języków naturalnych (na materiale „Pana Tadeusza” i „Nowego Testamentu”), Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN IX, 1966, z. 3, s. 38-47
- ___, Prawo Menzeratha a wieloznaczność wyrazów, w: Studia z językoznawstwa ogólnego i kontrastywnego. Red. A. Weinsberg, Warszawa 1987
- ___, Słowa i liczby. Zagadnienia językoznawstwa statystycznego, Ossolineum 1972
- ___, Słownictwo bardzo częste w pięciu stylach współczesnej polszczyzny pisanej, PJeż 1974, z. 9, s. 466-475, z. 10, s. 533-537
- ___, Z zagadnień gramatyki słownictwa rzadkiego. Biuletyn PTJ XXXI, 1973, s. 47-58
- ___, Z zagadnień gramatyki w słowniku frekwencyjnym współczesnego języka polskiego, Biuletyn PTJ, XXIX, 1971, s. 117-129
- ___, Z zagadnień semantyki derywatów rzadkich, w: Tekst i język. Problemy semantyczne. Praca zbior. pod red. M.R. Ma-yenowej, Ossolineum 1974, s. 271-298
- Sarnowska I., Nazewnictwo w wybranych utworach Adolfa Dygasińskiego, „Onomastica” XXII, 1977, s. 201-232
- ___, Sienkiewiczowska Lygia-Kallina, „Studia Polonistyczne” III, 1976, s. 155-161
- Sarnowska-Giefing I., Nazewnictwo w nowelach i powieściach polskich okresu realizmu i naturalizmu, Poznań 1984

- Sawicki S., O „śmierci” C.K. Norwida, „Teksty” 1972, z. 4, s. 100-112
- ___, Z zagadnień semantyki poetyckiej C.K. Norwida, w: Poetyka i stylistyka słowiańska. Red. S. Skwarczyńska, Ossolineum 1973, s. 73-80
- Schabowska M., Rzeczowniki ilościowe w języku polskim, Wrocław 1967
- Scherer-Virski O., The Modern Polish Short Story. 's-Gravenhage 1955
- Semeniuk-Polkowska M., Mathematical Linguistics in Poland. Zeszyty Naukowe UW, Filia w Białymstoku, z. 56, Humanistyka, Dział L - Logika, Białystok 1986, t. 11, s. 149-169
- Siedleski S., Materiały do badań nad językiem Zygmunta Krasińskiego, „Prace Filologiczne” t. 8, 1916, s. 381-437
- Siekierska K., Barwy przyrody w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza, PJeż 1988 a, z. 5, s. 324-331
- ___, Kolorystyczna charakterystyka postaci „Trylogii” Henryka Sienkiewicza, PJeż 1988 b, z. 3, s. 177-193
- ___, Nazwy barw w „Trylogii” Henryka Sienkiewicza, PJeż 1988 c, z. 2, s. 106-119
- Siewierski H., „Architektura słowa”. Wokół Norwidowskiej teorii i praktyki słowa, PLit 1981, z. 1, s. 181-207
- Sigurd B., Struktura języka. Zagadnienia i metody językoznawstwa współczesnego. Tłum. Z. Wawrzyniak, Warszawa 1975
- Skorupka S., Elementy stylu potocznego, PJeż, z. 8, s. 381-392
- ___, O metodach badań języka autorów, PHum XVII, 1973, nr 5, s. 33-45
- Skubalanka T., Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje, Ossolineum 1984
- ___, Neologizmy w polskiej poezji romantycznej, Toruń 1962
- ___, Niektóre problemy historii języka poetyckiego w Polsce, Biuletyn PTJ XXVI, 1968, s. 153-164
- ___, Nowotwory językowe Mickiewicza wobec teorii i praktyki oświeceniowej i romantycznej, w: O języku Mickiewicza. Stu-

- dia. Red. Z. Klemensiewicz, Ossolineum 1959, s. 351-369
- ___, Rola języka mówionego i pisanego, w: Język polski. Poprawność - piękno - ochrona. Red. S. Szmańda, Bydgoszcz 1969, s. 9-18
- ___, Słownictwo poezji miłosnej J. Słowackiego na tle tradycji. Toruń 1966
- ___, Styl poetyki Norwida ze stanowiska historycznego, w: Z zagadnień języka artystycznego. Red. J. Bubak i A. Wilkoń, Warszawa 1975, s. 194-211
- ___, U źródeł stylu erotyków Leśmiana, w: Studia o Leśmianie. Red. M. Głowiński i J. Sławiński, Warszawa 1971, s. 124-150
- ___, Założenia analizy stylistycznej, w: Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa. Red. H. Markiewicz i J. Sławiński, Kraków 1976, s. 250-273
- Skwarczyńska S., Estetyka makaronizmu (próba postawienia zagadnienia), w: Prace ofiarowane Kazimierzowi Wóycickiemu, Wilno 1937, s. 337-370
- ___, Wstęp do nauki o literaturze. T. 2, Warszawa 1954
- Sławińska I., Terminologia teatralna Norwida, w: ____, Reżyser-ska ręka Norwida, Kraków 1971, s. 38-64
- Sławiński J., Roztrząsania i rozbiory. O opisie, „Teksty” 1981, nr 1, s. 119-138
- ___, Semantyka wypowiedzi narracyjnej, w: W kręgu zagadnień teorii powieści. Red. J. Sławiński, Ossolineum 1967, s. 7-30
- Słoiński S., Historia języka polskiego w zarysie, Warszawa 1953
- Słownictwo współczesnego języka polskiego. Listy frekwencyjne. I. Kurcz, A. Lewicki, J. Sambor, J. Woronczak: t. I. Teksty popularnonaukowe, Warszawa 1974; t. II. Drobne wiadomości prasowe, Warszawa 1974
- A. Lewicki, W. Masłowski, J. Sambor, J. Woronczak: t. III. Publicystyka. Warszawa 1975
- I. Kurcz, A. Lewicki, J. Sambor, J. Woronczak: t. IV. Proza artystyczna, Warszawa 1976; t. V. Dramat artystyczny, Warszawa 1977
- Smogorzewski M., Kilka uwag z powodu „Pamiętników” Kraszewskiego, Pjęz 1973, z. 3, s. 150-152

- ___, O „Wspomnieniach” Jełowickiego, PJeż 1972, z. 1, s. 33-35
- Smólkowa T., Słownictwo i fleksja „Lalki” Bolesława Prusa. Badania statystyczne, Ossolineum 1974
- ___, Wyrazy najczęstsze w prasie współczesnej i w „Lalce” Prusa, „Prace Filologiczne” t. 25, 1975 a, s. 257-268
- ___, Wyrazy wychodzące z użycia w okresie ostatnich osiemnastu lat (na przykładzie „Lalki” B. Prusa). „Polonica” I, 1975 b, s. 245-259
- Sobierajski Z., Elementy gwarowe w utworach Kasprowicza. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk Wydział Filologiczno-Filozoficzny, Prace Komisji Filologicznej t. 13, z. 2, 1951, s. 78-104
- Sochaniewicz K., Na marginesie „Pana Tadeusza”. Pojęcia agromiczne u A. Mickiewicza, „Ruch Literacki” II, 1927, s. 165-169
- Sokołowski L., Wpływ struktury gramatycznej tekstu na jego rozumienie, ZPras VIII, 1967, z. 4, s. 11-27
- Somers H.H., Analyse mathématique du langage. Lois générales et mesure statistiques, Louvain 1956
- Speina J., Bohater na prowincji. Problematyka przestrzeni artystycznej w polskiej prozie naturalistycznej, w: Pr. lit. pozyt. III, 1984, s. 223-239
- ___, Ignacy Dąbrowski, w: Ob. lit. IV, t. 4, 1971 a, s. 379-403
- ___, Zygmunt Niedźwiecki (1865? - 1916), w: Ob. lit. IV, 1971 b, s. 361-37
- Stachurski E., Archaiczne słownictwo w „albertusach” Adolfa Dygasińskiego, RN-D WSP Kr Jęz VI, 1989 a
- ___, Archaizacja form fleksyjnych w „Warszawskim albertusie” Adolfa Dygasińskiego, RN-D WSP Kr Jęz II, 1973, s. 167-176
- ___, Flexja Adolfa Dygasińskiego na tle polszczyzny drugiej połowy XIX wieku, Ossolineum 1980
- ___, Funkcje stylistyczne form fleksyjnych w utworach Adolfa Dygasińskiego, w: O Adolfie Dygasińskim, Kielce 1979, s. 151-171
- ___, Regionalizmy kresowe w powieści poetyckiej Antoniego Mal-

- czewskiego, RN-D WSP Kr Jęz I, 1970, s. 117-131
- ___, Słownictwo Marii Antoniego Malczewskiego w ujęciu statystycznym. Maszynopis referatu wygłoszonego w 1969 r. na zebraniu Katedry Języka Polskiego WSP w Krakowie
- ___, Słownictwo w utworach naturalistów na tle współczesnej polszczyzny pisanej i mówionej, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN XXXIV, 1988, s. 243-250
- ___, Stylizacja języka postaci w komedii ludowej Adolfa Dygasińskiego „Narieczona z Ojcowa”, RN-D WSP Kr Jęz IV, 1983, s. 173-185
- ___, Zmiany w słownictwie tekstów literackich Adolfa Dygasińskiego. Maszynopis referatu wygłoszonego 23 lutego 1989 r. w Kielcach na sesji naukowej „O literackiej twórczości Adolfa Dygasińskiego - w 150 rocznicę urodzin pisarza”
- Stankiewicz S., Pierwiastki białoruskie w polskiej poezji romantycznej. Cz. 1, (Do roku 1830), Wilno 1936
- Statistics and Style ed. by L. Doležel and R.W. Bailey, New York: - 1969
- Stieber Z., Kilka uwag o archaizmie językowym w polskiej literaturze pięknej. „Zagadnienia Literackie” (Życie Literackie) IV, 1946, nr 3, s. 88-93
- ___, Z zagadnień gwarowych w „Chłopach” Reymonta, JPol 1936, s. 12-13
- Stodulska H., Język myśliwski na podstawie utworów „Zajęc” A. Dygasińskiego, „Moje przygody łowieckie” i „W puszczy” J. Ejsmonda, „Językoznawca” nr 8-9, Lublin 1963, s. 111-118
- Stojanowska T., „Zamek kaniowski” S. Goszczyńskiego (Uwagi o języku). Zeszyty Naukowe WSP w Opolu, Językoznawstwo II, 1962, s. 99-129
- Szubert A., O stylu opowiadań Gabrieli Zapolskiej, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 710, Prace Literackie XXIV, 1983, s. 85-118
- Szwejkowska H. Dodatkowe uwagi o regionalizmach Mickiewicza, JPol XXI, 1936, s. 109-111

- ___, Regionalne tło języka Adama Mickiewicza w brulionach rękopisu „Pana Tadeusza”, Rocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich IV, Wrocław 1953, s. 47-62
- Szweykowski Z., Dramat Dygasińskiego, Warszawa 1938
- ___, Nie tylko o Prusie. Szkice, Poznań 1967
- Taszycki W., Sienkiewiczowski Jurand ze Spychowa, JPol 1970, s. 81-85
- Tchórzewska H., Artur Gruszecki - Le Zola Polonais, w: Le Roman naturaliste en France et en Pologne, Varsovie 1981, s. 97-111
- Tekst i język. Problemy semantyczne. Red. M.R. Mayenowa, Wrocław 1974
- Termińska K., Jeszcze jedno czytanie Leśmiana. Propozycja analizy neologizmów, Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 680, Język artystyczny t.3, 1985, s. 53-65
- Tokarski J., Czasowniki polskie, Warszawa 1951
- ___, Metody ilościowe w językoznawstwie wobec nowych perspektyw. PJęz 1961, s. 241-253
- ___, O kategorii przysłówka, PJęz, 1949, s. 14-20
- ___, Słownictwo (Teoria wyrazu), Warszawa 1971
- Tomaszewska Z., Polszczyzna Żydów w utworach Walerego Łozińskiego, Rozprawy Komisji Językowej ŁTN, t. 33, 1987, s. 195-210
- Tomaszewski A., Neologizmy gwarowe u Reymonta, JPol XXI, 1936, s. 54-56
- Trypućko J., Co wiemy o języku Mickiewicza? JPol 1975, s. 325-333
- ___, Epitety „złoty” i „srebrny” w poezjach M. Konopnickiej (powielony maszynopis w BUW 1958)
- ___, Język Władysława Syrokomli (Ludwika Kondratowicza). T.II. Uppsala 1957
- ___, O języku „Wspomnień dzieciństwa” Franciszka Mickiewicza, Uppsala 1969
- ___, Źródła języka Mickiewicza, w: Adam Mickiewicz 1855-1955, Polskie Towarzystwo Naukowe, Londyn 1958, s. 315-348

- Turska H., Język Jana Chodźki. Przyczynek do historii języka polskiego na obszarze północno-wschodnim Rzeczypospolitej, Wilno 1930
- ___, Język opisów przyrody w „Panu Tadeuszu” wobec tradycji Oświecenia i pseudoklasycyzmu, w: O języku Mickiewicza. Studia. Red. Z. Klemensiewicz, Wrocław 1959, s. 185-330
- ___, Prowincjonalizmy językowe w „Panu Tadeuszu”, w: ___, Turska H., Wybór pism (1945-1962). Red. T. Friedelówna, Toruń 1984, s. 21-37
- Tyborczyk J., Humorystyczna i satyryczna onomastyka w utworach B. Prusa, „Ruch Literacki” XVI, z. 1, 1975, s. 81-88
- Ujejski J., Wstęp do: Antoni Malczewski, Maria, Warszawa 1931
- Ullmann S., Language and Style, Oxford 1964
- Ułaszyn H., Żeromski a język polski, „Przegląd Współczesny” V, t. 17 (kwiecień-czerwiec), 1926, nr 50, s. 417-435
- Uryga Z., Ostoja (1859-1920), w: Ob. lit. IV, t. 4, 1971, s. 309-330
- ___, Poetyka „Skałotocza palczaka”, RN-D WSP Kr Lit 1963, s. 143-167
- Warzenica-Zalewska E., Naturalizm francuski i polska tradycja literacka w twórczości Zapolskiej lat 1875-1886, w: Pr. lit. pozyt. III, 1984, s. 135-150
- Wątorski A., O języku i stylu Irydiona, w: Księga pamiątkowa ku uczczeniu 100 rocznicy urodzin Zygmunta Krasińskiego. T. 3, Lwów 1912, s. 1-20
- Weintraub W., O pewnej młodzieńczej manierze Mickiewicza (Do charakterystyki stylu „Ballad i romansów”), JPol XIX, 1934, s. 152-162
- ___, Wyznaczniki stylu realistycznego, PLit 1961, z. 2, s. 399-413
- Weiss T., Gabriela Zapolska. Życie i twórczość, Kraków 1968
- Wellek R., Warren A., Teoria literatury. Przeł. i red. M. Żurowski, Warszawa 1970

- Wells R., Nominal and Verbal Style, w : Style in Language. Ed. by T.A. Sebeok, New York 1960, p. 213-220
- Węglarz W., Z zagadnień gwarowych w „Chłopach” Reymonta, JPol XXI, 1936, s. 5-12
- Wierzchowski J., Semantyka językoznawcza, Warszawa 1980
- Więckowska M., Neologizmy Żeromskiego? PJęz 1951, z. 9, s. 14-18
- Wilkoń A., Język a styl tekstu literackiego, w: Język artystyczny. T. 1. Red. A. Wilkoń, Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 238, Katowice 1978, s. 11-21
- ___, Język mówiony a pisany, w: „Socjolingwistyka” 4, Analizy i syntezy. Red. W. Lubaś, Prace Naukowe UŚl nr 528, Warszawa-Kraków-Katowice 1982, s. 19-33
- ___, Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego, Ossolineum 1970
- ___, O języku artystycznym, w: O języku literatury. Red.: J. Bubak i A. Wilkoń, Prace Naukowe UŚl w Katowicach nr 397, Katowice 1981, s. 221-229
- ___, O języku i stylu „Ogniem i mieczem” Henryka Sienkiewicza. Studia nad tekstem, Warszawa 1976
- ___, O stylizacji językowej w literaturze, „Ruch Literacki” IV, 1974, z. 6 (87), s. 363-370
- ___, Z zagadnień języka i stylu, w: Z zagadnień języka artystycznego. Red.: J. Bubak i A. Wilkoń, Warszawa-Kraków 1977, s. 113-123
- ___, Z zagadnień języka Ogniem i mieczem, w: Trylogia Henryka Sienkiewicza. Historia - dzieło - recepcja, Warszawa 1978, s. 145-154
- ___, Żeromski a język polski, „Życie Literackie” XVI, 1966, nr 15, s. 5
- Winogradow W., Język artystyczny utworu literackiego. Przeł. J. Kulczycka, w: Rosyjska szkoła stylistyki. Wybór tekstów i oprac. M.R. Mayenowa i Z. Saloni, Warszawa 1970, s. 355-412
- Witkowski M., „Czytelny” u Norwida, JPol 1954, s. 227-228

- Wojtasiewicz O., Lingwistyka matematyczna: zdobycze i perspektywy, Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN VI, 1964, z. 1 (32), s. 43-45
- Wolińska O., Słownictwo XIX-wiecznych wiadomości prasowych (rzeczownik - czasownik - przymiotnik - przysłówki), JPol 1986, s. 287-301
- Wolny H., Folklor w twórczości Dygasińskiego (na tle zainteresowań folklorystycznych pisarzy okresu pozytywizmu), w: Pr. lit. pozyt. I, 1980, s. 183-199
- Woronzak J., An Attempt to Generalize the Mandelbrot Distribution, w: To Honor Roman Jakobson. Essays on the Occasion of His Seventieth Birthday. Vo. III, Mouton 1967, p. 2254-2268
- ___, Metody obliczania wskaźników bogactwa słownikowego tekstów, w: Poetyka i matematyka. Red. M.R. Mayenowa, Warszawa 1965, s. 145-163
- ___, O statystycznym określaniu spójności tekstu, w: Semantyka tekstu i języka. Red. M.R. Mayenowa, Wrocław 1976, s. 165-174
- ___, Z warsztatu filologa-statystyka, „Biuletyn Polonistyczny” V, 1962, nr 14, s. 9-11
- Wronicz J., Język rękopisu pamiętnika Gajdycy, Zeszyty Naukowe UJ, Prace Językoznawcze z. 47, 1975, s. 65-94
- Wyka K., Słowa-klucze, w: Stylistyka polska. Wybór tekstów. Oprac.: E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatar, Warszawa 1973, s. 153-167
- Wysokińska A., Narrator w nowelistyce chłopskiej A. Dygasińskiego, PLit XXIX, 1978, z. 3, s. 29-52
- ___, Nowelistyka chłopska Adolfa Dygasińskiego, Słupsk 1980
- Yule C.U., Statistical Study of Vocabulary, Cambridge 1944
- Zaczyński M., O „Fachowcu” Wacława Berenta. Przyczynek do dziejów naturalizmu w Polsce, Zeszyty Naukowe UJ DL, Prace Historycznoliterackie, z. 39, 1980, s. 91-103
- Zajączkowski A., Romantyczna nazwa słowika - bulbul. (Z dziejów orientального słownictwa Mickiewicza), PJeż 1954, z. 7, s. 3-13

- Zaleski J., Język Aleksandra Fredry. Cz.2. Fleksja, składnia, słowotwórstwo, słownictwo, Ossolineum 1975
- ___, Nazwiska znaczące w utworach Aleksandra Fredry, RN-D WSP Kr Jęz III, 1976, s. 291-304
- ___, Nazwy miejscowości w utworach Aleksandra Fredry, RN-D WSP Kr Jęz, 1973, s. 189-195
- ___, Regionalizmy kresowe w języku Fredry, Sprawozdania Komisji Językowej PAN z 1966 r. cz.2, Kraków 1967, s. 430-434
- Zarebina M., Statistical Lexical-Semantic Characterization of the Main Varieties of Present-Day Polish. „Lingua Posnanniensis” XVII, 1973 a, s. 37-48
- ___, Badania statystyczne nad słownictwem polszczyzny mówionej, PJeż 1982, s. 587-599
- ___, Dystrybucja wyrazów gwarowych w tekście. RN-D WSP Kr Jęz II, 1973 b, s. 205-215
- ___, Dystrybucja wyrazów zapożyczonych w Panu Tadeuszu (na przykładzie księgi VII), JPol 1974, s. 388-394
- ___, Język ogólny (mówiony i pisany) a język artystyczny, w: O języku literackim. Red. J. Bubak i A. Wilkoń, Katowice 1981 a, s. 209-220
- ___, Najczęstsze wyrazy polszczyzny mówionej, JPol 1971, s. 336-347
- ___, Niektóre cechy tekstów dyskusji językoznawczej, „Prace Filologiczne” XXXII, 1985 a, s. 451-458
- ___, Niektóre odmiany polszczyzny w ujęciu statystycznym, Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie, XVI 1 1972 a, Warszawa-Kraków, s. 43-44
- ___, Próba statystycznej analizy słownictwa polszczyzny mówionej. (Synteza danych liczbowych), Ossolineum 1985 b
- ___, Rola czasownika „być” w polszczyźnie potocznej w świetle analizy statystycznej, w: Z polskich studiów slawistycznych. Seria 4. Prace na VII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Warszawie w 1973 r. T.1. Językoznawstwo. Red. W. Doroszewski, Warszawa 1972 b, s. 221-226

- Zarębina M., Rola szkoły w rozwoju języka (słownika) młodzieży. „Socjolingwistyka” 1. Polityka językowa. Red. W. Lubaś, Katowice 1977 a, s. 98-107
- ___, Rola wyrazów w słowniku i w tekście (na materiale polskim) JPol 1970, s. 33-46
- ___, Słownictwo polskiej dyskusji naukowej. Analiza statystyczna. Zbornik za Filologiju i Lingvistiku XXVI 2, Novi Sad 1983, s. 53-63
- ___, Słownictwo studenckie, w: Dialektologia - onomastyka - stylistyka. Red. nauk. M. Zarębina, Kraków 1984, s. 189-199
- ___, Statystyczna struktura wyrazowa tekstu gwarowego (na przykładzie wsi Ząb w powiecie nowotarskim), JPol LIII, 1973 c, s. 5-16
- ___, Teksty dyskusji literackiej. Analiza językowa, PJęz 1981b, z. 6-7, s. 297-310
- ___, Ustalenie korpusu tekstowego dla badań statystycznych, w: Studia nad składnią polszczyzny mówionej. Red. T. Skubalanka, Wrocław 1978 a, s. 103-110
- ___, Wyrazy obce w „Panu Tadeuszu”, Ossolineum 1977 b
- ___, Zapożyczenia w polszczyźnie mówionej w: Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego. Red. M. Szymczak. Wrocław 1978 b, s. 235-242
- ___, Zastosowanie metod statystycznych do badania zapożyczeń w gwarach pogranicznych. Z polskich studiów slawistycznych V, Językoznawstwo, Warszawa 1978 c, s. 325-352
- Zarębina M., Rachwałowa M., Zapożyczenia w polszczyźnie pisanej. „Socjolingwistyka” 3. Analizy i syntezy. Red. W. Lubaś, Warszawa-Kraków-Katowice 1980, s. 181-191
- Zarys dziejów literatury polskiej. Cz. I i II (od początków do 1918 r.) napisał J. Kleiner, cz. III (1918-1966) napisał W. Maciąg. Wyd. 2, poprawione, Ossolineum 1974
- Zborowski J., Z dziejów języka nowopolskiego. Archaizowanie i archaizmy językowe, JPol I, 1913, s. 129-138, 161-171
- Zembały-Michalakowa M., Poezja Juliana Przybosa w świetle badań statystyczno-językowych na tle porównawczym. Wrocław 1982

- Zembaty-Michalakowa M., Problem badania stylu metodą statystyczną na przykładzie „Marii” A. Malczewskiego i „Wacława” J. Słowackiego, Acta Universitatis Wratislaviensis No 177, Prace Literackie XIV, Wrocław 1972, s. 177-202
- Zgółkowa H., Słownictwo współczesnej polszczyzny mówionej. Lista frekwencyjna i rangowa, Poznań 1983
- ___, Zasób i częstość występowania przyimków we współczesnej polszczyźnie, w: Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego. Red. M. Szymczak, Wrocław 1978, s. 243-250
- Zierhofferowa Z., Wyspiańskiego „okież”, „niekież”, JPol 1959, s. 202-205
- Żydek-Bednarczuk U., Nazewnictwo w twórczości poetyckiej Bolesława Leśmiana, w: Język artystyczny, t. 3, Red. A. Wilkoń, Katowice 1985, s. 127-139

9. Aneks

9.1. LISTY RANGOWE

9.1.1. Lista rangowa próby z prozy epickiej Ignacego Dąbrowskiego

N = 10 000

V = 3139

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	i	419	22	21	wszystek	45
2	2	w	303	23	22	móc	43
3	3	on	278	24	22	po	43
4	4	na	247	25	23	swój	42
5	5	z	240	26	24	o	37
6	6	ten	239	27	25	co	36
7	7	nie	219	28	25	sam	36
8	8	być	157	29	26	pani	35
9	9	że	142	30	26	taki	35
10	10	ja	125	31	27	cały	34
11	11	do	93	32	28	nic	33
12	12	jak	81	33	29	chcieć	32
13	13	a	73	34	30	śmierć	31
14	14	już	70	35	31	który	30
15	15	się	68	36	32	bo	29
16	16	mieć	63	37	33	bać się	28
17	17	to	61	38	33	bez (previm.)	28
18	18	ale	56	39	33	musieć	28
19	19	tak	49	40	33	od	28
20	19	tylko	49	41	34	jeđen	26
21	20	jakiś	48	42	34	żeby	26

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
43	35	ciągle	25	69	44	dzień	16
44	36	czuć	24	70	44	isa	16
45	36	mój	24	71	44	okropnie	16
46	36	za	24	72	44	pod	16
47	36	zacząć	24	73	44	straszny	16
48	37	nagle	23	74	44	wiedzieć	16
49	37	nawet	23	75	44	znowu	16
50	38	aż	22	76	45	ból	15
51	38	chwila	22	77	45	czy	15
52	38	jakby	22	78	45	przed	15
53	38	ręka	22	79	45	trochę	15
54	39	głowa	21	80	45	tu	15
55	39	oko	21	81	45	wielki	15
56	39	teras	21	82	45	zły	15
57	40	jeszcze	20	83	46	co	14
58	40	mama	20	84	46	pan	14
59	40	matka	20	85	46	serce	14
60	40	przy	20	86	46	świat	14
61	40	raz	20	87	47	dusza	13
62	41	plakać	19	88	47	dziecko	13
63	42	pierś	18	89	47	koniec	13
64	42	strasznie	18	90	47	zdawać się	13
65	43	coś	17	91	48	choć	12
66	43	kiedy	17	92	48	każdy	12
67	43	stary	17	93	48	myśl	12
68	44	choroba	16	94	48	rad	12

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
95	48	noc	12	121	50	więcej	10
96	48	noga	12	122	51	albo	9
97	48	panna	12	123	51	bardzo	9
98	48	staruszka	12	124	51	choćby	9
99	48	widzieć	12	125	51	cierpienie	9
100	48	włos	12	126	51	córka	9
101	48	zawsze	12	127	51	czas	9
102	48	życie	12	128	51	drugi	9
103	49	ciało	11	129	51	drzeź	9
104	49	dla	11	130	51	dwa	9
105	49	jaki	11	131	51	jednak	9
106	49	mówić	11	132	51	lato	9
107	49	myśleć	11	133	51	list	9
108	49	potem	11	134	51	łóżko	9
109	49	ty	11	135	51	nowy	9
110	49	zostać	11	136	51	pokój	9
111	49	żaden	11	137	51	powiedzieć	9
112	50	ciężki	10	138	51	przez	9
113	50	mały	10	139	51	przyjść	9
114	50	nigdy	10	140	51	przykro	9
115	50	pierwszy	10	141	51	strona	9
116	50	poczucie	10	142	51	twarz	9
117	50	ramię	10	143	51	wrażenie	9
118	50	silny	10	144	51	zupełnie	9
119	50	siła	10	145	51	żał	9
120	50	umrzed	10	146-161	52	(16 haseł)	8

Lp.	Ranga	Haslo	Fr	Lp.	Ranga	Haslo	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
162-189	53	(28 hasel)	7	367-561	57	(195 hasel)	3
190-223	54	(34 hasla)	6	562-1020	58	(459 hasel)	2
224-291	55	(68 hasel)	5	1021-3139	59	(2118 hasel)	1
292-366	56	(75 hasel)	4				

9.1.2. Lista rangowa próby z prozy epickiej Adolfa Dygasińskiego

N = 10 000

V = 3562

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	i	327	25	23	noga	33
2	2	w	272	26	23	tak	33
3	3	na	264	27	24	ale	32
4	4	z	241	28	24	pies	32
5	5	on	230	29	25	taki	31
6	6	ten	156	30	26	życie	28
7	7	być	117	31	27	o	27
8	8	nie	112	32	28	pod	26
9	9	do	101	33	28	przez	26
10	10	a	85	34	29	cały	25
11	11	jak	68	35	29	człowiek	25
12	12	że	66	36	29	jeden	25
13	13	mieć	56	37	30	już	24
14	14	który	55	38	30	krew	24
15	15	za	54	39	30	to	24
16	16	się	48	40	31	dziecko	23
17	17	po	44	41	32	głowa	22
18	18	ja	43	42	32	móć	22
19	19	oko	41	43	32	twarz	22
20	20	swój	37	44	33	ciało	21
21	21	od	36	45	33	ty	21
22	21	wszystek	35	46	34	straszny	20
23	22	ręka	35	47	34	umrzeć	20
24	23	jakiś	33	48	34	ziemia	20

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
49	34	zwierzę	20	75	41	dwa	13
50	35	co	19	76	41	gardło	13
51	35	śmierć	19	77	41	paść (pasie)	13
52	36	czarny	18	78	42	baba	12
53	36	dla	18	79	42	bić	12
54	36	ludzie	18	80	42	chłopak	12
55	36	począć	18	81	42	ciężki	12
56	36	strach	18	82	42	cios	12
57	36	ząb	18	83	42	kot	12
58	37	siła	17	84	42	musieć	12
59	38	inny	16	85	42	potem	12
60	38	jakby	16	86	42	przed	12
61	38	jaki	16	87	42	przy	12
62	38	jeszcze	16	88	42	raz	12
63	38	przyjść	16	89	42	widzieć	12
64	38	stary	16	90	42	zacząć	12
65	39	bo	15	91	43	choroba	11
66	39	kiedy	15	92	43	głos	11
67	39	kobieta	15	93	43	lekarz	11
68	39	matka	15	94	43	leżeć	11
69	39	miejsce	15	95	43	nos	11
70	40	bardzo	14	96	43	pierś	11
71	40	każdy	14	97	43	praca	11
72	40	pan	14	98	43	usta	11
73	40	tylko	14	99	43	walka	11
74	41	chłop	13	100	43	włos	11

9.1.3. Lista rangowa próby z prozy epickiej Artura Gruszeckiego

N = 10 000

V = 3411

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	2	i	480	25	21	ale	26
2	2	w	309	26	21	gniew	26
3	3	z	303	27	21	śmierć	26
4	4	na	263	28	21	to	26
5	5	on	253	29	22	twars	25
6	6	ten	180	30	23	ból	24
7	7	nie	105	31	24	brudny	23
8	8	być	93	32	24	głowa	23
9	9	do	84	33	24	noga	23
10	10	a	82	34	24	słowo	23
11	11	że	65	35	25	pan	22
12	12	się	50	36	25	tak	22
13	13	o	49	37	25	taki	22
14	14	oko	48	38	25	wszystek	22
15	15	swój	39	39	26	co	21
16	15	za	39	40	26	czuć	21
17	16	ja	38	41	26	musieć	21
18	16	który	38	42	26	od	21
19	17	po	36	43	26	tylko	21
20	18	jak	31	44	26	ziemia	21
21	19	krew	30	45	27	nad	20
22	20	mieć	29	46	27	patrzeć	20
23	20	ręka	29	47	28	czy	19
24	20	ty	29	48	28	jęk	19

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
49	28	oburzenie	19	75	34	bo	13
50	28	przerażony	19	76	34	krzyk	13
51	29	bez (przyim.)	18	77	34	mówić	13
52	29	cały	18	78	34	paść (pasie)	13
53	29	ciało	18	79	34	ząb	13
54	29	czarny	18	80	34	żał	13
55	29	jeden	18	81	35	błoto	12
56	29	widzieć	18	82	35	przed	12
57	30	blady	17	83	35	przez	12
58	30	chcieć	17	84	35	uderzyć	12
59	30	chwila	17	85	35	usta	12
60	30	gdy	17	86	35	że (part.)	12
61	30	uderzenie	17	87	36	ciężko	11
62	30	zmęczony	17	88	36	gorycz	11
63	31	móc	16	89	36	jaki	11
64	31	nienawiść	16	90	36	kobieta	11
65	31	rozpacz	16	91	36	ostrzy	11
66	31	spojrzeć	16	92	36	poczuć	11
67	31	życie	16	93	36	rzec	11
68	32	każdy	15	94	36	siła	11
69	33	choroba	14	95	36	więzienie	11
70	33	isć	14	96	36	zdawać się	11
71	33	jakiś	14	97	37	chłop	10
72	33	ludzie	14	98	37	czoło	10
73	33	pod	14	99	37	głos	10
74	33	sawołać	14	100	37	głuchy	10

Lp.	Ranga	Hasło	Pr	Lp.	Ranga	Hasło	Pr
1	2	3	4	1	2	3	4
101	37	mąż	10	127	38	napastnik	9
102	37	my	10	128	38	nędza	9
103	37	myśl	10	129	38	nieszczęście	9
104	37	pani	10	130	38	obawa	9
105	37	pies	10	131	38	powiedzieć	9
106	37	pochwycić	10	132	38	rana	9
107	37	ruch	10	133	38	rzucać	9
108	37	rzucić	10	134	38	rzucić się	9
109	37	sam	10	135	38	serce	9
110	37	wołać	10	136	38	stać	9
111	37	zabić	10	137	38	stary	9
112	37	zły	10	138	38	strach	9
113	37	zostać	10	139	38	ucho	9
114	37	żona	10	140	38	zemsta	9
115	38	bolesny	9	141-171	39	(31 haseł)	8
116	38	bronić się	9	172-206	40	(35 haseł)	7
117	38	gdyby	9	207-254	41	(48 haseł)	6
118	38	głód	9	255-310	42	(56 haseł)	5
119	38	jednak	9	311-442	43	(132 hasła)	4
120	38	kara	9	443-705	44	(263 hasła)	3
121	38	kląć	9	706-1280	45	(575 haseł)	2
122	38	krzyczeć	9	1281-3411	46	(2131 haseł)	1
123	38	krzyknąć	9				
124	38	leżeć	9				
125	38	matka	9				
126	38	nagle	9				

9.1.4. Lista rangowa próby z prozy epickiej Zygmunta Niedźwieckiego

N = 10 000

V = 3993

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	i	356	25	22	przez	33
2	2	w	328	26	23	śmierć	29
3	3	z	307	27	24	ręka	28
4	4	na	231	28	25	co	27
5	5	on	222	29	26	przed	26
6	6	ten	163	30	27	twarz	25
7	7	być	110	31	28	bez (przyim.)	23
8	8	nie	99	32	28	pod	23
9	9	który	87	33	28	życie	23
10	10	jak	83	34	29	cały	22
11	11	do	80	35	29	tak	22
12	12	ja	56	36	30	głowa	21
13	12	wszystek	56	37	31	aby	20
14	13	że	54	38	32	jeden	19
15	14	oko	46	39	32	noga	19
16	15	a	42	40	33	chcieć	18
17	16	za	41	41	33	wśród	18
18	17	o	40	42	34	kobieta	17
19	18	się	39	43	34	mój	17
20	19	swój	37	44	34	myśl	17
21	19	to	37	45	34	sam	17
22	20	po	36	46	35	ale	16
23	21	od	35	47	35	jakby	16
24	22	nieć	33	48	35	taki	16

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
49	35	straszny	16	75	39	pan	12
50	35	tylko	16	76	39	począć	12
51	36	ciało	15	77	39	rozpacz	12
52	36	już	15	78	39	siła	12
53	36	krew	15	79	39	wściekły	12
54	36	nad	15	80	40	bo	11
55	36	stary	15	81	40	chwila	11
56	37	brudny	14	82	40	czy	11
57	37	chory	14	83	40	jakiś	11
58	37	coś	14	84	40	matka	11
59	37	czarny	14	85	40	nędza	11
60	37	ludzie	14	86	40	noc	11
61	37	nos	14	87	40	oba(j)	11
62	37	ząb	14	88	40	obawa	11
63	38	dla	13	89	40	ostatni	11
64	38	godzina	13	90	40	pełny (pełen)	11
65	38	my	13	91	40	pięść	11
66	38	serce	13	92	40	raz	11
67	38	włos	13	93	41	choroba	10
68	39	ból	12	94	41	dwa	10
69	39	człowiek	12	95	41	głos	10
70	39	drzwi	12	96	41	inny	10
71	39	gdyby	12	97	41	jedyny	10
72	39	gdzie	12	98	41	kark	10
73	39	móc	12	99	41	patrzeć	10
74	39	nagły	12	100	41	taki	10

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
101	41	ty	10	167-210	45	(44 hasła)	6
102	41	u	10	211-286	46	(76 hasła)	5
103	41	usta	10	287-395	47	(109 hasła)	4
104	41	własny	10	396-613	48	(218 hasła)	3
105	41	zacząć	10	614-1211	49	(598 hasła)	2
106	42	brzuch	9	1212-3993	50	(2782 hasła)	1
107	42	bydlę	9				
108	42	czerwony	9				
109	42	członek	9				
110	42	czuć	9				
111	42	dać	9				
112	42	lub	9				
113	42	ojciec	9				
114	42	ów	9				
115	42	pies	9				
116	42	śmiertelny	9				
117	42	teraz	9				
118	42	zwierzę	9				
119-136	43	(18 hasła)	8				
137-166	44	(30 hasła)	7				

9.1.5. Lista rangowa próby z prozy epickiej Józefy Sawickiej (Ostoi)

N = 10 000

V = 3259

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	w	334	24	23	od	34
2	2	z	273	25	24	móc	33
3	3	on	264	26	24	twarz	33
4	4	na	238	27	25	stary	31
5	5	i	237	28	25	tylko	31
6	6	nie	154	29	26	usta	30
7	7	ten	153	30	27	cały	28
8	8	do	103	31	27	siła	28
9	9	jak	93	32	28	czuć	27
10	10	być	87	33	28	łza	27
11	11	ja	77	34	28	żał	27
12	12	za	75	35	29	chcieć	25
13	13	że	72	36	29	serce	25
14	14	mieć	71	37	29	wyglądać	25
15	15	oko	69	38	29	żeby	25
16	16	o	54	39	30	chwila	24
17	17	się	48	40	31	już	23
18	18	a	44	41	31	tak	23
19	19	ręka	43	42	32	noga	22
20	20	śmierć	41	43	32	przez	22
21	21	po	37	44	32	wszystek	22
22	22	który	36	45	33	bać się	21
23	22	to	36	46	33	taki	21

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
47	34	co	20	73	40	dla	14
48	34	jakby	20	74	40	głód	14
49	34	myśl	20	75	40	krew	14
50	34	swój	20	76	40	stary (sb.)	14
51	35	ale	19	77	40	strach	14
52	35	głowa	19	78	41	chata	13
53	35	straszny	19	79	41	ciężki	13
54	35	ucho	19	80	41	czy	13
55	35	życie	19	81	41	dom	13
56	36	ból	18	82	41	drzeń	13
57	36	jakiś	18	83	41	dwa	13
58	36	może	18	84	41	kobieta	13
59	36	navet	18	85	41	ogarniać	13
60	36	widzieć	18	86	41	pod	13
61	37	jeden	17	87	41	powtarzać	13
62	37	kiedy	17	88	41	przy	13
63	37	pierś	17	89	41	stać	13
64	37	przed	17	90	42	biedny	12
65	37	strasznie	17	91	42	duża	12
66	37	umrzeć	17	92	42	dziecko	12
67	37	zab	17	93	42	jeszcze	12
68	38	choroba	16	94	42	milczeć	12
69	38	ludzie	16	95	42	niepokój	12
70	39	dzień	15	96	42	oddech	12
71	39	głupi	15	97	42	patrzyć	12
72	40	bez (przyim.)	14	98	42	ponury	12

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
99	42	sam	12	125	44	warga	10
100	42	siedzieć	12	126	44	zawsze	10
101	43	chory (sb.)	11	127	45	bieda	9
102	43	gryźć	11	128	45	chodźcie	9
103	43	kąt	11	129	45	czarny	9
104	43	mój	11	130	45	gdyby	9
105	43	nad	11	131	45	matka	9
106	43	nędzny	11	132	45	myśleć	9
107	43	pan	11	133	45	nic	9
108	43	pies	11	134	45	niż (spój.)	9
109	43	pięść	11	135	45	palec	9
110	43	praca	11	136	45	teraz	9
111	43	słowo	11	137	45	wracać	9
112	43	smutny	11	138	45	zaciskać	9
113	43	uczucie	11	139	45	złość	9
114	44	albo	10	140	45	zły	9
115	44	ani	10	141	45	zostać	9
116	44	chudy	10	142-172	46	(31 haseł)	8
117	44	cierpieć	10	173-210	47	(38 haseł)	7
118	44	czoło	10	211-265	48	(55 haseł)	6
119	44	gdy	10	266-331	49	(66 haseł)	5
120	44	głos	10	332-464	50	(133 hasła)	4
121	44	każdy	10	465-705	51	(241 haseł)	3
122	44	pokój	10	706-1243	52	(538 haseł)	2
123	44	policzek	10	1244-3259	53	(2016 haseł)	1
124	44	świat	10				

9.1.6. Lista rangowa próby z prozy epickiej Antoniego Sygietyńskiego

N = 10 000

V = 3020

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	i	390	26	22	tylko	38
2	2	w	341	27	23	głowa	37
3	3	na	318	28	24	ale	36
4	4	z	311	29	25	wszystek	35
5	5	nie	228	30	26	ręka	34
6	6	on	220	31	27	cały	33
7	7	ten	199	32	27	oko	33
8	8	być	120	33	28	przez	32
9	9	do	108	34	29	pod	30
10	10	który	105	35	30	jeden	29
11	11	a	101	36	31	dla	26
12	12	ja	86	37	31	jeszcze	26
13	13	jak	75	38	31	mój	26
14	13	to	75	39	31	życie	26
15	14	po	60	40	32	już	25
16	15	tak	54	41	32	pan	25
17	16	się	51	42	33	czy	24
18	17	mieć	46	43	33	jakiś	24
19	17	że	46	44	33	noga	24
20	18	swój	45	45	33	raz	24
21	18	za	45	46	33	zacząć	24
22	19	od	44	47	34	o	23
23	20	co	41	48	34	ojciec	23
24	21	nóc	39	49	34	ty	23
25	22	chwila	38	50	35	sam	22

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
51	36	bez (przym.)	21	77	43	może	14
52	36	kiedy	21	78	43	nawet	14
53	37	lecz	20	79	43	n	14
54	38	pani	19	80	43	wielki	14
55	38	przy	19	81	43	żeby	14
56	39	chcieć	18	82	44	dom	13
57	39	kto	18	83	44	drugi	13
58	39	taki	18	84	44	dusza	13
59	39	twarz	18	85	44	inny	13
60	40	bo	17	86	44	kilka	13
61	40	człowiek	17	87	44	kobieta	13
62	40	jaki	17	88	44	mówić	13
63	40	krewny	17	89	44	my	13
64	41	córka	16	90	44	nic	13
65	41	czas	16	91	44	nos	13
66	41	nad	16	92	44	pierś	13
67	41	przed	16	93	44	śmierć	13
68	41	serce	16	94	44	za (part.)	13
69	42	dzień	15	95	45	coś	12
70	42	siła	15	96	45	głos	12
71	42	usta	15	97	45	krzyk	12
72	42	widzieć	15	98	45	lub	12
73	43	albo	14	99	45	nikt	12
74	43	ciało	14	100	45	wiedzieć	12
75	43	dać	14	101	45	woda	12
76	43	dwa	14	102	45	zawsze	12

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
103	46	choroba	11	131	47	stać	10
104	46	czekać	11	132	47	teraz	10
105	46	czuć	11	133	47	ziemia	10
106	46	dziecko	11	134	48	bać się	9
107	46	ić	11	135	48	co (part.)	9
108	46	ludzie	11	136	48	góra	9
109	46	matka	11	137	48	hańba	9
110	46	nagle	11	138	48	ku	9
111	46	patrzyć	11	139	48	żza	9
112	46	pierwszy	11	140	48	myśl	9
113	46	tu	11	141	48	pełny	9
114	46	żona	11	142	48	płaski	9
115	47	bardzo	10	143	48	przyjść	9
116	47	brzeg	10	144	48	rozumieć	9
117	47	ciężki	10	145	48	rybak	9
118	47	cóż	10	146	48	stół	9
119	47	czoło	10	147	48	umrzeć	9
120	47	gdyby	10	148	48	zdawać się	9
121	47	inżynier	10	149-175	49	(27 haseł)	8
122	47	jęk	10	176-197	50	(22 hasła)	7
123	47	każdy	10	198-245	51	(48 haseł)	6
124	47	krzyknąć	10	246-309	52	(64 hasła)	5
125	47	noc	10	310-414	53	(105 haseł)	4
126	47	pięść	10	415-603	54	(189 haseł)	3
127	47	potem	10	604-1060	55	(457 haseł)	2
128	47	pójść	10	1061-3020	56	(1960 haseł)	1
129	47	pół	10				
130	47	prawie	10				

9.1.7. Lista rangowa próby z prozy epickiej Gabrieli Zapolskiej

N = 10 000

V = 3258

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	i	423	25	23	oko	36
2	2	w	342	26	24	tak	35
3	3	on	326	27	25	ciało	34
4	4	ten	264	28	25	po	34
5	5	z	259	29	26	krew	33
6	6	na	241	30	27	od	31
7	7	być	141	31	27	usta	31
8	8	nie	114	32	28	twars	28
9	9	który	94	33	29	kobieta	27
10	10	do	92	34	30	jakby	25
11	11	jak	72	35	30	przez	25
12	12	cały	59	36	31	czuć	24
13	13	a	57	37	31	dla	24
14	14	ja	56	38	31	wszystek	24
15	15	że	54	39	32	głowa	23
16	16	swój	52	40	32	nagle	23
17	17	się	50	41	32	teraz	23
18	18	chwila	45	42	32	ból	22
19	19	mieć	43	43	33	straszny	22
20	19	ręka	43	44	33	zdawać się	22
21	20	to	41	45	34	co	21
22	20	za	41	46	34	już	21
23	21	o	39	47	34	trup	21
24	22	jakiś	38	48	34	tylko	21

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
49	34	zacząć	21	75	40	noc	15
50	35	aby	20	76	40	sam	15
51	35	jeden	20	77	40	zwierzę	15
52	35	lecz	20	78	41	ale	14
53	35	mój	20	79	41	bardzo	14
54	35	mówić	20	80	41	chcieć	14
55	35	nad	20	81	41	ku	14
56	35	śmierć	20	82	41	pierś	14
57	35	ty	20	83	41	pod	14
58	36	serce	19	84	41	smutny	14
59	36	wielki	19	85	42	czarny	13
60	37	gdy	18	86	42	głos	13
61	37	żza	18	87	42	jęk	13
62	37	przed	18	88	42	mąż	13
63	37	ziemia	18	89	42	pan	13
64	38	biedny	17	90	43	blady	12
65	38	móc	17	91	43	cierpieć	12
66	38	słowo	17	92	43	coś	12
67	38	życie	17	93	43	dom	12
68	39	jeszcze	16	94	43	duśza	12
69	39	leżeć	16	95	43	gniew	12
70	39	rozpacz	16	96	43	grób	12
71	39	siła	16	97	43	męczyzna	12
72	40	dziecko	15	98	43	patrzeć	12
73	40	dziewczyna	15	99	43	trwaga	12
74	40	jaki		100	43	włos	12

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
101	44	bió	11	127	46	często	9
102	44	drżący	11	128	46	człowiek	9
103	44	iść	11	129	46	czoło	9
104	44	matka	11	130	46	dwa	9
105	44	nędza	11	131	46	jednak	9
106	44	pani	11	132	46	mały	9
107	44	potem	11	133	46	pies	9
108	44	przy	11	134	46	skóra	9
109	44	ramię	11	135	46	szarpać	9
110	44	stać	11	136	46	warga	9
111	44	taki	11	137	46	znów	9
112	45	nawet	10	138-157	47	(20 haseł)	8
113	45	nędzny	10	158-194	48	(37 haseł)	7
114	45	pogarda	10	195-232	49	(38 haseł)	6
115	45	pot	10	233-292	50	(60 haseł)	5
116	45	przecie(ż)	10	293-415	51	(123 hasła)	4
117	45	silnie	10	416-621	52	(206 haseł)	3
118	45	szalony	10	622-1136	53	(515 haseł)	2
119	45	walka	10	1137-3258	54	(2122 hasła)	1
120	45	wiedzieć	10				
121	45	wśród	10				
122	46	bez (przym.)	9				
123	46	biały	9				
124	46	błoto	9				
125	46	chory	9				
126	46	cierpienie	9				

9.1.8. Lista rangowa próby z dramatów Gabrieli Zapolskiej

N = 10 000

V = 2570

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
1	1	ja	344	25	24	się	50
2	2	nie	343	26	25	nóc	48
3	3	ten	301	27	26	musieć	43
4	4	i	274	28	27	już	42
5	5	w	253	29	28	sam	41
6	6	być	232	30	29	za	40
7	7	na	225	31	30	my	36
8	8	on	207	32	31	niech	35
9	9	z	194	33	32	o	34
10	10	ty	181	34	32	swój	34
11	11	to	140	35	32	wszystek	34
12	12	mieć	118	36	32	wy	34
13	12	pan	118	37	33	twój	32
14	13	jak	107	38	34	wiedzieć	31
15	14	a	96	39	34	żeby	31
16	15	że	80	40	35	bo	30
17	16	co	72	41	35	który	30
18	17	tak	70	42	36	cały	28
19	18	do	69	43	36	ić	28
20	19	taki	65	44	37	mówić	26
21	20	pani	63	45	37	nie	26
22	21	chcieć	60	46	37	tu	26
23	22	mój	53	47	37	tylko	26
24	23	ale	52	48	38	no	25

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
49	38	zły	25	75	46	bać się	16
50	38	życie	25	76	46	kłamać	16
51	39	dać	24	77	46	ludzie	16
52	39	jaki	24	78	46	prosić	16
53	39	kobieta	24	79	46	zabić	16
54	39	od	24	80	46	źle	16
55	40	chwila	22	81	47	cóż	15
56	40	czy	22	82	47	człowiek	15
57	41	plakać	21	83	47	dziecko	15
58	41	po	21	84	47	przy	15
59	41	śmierć	21	85	47	siła	15
60	42	patrzeć	20	86	47	strasznie	15
61	42	teraz	20	87	48	aż	14
62	42	trup	20	88	48	bardzo	14
63	43	biedny	19	89	48	dla	14
64	43	mąż	19	90	48	nad	14
65	44	głupi	18	91	48	o!	14
66	44	oko	18	92	48	przecie(ż)	14
67	44	powiedzieć	18	93	48	ręka	14
68	44	robić	18	94	48	umrzeć	14
69	45	coś	17	95	49	chory	13
70	45	dusza	17	96	49	dłaczego	13
71	45	krew	17	97	49	dziś	13
72	45	może	17	98	49	gdzie	13
73	45	nigdy	17	99	49	jeden	13
74	45	panna	17	100	49	kto	13

Lp.	Ranga	Hasło	Fr	Lp.	Ranga	Hasło	Fr
1	2	3	4	1	2	3	4
101	49	iza	13	127	52	bez (przyim.)	10
102	49	przed	13	128	52	choroba	10
103	49	przez	13	129	52	ciągle	10
104	49	tam	13	130	52	cicho	10
105	49	widzieć	13	131	52	ciężki	10
106	49	znów	13	132	52	dom	10
107	50	chodzić	12	133	52	kłamstwo	10
108	50	gdyby	12	134	52	serce	10
109	50	nawet	12	135	52	stary	10
110	50	pójść	12	136	52	szkoda	10
111	50	trzeba	12	137	52	świat	10
112	50	u	12	138	52	żona	10
113	50	wielki	12	139	53	ciężko	9
114	50	zrobić	12	140	53	doktor	9
115	51	aby	11	141	53	dziewczyna	9
116	51	boleć	11	142	53	głowa	9
117	51	ból	11	143	53	grób	9
118	51	czuć	11	144	53	jakiś	9
119	51	inny	11	145	53	lubić	9
120	51	jeszcze	11	146	53	nasz	9
121	51	ojciec	11	147	53	pieniądz	9
122	51	straszny	11	148	53	powinien	9
123	51	to (spój.)	11	149	53	raz	9
124	51	zbrodnia	11	150	53	rzecz	9
125	51	zmartwienie	11	151	53	więc	9
126	52	ach	10	152	53	więcej	9

Lp.	Ranga	Hasło	Pr	Lp.	Ranga	Hasło	Pr
1	2	3	4	1	2	3	4
153	53	wziąć	9	227-283	57	(57 hasła)	5
154	53	zawsze	9	284-365	58	(82 hasła)	4
155-164	54	(10 hasła)	8	366-533	59	(168 hasła)	3
165-183	55	(19 hasła)	7	534-928	60	(395 hasła)	2
184-226	56	(43 hasła)	6	929-2570	61	(1642 hasła)	1

9.1.9. Lista rangowa (pusta) próby zbiorczej z prozy epickiej
naturalistów

N = 70 000

V = 11925

Ranga	Frekwencja	Liczba wyrazów	Ranga	Frekwencja	Liczba wyrazów
r	f_1	V_1	r	f_1	V_1
1	2	3	1	2	3
1	2673	1	26	229	2
2	2208	1	27	219	1
3	1934	1	28	199	1
4	1802	1	29	190	1
5	1793	1	30	185	1
6	1354	1	31	183	1
7	1031	1	32	182	1
8	825	1	33	179	1
9	661	1	34	167	1
10	503	1	35	166	1
11	499	1	36	160	1
12	484	1	37	159	1
13	481	1	38	154	1
14	445	1	39	148	1
15	354	1	40	141	1
16	341	1	41	140	1
17	319	1	42	138	1
18	300	1	43	136	1
19	294	1	44	134	1
20	290	1	45	124	1
21	279	1	46	122	1
22	272	1	47	121	1
23	240	1	48	120	1
24	238	1	49	117	1
25	234	1	50	116	1

r	f ₁	V ₁	r	f ₁	V ₁
1	2	3	1	2	3
51	114	1	77	75	1
52	112	1	78	74	1
53	111	1	79	73	2
54	110	1	80	72	3
55	109	1	81	71	1
56	108	1	82	68	2
57	106	1	83	67	1
58	103	2	84	66	4
59	102	1	85	65	2
60	101	1	86	64	3
61	100	1	87	63	1
62	99	1	88	62	3
63	98	1	89	61	1
64	97	1	90	60	2
65	94	1	91	59	5
66	93	1	92	58	2
67	92	2	93	57	1
68	91	1	94	56	3
69	90	1	95	55	1
70	87	3	96	54	2
71	86	3	97	53	3
72	83	2	98	52	4
73	81	3	99	51	5
74	80	2	100	50	4
75	78	6	101	48	4
76	76	1	102	47	3

r	f _i	V _i	r	f _i	V _i
1	2	3	1	2	3
103	46	6	129	20	14
104	45	6	130	19	26
105	44	4	131	18	36
106	43	7	132	17	38
107	42	5	133	16	44
108	41	6	134	15	41
109	40	8	135	14	53
110	39	2	136	13	53
111	38	8	137	12	74
112	37	5	138	11	86
113	36	7	139	10	103
114	35	6	140	9	127
115	34	9	141	8	143
116	33	12	142	7	226
117	32	10	143	6	245
118	31	7	144	5	410
119	30	11	145	4	612
120	29	11	146	3	998
121	28	12	147	2	2155
122	27	12	148	1	6028
123	26	15			
124	25	14			
125	24	20			
126	23	22			
127	22	10			
128	21	22			

9.2. Hasła autosemantyczne należące - przynajmniej w jednej z prób tekstowych z utworów polskich naturalistów - do I lub II przedziału częstości

H a s ł o	F r e k w e n c j a									
	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
być	157	117	93	110	87	120	141	825	232	1057
mieć	63	56	29	33	71	46	43	341	118	459
oko	21	41	48	46	69	33	36	294	18	312
cały	34	25	18	22	28	33	59	229	28	257
ręka	22	35	29	28	43	34	43	234	14	248
móc	43	22	16	12	33	39	17	182	48	230
pan	14	14	22	12	11	25	13	111	118	229
już	70	24	5	15	23	25	21	183	42	225
śmierć	31	19	26	29	41	13	20	179	21	200
chcieć	32	10	17	18	25	18	14	134	60	194
chwila	22	10	17	11	24	38	45	167	22	189
głowa	21	22	23	21	19	37	23	166	9	175
jeden	26	25	18	19	17	29	20	154	13	167
twarz	9	22	25	25	33	18	28	160	6	166
życie	12	28	16	23	19	26	17	141	25	166
krew	5	24	30	15	14	17	33	138	17	155
pani	35	3	10	1	4	19	11	83	63	146
noga	12	33	23	19	22	24	7	140	5	145
czuć	24	8	21	9	27	11	24	124	11	135
musieć	28	12	21	7	8	8	7	91	43	134
kobietę	6	15	11	17	13	13	27	102	24	126
siła	10	17	11	12	28	15	16	109	15	124
usta	8	11	12	10	30	15	31	117	5	122

H a s ł o	F r e k w e n c j a									
	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
ciało	11	21	18	15	1	14	34	114	2	116
ból	15	6	24	12	18	6	22	103	11	114
stary	17	16	9	15	31	5	8	101	10	111
zacząć	24	12	7	10	8	24	21	106	4	110
serce	14	3	9	13	25	16	19	99	10	109
straszny	16	20	2	16	19	3	22	98	11	109
teraz	21	8	7	9	9	10	23	87	20	107
żza	16	9	7	6	27	9	18	92	13	105
widzieć	12	12	18	7	18	15	8	90	13	103
dziecko	13	23	8	5	12	11	15	87	15	102
patrzyć	7	8	20	10	12	11	12	80	20	100
ludzie	3	18	14	14	16	11	7	83	16	99
mówić	11	5	13	3	7	13	20	72	26	98
ziemia	8	20	21	8	8	10	18	93	3	96
człowiek	3	25	8	12	4	17	9	78	15	93
bać się	28	3	5	4	21	9	5	75	16	91
choroba	16	11	14	10	16	11	3	81	10	91
matka	20	15	9	11	9	11	11	86	5	91
ić	6	9	14	4	7	11	11	62	28	90
raz	20	12	4	11	6	24	4	81	9	90
czarny	8	18	18	14	9	6	13	86	3	89
wiedzieć	16	6	2	5	7	12	10	58	31	89
umrzeć	10	20	4	8	17	9	6	74	14	88
pierś	18	11	8	5	17	13	14	86	-	86
tu	15	8	8	6	7	11	4	59	26	85
myśl	12	3	10	17	20	9	7	78	6	84
pies	2	32	10	9	11	5	9	78	5	83

H a s ł o

F r e k w e n c j a

	DĄJ	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
ząb	3	18	13	14	17	5	8	78	5	83
dusza	13	7	1	6	12	13	12	64	17	81
nagle	23	4	9	7	3	11	23	80	1	81
słowo	7	3	23	4	11	8	17	73	6	79
dwa	9	13	4	10	13	14	9	72	6	78
wielki	15	5	6	5	1	14	19	65	12	77
zdawać się	13	6	11	4	6	9	22	71	6	77
zły	15	2	10	5	9	4	6	51	25	76
może	5	5	7	6	18	14	3	58	17	75
bardzo	9	14	4	4	5	10	14	60	14	74
ojciec	2	6	8	9	8	23	7	63	11	74
noc	12	6	6	11	7	10	15	67	6	73
żał	9	3	13	2	27	4	8	66	6	72
dom	7	4	3	8	13	13	12	60	10	70
mąż	6	4	10	7	8	3	13	51	19	70
ciężki	10	12	6	8	13	10	6	65	10	75
dzień	16	6	7	1	15	15	6	66	3	69
głos	-	11	10	10	10	12	13	66	3	69
włos	12	11	8	13	8	4	12	68	1	69
nos	5	11	7	14	7	13	7	64	4	68
biedny	4	5	2	4	12	4	17	48	19	67
brudny	-	9	23	14	7	5	6	64	2	66
dać	3	5	5	9	2	14	4	42	24	66
strasznie	18	10	-	2	17	1	3	51	15	66
zawsze	12	11	3	4	10	12	4	56	9	65
plakać	19	3	5		5	7	3	43	21	64

F r e k w e n c j a

H a s ł o

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
trup	-	3	8	5	4	3	21	44	20	64
żona	4	11	10	8	4	11	6	54	10	64
strach	5	18	9	8	14	7	1	62	1	63
głupi	6	8	6	2	15	4	3	44	18	62
gniew	2	7	26	5	5	2	12	59	3	62
rozpacz	3	2	16	12	5	5	16	59	3	62
stać	2	8	9	3	13	10	11	56	6	62
świat	14	9	6	6	10	3	4	52	10	62
zwierzę	5	20	2	9	1	4	15	56	5	61
głód	2	8	9	8	14	4	8	53	6	59
chory	2	3	8	14	7	2	9	45	13	58
zostać	11	4	10	4	9	4	6	48	10	58
czoło	4	8	10	6	10	10	9	57	-	57
ucho	4	8	9	6	19	6	3	55	2	57
blady	2	4	17	7	6	3	12	51	5	56
cierpieć	7	2	8	3	10	8	12	50	6	56
ostatni	7	10	2	11	6	8	6	50	5	56
jęk	4	2	19	2	4	10	13	54	1	55
leżeć	6	11	9	1	8	1	16	52	3	55
powiedzieć	9	5	9	2	4	5	3	37	18	55
gardło	8	13	3	7	8	6	7	52	2	54
nędza	-	3	9	11	7	5	11	46	8	54
bić	4	12	5	4	5	6	11	47	6	53
nigdy	10	4	1	1	7	6	7	36	17	53
pięść	2	5	8	11	11	10	6	53	-	53
zabić	2	3	10	3	8	7	4	37	16	53

H a s ł o

F r e k w e n c j a

	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
krzyk	3	8	13	4	3	12	5	48	4	52
błoto	2	9	12	6	3	4	9	45	6	51
ciągle	25	3	-	2	2	1	8	41	10	51
drzeć	9	7	3	1	13	8	8	49	2	51
robić	6	7	5	8	2	2	3	33	18	51
siedzieć	7	4	6	5	12	4	7	45	6	51
przecież	7	2	1	4	4	8	10	36	14	50
walka	6	11	6	5	3	2	10	43	7	50
wyglądać	3	8	2	1	25	5	2	46	4	50
chłop	1	13	10	5	7	4	5	45	4	49
silny	10	8	7	5	4	5	5	45	5	49
czas	9	7	3	2	4	16	4	45	3	48
smutny	5	5	8	-	11	3	14	46	2	48
ciężko	3	6	11	-	4	6	8	38	9	47
warga	3	6	4	7	10	8	9	47	-	47
zrobić	8	3	7	7	6	3	1	35	12	47
drugi	9	7	4	5	4	13	1	43	3	46
grób	8	2	1	3	7	4	12	37	9	46
praca	-	11	2	6	11	8	4	42	4	46
ramię	10	2	4	5	8	5	11	45	1	46
złe	8	4	3	4	2	4	5	30	16	46
pełny	6	7	2	11	1	9	7	43	2	45
pierwszy	10	3	3	7	5	11	2	41	4	45
pójść	3	2	7	1	7	10	3	33	12	45
znowu	16	9	-	5	5	6	1	42	2	44

F r e k w e n c j a

H a s ł o	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	ŁAT
córka	9	2	5	3	6	16	2	43	-	43
mężczyzna	3	1	8	6	3	5	12	38	5	43
panna	12	-	2	1	3	5	3	26	17	43
ruch	7	3	10	4	2	7	8	41	2	43
trochę	15	1	3	4	8	2	7	40	3	43
uczucie	4	6	2	8	11	8	3	42	1	43
droga	4	10	5	2	8	5	4	38	4	42
znów	3	2	6	2	2	5	9	29	13	42
kilka	8	3	4	2	7	13	3	40	1	41
prawie	7	6	3	1	6	10	7	40	1	41
spojrzeć	5	7	16	2	5	3	2	40	1	41
począć	1	18	6	12	-	-	3	40	-	40
zmęczony	5	1	17	1	6	2	4	36	4	40
myśleć	11	5	-	3	9	2	4	34	5	39
nędzny	-	2	-	5	11	6	10	34	5	39
paść (pasie)	2	13	13	6	1	2	2	39	-	39
własny	1	6	2	10	8	3	5	35	4	39
drzwi	-	6	3	12	6	6	5	38	-	38
dziewczyna	-	2	2	3	4	3	15	29	9	38
mały	10	2	4	5	3	1	9	34	4	38
nienawiść	-	2	16	4	3	4	6	35	3	38
pot	2	4	6	7	6	3	10	38	-	38
trwoga	2	6	6	6	4	1	12	37	1	38
woda	2	5	5	6	2	12	4	36	2	38
zawołać	1	3	14	5	4	8	3	38	-	38
chodzić	1	6	2	1	9	2	4	25	12	37

F r e k w e n c j a

H a s ł o	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
dziś	5	1	1	1	8	6	1	23	13	36
oba(j)	3	9	1	11	4	3	2	33	3	36
trzeba	5	3	5	4	1	4	2	24	12	36
więcej	10	4	-	2	3	3	5	27	9	36
jeść	4	10	3	4	3	7	1	32	3	35
koniec	13	4	1	7	7	3	-	35	-	35
boleć	3	1	6	-	7	-	6	23	11	34
chłopak	1	12	8	1	6	1	4	33	1	34
miejsce	4	15	3	4	1	5	2	34	-	34
rzucić	4	3	10	1	3	6	2	29	5	34
wołać	1	5	10	4	1	7	3	31	3	34
niepokój	6	1	8	3	12	1	1	32	1	33
pokój	9	1	2	5	10	-	2	29	4	33
policzek	1	2	5	7	10	-	7	32	1	33
przerażony	3	3	19	-	5	-	3	33	-	33
godzina	5	3	-	13	2	1	7	31	1	32
baba	1	12	2	4	8	1	-	28	3	31
ostrzy	5	3	11	3	1	3	4	30	1	31
wścikły	1	9	3	12	3	1	1	30	1	31
ciosa	5	12	3	7	-	1	2	30	-	30
czekać	3	1	4	-	3	11	1	23	7	30
koń	-	10	3	5	2	4	3	27	3	30
obawa	5	1	9	11	-	4	-	30	-	30
szalony	1	3	5	1	5	1	10	26	4	30
drżący	-	2	6	5	5	-	11	29	-	29
głuchy	-	2	10	4	4	3	5	28	1	29

H a s ł o	F r e k w e n c j a									
	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
krzyknąć	-	5	9	1	1	10	3	29	-	29
oburzenie	1	-	19	4	2	2	1	29	-	29
prosić	1	2	2	1	-	4	2	12	17	29
kark	-	7	-	10	3	1	4	25	3	28
kawałek	1	10	3	3	-	5	5	27	1	28
milczeć	-	-	2	2	12	-	5	21	7	28
nagły	3	-	7	12	1	3	2	28	-	28
uderzyć	2	8	12	2	2	-	2	28	-	28
cicho	2	2	1	-	1	3	8	17	10	27
kłamać	2	-	3	2	4	-	-	11	16	27
pogarda	-	-	5	1	7	1	10	24	3	27
ponury	1	2	1	1	12	6	3	26	1	27
zbrodnia	1	-	4	1	2	2	6	16	11	27
chory (sb.)	-	4	8	1	11	-	1	25	1	26
gorycz	1	2	11	1	2	3	4	24	2	26
kąt	2	1	3	2	11	1	3	23	3	26
silnie	1	5	6	1	-	3	10	26	-	26
pochwycić	2	9	10	-	1	-	3	25	-	25
stary (sb.)	1	2	3	1	14	1	1	23	2	25
lekarz	1	11	-	4	4	1	3	24	-	24
mama	20	1	1	-	-	-	1	23	1	24
poczuć	3	6	11	-	1	2	1	24	-	24
kij	-	10	3	3	4	2	1	23	-	23
ogarniać	3	-	2	3	13	-	2	23	-	23
sposzrzec	1	10	2	3	6	-	-	22	1	23
więzienie	-	-	11	1	1	2	3	18	5	23

F r e k w e n c j a

H a s ł o	F r e k w e n c j a									
	DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR	TNAT
gryźć	1	2	2	-	11	2	2	20	2	22
jedyny	4	1	2	10	2	1	2	22	-	22
chudy	1	4	2	1	10	-	3	21	-	21
oddech	-	-	1	2	12	5	1	21	-	21
szkoda (vb.)	2	1	1	4	2	1	-	11	10	21
ogromny	4	10	2	-	2	2	-	20	-	20
okropnie	16	1	-	1	-	-	2	20	-	20
poczucie	10	-	3	-	1	3	-	17	3	20
rzec	-	2	11	1	2	2	1	19	-	19
brzeg	3	2	1	-	1	10	1	18	-	18
pół	1	1	-	5	-	10	1	18	-	18
staruszka	12	-	-	-	1	2	2	17	1	18
kłamstwo	-	-	1	2	1	1	2	7	10	17
powtarzać	2	1	-	-	13	-	1	17	-	17
uderzenie	-	-	17	-	-	-	-	17	-	17
kot	-	12	-	-	-	2	2	16	-	16
poskoczyć	-	10	2	1	1	-	-	14	-	14
inżynier	-	-	-	1	-	10	-	11	-	11

9.3. Alfabetyczna lista 100 pierwszych haseł w próbach tekstowych z utworów polskich naturalistów

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
1.	a	13	10	10	16	18	11	13	12	15
2.	aby	-	-	-	37	-	-	50	-	-
3.	albo	-	-	-	-	-	73	-	-	-
4.	ale	18	27	25	46	51	28	78	28	24
5.	aż	50	-	-	-	-	-	-	-	87
6.	baba	-	78	-	-	-	-	-	-	-
7.	bać się	37	-	-	-	45	-	-	93	76
8.	bardzo	-	70	-	-	-	-	79	-	88
9.	bez (przyim.)	38	-	51	31	72	51	-	48	-
10.	bić	-	79	-	-	-	-	-	-	-
11.	biedny	-	-	-	-	90	-	64	-	63
12.	blady	-	-	57	-	-	-	90	-	-
13.	błoto	-	-	81	-	-	-	-	-	-
14.	bo	36	65	75	80	-	60	-	67	40
15.	ból	76	-	30	68	56	-	42	59	-
16.	brudny	-	-	31	56	-	-	-	-	-
17.	być	8	7	8	7	10	8	7	8	6
18.	cały	31	34	52	34	30	31	12	26	42
19.	chata	-	-	-	-	78	-	-	-	-
20.	chcieć	33	-	58	40	35	56	80	45	22
21.	chłop	-	74	97	-	-	-	-	-	-
22.	chłopak	-	80	-	-	-	-	-	-	-
23.	choć	91	-	-	-	-	-	-	-	-
24.	choroba	68	91	69	93	68	-	-	81	-

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
25.	chory	-	-	-	57	-	-	-	-	95
26.	chwila	51	-	59	81	39	25	18	35	55
27.	ciało	-	44	53	51	-	74	27	52	-
28.	ciągle	43	-	-	-	-	-	-	-	-
29.	cierpieć	-	-	-	-	-	-	91	-	-
30.	ciężki	-	81	-	-	79	-	-	-	-
31.	ciężko	-	-	87	-	-	-	-	-	-
32.	cios	-	82	-	-	-	-	-	-	-
33.	co	27	50	39	28	47	23	45	31	17
34.	co (part.)	83	-	-	-	-	-	-	-	-
35.	coś	65	-	-	58	-	95	92	97	70
36.	córka	-	-	-	-	-	64	-	-	-
37.	cóż	-	-	-	-	-	-	-	-	80
38.	czarny	-	52	54	59	-	-	85	76	-
39.	czas	-	-	-	-	-	65	-	-	-
40.	człowiek	-	35	-	69	-	61	-	86	81
41.	czoło	-	-	98	-	-	-	-	-	-
42.	czuć	44	-	40	-	32	-	36	46	-
43.	czy	77	-	47	87	80	42	-	66	56
44.	dać	-	-	-	-	-	75	-	-	51
45.	dla	-	53	-	63	73	36	37	53	89
46.	dlatego	-	-	-	-	-	-	-	-	96
47.	do	11	9	9	11	8	9	10	9	19
48.	dom	-	-	-	-	81	82	95	-	-
49.	drugi	-	-	-	-	-	83	-	-	-
50.	drzwi	-	-	-	70	-	-	-	-	-

Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł

Lp.	H a s ł o									
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EEN	ZDR
51.	drzeć	-	-	-	-	82	-	-	-	-
52.	dusza	87	-	-	-	91	84	94	-	71
53.	dwa	-	75	-	94	83	76	-	98	-
54.	dziecko	88	40	-	-	92	-	72	73	82
55.	dzień	69	-	-	-	70	69	-	-	-
56.	dziewczyna	-	-	-	-	-	-	73	-	-
57.	dziś	-	-	-	-	-	-	-	-	97
58.	gardło	-	76	-	-	-	-	-	-	-
59.	gdy	-	-	60	-	-	-	60	-	-
60.	gdyby	-	-	-	71	-	-	-	-	-
61.	gdzie	-	-	-	72	-	-	-	-	98
62.	głoa	-	92	99	95	-	96	86	-	-
63.	głowa	54	41	32	36	52	27	39	36	-
64.	głód	-	-	-	-	74	-	-	-	-
65.	głuchy	-	-	100	-	-	-	-	-	-
66.	głupi	-	-	-	-	71	-	-	-	65
67.	gniew	-	-	26	-	-	-	95	-	-
68.	godzina	-	-	-	64	-	-	-	-	-
69.	gorycz	-	-	88	-	-	-	-	-	-
70.	grób	-	-	-	-	-	-	96	-	-
71.	i	1	1	1	1	5	1	1	1	4
72.	inny	-	59	-	96	-	85	-	-	-
73.	ić	-	-	70	-	-	-	-	-	43
74.	ja	10	18	17	12	11	12	14	13	1
75.	jak	12	11	20	10	9	13	11	10	14

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
76.	jakby	52	60	-	47	48	-	34	57	-
77.	jaki	-	61	89	48	-	62	74	69	52
78.	jakiś	21	24	71	83	57	43	24	29	-
79.	jeden	41	36	55	38	61	35	51	39	99
80.	jedyny	-	-	-	97	-	-	-	-	-
81.	jeszcze	57	62	-	-	93	39	68	63	-
82.	jęk	-	-	48	-	-	-	87	-	-
83.	już	14	37	-	52	40	40	46	32	28
84.	kark	-	-	-	98	-	-	-	-	-
85.	każdy	92	71	68	-	-	-	-	95	-
86.	kiedy	66	66	-	-	62	52	-	92	-
87.	kilka	-	-	-	-	-	86	-	-	-
88.	kłamać	-	-	-	-	-	-	-	-	83
89.	kobieta	-	67	90	42	84	87	33	61	53
90.	koniec	89	-	-	-	-	-	-	-	-
91.	kot	-	83	-	-	-	-	-	-	-
92.	krew	-	38	21	53	75	63	29	43	72
93.	krzyk	-	-	76	-	-	97	-	-	-
94.	kto	-	-	-	-	-	57	-	-	100
95.	który	35	14	18	9	22	10	9	14	41
96.	ku	-	-	-	-	-	-	81	-	-
97.	lecz	-	-	-	-	-	53	52	-	-
98.	lekarz	-	93	-	-	-	-	-	-	-
99.	leżeć	-	94	-	-	-	-	69	-	-
100.	lub	-	-	-	-	-	98	-	-	-
101.	ludzie	-	54	72	60	69	-	-	79	77

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
102.	żza	70	-	-	-	34	-	61	70	-
103.	mama	58	-	-	-	-	-	-	-	-
104.	matka	59	68	-	84	-	-	-	77	-
105.	mąż	-	-	-	-	-	-	88	-	64
106.	mężczyzna	-	-	-	-	-	-	97	-	-
107.	mieć	16	13	22	24	14	18	19	16	12
108.	miejsce	-	69	-	-	-	-	-	-	-
109.	milczeć	-	-	-	-	94	-	-	-	-
110.	może	-	-	-	-	58	77	-	-	7
111.	móc	23	42	63	73	25	24	65	33	25
112.	mój	45	-	-	43	-	38	53	55	23
113.	mówić	-	-	77	-	-	88	54	99	44
114.	musieć	39	84	41	-	-	-	-	71	27
115.	my	-	-	-	65	-	89	-	-	31
116.	wyśl	93	-	-	44	49	-	-	87	-
117.	na	4	3	4	4	4	3	6	4	7
118.	nad	94	-	45	54	-	66	55	60	90
119.	nagle	48	-	-	-	-	-	40	84	-
120.	nagły	-	-	-	74	-	-	-	-	-
121.	nawet	49	-	-	-	59	78	-	88	-
122.	nędza	-	-	-	85	-	-	-	-	-
123.	nic	32	-	-	-	-	90	-	82	45
124.	nie	7	8	7	8	6	5	8	-	2
125.	niech	-	-	-	-	-	-	-	-	32
126.	nienawiść	-	-	64	-	-	-	-	-	-

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych baseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
127.	niepokój	-	-	-	-	95	-	-	-	-
128.	nigdy	-	-	-	-	-	-	-	-	74
129.	nikt	-	-	-	-	-	99	-	-	-
130.	no	-	-	-	-	-	-	-	-	48
131.	noc	95	-	-	86	-	-	75	-	-
132.	noga	96	25	33	39	42	44	-	42	-
133.	nos	-	95	-	61	-	91	-	-	-
134.	o	26	30	13	18	16	47	23	21	33
135.	oi	-	-	-	-	-	-	-	-	91
136.	oba(j)	-	-	-	87	-	-	-	-	-
137.	obawa	-	-	-	88	-	-	-	-	-
138.	oburzenie	-	-	49	-	-	-	-	-	-
139.	od	40	21	42	23	24	22	30	27	54
140.	oddech	-	-	-	-	96	-	-	-	-
141.	ogarniać	-	-	-	-	85	-	-	-	-
142.	ojciec	-	-	-	-	-	48	-	-	-
143.	oko	55	19	14	15	15	32	25	19	66
144.	okropnie	71	-	-	-	-	-	-	-	-
145.	on	3	5	5	5	3	6	3	5	8
146.	ostatni	-	-	-	89	-	-	-	-	-
147.	ostry	-	-	91	-	-	-	-	-	-
148.	pan	84	72	35	75	-	41	89	54	13
149.	pani	29	-	-	-	-	54	-	80	21
150.	panna	97	-	-	-	-	-	-	-	75
151.	paść (pasie)	-	77	78	-	-	-	-	-	-
152.	patrzeć	-	-	46	99	97	-	98	85	60

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
153.	pełny	-	-	-	90	-	-	-	-	-
154.	pierś	63	96	-	-	63	92	82	78	-
155.	pies	-	28	-	-	-	-	-	89	-
156.	pięść	-	-	-	91	-	-	-	-	-
157.	piąkać	62	-	-	-	-	-	-	-	57
158.	po	24	17	19	22	21	15	28	20	58
159.	począć	-	55	-	76	-	-	-	-	-
160.	poczuć	-	-	92	-	-	-	-	-	-
161.	pod	72	32	73	32	86	34	83	44	-
162.	ponury	-	-	-	-	98	-	-	-	-
163.	potem	-	85	-	-	-	-	-	-	-
164.	powiedzieć	-	-	-	-	-	-	-	-	67
165.	powtarzać	-	-	-	-	87	-	-	-	-
166.	praca	-	97	-	-	-	-	-	-	-
167.	prosić	-	-	-	-	-	-	-	-	68
168.	przecie(z)	-	-	-	-	-	-	-	-	92
169.	przed	78	86	82	29	64	67	62	51	-
170.	przerażony	-	-	50	-	-	-	-	-	-
171.	przez	-	33	83	25	43	33	35	38	-
172.	przy	60	87	-	-	88	55	-	74	84
173.	przyjąć	-	63	-	-	-	-	-	-	-
174.	raz	61	88	-	92	-	45	-	83	-
175.	ręka	53	23	23	27	19	30	20	25	93
176.	robić	-	-	-	-	-	-	-	-	69
177.	rozpacz	-	-	65	77	-	-	70	-	-
178.	rzec	-	-	93	-	-	-	-	-	-

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
179.	sam	28	-	-	45	99	50	76	47	29
180.	serce	85	-	-	66	36	68	58	64	-
181.	siedzieć	-	-	-	-	100	-	-	-	-
182.	się	15	16	12	19	17	17	17	15	25
183.	siła	-	58	94	78	31	70	71	56	85
184.	słowo	-	-	34	-	-	-	66	96	-
185.	smutny	-	-	-	-	-	-	84	-	-
186.	spojrzeć	-	-	66	-	-	-	-	-	-
187.	stać	-	-	-	-	89	-	-	-	-
188.	staruszka	98	-	-	-	-	-	-	-	-
189.	stary	67	64	-	55	27	-	-	62	-
190.	stary (sb.)	-	-	-	-	76	-	-	-	-
191.	strach	-	56	-	-	77	-	-	-	-
192.	strasznie	64	-	-	-	65	-	-	-	86
193.	straszny	73	46	-	49	53	-	43	65	-
194.	swój	25	20	15	20	50	20	16	22	34
195.	śmierć	34	51	27	26	20	93	56	34	59
196.	świat	86	-	-	-	-	-	-	-	-
197.	tak	19	26	36	35	41	16	26	24	18
198.	taki	30	29	37	100	41	58	-	40	20
199.	ten	6	6	6	6	7	7	4	6	3
200.	teraz	56	-	-	-	-	-	41	75	61
201.	to	17	39	28	21	23	14	21	18	11
202.	trochę	79	-	-	-	-	-	-	-	-
203.	trup	-	-	-	-	-	-	47	-	62
204.	trwoga	-	-	-	-	-	-	99	-	-

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DAB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
205.	tu	80	-	-	-	-	-	-	-	46
206.	twarz	-	43	29	30	26	59	32	37	-
207.	twój	-	-	-	-	-	-	-	-	37
208.	ty	-	45	24	-	-	49	57	49	10
209.	tylko	20	73	43	50	28	26	48	30	47
210.	u	-	-	-	-	-	79	-	-	-
211.	ucho	-	-	-	-	54	-	-	-	-
212.	uderzenie	-	-	61	-	-	-	-	-	-
213.	uderzyć	-	-	84	-	-	-	-	-	-
214.	umrzeć	-	47	-	-	66	-	-	94	94
215.	usta	-	98	85	-	29	71	31	50	-
216.	w	2	2	2	2	1	2	2	2	5
217.	walka	-	99	-	-	-	-	-	-	-
218.	widzieć	99	89	56	-	60	72	-	72	-
219.	wiedzieć	74	-	-	-	-	100	-	-	38
220.	wielki	81	-	-	-	-	80	59	-	-
221.	więzienie	-	-	95	-	-	-	-	-	-
222.	włos	100	100	-	67	-	-	100	-	-
223.	wszystek	22	22	38	13	44	29	38	23	35
224.	wściekły	-	-	-	79	-	-	-	-	-
225.	wśród	-	-	-	41	-	-	-	-	-
226.	wy	-	-	-	-	-	-	-	-	36
227.	wyglądać	-	-	-	-	37	-	-	-	-
228.	z	5	4	3	3	2	4	5	3	9
229.	za	46	15	16	17	12	21	22	17	30
230.	za (part.)	-	-	-	-	-	94	-	-	-

Lp.	H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł								
		DĄB	DYG	GR	NIED	SAW	SYG	ZEP	EPN	ZDR
231.	zabić	-	-	-	-	-	-	-	-	78
232.	zacząć	47	90	-	-	-	46	49	58	-
233.	zawołać	-	-	74	-	-	-	-	-	-
234.	ząb	-	57	79	62	67	-	-	90	-
235.	zdawać się	90	-	96	-	-	-	44	100	-
236.	ziemia	-	48	44	-	-	-	63	68	-
237.	zły	82	-	-	-	-	-	-	-	49
238.	zmęczony	-	-	62	-	-	-	-	-	-
239.	znowu	75	-	-	-	-	-	-	-	-
240.	zwierzę	-	49	-	-	-	-	77	-	-
241.	źle	-	-	-	-	-	-	-	-	79
242.	zał	-	-	80	-	34	-	-	-	-
243.	że	9	12	11	14	13	19	15	11	16
244.	-że	-	-	86	-	-	-	-	-	-
245.	żeby	42	-	-	-	38	81	-	91	39
246.	życie	-	31	67	33	55	39	67	41	50

9.4. Lista 100 pierwszych haseł 70 000-wyrazowej próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów na tle analogicznych list sporządzonych dla innych tekstów

H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł							
	EPN	LAL	SPROZ	SPUBL	WIAD	KOM	REP	NLIT
i	1	1	1	2	2	2	2	2
w	2	5	3	1	1	1	1	1
z	3	6	7	5	3	5	4	4
na	4	7	6	4	4	4	5	7
on	5	2	5	10	82	8	7	6
ten	6	3	10,11	6,11	9	3	3	3
nie	7	4	4	8	8	10	8	8
być	8	8	8	3	6	7	6	10
do	9	11	9	9	5	6	9	9
jak	10	21	20	19	23	17	26	18
za	11	10	12	12	11	9	11	14
a	12	13	14	15	16	13	13	13
ja	13	12	13	-	-	-	35	-
który	14	14	16	14	7	11	10	11
się	15	28	2	7	-	63	45	5
mieć	16	15	19	17	21	14	14	24
za	17	19	25	35	28	23	19	56
to	18	-	-	81	-	26	-	-
oko	19	56	66	-	-	-	-	-
po	20	27	18	43	20	21	16	39
o	21	17	15	13	10	12	12	12
swój	22	35	29	28	-	16	22	17
wszystek	23	37	58	36	78	33	20	94

Kolejne numery na listach 100 pierwszych haseł

H a s ł o

	EPN	LAL	SPROZ	SPUBL	WIAD	KOM	REP	NLIT
tak	24	22	23	38	-	32	25	24
ręka	25	46	49	-	-	-	-	-
cały	26	73	54	66	-	42	40	95
od	27	26	27	25	44	18	18	50
ale	28	18	17	23	-	27	15	31
jakiś	29	57	57	-	-	-	47	-
tylko	30	29	32	27	64	31	21	28
co	31	16	21	37	-	28	24	41
już	32	25	22	45	70	36	17	46
móc	33	34	28	29	66	25	28	-
śmierć	34	-	-	-	-	-	-	-
chwila	35	53	52	-	-	-	-	-
głowa	36	69	81	-	-	-	-	-
twarz	37	-	-	-	-	-	-	-
przez	38	62	33	22	15	15	33	19
jeden	39	44	48	40	-	-	-	34
taki	40	33	31	33	-	46	36	57
życie	41	-	-	-	-	-	58	86
noga	42	-	-	-	-	-	-	-
kręć	43	-	-	-	-	-	-	-
pod	44	-	62	-	59	62	77	-
chcieć	45	43	41	-	-	-	60	-
czuć	46	-	-	-	-	-	-	-
sam	47	38	39	91	-	-	-	26
bez (przyim.)	48	90	80	-	-	68	91	-
ty	49	36	34	-	-	-	-	-

H a s ł o	Kolejne numery na listach 10 pierwszych haseł							
	EPN	LAL	SPROZ	SPUBL	WIAD	KOM	REP	NLIT
usta	50	-	-	-	-	-	-	-
przed	51	83	43	-	22	50	51	-
ciało	52	-	-	-	-	-	-	-
dla	53	49	46	20	24	19	23	23
pan	54	9	26	-	-	-	-	-
mój	55	32	36	-	-	-	99	-
siła	56	-	-	-	-	-	-	-
jakby	57	-	72	-	-	-	-	-
zacząć	58	-	-	-	-	-	-	-
ból	59	-	-	-	-	-	-	-
nad	60	-	83	-	-	77	76	-
kobieta	61	65	-	-	-	-	-	-
stary	62	93	-	-	-	-	59	-
jeszcze	63	40	35	53	85	45	30	-
serce	64	-	-	-	-	-	-	-
straszny	65	-	-	-	-	-	-	-
czy	66	31	40	31	-	51	44	30
bo	67	52	38	-	-	-	70	-
ziemia	68	-	-	-	-	-	-	-
jaki	69	61	89	68	-	38	62	96
żza	70	-	-	-	-	-	-	-
musieć	71	77	53	78	-	-	66	-
widzieć	72	72	67	-	-	-	-	-
dziecko	73	-	-	-	-	-	-	-
przy	74	86	51	47	26	49	48	-
teraz	75	-	63	-	-	-	84	-

H a s ł o	Kolejne numery na listach 100 pierwszych baseł							
	EPN	LAL	SPROZ	SPUBL	WIAD	KOM	REP	NLIT
czarny	76	-	-	-	-	-	-	-
matka	77	-	-	-	-	-	-	-
pierś	78	-	-	-	-	-	-	-
ludzie	79	78	61	88	-	-	-	-
pani	80	20	-	-	-	-	-	-
choroba	81	-	-	-	-	-	-	-
nic	82	92	50	-	-	-	-	-
raz	83	50	-	-	-	-	-	-
nagle	84	-	-	-	-	-	-	-
patrzyć	85	96	100	-	-	-	-	-
człowiek	86	51	-	-	-	71	27	-
myśl	87	-	-	-	-	-	-	-
nawet	88	30	55	94	-	61	46	71
pies	89	-	-	-	-	-	-	-
ząb	90	-	-	-	-	-	-	-
żeby	91	-	87	-	-	-	87	-
kiedy	92	60	60	-	-	-	88	-
bać się	93	-	-	-	-	-	-	-
umrzeć	94	-	-	-	-	-	-	-
każdy	95	-	78	-	-	-	41	48
słowo	96	-	-	-	-	-	-	-
coś	97	-	64	-	-	-	98	-
dwa	98	88	69	59	-	-	-	-
mówić	99	24	42	92	55	80	43	-
zdawać się	100	-	-	-	-	-	-	-

9.5. Lista 100 pierwszych haseł 10 000-wyrazowej próby
z naturalistycznych dramatów Zapolskiej
na tle analogicznych list sporządzonych dla innych tekstów

H a s ł o	Numery na listach				
	ZDR	DZIAD	SDRAM	TMZar	TMZg
ja	1	5	4	5+my	9
nie	2	3	1	2	3
ten	3	6	17,13	7,3	2,6
i	4	1	5-	9	4
w	5	2	6	4	5
być	6	8	2	1	1
na	7	9	10	6	12
on	8	4	9	14	7
z	9	7	11	11	15
ty	10	10	15	31+wy	44
to	11	-	32	15	25
mieć	12	18	16	12	17
pan	13	19	7	37	43
jak	14	11	21	29	22
a	15	15	14	24	16
że	16	17	8	10	11
co	17	12	18	17	27
tak	18	21	19	19	13
do	19	16	18	16	21
taki	20	65	25	18	14
pani	21	-	26	26	59
chcieć	22	44	30	42	52
mój	23	14	35	97	75

H a s ł o

Numery na listach

	ZDk	DZIAD	SDRAM	TMZar	TMZg
ale	24	37	20	20	19
się	25	13	3,36	8	8,45
móc	26	84	27	34	41
musieć	27	81	46	57	51
już	28	36	24	30	26
sam	29	31	47	88	66
za	30	20	42	70	57
my	31	-	34	5+ja	30
niech	32	80	59	-	-
o	33	23	23	23	33
swój	34	55	68	84	-
wszystek	35	33	85	68	87
wy	36	-	65	31+ty	-
twój	37	25	-	-	-
wiedzieć	38	32	22	22	24
żeby	39	-	43	41	46
bo	40	52	39	21	18
który	41	42	56	28	29
cały	42	56	72	-	74
iść	43	96	80	76	-
mówić	44	38	29	39	28
nie	45	72	44	98	100
tu	46	30	40	59	67
tylko	47	29	33	49	38
no	48	-	28	13	10
zły	49	-	-	-	-

H a s ł o	Numery na listach				
	ZDR	DZIAD	SDRAM	TMZar	TMZg
życie	50	94	-	-	-
dać	51	68	99	93	89
jaki	52	45	77	66	83
kobieta	53	-	-	-	-
od	54	49	45	46	53
chwila	55	-	-	-	-
czy	56	27	31	44	48
plakać	57	-	-	-	-
po	58	26	37	47	40
śmierć	59	-	-	-	-
patrzeć	60	40	-	-	-
teraz	61	-	52	48	55
trup	62	-	-	-	-
biedny	63	-	-	-	-
mąż	64	-	-	-	-
głupi	65	-	-	-	-
oko	66	34	-	-	-
powiedzieć	67	-	38	43	35
prosić	68	-	53	40	84
robić	69	-	93	92	54
coś	70	-	50	54	63
dusza	71	41	-	-	-
krew	72	-	-	-	-
może	73	-	51	55	69
nigdy	74	-	-	-	-
panna	75	-	-	-	-

Numery na listach

H a s ł o

	ZDR	DZIAD	SDRAM	TMZar	TMZg
bać się	76	-	-	-	-
ludzie	77	-	66	-	86
zabić	78	-	-	-	-
źle	79	-	-	-	-
cóż	80	73	-	-	-
człowiek	81	46	64	-	-
dziecko	82	77	-	-	-
kłamać	83	-	-	-	-
przy	84	82	-	-	-
siła	85	-	-	-	-
strasznie	86	-	-	-	-
aż	87	-	-	-	-
bardzo	88	-	48	25	31
dla	89	50	63	96	76
nad	90	71	-	-	-
o!	91	60	96	-	-
przecież	92	-	54	75	70
ręka	93	53	-	-	-
umrzeć	94	-	-	-	-
chory	95	-	-	-	-
dlaczego	96	-	86	-	-
dziś	97	-	-	-	-
gdzie	98	66	-	100	97
jeden	99	51	78	65	49
kto	100	22	58	-	-

9.6. Dyspersja (rozrzut) haseł autosemantycznych II przedziału częstości charakterystycznych dla prób tekstowych z utworów naturalistów. (Po hasła podaję frekwencję w danej próbie, a w nawiasie frekwencję łączną we wszystkich próbach)

Rzeczowniki - DĄB: mama 20 (24), matka 20 (91), pierś 18 (86), dzień 16 (69), świat 14 (62), koniec 13 (35), staruszka 12 (18), po-czucie 10 (20);

DYG: noga 33 (145), pies 32 (83), życie 28 (93), człowiek 25 (93) dziecko 23 (102), zwierzę 20 (61), strach 18 (63), zab 18 (83), mie-sce 15 (34), chłop 13 (49), gardło 13 (54), baba 12 (31), chłopak 12 (34), cios 12 (30), kot 12 (16), lekarz 11 (24), walka 11 (50), dro-ga 10 (42), kawałek 10 (28), kił 10 (23), koń 10 (30);

GR: gniew 26 (62), ból 24 (114), słowo 23 (79), ziemia 21 (96), jęk 19 (55), oburzenie 19 (29), uderzenie 17 (17), nienawiść 16 (38) krzyk 13 (52), błoto 12 (51), gorycz 11 (26), wiezienie 11 (23), ruka 10 (43);

NIED: nos 14 (68), godzina 13 (32), włos 13 (69), drzwi 12 (38), obawa 11 (30), kark 10 (28);

SAW: oko 69 (312), śmierć 41 (200), twarz 33 (166), siła 28 (124) łza 27 (105), żał 27 (72), serce 25 (109), myśl 20 (84), ucho 19 (57), stary (sb.) 14 (25), głód 14 (59), niepokój 12 (33), oddech 12 (21), chory (sb.) 11 (26), kat 11 (26), uczucie 11 (43), pokój 10 (33), policzek 10 (33), warga 10 (47);

SYG: głowa 37 (175), raz 24 (90), ojciec 23 (74), córka 16 (43), czas 16 (48), woda 12 (38), brzeg 10 (18), inżynier 10 (11);

ZEP: chwila 45 (189), ciało 34 (116), krew 33 (155), usta 31 (122), kobieta 27 (126), trup 21 (64), dziewczyna 15 (38), noc 15 (73), głos 13 (69), grób 12 (46), mężczyzna 12 (43), trwoga 12 (38), ramie 11 (46), pogarda 10 (27), pot 10 (38);

ZDR: pan 118 (229), pani 63 (146), maż 19 (70), dusza 17 (81),
panna 17 (43), zbrodnia 11 (27), kłamstwo 10 (17);

Przymiotniki i imiesłowy odmienne - DĄB: mały 10 (38), silny 10
(49);

DYG: ogromny 10 (20);

GR: brudny 23 (66), przerażony 19 (33), blady 17 (56), zmęczony
17 (40), ostrzy 11 (31), głuchy 10 (29);

NIED: chory 14 (58), nały 12 (28), wścikły 12 (31), ostatni 11
(56), pełny 11 (45), jedyny 10 (22), własny 10 (39);

SAW: stary 31 (111), ciężki 13 (75), ponury 12 (27), nedzny 11
(39), chudy 10 (21);

SYG: -

ZEP: cały 59 (257), straszny 22 (109), wielki 19 (77), smutny 14
(48), drżący 11 (29), szalony 10 (30);

ZDR: zły 25 (76), biedny 19 (67), głupi 18 (62);

Czasowniki - DĄB: bać się 28 (91), myśleć 11 (39), zostać 11 (38);

DYG: umrzeć 20 (88), począć 18 (40), bić 12 (53), poskoczyć 10
(14), jeść 10 (35), spozrzeć 10 (23);

GR: spojrzeć 16 (41), zawołać 14 (38), uderzyć 12 (28), poczuć
11 (24), rzec 11 (19), pochwycić 10 (25), rzucić 10 (34), wołać 10
(34);

NIED: -

SAW: czuć 27 (135), wyglądać 25 (50), drzeć 13 (51), ogarniać
13 (23), powtarzać 13 (17), stać 13 (62), milczeć 12 (28), siedzieć
12 (51), grzyźć 11 (22);

SYG: czekać 11 (30), krzyknąć 10 (29);

ZEP: zdawać się 22 (77), leżeć 16 (55), cierpieć 12 (56);

ZDR: być 232 (1057), mieć 118 (459), chcieć 60 (194), móc 48 (230),
musieć 43 (134), wiedzieć 31 (89), iść 28 (90), mówić 26 (98), dać
24 (64), plakać 21 (64), powiedzieć 18 (55), robić 18 (51), prosić
17 (29), kłamać 16 (27), chodzić 12 (37), trzeba 12 (36), boleć 11
(34), szkoda 10 (21);

Przyśłówki - DĄB: już 70 (225), ciągle 25 (51), strasznie 18 (66)
okropnie 16 (20), znowu 16 (44), trochę 15 (43), więcej 10 (36);

DYG: -

GR: ciężko 11 (47);

NIED: -

SAW: może 18 (75);

SYG: prawie 10 (41);

ZEP: teraz 23 (107), silnie 10 (26);

ZDR: niegdz 17 (53), źle 16 (46), dziś 13 (36), cicho 10 (27).

Liczebniki - DĄB: -

DYG: -

GR: -

NIED: oba(j) 11 (36);

SAW: -

SYG: jeden 29 (167), dwa 14 (78), kilka 13 (41), drugi 13 (46),
pierwszy 11 (45), pół 10 (18);

ZEP: -

ZDR: -

9.7. Lista haseł mających $f \geq 9$ tylko w dwóch próbach z tekstów naturalistów. (Kolejność według frekwencji hasła we wszystkich próbach)

Plakać 64 : ZDR 21 (32,8%) i DĄB 19 (29,7% użyć tego hasła)

trup 64 : ZEP 21 (32,8%) i ZDR 21 (32,8%)

strach 63 : DYG 18 (28,6%) i SAW 14 (22,2%)

głupi 62 : ZDR 18 (29,0%) i SAW 15 (24,2%)

gniew 62 : GR 26 (41,9%) i ZEP 12 (19,4%)

głód 59 : SAW 14 (23,7%) i GR 9 (15,3%)

ucho 57 : SAW 19 (33,3%) i GR 9 (15,8%)

cierpieć 56 : ZEP 12 (21,4%) i SAW 10 (17,9%)

ostatni 56 : NIED 11 (19,6%) i DYG 10 (17,9%)

bić 53 : DYG 12 (22,6%) i ZEP 11 (20,8%)

nigdy 53 : ZDR 17 (32,1%) i DĄB 10 (18,9%)

zabić 53 : ZDR 16 (30,2%) i GR 10 (18,9%)

krzyk 52 : GR 13 (25,0%) i SYG 12 (23,1%)

drzeć 51 : SAW 13 (25,5%) i DĄB 9 (17,6%)

walka 50 : DYG 11 (22,0%) i ZEP 10 (20,0%)

chłop 49 : DYG 13 (26,5%) i GR 10 (20,4%)

smutny 48 : ZEP 14 (29,2%) i SAW 11 (22,9%)

ciężko 47 : GR 11 (23,4%) i ZDR 9 (19,1%)

warga 47 : SAW 10 (21,3%) i ZEP 9 (19,1%)

grób 46 : ZEP 12 (26,1%) i ZDR 9 (19,6%)

ramię 46 : ZEP 11 (23,9%) i DĄB 10 (21,7%)

pełny 45 : NIED 11 (24,4%) i SYG 9 (20,0%)

córka 43 : SYG 16 (37,2%) i DĄB 9 (20,9%)

znów 42 : ZDR 13 (30,9%) i ZEP 9 (21,4%)

począć 40 : DYG 18 (45,0%) i NIED 12 (30,0%)

nędzny 39 : SAW 11 (28,2%) i ZEP 10 (25,6%)

Spis treści

1. Wstęp	5
1.1. Stan badań słownictwa polskich tekstów literackich z XIX w. i z początków XX w.	5
1.2. Zastosowanie metod statystycznych w badaniach słownictwa tekstów polskich	10
1.3. Cel i zakres pracy	14
1.4. Materiał badawczy	18
1.5. Metoda	19
1.6. Technika opracowywania materiału	20
2. Struktura statystyczna i semantyczna słownictwa literackiego naturalistów	23
2.1. Bogactwo leksykalne tekstów literackich naturalistów	23
2.1.1. Wielkość słownika poszczególnych prób	23
2.1.2. Średnia częstość wyrazu-hasła (\bar{f})	25
2.1.3. Wskaźniki ilościowego bogactwa słownikowego (I_{bog})	26
2.1.4. Wskaźniki oryginalności słownictwa	27
2.1.4.1. Udział haseł o niskich frekwencjach w słownictwie poszczególnych prób tekstowych	27
2.1.4.2. Wskaźnik I_{oryg} Guirauda	29
2.1.5. Wskaźnik stereotypowości słownictwa	30
2.1.6. Przyrost nowego słownictwa a długość tekstu EPN ...	32
2.2. Koncentracja tekstu	34
2.2.1. Pokrycie tekstu przez kolejne hasła i grupy haseł z list rangowych	34
2.2.1.1. Pokrycie tekstu przez 10 kolejnych haseł (w próbach 10 000-wyrazowych).....	34
2.2.1.2. Pokrycie tekstu przez pierwsze 10 haseł autosemantycznych	35

2.2.1.3. Pokrycie tekstu przez kolejne hasła EPN	36
2.2.1.4. Pokrycie tekstu prób 10 000-wyrazowych przez hasła z $f \geq 9$	37
2.2.1.5. Pokrycie tekstu prób 10 000-wyrazowych przez kolejne grupy haseł z list rangowych	37
2.2.2. Wskaźniki I_{konc} według Mistrika i Sambor	39
2.3. Przedziały częstości a słownik i tekst	41
2.3.1. Przedziały częstości w próbach 10 000-wyrazowych ..	41
2.3.2. Przedziały częstości w EPN	43
2.3.3. Słownictwo najczęstsze	45
2.3.3.1. Pierwsza dziesiątka haseł	45
2.3.3.2. Pierwsza dziesiątka wyrazów autosemantycznych ..	49
2.3.4. Wyrazy autosemantyczne I i II przedziału częstości	51
2.3.5. Słownictwo tematyczne	52
2.3.6. Udział słownictwa III przedziału częstości w tekście	54
2.3.7. Pokrycie tekstu przez hapaks legomena, dislegomena i trislegomena	55
2.3.8. Słowa-klucze	57
2.4. Struktura gramatyczna słownika	67
2.4.1. Części mowy w słowniku porównywanych prób tekstowych	67
2.4.2. Ugrupowania części mowy w słowniku	71
2.5. Struktura gramatyczna tekstu	73
2.5.1. Części mowy w tekście porównywanych prób tekstowych	73
2.5.2. Ugrupowania części mowy w tekście	78
2.5.3. Wskaźnik nominalności tekstu	82
2.5.4. Stosunek przyimków do spójników w tekstach literackich naturalistów	83
2.5.5. Udział spójników współrzędnych i podrzędnych w tekście	84
2.5.6. Średnia powtarzalność części mowy	85
2.5.7. Pokrycie tekstu części mowy przez hapaks legomena	87
2.6. Filiacja tekstów literackich naturalistów	89
2.6.1. Podobieństwo preferencji leksykalnych	89
2.6.2. Wyłącznie dwustronne pokrewieństwo leksykalne prób tekstowych	91

2.7. Odrębność leksykalna prób tekstowych	92
2.8. Udział wyrazów zapożyczonych w próbach tekstowych ..	106
2.9. Inne wskaźniki dotyczące tekstu	123
2.9.1. Wskaźnik epitetyzacji	123
2.9.2. Wskaźnik adverbializacji	125
2.9.3. Wskaźnik obrazowania	126
3. Charakterystyka stylistyczno-leksykalna prozy epickiej naturalistów	127
4. Charakterystyka stylistyczno-leksykalna tekstów po- szczególnych autorów	138
4.1. Proza epicka Ignacego Dąbrowskiego	138
4.2. Proza epicka Adolfa Dygasińskiego	141
4.3. Proza epicka Artura Gruszeckiego	144
4.4. Proza epicka Zygmunta Niedźwieckiego	146
4.5. Proza epicka Józefy Sawickiej (Ostoj)	149
4.6. Proza epicka Antoniego Sygietyńskiego	151
4.7. Proza epicka Gabrieli Zapolskiej	154
4.8. Dramaty Gabrieli Zapolskiej	156
5. Uwagi końcowe	163
6. Wykaz skrótów	170
7. Źródła i słowniki	174
7.1. Źródła	174
7.2. Słowniki	180
8. Opracowania	181
9. Aneks	221
9.1. Listy rangowe	221
9.1.1. Lista rangowa próby z prozy epickiej Ignacego Dąbrowskiego	221
9.1.2. Lista rangowa próby z prozy epickiej Adolfa Dygasińskiego	225
9.1.3. Lista rangowa próby z prozy epickiej Artura Gruszeckiego	228
9.1.4. Lista rangowa próby z prozy epickiej Zygmunta Niedźwieckiego	231

9.1.5.	Lista rangowa próby z prozy epickiej Józefy Sawickiej (Ostoi)	234
9.1.6.	Lista rangowa próby z prozy epickiej Antoniego Sygietyńskiego	237
9.1.7.	Lista rangowa próby z prozy epickiej Gabrieli Zapolskiej	240
9.1.8.	Lista rangowa próby z dramatów Gabrieli Zapolskiej	243
9.1.9.	Lista rangowa (pusta) próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów	247
9.2.	Hasła autosemantyczne należące - przynajmniej w jednej z prób tekstowych z utworów polskich naturalistów - do I lub II przedziału częstości	250
9.3.	Alfabetyczna lista 100 pierwszych haseł w próbach tekstowych z utworów polskich naturalistów	259
9.4.	Lista 100 pierwszych haseł 70 000-wyrazowej próby zbiorczej z prozy epickiej naturalistów na tle analogicznych list sporządzonych dla innych tekstów ...	269
9.5.	Lista 100 pierwszych haseł 10 000-wyrazowej próby z naturalistycznych dramatów Zapolskiej na tle analogicznych list sporządzonych dla innych tekstów ...	273
9.6.	Dyspersja (rozrzut) haseł autosemantycznych II przedziału częstości charakterystycznych dla prób tekstowych z utworów naturalistów	277
9.7.	Lista haseł mających $f \geq 9$ tylko w dwóch próbach z tekstów naturalistów	280

ERRATA

Strona	Wiersz	Jest	Powinno być
36	15 d.	teksście	tekście
36	9 d.	połowy	połowy
53	2 d.	trupizmu	turpizmu
64	11 g.	normandzkich	normandzkich
65	1 g.	on	ona
100	13 d.	poświęca	poświęcała
108	3 g.	a podobna	podobna
108	7 g.	a wręcz	i wręcz
116	13 d.	waga	<u>waga</u>
121	13 d.	przestadzałe	przestarzałe
123	8-9 g.	dramato	dramatu
127	11 d.	prozaliteracka	proza literacka
139	15 g.	pod tym względem	pod względem
143	13-14 g.	subtekłą	subtelną
148	5 d.	zapomniany - nowelista	zapomniany nowelista
161	9 g.	głupi	<u>głupi</u>
164	4 g.	nastawiony	nastawiona
176	4 d.	w Sandomierskim	w Sandomierskiem
182	8 g.	Balowski J.	Balowski M.
182	10 g.	Językoznawstwo X	Językoznawstwo IX
184	10 d.	specyficzny	specyficzna
187	9 g.	Boelsława	Bolesława
187	1 d.	trupizmu	turpizmu
211	7 g.	poetyki	poetycki
214	17 g.	perpektyw	perspektyw

ISSN 0239-6025

Cena zł. 400.